

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAKŞÎ DİVANI'NDA FİLLER

BESTE VARDAR

2501191176

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA BALCI**

İSTANBUL, 2022

ÖZ

NAKŞÎ DİVANI'NDA FİİLLER

BESTE VARDAR

Bu tezde, 17. yüzyılda yaşadığı bilinen bir Halveti şeyhi olan Nakşî'nin *Divan* adlı eserinde kullandığı fiillerin onun üslubundaki yeri incelenmiştir. Nakşî'nin ömrünün büyük bir kısmı tasavvufi faaliyetlerini sürdürdüğü Kırım'da geçmiştir. Tasavvufi faaliyetlerini bir tarikat yaşayışı hâlinde sürdürürken nasihatlerini sohbet dışında edebî metinler vasıtasıyla da farklı kesimlere ulaştırmayı hedeflemiş ve başka birçok tasavvuf öncüsü gibi şiir yoluyla düşüncelerini ve nasihatlerini mısralara dökmüştür. Tarih boyunca geniş halk kesimlerince okunan bir şair olduğundan divanının çok fazla yazması olduğu gibi Tanzimat sonrası döneme ait matbu nüshası da mevcuttur. Şiirleri halk arasında mâkes bulmuş bir tasavvuf ehli şairin divanı üzerine dil araştırmasını konu edinen bu çalışma, fiillerin merkeze alındığı bir üslup incelemesidir. Böylece Türkçe yazılan tasavvufi metinlerde muhtevanın edebiyatçının kelime seçimlerine, dolayısıyla üslubuna nasıl yansıdığı ile ilgili dil bilgisi ve üslup çalışmalarına katkı yapılması amaçlandı. Şairin hayatı, tasavvufi yolculuğu ve dinî konumu göz önünde bulundurularak kullandığı fiillere bu pencerelerden yaklaşıldı. Divanında kullandığı fiiller baştan sonra gözden geçirildi, belirli kipler ve şahıs ekleriyle duyulara, idrake ve tasavvufla ilgili eylemlere ağırlık verdiği tespit edildi. Böylece fiiller aracılığıyla üslubu üzerine değerlendirme yapmak adına bu sınıflandırma uygun bulundu. Tezin birinci bölümünde Nakşî'nin yaşadığı dönemde tasavvufi hayatın ve tasavvuf edebiyatının durumuna dair bilgi verildi. İkinci bölümde, Nakşî'nin divanında kullandığı fiiller *duyu fiilleri*, *idrak fiilleri* ve *tasavvufi fiiller* olmak üzere cümle içinde kullanıldıkları kip ve şahıs ekleriyle beraber üç başlık altında incelendi. Üçüncü bölümde Nakşî'nin teze konu olan divan nüshası Latin harflerine çevrilmiş olarak yer aldı. Dördüncü bölüme Divan'da geçen kelimelerin dizini, tezin *ekler* kısmına da nüshanın tıpkıbasımı eklendi.

Anahtar Kelimeler: Nakşî, fiil, tasavvuf, duyu, idrak.

ABSTRACT

VERBS IN NAKŞÎ DİVANI

BESTE VARDAR

In this thesis, the place of the verbs used by Nakşî, a Halveti sheikh known to have lived in the 17th century, in his work Divan, in his style has been examined. Most of Nakşî's life was spent in Crimea, where he continued his Sufi activities. While continuing his Sufi activities as a sect, he aimed to convey his advice to different segments through literary texts besides conversation, and like many other Sufi pioneers, he put his thoughts and advice into verses through poetry. Since he was a poet read by large sections of the public throughout history, his divan has a lot of manuscripts as well as a printed copy belonging to the post-Tanzimat period. This study, which focuses on language research on the divan of a Sufi poet whose poems have been found popular among the people, is a stylistic analysis in which verbs are centered. Thus, it is aimed to contribute to the grammar and style studies about how the content of the mystical texts written in Turkish is reflected in the choice of words and therefore on the style of the man of letters. Considering the poet's life, mystical journey and religious position, the verbs he used were approached through these windows. The verbs he used in his divan were thoroughly reviewed, and it was determined that he gave weight to the senses, perception and actions related to mysticism with certain moods and personal suffixes. Thus, this classification was found appropriate in order to evaluate his style through verbs. In the first part of the thesis, information was given about the situation of Sufi life and Sufi literature in the period when Nakşî lived. In the second part, the verbs Nakşî used in his divan were examined under three headings, namely sensory verbs, cognition verbs and mystical verbs, together with the modal and personal suffixes they are used in sentences. In the third chapter, the divan copy of Nakşî, which is the subject of the thesis, was translated into Latin letters. The index of the words in the Divan was added to the fourth part, and the facsimile of the copy was added to the appendices part of the thesis.

Keywords: Nakşî, verb, mysticism, sense, comprehension.

ÖNSÖZ

Yazma işi; kelimelerin belli bir maksada matuf olarak seçilip bir araya getirilmesidir. Kelimelerin seçilmesi kadar bu kelimelerle kurulan söz öbekleri ve cümle çeşitleri de belli bir tercihe dayanır ve özgün sesini bulmuş her şair ve yazarın kendine has anlatım tarzı, kelimedenden cümleye farklı bir dil kullanımı ortaya çıkar. Her yazar ve şair, malzeme olarak kullandığı dilin kelimeleri ile eserlerini ince ince örür. Dilin sestenden cümleye her unsuru, sanatçının üslubunda yer bulur. Sanatçı bu kelimelerle yetiştiği çevre, içinde yaşadığı sosyal şartlar, aldığı eğitim gibi çeşitli unsurların kendisine olan tesiri sonucunda zamanla bir bina gibi kendi üslubunu inşa eder. Dünyaya ve olgulara başkaları gibi bakmayan sanatçı, elbette dili kendine has bir tarzda kullanır. Bu sebeple sanatçıların eserleri üzerine yapılan söz varlığı incelemeleri, dilin inceliklerini ve gelişimini ortaya koymada önemlidir çünkü fiil, isim, sıfat, zamir gibi farklı kelime türlerinin kullanımı, metne ve üsluba farklı nitelikler kazandırır. Bir sanatçının anlattığı konuya göre hangi kelime ve kelime gruplarını kullandığının tespiti ise o konunun mevcut dile nasıl yansıdığının belirlenmesini sağlar ve yazarın veya şairin dilinin anlam dünyası hakkında değerlendirmeler yapılmasına yardımcı olur. Şiir dilin söz varlığının çağrışım ve anlam bakımından en şahsî ve en çeşitli olduğu sanattır denebilir. Şair, günlük hayatta sıklıkla kullanılan bir kelimeyi bazen bir cümlede, öyle bir işlevle kullanır ki tek bir örnek, dil bilgisi bakımından kelimenin yahut aldığı eklerin işlevleri listesine eklenir. Bu da şairlerin eserlerinin dil bilgisi unsurlarını ve eserdeki görevlerinin de incelenmesini mühim kılar.

Bu tezin birinci bölümünde, şairin içinde bulunduğu sosyal çevrenin onun şahsı ve şiiri üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak yaşadığı ve irşat vazifesi yürüttüğü dönemde Osmanlı coğrafyasında tasavvufun ve tasavvuf edebiyatının durumu hakkında ayrıntılı bilgi verildi. Şairin çocukluğu, gençliği, yetişkinlik dönemi ve tasavvufi yolculuğu hakkında çok net bilgiler bulunmamakla birlikte hayatının büyük bir kısmını Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezinden uzakta geçirdiği bilinmektedir. 17. yüzyıl tasavvuf hayatının ve şiir geleneğinin onun sanatı üzerindeki etkisinin anlaşılması bakımından bu bilgilerin verilmesi gerekli görüldü.

İkinci bölümde, Nakşî'nin *Divan*'ında kullandığı fiiller incelendi. Bu fiiller *duyu fiilleri*, *idrak fiilleri* ve *tasavvufi fiiller* olarak sınıflandırıldı. Şairin fiil tercihleri bu tasnife temel oluşturdu. *Divan* bu açıdan okunduğunda şairin müritlerini irşad etmek için onların duygu dünyalarına, akıllarına seslenerek bunlar aracılığıyla tasavvufi iş, oluş ve durumları tasvir ettiği belirlendi. Bu sebeple fiiller bu başlıklar altında ele alındı. Fiillerin Türkçedeki yeri göz önünde bulundurularak sadece kullanım sıklıklarına göre değil, kullanıldıkları kip ve şahıs ekleri ile şiirlerin anlam alanına dair görevlerine göre değerlendirildi. Önce duyu, idrak ve tasavvuf fiillerinin sayıları ve olumlu-olumsuz yapıları tespit edilerek tablo hâline getirildi ve kullanım sıklıkları ile olumlu-olumsuz kullanımları değerlendirildi. Ardından bu fiillerin hangi kip ve şahıs ekleri ile kullanıldıkları tespit edilerek kip tasarrufu ve şahıs tasarrufu başlıklı tablolarda veriler gösterildi. Bu tabloları izleyen kısımlarda da fiillerin kip ve şahıs eklerine göre en çok kullanılan en az kullanılan doğru şairin üslubundaki yeri ve görevi, şiirlerinden verilen örneklerle incelendi. Her fiil, kullanım sıklığına ve kip ekleri ile şahıs eklerinin kullanım sırasına göre çoktan aza doğru sıralanarak değerlendirildi. Şairin, fiilleri hangi dil bilgisi unsurlarıyla, hangi amaçla kullandığı tespit edilmeye çalışıldı. Daha önce bu minvalde yapılmış bir çalışmaya rastlanmadığından fiillerin farklı anlamları için tasavvuf sözlüklerinden ve diğer çeşitli sözlüklerden yararlanıldı. Bu bölümde ve önceki bölümlerde yer alan Arapça ve Farsça eser isimleri kaynaklardaki şekilde yazıldı. *Divan*'ın Latin harflerine aktarımı dışında tezin diğer bölümlerinde şapkalı harflerin kullanımında Türk Dil Kurumunun bu husustaki kuralına uyuldu, göre şapka kullanılmadığında kelimenin anlamının değişip değişmediği göz önünde bulunduruldu.

Üçüncü bölümde, Nakşî divanının teze konu olan nüshasının Latin harflerine aktarılmış hâli yer almaktadır. Eser matbu olduğu için Latin harflerine aktarılırken çevrimyazı harfleri kullanılmadı. Sadece Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzunluklar, şiirler okunurken ahengin hissedilmesi maksadıyla â, î ve û şekilleriyle gösterildi. Herhangi bir Arapça, Farsça veya Türkçe kelimede veya seste değişiklik yapılmadan metin Arap harflerindeki ses değerleriyle olduğu gibi aktarıldı. *Divan*'daki tüm kelimeleri içeren kelimeler dizini, dördüncü bölümde yer aldı. Metnin tıpkıbasımı ise çalışmanın sonuna, *ekler* adı altında ilave edildi.

Sonuç bölümünde ise bu çalışmada ele alınan veriler ışığında, sınıflandırılan fiil türlerinin birbiriyle olan ilişkileri ve hangi eklerle, hangi amaçla kullanıldıkları ortaya konuldu. Yine aynı veriler ışığında, Nakşî'nin divanındaki fiil tercihlerine dinî ve tasavvufî konumunun etkisi genel olarak değerlendirildi.

Öncelikle hayatımın her döneminde olduğu gibi lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana ihtiyacım olan hürriyeti sağlayan, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babam Süleyman Vardar'a ve annem Nazile Vardar'a, yüksek lisans eğitimim boyunca tüm desteğiyle yanımda olan nişanlım Hüseyin Uhud Baybars Seyithanoğlu'na ve tez konumu belirlerken ve tez yazma sürecim boyunca anlayışını, vaktini ve birikimini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Balcı'ya teşekkür ediyorum.

Beste Vardar
İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı	17
1.2. Eserleri.....	18
1.2.1. Aynu'l-hayat	18
1.2.2. Manzume-i Gavriyye.....	18
1.2.3. Esrarname	18
1.2.4. Divan.....	19
1.2.4.1. Nüsha Tavsifi.....	19
1.2.4.2. Divanın Şekil Özellikleri	20
1.2.4.2.1. Tertip Şekli.....	20
1.2.4.2.2. Nazım Şekilleri ve Nazım Türleri	21
1.2.4.2.3. Vezin.....	21
1.2.4.2.4. Kafiye ve Redif	22
1.3. Edebî Kişiliği.....	23
1.4. Tarikatı ve Tasavvufî Kişiliği.....	25

İKİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ DİVANI'NDA FİİLLER

2.1. Duyu Fiilleri.....	33
2.1.1. Duyu Fiillerinde Kip ve Şahıs Tasarrufu	36
2.2. İdrak Fiilleri	88

2.2.1. İdrak Fiillerinde Kip ve Şahıs Tasarrufu	91
2.3. Tasavvufi Fiiller.....	135
2.3.1. Tasavvufi Fiillerde Kip ve Şahıs Tasarrufu	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAKŞÎ DİVANI

3.1. Nakşî Divanı	150

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN/SÖZLÜK

4.1. Dizin/Sözlük	328

SONUÇ.....	371

KAYNAKÇA.....	374

EKLER.....	381

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Duyu Fiilleri ve Sayıları.....	34
Tablo 2:	Duyu Fiillerinde Kip Tasarrufu	39
Tablo 3:	Duyu Fiillerinde Şahıs Tasarrufu	41
Tablo 4:	İdrak Fiilleri ve Sayıları	99
Tablo 5:	İdrak Fiillerinde Kip Tasarrufu	91
Tablo 6:	İdrak Fiillerinde Şahıs Tasarrufu	91
Tablo 7:	Tasavvufi Fiiller ve Sayıları.....	145
Tablo 8:	Tasavvufi Fiillerde Kip Tasarrufu	146
Tablo 9:	Tasavvufi Fiillerde Şahıs Tasarrufu.....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.g.y.	: Adı geçen yayın
A.	: Arapça
A.y.	: Aynı yayın
Bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
F.	: Farsça
G.G.Z.	: Görülen geçmiş zaman
Haz.	: Hazırlayan
Mec.	: Mecaz olarak
Ö.G.Z.	: Öğrenilen geçmiş zaman
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yay.	: Yayınları/Yayıncılık/Yayınevi
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Anadolu’da Türk yazı dilinin varlık kazanmasıyla verilen ilk eserlerden günümüze kadar tasavvuf, Türk edebiyatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu coğrafyada yazılan ilk eserler halka İslam dinini ve tasavvufi hayatı anlatmak maksadıyla kaleme alınmıştır. Bu durumda, insanlara yeni tanıştıkları bir dini anlatma isteğinin etkisi kadar sözün, edebiyatın yankı alanının ve gücünün de etkisi vardır. Yüzyıllar içerisinde, Türkler yaşadıkları bu coğrafyada İslam’ı sadece devlet eliyle, kurallarla yahut cezalarla etkili biçimde yayamayacaklarının bilinciyle çeşitli türlerde eserler vermiş ve böylece *dinî-tasavvufi Türk edebiyatı* alanı oluşmuştur. Bu eserler üzerine yapılacak olan üslup incelemeleri ile Türk tarihinde, edebiyatında ve şiirinde büyük yeri olan tasavvufun Türkçedeki yerinin tespit edilebileceği düşünülerek bu tezde mutasavvıf ve Halveti şeyhi olan Nakşî’nin divanında kullandığı fiiller değerlendirilmiştir.

Söz varlığı, sözlük bilimi (leksikoloji) içerisinde yer alan ve dilbilimin anlam bilgisi gibi diğer alanlarıyla ilişki içerisinde olan, dilin bünyesindeki bütün kelimeleri ifade eden kavramdır. *Söz dağarcığı, kelime hazinesi, söz hazinesi* gibi adlarla da anılır.¹ Ancak söz varlığı, sadece bazı seslerin bir araya getirilmesiyle kurulmuş göstergeler olarak değil aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak da düşünülmelidir. Söz gelimi, toplum hayatında aile bağlarının sıkı olduğu Türk dünyasında bu ilişkilerin varlığı *elti, görümce, yenge* gibi ayrı ayrı kavramlarla belirtilmekte, buna karşılık Hint-Avrupa Roman ve Germen kollarında bu kavramların tamamı tek kelimeyle anlatılmaktadır.² Dilbilimciler tarafından da uzun süredir tartışıl原因 dil ve zihin ilişkisinin derinliği, insanların kullandıkları kelimelerden onların farklı yönleri hakkında yorum yapmaya olanak sağlar. Dolayısıyla bir şairin kullandığı kelimeler, onun şahsı, hayattaki duruşu, sosyal

¹Doğan Aksan, **Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim** Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 1995, s. 15.

²Doğan Aksan, **Türkçenin Söz Varlığı**, Ankara, Engin Yay., 2000, s. 7.

konumu ile ilgili ipuçları barındırır. Bununla birlikte *üslup* olarak ele alınan şahsî anlatma şeklinin şairin kullandığı dile katkısı da ortaya çıkar.

Kelimelerin sanatçının üslubundaki yeri, diğer kelimelerle olan ilişkilerine ve cümle içindeki görevlerine bağlıdır. Bu sebeple bu tezde ilgili fiillerin kipleri ve şahıs ekleri de incelemeye dâhil edildi. Böylece şaire göre tasavvuf yoluna girmiş, ideal bir kul olma çabasındaki müritlerin geçmişte, şu anda ve gelecekte hangi iş, oluş ve durumlara bağlı olması gerektiği tespit edilmeye çalışıldı. Tasavvufi metinlerde insan, kendine ve Allah'a doğru yola çıkmaya ve sonunda ideal kul olmaya çağrılır, buna teşvik edilir. Dolayısıyla bahsedilen yolda insandan beklenen fiiller yahut sıfatlar, isimler gibi diğer kelime türleri incelendiğinde bir nevi Türkçenin tasavvufi sınırları da belirlenmiş olacaktır.

Metin matbu ve harekeli olduğu için Latin harflerine aktarılırken transkripsiyon alfabesi kullanılmadı. Şiirlerdeki ahengin bozulmaması adına gerekli yerlerde Türkçe kelimelerdeki uzunluklar â ve î harfleri ile, Arap alfabesindeki ğ harfi ‘ işaretini ile, hemze ise ’ işaretini ile gösterildi. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzunluklar â, î ve û harfleri ile gösterildi. Metin dışındaki Arapça ve Farsça özel isimlerin yazımında, yararlanılan kaynaktaki imla esas alındı.

17. Yüzyılda Osmanlı’da Tasavvufun Durumuna Genel Bir Bakış

16. ve 17. yüzyıllar, tasavvuf tarihinde “Tarikatlar dönemi” olarak adlandırılmaktadır. Büyük tariklerin çoğu bu dönemde ortaya çıkmış ve tarikat adab ve erkânıyla ilgili pek çok kitap yazılmıştır.³ Mevlana ve İbn Arabî’nin özellikle vahdetivücut fikirleri bu yüzyılda mutasavvıfların çoğunluğunca kabul görmüş, bu

³ Hasan Kâmil Yılmaz, **Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2010, s. 148.

iki şahsın eserleri üzerine şerhler yazılmıştır. Yunus Emre de bu dönem mutasavvıfları üzerinde şiirde işlenen tema açısından etkisi olan isimlerden biridir.⁴

Türk Tasavvuf tarihinde önemli bir yeri olan Aziz Mahmud Hüdayi'nin kurduğu Celvetiyye Tarikatı bu yüzyılda ortaya çıkmıştır.⁵ Esas itibarıyla Halvetiyye tarikatının bir kolu olan Celvetiyye, Bayramiyye ile de birleşmektedir.⁶ Mevleviyye Tarikatı İstanbul'da bu yüzyılda etkin ve yaygın olarak temsil edilirken idarecilerin kendilerine yakınlığından dolayı adeta bir devlet tarikatı hâline gelmiştir. Kâdiriyye Tarikatı, bu yüzyılda İstanbul'a girme imkânı bulabilmiştir. Kâdiriyye Tarikatı'na bağlı Rumiyye (İsmailiyye) şubesi de bu dönemde kurulmuştur. Halvetiyye Tarikatı'na bağlı Ramazaniyye, Sivasîyye, Cihangiriyye, Cahidiyye, Karakaşîyye, Nasuhiyye ve Mısriyye şubeleri bu dönemde kurulmuştur. Halveti tarikatı bu yüzyılda kendine çok geniş bir alan bulmuş, tekkelerinin sayısı hızla artmıştır. Devlet adamlarının tekke inşasında yarıya girdikleri görülür. Kurulan bu şubeler vasıtasıyla tarikatların toplumda etkisi ve yaygınlığı artmış, mürit halkaları genişlemiş ve her şube, başkent İstanbul'da temsil edilmek için uğraşmıştır. Mutasavvıflar halktan, münevver kesimden ve devlet adamlarından büyük saygı görmüşlerdir. Bu yüzyıl tasavvufunun ilgi çeken yönlerinden biri de şeyhlerinin büyük bir kısmının medrese tahsili görmüş olmaları, azımsanmayacak bir bölümünün müderrislik ve kadılık gibi görevlerde bulunmalarıdır. Bu durum, 17. yüzyıl mutasavvıflarının zahîrî ilimlerle de ilgilendiklerini, halktan kopuk bir biçimde tekkelerinde ömür sürmediklerini gösterir. Bununla birlikte bu yüzyılın mutasavvıfları İslami ilimlerin her alanında eserler ortaya koymuşlar, tasavvufu ilim sahasında da temsil etmeye çabalamışlardır. Tekkeler; edebiyat, müzik ve hat sanatının en büyük hamisi olmuş, birçok mutasavvıf bu alanlarla ilgilenmiş, sonuçta bu alanlarda büyük ilerleme sağlanmıştır.⁷

⁴ Necdet Yılmaz, **Osmanlı Toplumunda Tasavvuf: Sûfiler, Devlet, Ulema**, İstanbul,, OSAV Yay., 2007, s. 26.

⁵ **A.e.**, s. 26.

⁶ TDV İslam Ansiklopedisi, "Celvetiyye", (Erişim 21 Ekim 2021).

⁷ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 26.

Bu dönemde bazı tarikatların zikir usulleri şeriata uygunlukları bakımından tartışma konusu olmuştur. Bunların başında sesli zikir, müzik, devran, sema gibi usuller yer alır. Uzun yıllar süren bu tartışmalar hem toplumun hem tasavvuf çevrelerinin gündemini oldukça meşgul etmiştir. Kadızadeliler olarak adlandırılan topluluk, kendilerini şeriatın savunucusu ilan etmiş, tarikatlar ile tekkelerin yapılarını ve usullerini sorgulamaya başlamış, bu dönemde çeşitli sebeplerden dolayı sosyal hayatta doğan dinden uzaklaşmayı bu tarikatların varlığına bağlamıştır. Olaylar tekkelere saldırılar düzenlenmesine kadar gitmiştir. Halkı da vaazlarıyla etkilemeyi başararak tasavvuf ehline ve tekkelere karşı dolduran bu topluluğun üyeleri nihayetinde merkezden uzaklaştırılmış ve sorunlar çözülmüştür.⁸

17. Yüzyılda Osmanlı'da Tasavvuf Şiirinin Durumuna Genel Bir Bakış

17. yüzyıl tasavvuf edebiyatı, tekkelerin sayılarının gittikçe artmasıyla ve farklı tarikatların farklı zikir usulleriyle renklenmiştir. Bu devirde özellikle musikiye gösterilen alakanın artmasıyla beraber daha önceki yüzyıllarda ilahi söylemiş mutasavvıf şairlerin ilahilerini tekrarlamak suretiyle tasavvuf edebiyatında daha önce pek tercih edilmeyen bir tür olan ilahiye rağbetin arttığı görülür.⁹ Bu durumda, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu çeşitli sıkıntılardan kaynaklı olarak dinden ve tekkelerden uzaklaşan, neredeyse her günü mevcut savaşlar, yenilgiler ve isyanlar sonucunda tedirgin ve gergin geçen halkı dinî içerikli şarkılarla yatıştırma ve sakinleştirme amacı güdüldüğü söylenebilir.

Bu yüzyılda tekke sayılarının artmasıyla tasavvuf şairlerinin sayısında da artış görülmüştür. Buna rağmen yükseliş devrini yaşayan divan şiiri ve halk şiirinin yanında tasavvuf şiiri bir düşüş devrine girer. Bu yüzyılda da kuvvetli tasavvuf şairleri yetişmiştir ancak yetişenler arasında daha önceki yüzyılların tasavvuf şairlerini aşabilecek güce ulaşan olmamıştır. Önceki tasavvuf şairlerinin kurduğu

⁸İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay., 2009, C. III/I, s. 353-367. Kadızâdeliler ile tarikat ehli arasındaki mücadele hakkında detaylı bilgi için bk.: Kâtip Çelebi, **Mizânü'l-Hakk Fî İhtiyârî'l-Ehakk: İhtilaf içinde İtidal**, Haz. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergâh Yay., 2016; Uzunçarşılı, **a.g.e.**

⁹Nihad Sâmî Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., 2016, C. II, s. 701.

şekil ve içerik düzeni de aşılammıştır. Bunda devletin içinde bulunduğu olumsuz durumlar sonucunda çok farklı sorunlarla uğraşan halkın tasavvufa olan alakasının azalmasının ve tarihe “Kadıızadeliler ile Sivasiler Mücadelesi” olarak geçen, tekkeleri oldukça yıpratılan olayların etkisi olduğu söylenebilir.¹⁰

Tasavvuf şiiri bu yüzyılda şekil ve içerik yönünden önceki yüzyılların izinde kalmıştır. Şairler hem divan edebiyatının hem halk edebiyatının nazım şekillerini kullanmışlardır. Vezin olarak da aruz ve hecenin kullanıldığı bilinmektedir. Şiirlerde görülen dil, halka hitap eden okumuşların dilidir çünkü din, felsefe, tasavvuf gibi zaten ağır olan konuların halka basit bir dille anlatılması gerektiği farkındalığı da devam etmektedir. Şiirlerde tasavvufun başlıca konuları olan Allah sevgisi, ehlibeyt sevgisi, hakikate yani Allah ile birliğe ulaşma, bu yolda yapılması gerekenler gibi konular işlenmiştir.¹¹

Bu yüzyılın başlıca tasavvuf şairleri şunlardır:

Âdem Dede (?-1652)

Antalyalı bir Mevlevi şeyhidir. Galata Mevlevihanesi şeyhi olmuş, İstanbul’da bazı kerametleriyle anılmış ve destani bir şahsiyet kazanmıştır. Mürettep bir eseri olmamakla beraber klasik divan şiiri tarzındaki oldukça kuvvetli şiirleri muhtelif mecmua ve tezkirelerde yer almıştır. Onun en önemli yönü ise Mevleviler içinde hece ölçüsü ile Yunus Emre tarzında şiir söyleyen ilk şair olmasıdır.¹²

Aziz Mahmut Hüdayi (1541-1628)

16. ve 17. yüzyılların büyük mutasavvıf şairidir. Halvetiliğin bir kolu olan Celvetiyye’nin kurucusudur. Sivrihisar’da doğmuş, Bursa’da Şeyh Üftade’den manevi eğitimini almış, zamanla şeyhinin mertebesine ulaşmıştır. 16. yüzyılın sonunda İstanbul’a gelerek Üsküdar’da kurduğu dergâh, devrin önemli

¹⁰Ahmet Kabaklı, **Tasavvuf Tarikat Edebiyatı**, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2015, s. 246.

¹¹A.e., s. 66-67.

¹²Banarlı, a.g.e., s. 701.

merkezlerinden biri olmuştur. Türkçe ve Arapça yazdığı yirmiden fazla eseri vardır. Büyük bir âlim olmasının yanında tasavvuf edebiyatı içerisinde önemli yeri olan bir şairdir. *Külliyat-ı Hüdayi* adlı matbu divanı vardır.¹³ Aruz ve hece ölçülerini kullanarak yazdığı şiirlerinin pek çoğu hem hayattayken hem vefatından sonra bestelenmiştir.¹⁴

Niyazi Mısri (1618-1693)

Asıl adı Mehmet'tir. 17. yüzyılın en yaygın şöhretli tasavvuf şairidir. Malatyalı olup Mısır'da tahsil gördüğünden dolayı Mısri lakabını almıştır. İlk olarak Halvetiyye'ye bağlanmış, sonrasında birkaç farklı tarikat daha denemişse de sonunda Halvetiyye'de karar kılmış ve bu tarikatın Mısriyye şubesini kurmuştur. Bu şubenin erkân, adap ve zikir usulünü de kendisi belirlemiştir. Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin taraftarlığını, onlara olan sevgisinin de fazlalığıyla aşırıya vardırınca devrin yönetimi tarafından Limni'ye sürülmüş ve burada vefat etmiştir.¹⁵ En önemli yönü, hece ile yazdığı şiirlerinde Yunus Emre'yi, aruz ile yazdığı şiirlerinde ise Fuzuli'yi üstad kabul etmesi ve bu iki ismin tasavvufi şiiri anlayışlarının 17. yüzyıldaki temsilcisi olmasıdır.¹⁶ Türkçe ve Arapça olmak üzere manzum ve mensur toplam on ciltten fazla eseri ve birçok yazma nüshası bulunan bir divanı vardır.¹⁷

Sinan Ümmi (?-1657)

Asıl adı Yusuf Sinan olan Sinan Ümmi, Niyazi Mısri'nin şeyhidir. Halvetiyye'nin Yiğitbaşı koluna mensuptur. Oldukça sade bir dille yazdığı şiirlerinde hem aruz ölçüsü hem hece ölçüsü kullanarak halkı irşat etme maksadı gütmüştür. Günümüze ulaşan tek eseri *Divan*'dır.¹⁸

¹³A.e., s. 702.

¹⁴Kolektif, **Büyük Türk Klâsikleri Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul, Ötüken-Söğüt, 1987, s. 24.

¹⁵Banarlı, **a.g.e.**, s. 702.

¹⁶A.e., s. 703.

¹⁷Uçman, **a.g.e.**, s. 66.

¹⁸Abdurrahman Güzel, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara, Akçağ Yay., 2015, s. 462.

BİRİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Nakşî'nin hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bilgi bulunmamaktadır. Doğum tarihi bilinmemektedir ancak *Aynu'l-hayat* isimli eserinde doğum yerinin Sivas ilinin Divriği ilçesi olduğu bilgisi kayıtlıdır.¹⁹ Asıl adı Ali'dir. Şiirlerinde Nakşî mahlasını kullanmasının sebebi bilinmemekle beraber Akkirman'da uzun yıllar yaşayıp burada vefat etmesinden dolayı kendisine Akkirmanî de denmiştir.²⁰ Kendisi şiirlerinde Akkirmanî mahlasını hiç kullanmamıştır.

İstanbul'a gelip burada Halveti tarikatının Ramazaniyye koluna intisap etmiş ve Kocamustafapaşa Dergâhı'nda yetişmiştir. Buradan, Kırımlı Şeyh Murat Efendi'nin halifesi olarak Kırım'da bulunan Akkirman'a irşat vazifesiyle gönderilmiştir.²¹ İstanbul'a gelişi, Halvetiyye tarikatına girişi, manevi eğitimi, şeyhleri ve müritleri, aile hayatı, evlenip evlenmediği, çocukları olup olmadığı hakkında bilgi mevcut değildir. Bazı kaynaklar onun Akkirmanî mahlasına dayanarak Akkirman'da doğduğunu kaydetmişse de²² Akkirman'a İstanbul'dan Halveti şeyhi olarak irşat vazifesiyle gönderildiği kesin olarak bilinmektedir. Bu vazifeyi Sultan Beyazıt'ın Akkirman kalesi içine yaptırdığı bir Halveti tekkesinde ifa ederek ömrünü burada tamamlamıştır.²³

Ölümü hakkında *Mecelletü'n Nisab*'da "Nakşî Ali el-Kırımı, divan sahibi, 'hasta' kelimesinin delalet ettiği 1655 yılında vefat etmiştir." bilgisi bulunmaktadır. *Tuhfe-i Naili*'de ise ölüm tarihi "Tarac-ı Nakşî" sözünün delâlet ettiği 1655 yılı

¹⁹Bursalı Mehmet Tahir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yay., 1972, C. I, s. 191.

²⁰Hikmet Atik, **Nakşî Ali Akkirmanî Divanı (İnceleme-Metin)**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s. 2.

²¹Uçman, **a.g.e.**, s. 38.

²²Vasfi Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yay., 2016, s. 444.

²³Safayî, **Tezkiretü's-Şuara**, Hacı Mahmut Ef. Böl., no 2549, vr. 337, Süleymaniye Kütüphanesi.

olarak verilmiştir. *Safayi Tezkiresi*'nde mezarının Akkirman Kalesi içinde Sultan Beyazıt tarafından yaptırılan tekkede bulunduğu belirtilmiştir.²⁴

1.2. Eserleri

1.2.1. Aynu'l-hayat

Aynu'l-hayat, tasavvufi bir mesnevidir. İnsanlara dünyaya geliş sebeplerini aramaları, kâmil bir şeyhe bağlanmaları, tarikat ehline dâhil olmaları gibi hususlarda nasihatler vermek maksadıyla yazılmıştır. Eserin kapsamını, daha çok 13. ve 14. yüzyılların tasavvufi meseleleri oluşturmaktadır. Kerametler, kâinatta tasarruf, keşif kuvveti gibi başlıklar eserde yer bulmuştur.²⁵ Eserin Türkiye'de bulunan kütüphanelerde toplam 15 nüshası vardır.²⁶

1.2.2. Manzume-i Gavriyye

Manzume-i Gavriyye, tefsir şeklinde kaleme alınmış geniş hacimli bir mesnevidir. Şair bu eserinde Kur'an-ı Kerim'den bir kısım ayeti ele almış, manzum şekilde tefsir ederek bu ayetlerin tasavvuf kapsamında yorumlarını yapmıştır. Diğer eserlerinde olduğu gibi *Manzume-i Gavriyye*'de de müritlerini ve halkı eğitme amacını güttüğü için didaktik bir üslup kullanmıştır. Eserin Türkiye kütüphanelerinde beş adet nüshası bulunmaktadır.²⁷

1.2.3. Esrarname

Esrarname, Nakşî'nin mensur olarak kaleme aldığı tasavvufi bir eserdir. Eserde birtakım tasavvufi esaslar soru-cevap şeklinde ve hitabet tarzında anlatılmıştır. Eserin bir nüshası vardır ve Hikmet Atik tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi kütüphanesinde tespit edilmiştir. Kapağında ve sonunda Nakşî'nin gazeli

²⁴Hikmet Atik, **a.g.t.**, s. 3-4.

²⁵Suat Umagan, “**Nakşî Ali Akkirmanî Aynu'l-hayat (Tenkitli Metin-İnceleme)**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, s. 4.

²⁶Hikmet Atik, **a.g.t.**, s. 15.

²⁷**A.t.**, s. 16.

bulunduğu ve Nakşî Akkirmanî adına kayıtlı olduğu için ona ait olduğu kabul edilmiştir. Eserde insanlara verilen akıl, fikir, ruh ve kalp faziletlerinden ve bunları kullanarak Allah'ı hatırlamanın öneminden bahsetmektedir.²⁸

1.2.4. Divan

Türkiye’de bulunan kütüphanelerde, *Nakşî Divanı*’nın 60 civarı nüshası bulunmaktadır. Bu teze konu olan hariç diğer tüm nüshalar yazmadır. Nüshalar arasında tam bir düzene ve eşit şiir sayılarına rastlanmamıştır.²⁹

1.2.4.1. Nüsha Tavsifi

Nakşî Divanı’nın bu çalışmaya konu olan matbu nüshası, 1866 yılında İstanbul’da basılmıştır. Metin 90 sayfadır, harekelidir ve *Divan-ı Şah-ı Nakşibend* başlığını taşımaktadır. Şairin Nakşî mahlasından dolayı nüshanın bu şekilde isimlendirildiği kuvvetle muhtemeldir. Üzerinde çalışılan bu nüsha, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu’nda bulunmuştur. Bu nüshadan Bursalı Mehmet Tahir, Fuat Köprülü, Vasfî Mahir Kocatürk gibi araştırmacılar bahsetmiştir.³⁰ Yakın zamanda Nakşî üzerine yapılan çalışmalarda ise zikredilen ismi taşıyan nüshaya rastlanmadığından bahsedilmektedir.³¹ Bu matbu nüshanın bahsedilen kütüphane arşivine nasıl dâhil olduğu ve kim tarafından ulaştırıldığı hakkında bilgiye rastlanmamıştır. Nüshanın üzerinde basım yılı (H. 1282/M. 1866) ve basım yeri (İstanbul) yazılı olup sonuna “temmet ketebehû tevfiğ” ibaresi eklenmiştir.

17. yüzyılda yaşamış ve muhtemelen ömrünün büyük bir kısmını merkezden yani İstanbul’dan uzakta geçirmiş bir şairin 19. yüzyılda divanının basılması, onun hem yaşarken hem vefatından sonra sevilerek okunduğunun, neşriyat şartlarının

²⁸Hikmet Atik, **a.g.t.**, s. 17.

²⁹Hikmet Atik, **a.g.t.**, s. 19.

³⁰Bursalı Mehmet Tahir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yay., 1972, C. I, s. 191.; Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 1976, s. 346; Vasfî Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yay., 2016, s. 444.

³¹Hikmet Atik, **a.g.t.**

kısıtlı olduğu dönemlerde divanı basılacak kadar iyi şekilde hatırlandığının, kendilerini eğitmek maksadıyla şiir söylediğı müritleri ve halk üzerinde oldukça etkili olduğunun göstergesidir. Nüsha içerisinde Nakşî'nin müritlerinden olan, 1660'ta vefat eden Tıflı Ahmet Çelebi'nin şiirleri bulunmakta ve Tıflı bu şiirlerde şeyhinin sözlerini yaymaktan duyduğu gururu ve mutluluğu açıkça dile getirmektedir. Şairin divanının 19. yüzyılda basılma imkânına kavuşmasında, şeyhi olduğu Halveti tarikatının Osmanlı sahasında kendine oldukça geniş bir alan bulmasının da etkili olduğu söylenebilir.

1.2.4.2. Divanın Şekil Özellikleri

1.2.4.2.1. Tertip Şekli

Klasik Türk edebiyatında divan tertip edilirken içindeki şiirler şu şekilde sıralanmaktadır: Kasideler, tarihler, musammatlar, gazeller, lugazlar ve muammalar, rubailer, kıtalar, nazımlar ve müfredler.³² Ayrıca gazeller, redif veya kafiyelerinin son harflerinin Arap alfabesindeki sırasına göre dizilir. *Nakşî Divanı*'nda bu tertip şekline riayet edilmemiştir. Eser hiçbir esasa dayanmadan tertip edilmiştir. Bu durum sufi şairlerin hemen hepsinin divanlarında görülmektedir.³³ Tekke-tasavvuf şairleri genelde sanat kaygısı gütmeyen, halkı dinî olarak eğitmek ve müritlerine tasavvufi öğütler vermek maksadıyla şiir yazmaları ve hem aruz hem hece ölçüsünü kullanmaları ile klasik divan şairlerinden ayrılırlar.

Biz bu tezde divanı tertiplerken klasik şiirin tertip şekline uyduk. Önce kasideleri, ardından gazelleri, murabba ve muhammesleri, son olarak da hece ölçüsü ile yazılmış ilahi türündeki şiirleri yerleştirdik. Bütün şiirlerin sıralamasını, kafiye ve rediflerinin son harflerinin Arap alfabesindeki sıralamasına göre yaptık. Tıflı Ahmet Çelebi'ye ait olan şiirleri ve kime ait olduğu belli olmayan şiirleri de en sona alıp aynı esaslara göre sıraladık.

³²TDV İslam Ansiklopedisi, "Divan Edebiyatı" (Erişim 19 Ekim 2021).

³³Hikmet Atik, **a.g.t.**, s. 20.

1.2.4.2.2. Nazım Şekilleri ve Nazım Türleri

Divanda toplam 179 şiir bulunmaktadır. Bunların 165'i Nakşî'ye aittir. Bu şiirlerin içinde 150 gazel, dört kaside, iki muhammes, bir murabba ve hece ölçüsü ile yazılmış sekiz ilahi mevcuttur.

Nakşî'ye ait olmayan 14 şiirin sekizi Tıflı Ahmet Çelebi'ye ait gazellerdir. Tıflı Ahmet Çelebi, 1660 yılında vefat etmiş bir meddah ve şairdir.³⁴ Bu eserdeki şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Nakşî'nin müritlerindendir. Şiirlerinde, şeyhinin sözlerini yaymaktan duyduğu gururu, ona bağlı olmaktan duyduğu mutluluğu ve kendi manevi yolculuğunu anlatmaktadır.

Nakşî'ye ait olmayan 14 şiirin altısı mahlassızdır. Nakşî'nin ve Tıflı'nın tarzından oldukça farklı oldukları için bu iki isimden birine ait olduğunu düşünmek mümkün gözükmemektedir.

Kaside, klasik Türk edebiyatında daha çok Hz. Muhammed'i veya bir devlet büyüğünü övmek amacıyla yazılan şiirdir. Nakşî'nin kasidelerinde bunun yerine tasavvufun temel konularından biri olan vahdetivücut düşüncesi ayrıntılı şekilde işlenmiştir.

Divandaki gazellerde ve diğer şiirlerde genel olarak vahdetivücut, tarikat adabı, insanın manevi yolculuğunda kamil bir şeyhe ve ehlişünnet bir tarikata bağlanmasının önemi, kişinin Allah'a ulaşabilmek için kendi benliğinden vazgeçmesi, cennet, cehennem, Hz. Muhammed, dört halifenin faziletleri, dört halifeyi ve ehlibeyti kalpten sevmenin önemi gibi konulara yer verilmiştir.

1.2.4.2.3. Vezin

Bazı mutasavvıf şairler sadece aruz ölçüsünü yahut sadece hece ölçüsünü kullanmayı tercih ederken Nakşî, şiirlerinde hem klasik edebiyatın vazgeçilmez

³⁴TDV İslam Ansiklopedisi, "Tıflı Ahmed Çelebi" (Erişim 14 Kasım 2021).

unsuru olan aruzu hem de millî ölçü olan heceyi başarılı bir şekilde kullanmıştır. Şairin divanında kullandığı aruz kalıplarının dağılımı ise şöyledir:

Bahirler	Kalıplar	Kaside	Gazel	Diğer	Toplam
Hezec	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	-	83	2	85
	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	2	7	-	9
	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	0	1	-	1
	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	-	1	-	1
	Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün fe'ülün	-	1	-	1
Remel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1	47	1	49
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	-	7	-	7
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	-	1	-	1
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	-	1	-	1

Nakşî, divanında iki aruz bahrinin toplam dokuz farklı kalıbını kullanmıştır. Bir adet gazelin, bir adet de kasidenin vezinleri sorunludur. Bunların dışında aruz kullanımında yer yer hatalar göze çarpmaktadır. Kendisi elbette medrese ve tekke eğitimi almış bir şairdir ancak nihayetinde klasik Türk şiiri tedrisinden geçmediği açıktır. Dolayısıyla şiirlerinde aruz kusurları olması mümkündür. Hece ölçüsünü ise ilahi türünde olduğu tahmin edilen sekiz şiirinde kullanmıştır. Altı şiirde yedili, iki şiirde de sekizli hece ölçüsü görülür.

1.2.4.2.4. Kafiye ve Redif

Kafiye, şiirde ahenk sağlamak maksadıyla en az iki mısranın sonunda, en az bir ses olmak üzere aynı seslerin bulunmasıdır. Redif, mısra sonlarında kafiye sonu aynı görevde kelime veya ekin var kullanılmasıdır.³⁵ Kafiye, özellikle öğreticilik amaçlanıyorsa dinleyici ve okuyucu üzerinde etkiyi artırır. Müritlerini ve halkı dinî yönden eğitme amacıyla şiirler söyleyen Nakşî, bunu muhakkak göz önünde bulundurmuş olmalıdır. Divanında yarım, tam, zengin ve tunç kafiye sıklıkla kullanmıştır.

³⁵Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2013, s. 59-68.

1- Yarım kafiye:

Sakın aldanma nefsin hîlesine

Sana emritmesün devr-i zamâne (1. Kaside)

2- Tam kafiye:

Sen sana gel bul seni var ten ile

Ya'ni özün vir ana anı sen al sen eyle (103. Gazel)

3- Zengin kafiye:

Görindi hâne' -i dilden yine nûrî dilârânın

Anınçün urdı cân terkin Semerkand u Buhârâ'nın (58. Gazel)

4- Tunç kafiye:

Lî me' Allah mektebinde okudınsa bir **sebak**

Sen seni bildin nedensin aç gözin bir hoşca **bak** (54. Gazel)

Ayrıca şiirin yine vazgeçilmez ahenk unsurlarından biri olan redifî de sıkça kullandığı görülür:

Dilâ her derde dermândır **şerî'at**

Marîz-i kalbe Lokmândır **şerî'at** (17. Gazel)

Ger dilerse Hakk'ı bulmak gezme sakın her yana

Sen anı var sende bul sen sen sana gel sen sana (11. Gazel)

1.3. Edebî Kişiliği

Mürettep divanı, iki mesnevisi ve bir de mensur eseri olan Nakşî, irşat vazifesini müdrik bir şeyh olarak edebiyatı tarikatının usullerini anlatmak, müritlerinin ve halkın dini öğrenme ve yaşama açısından ihtiyaçlarına cevap vermek maksadıyla kullanmıştır. Bundan dolayı sanat gayretinden uzak, samimi ve sade bir dili tercih etmiştir.

Klasik Türk edebiyatında eser ortaya koyan birçok şair, ekseriyetle önemli bir mevkiye gelme amacıyla eserini dönemin padişahına veya bir devlet büyüğüne adar,

takdim ederdi. Eserlerini sadece Allah'ı anlatmak, halkı ve müritlerini irşat etmek maksadıyla yazdığı için Nakşî'de böyle bir duruma rastlanmaz.

Fuat Köprülü, Nakşî'yi “Yunus Emre çizgisindeki mutasavvıf şairler” listesine almış, onun 17. yüzyılda şiirde Yunus'un izlerini sürdürdüğünü ifade etmiştir.³⁶ Onun bu tespitinde Nakşî'nin oldukça sade bir dille insanların duygularına hitap ederek onlara Allah, peygamber ve ehlibeyt sevgisini aşlamaya çalışmasının rolü olduğu söylenebilir.

Rıza Tevfik Bölükbaşı, Nakşî'nin bazı şiirlerinden hareketle onun felsefi yönünü incelemiştir. Şairin,

Eyâ sen sanma kim senden bu güftârı dehân söyler
Veyâ terkîb olan 'unsur yâhud zebân söyler (41. Gazel)

diye başlayan gazelindeki düşüncelerini Sokrates'in felsefesi ile kıyaslar. Nakşî'nin ruhun ayrı bir varlık olduğunu oldukça basit ifadeyle nasıl etkileyici anlattığını dile getirir ve ekler: “Henüz hiç tanımadığım Nakşî Efendi namında bir Türk şairin pek ehemmiyetli felsefi bir mesele hakkında tıpkı Sokrat gibi düşünebildiğini keşfetmiş olduğumdan cidden memnun oldum.”³⁷

Rıza Tevfik Bölükbaşı, bir başka yazısında Nakşî'yi İngiliz şair Arbuthnot ile kıyaslar. Birbirini görmeyen bu iki şairin aynı fikirleri benimsediklerini, ruh hakkında benzer ifadeler kullandıklarını söyler.³⁸

Nakşî, eserlerinde sade bir Türkçe kullanmasına rağmen oldukça derin, önemli dinî ve felsefi konuları etkileyici bir üslupla anlatmıştır. Bu yönüyle Yunus Emre'ye benzetilmiş ve şiirleri onun adını yüzyıllarca yaşatmış, belki de divanının

³⁶Köprülü, **a.g.e.**, s. 346.

³⁷Rıza Tevfik Bölükbaşı, **Tekke ve Halk Edebiyatı Makaleleri**, İstanbul, Dergâh Yay., 2015, s. 374.

³⁸**A.e.**, s. 377.

19. yüzyılda basılmasında etkili olmuştur. Kendi devrinde de şiirlerine en çok şerh yazılan şairlerden biri olmuştur.³⁹

1.4. Tarikatı ve Tasavvufi Kişiliği

Halvetiyye, 14. yüzyılda İran-Azerbaycan sahasında ortaya çıkmış sünni bir tarikattır. Kurucusunun kim olduğu tartışmalıdır. Tarikatın temel taşı olan gizli zikri ilk defa gerçekleştiren Ömer Halveti (Ö. 1349) kurucu olarak kabul edilse de esasen tarikat yapılanmasına gidip halifeler yetiştirerek farklı memleketlere gönderen kişi Seyit Yahya Şirvani'dir (Ö. 1463). Bundan dolayı Şirvani, tarikatın kurucusu kabul edilmektedir. Halvetilik, Anadolu ve Rumeli'de en çok tekkesi olan tarikattır.⁴⁰

Halvet kelimesi, “ıssız yerde yalnız kalma” anlamını taşır.⁴¹ Tasavvufta ise halvet; kişinin esasen Allah ile yalnız kalmak, dünya zevklerinden arınmak, kalbi arındırmak gibi amaçlarla belirli bir süre boyunca kapalı bir mekânda tek başına kalmasıdır.⁴² Tasavvufun özünde Allah'a ulaşmak olduğu düşünülürse halvette de temel amaç dünyadan uzaklaşıp Allah ile yalnız kalabilmek, kendi manevi gelişimini ilerletmektir, denebilir. Gizli zikri usul edinen Halvetiyye de adını bu halvet durumundan alır.

Dinî bağlamda zikir; Allah'la beraber kalmak, kalbi dünya heveslerinden ve günahlardan arındırmak maksadıyla onun isimlerini anmaktır. Tarikatların çeşitli zikir usulleri vardır: Sema, devran, sesli, sessiz, toplu zikir vs. Bu usullerden gizli zikir kişinin konuşmadan, kendi içinden zikretmesidir. Gizli zikrin uygulandığı tarikatlarda şeyhler müritlerine genelde manevi gelişim aşamalarına göre belirli sayılarda ve günlerde zikir verirler. Mürit, bu zikri vazife olarak yerine getirir, böylece manevi mertebesini yükseltmeye ve Allah ile bir olma makamına ulaşmaya çalışır.

³⁹Ömür Ceylan, **Tasavvufi Şiir Şerhleri**, İstanbul, Kitabevi Yay., 2000, s. 35.

⁴⁰Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yay., 2021, s. 228.

⁴¹Güncel Türkçe Sözlük, “Halvet” (Erişim 22 Ekim 2021).

⁴²Ethem Cebecioğlu, “Halvet”, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ağaç Kitabevi Yay., 2009.

Tarikatın temelinde ehlibeyt sevgisi vardır. Nakşî de şiirlerinde ehlibeyt ve dört halife sevgisini sıkça öğütlemekte ve iyi bir müslüman olmanın şartlarından bahsetmektedir.

Halvetiyye’de nefsin kötülükten ve günahlardan arındırılması esastır. Bunun yolu da dille, kalple, ruhla ve sırla yapılan zikirdir. Genellikle tasavvufta önem verilen az yeme, az konuşma, az uyuma, inziva, zikir, fikir, şeyhe gönülden bağlı olma ilkelerine Halvetiyye’de hassasiyetle uyulur çünkü müşahede mertebesine ulaşmak için mücahede şarttır.⁴³

Türkiye’de, 1925’te tekkelerin kapatılmasıyla Halveti tekkelerinin faaliyetlerine resmen son verilmişse de bazen gizli, bazen açıktan zikir ve ayinlerini icra etmeye devam etmişlerdir. Bu tarikatın birçok kolu bugün Türkiye, Suriye, Mısır, Balkanlar ve Kuzey Afrika ülkelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.⁴⁴

Nakşî Ali Akkirmanî, doğum yeri olan Divriği’den İstanbul’a gelerek Halvetiyye’nin dört ana şubesinden biri olan Ahmedîyye’nin Ramazaniyye koluna insitap etmiştir. Bir beyitinde Halveti olduğunu açıkça söylemektedir:

Halvetîyem halvet itdim halvet-i dil-dârile

Sırr-ı ev ednâ içinde bir musâhib yârile (96. Gazel)

İstanbul’da, Kocamustafapaşa Dergâhı’nda manevi terbiyesini tamamladıktan sonra⁴⁵ Akkirman kalesinde bulunan tekkeye, tarikatı adına irşat vazifesi ile gönderilmiştir.⁴⁶

Nakşî, şiirlerinde bağlı olduğu tarikatın esaslarını sık sık vurgulamış, müritlerine ve halka bu esaslar üzere ibadet tavsiyelerinde bulunmuştur. Gizli zikir, ehlibeyt sevgisinin önemi, Allah’ı anarak kalbi temizleme gibi tarikatın temel taşları

⁴³TDV İslam Ansiklopedisi, "Halvetiyye", (Erişim 21 Kasım 2021).

⁴⁴**A.g.m.**

⁴⁵Hüseyin Ayvansarayî, **Tercümetü’l-Meşâyih**, Esat Efendi Böl., no 1375, vr. 53b, Süleymaniye Kütüphanesi.

⁴⁶Bursalı Mehmet Tahir, **a.g.e.**, s. 161.

olan unsurlar şiirlerinde sıkça ele alınmıştır. Bu temaların işleniş, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıca ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ DİVANÎ'NDA FİİLLER

Şair, malzemesi dil olan sanatçıdır. Eserinde bu malzeme kendi üslubunu inşa eder. Üslup, kelimelerle kurulan şahsi anlatma yoludur. Edebiyatçının üslubunda geçmişi, yaşama şekli, bir arada yaşadığı insanların kendisi üzerindeki etkisi, inançları, heyecanları, duygu dünyası kurucu rol oynar. Bu sayılanlar edebiyatçının kelime tercihlerine yansır. Kelimeleri, okura edebiyatçının dünyaya ve insana bakışını sunar çünkü eserini sunduğu muhatabı insandır. Bir sanatçı olarak herkesle aynı ifade biçimlerine sahip olmayan edebiyatçının dil üzerindeki tasarruflarının incelenmesi, dilin zenginliklerini, kullanımda ortaya çıkan farklılıklarını, gelişimini izlemeyi sağlar. Nitekim edebiyat eserleri her dönemde dil çalışmaları için vazgeçilmez kaynaklar olmuştur. Coseriu'nun dilin bütün imkânlarının gerçekleştiğini kabul ettiği şiir dili, bir bakıma en güçlü, en geniş ifade gücüne sahip olan dil olarak düşünülebilir. Bir başka deyişle dilin ancak anlam biliminin çözebileceği bambaşka bir boyutu vardır, bu da şiir dilidir.⁴⁷

Kelimeler, anlam bakımından ikiye ayrılır: İsim ve fiil. İsimler, kâinattaki canlı ve cansız varlıkları ve mefhumları; fiiller, bu varlık ve mefhumların her türlü yapma, olma ve durmalarını belirten hareketlerini karşılar.⁴⁸ Bir şairin şiirlerinde kullanmayı tercih ettiği fiiller onun üslubunun önemli bir kısmını oluşturur ve anlam dünyası hakkında ipuçları verir. Hitap ettiği kitleyi ideal kul olma yoluna çağıran Nakşî gibi mutasavvıf bir şairin kullandığı fiillerin incelenmesi, tasavvufun şiir diline nasıl yansıdığının tespiti bakımından önemlidir. Şairin muhatabından nasıl davranmasını istediğini, kendisinin bu yolda nasıl davrandığını, hangi davranışların ideal kul olma yolunda kişiyi nasıl ilerleteceğini onun fiil tercihlerini inceleyerek anlamak mümkündür. Bunun yanında, klasik şiirimizde oldukça büyük yer tutan tasavvufun bir şairin dil kullanımına ne şekilde yansıdığının tespiti, Türkçenin klasik metinleri üzerine yapılan dil çalışmaları bakımından da ufuk açıcı olacaktır.

⁴⁷Doğan Aksan, **a.g.e.**, s. 118.

⁴⁸Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayın/Dağıtım, 2013, s. 108-109.

Türkçede *fiil* muhtelif araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Muharrem Ergin’e göre fiil, nesnelerin zaman ve mekân içindeki her türlü yapma, olma ve durmalarını ifade eden hareketleri karşılayan kelimedir.⁴⁹ Cümlelerin en esaslı ve temel unsuru, direğidir. Cümlelerin bütün yapısı onun üzerine kurulur, diğer bütün unsurlar fiilin etrafında toplanan, onu destekleyen, tamamlayan unsurlardır.⁵⁰ Tahsin Banguoğlu daha kapsayıcı bir tanımla fiilin “Olup biteni anlatan kelime” olduğunu ifade eder.⁵¹ Zeynep Korkmaz’a göre fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler.⁵² Necmettin Hacıeminoğlu, fiili “Hareket, oluş ve tavır” olarak tanımlar.⁵³ Dil bilgisi araştırmacılarının fiilin tanımı noktasında pek farklı düşünmedikleri görülmektedir.

Bir edebî metinde fiillerin yerinin iyi anlaşılması için bu kelime türünün felsefi boyutunun da dikkate alınması gerekir. Felsefede fiil, farklı sözlüklerde *eylem* adı ile tanımlanmıştır. Ahmet Cevizci, eylemi “Bir şey yapma, bir işlemi gerçekleştirme, bir etkinlikte bulunma, bir işlevi yerine getirme. Bir şey üzerinde etkide bulunma. Bir iş, davranış ya da olayla sonuçlanan, güç ya da enerji uygulama durumu” olarak tanımlar ve eylemin cansız varlıklar için de kullanılmakla birlikte hareket ve davranıştan ayırt edilerek temelde bilinçli ve amaçlı öznelerin yapıp etmeleri için kullanılması gerektiğini belirtir.⁵⁴

Bedia Akarsu’ya göre fiil, “İnsanın bir dış sebeple değil de doğrudan doğruya kendisinin gerçekleştirdiği davranışları. Bir irade davranışı. Bir istemenin, tasarının, düşünüşün, kararın gerçekleştirilmesi. Bilinçli insanın istemesinin ürünü”dür.⁵⁵

⁴⁹A.e., s. 280.

⁵⁰A.e., s. 398.

⁵¹Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2019, s. 409.

⁵²Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 487.

⁵³Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s. 15.

⁵⁴Ahmet Cevizci, “Eylem”, **Felsefe Sözlüğü**, Ankara, Paradigma Yay., 1997, s. 326.

⁵⁵Bedia Akarsu, “Eylem”, **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 1975, s. 71.

Afşar Timuçin ise fiili “Bir varlığın kendi gücüyle ya da olanaklarıyla gerçekleştirdiği işlem. Bir varlığın başka bir varlık üzerinde ortaya koyduğu etkileme gücü. Bir maddi ya da fikrî etkenin işlemi” olarak tanımlar.⁵⁶

Fiil, insanın sorumluluğu ve ilahi sıfatlarla ilişkisi açısından kelâm tartışmalarına da konu olmuştur. *İslam Ansiklopedisi*’ne göre terim olarak “Mümkünün imkân sahasından çıkarılıp var kılınması”, “Bir şeyin bir başka şey üzerinde etkili olması, müessirden meydana gelen etki, bir şeyin taşıdığı oluş vasfı, bir müessirin etkisiyle bir varlık üzerinde görünen şey” şeklinde tanımlanabilir. Fiil terimi, insanın hem zihnî hem bedenî eylemlerini ifade etmek için kullanılır. Kelâm ilmine göre ise fiil insanın iradesi noktasında önemlidir. İnsanın fiillerin yaratıcısı mı yoksa sadece uygulayıcısı mı olduğu, insan fiillerinde iradenin rolü, iradenin getirdiği sorumluluğun boyutu gibi meseleler uzun süre çeşitli âlimler tarafından tartışılmıştır.⁵⁷

Fiil yahut *eylem* tanımlarına bakıldığında Ahmet Cevizci ve Bedia Akarsu’nun sözlük maddelerinde öne çıkan bir ortak nokta görülür, onlar fiili bilince ve iradeye bağlamışlardır. Dil bilgisinde soyut ve somut varlıkların hareketleri olarak tanımlanan fiil, onlara göre irade sahibine, insana özgüdür. Gerek tasavvuf-kelam geleneğine gerekse felsefi düşünce geleneğindeki anlayışa bakıldığında bir şairin şiirlerinde kullandığı fiiller onun doğrudan Allah’a, insana, hayata, âleme bakışı hakkında ipuçları verir. Şair, kullandığı fiiller aracılığıyla insanın sınırları, istekleri, kararları hakkında nasıl bir algıya sahip olduğunu ve muhatabını tüm bunlar aracılığıyla nasıl yönlendirdiğini gösterir. Fiilin edebiyat eserindeki yeri, iradeye ve bilince has oluşu açısından yani felsefenin tanımına göre değerlendirilirse sanatçının insana, insan zihnine, yaratılmışlara, tabiata, kâinata dair fikirleri ortaya çıkar.

Dil bilgisi ile felsefenin fiile bakış açısının ortak noktası ise iki disiplinin de fiili nesnelerden, varlıklardan bağımsız düşünmemesidir. Fiilin ifade ettiği iş, oluş, hareketten etkilenen ve fiili icra eden iki unsur, her iki disiplinin de tanımlarında

⁵⁶Afşar Timuçin, “Eylem”, **Felsefe Sözlüğü**, İstanbul, Bulut Yay., 2004, s. 212.

⁵⁷TDV İslam Ansiklopedisi, "Fiil" (Erişim 10 Ocak 2022).

bulunur. Fiilin bu yönü ile ele alınması edebiyat eserindeki kılışlarda, oluşlarda, hareketlerde, isteklerde öznenin ve işten etkilenenin tespit edilmesini sağlar. Böylece sanatçının okurun dikkatini çekmek istediği hareketler, varlıklar, failer ve anlamasını istediği şeyler açığa çıkar. Hatta şahsiyetine, karakterine, ruh durumlarına, bilinç altının yönelimlerine dair şairin hedeflemediği birtakım bilgilere dahi ulaşmanın mümkün olabileceği göz önünde tutulmalıdır.

İslam Ansiklopedisi'ndeki fiil tanımı, felsefe sözlüklerindeki tanımdan bir noktada ayrılmaktadır. Her ne kadar âlimlerin insanın fiillerini tartıştıkları belirtilse de fiil tanımlanırken felsefedekinin aksine sadece insana özgü bir kavram olduğu vurgulanmamaktadır. Bu tanıma göre fiil, herhangi bir şey tarafından yapılan ve etki doğuran harekettir. Bir şairin üslubunda fiillerin yeri bu açıdan değerlendirilecek olursa şairin sadece muhatabıyla ilgili düşünceleri ve istekleri değil, insanın dışındaki varlıklara nasıl baktığı, okurun kendisi dışındaki dünyanın hangi yönlerini anlamasını istediği ortaya çıkar. Çünkü şair, metinde insanın dışındaki varlıklara yüklediği fiillerle anlatmak istediği mesele hakkında okurun zihnine daha somut şekilde seslenebilir. Bu da onun üslubunu kuran tercihleri ile alakalıdır.

Fiilin, insanın bilinçli ve iradesine bağlı olarak yapılan hareketleri karşıladığı noktasında felsefî ve İslami bakış açısı hemfikir görünmektedir. Dil bilgisi açısından ise fiilin daha kapsamlı bir tanımı olduğu görülmektedir. Her türlü soyut ve somut varlığın tüm hareketleri dil bilgisinde fiil olarak değerlendirilmekte ve fiiller cümle içerisinde de anlamına, diğer kelimelerle ilişkisine göre ele alınmaktadır. Hareketler, kendi kendilerine var olmayıp nesnelerden doğan, nesnelere bağlı bulunan unsurlardır. Fiil kök veya gövdesinin ifade ettiği hareket, bir nesneye bağlanmadan tek başına düşünülemez.⁵⁸ Bu özellikleri sebebiyle de fiillerin kullanım alanına çıkabilmeleri için çeşitli nesnelere bağlanmaları, bunun için de çeşitli ilişki kalıplarına girmeleri gerekir. Dilde daima çekimli şekiller hâlinde bulunurlar. Dolayısıyla fiilleri incelemek demek, onların çekimli şekillerini ele almak demektir. Fiillerin çekimli şekillerini üç unsur meydana getirir: Fiil kök veya gövdesi, şekil-

⁵⁸Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 108-109.

zaman, şahıs. Fiil kök veya gövdesi, mücerret hareket ifade eder. Şekil, fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketin ne şekilde kullanıma çıktığını gösterir. Bazen de şekliyle birlikte fiilin icra zamanını gösterir. Şahıs unsuru ise hareketi yapanı veya olan şahsı ifade eder. Çekimli fiil; bu üç unsur ile şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelime demektir.⁵⁹ Fiiller böylece beraber kullanıldıkları kelimelerle ilişkiler geliştirir ve cümlede görev alırlar. Dolayısıyla bir şairin kullandığı fiillerin üslubundaki yeri incelenirken fiilleri nasıl çekimlediği ve hangi kelimelerle yan yana kullanmayı tercih ettiği göz önüne alınmalıdır. Bu sebeple tezin bu bölümünde Nakşî'nin şiirlerinde kullandığı fiiller şekil, zaman ve şahıs yönleri ile incelenmiş, her bölümün sonunda şairin tasarrufları genel olarak değerlendirilmiştir.

Türkçede fiiller yapıları, içerikleri, anlamları ve çatıları bakımından kategorilere ayrılıp incelenir. Bunlar yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik fiiller; içerikleri bakımından oluş bildiren, kılış-kılınış bildiren, durum-tasvir bildiren fiiller; anlamları bakımından esas fiiller ve yardımcı fiiller; çatıları bakımından etken, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen fiiller olarak ayrılır.⁶⁰ Bu çalışmada fiiller yapı ve anlam bakımından değil kullanıldıkları yerlerde üstlendikleri tasavvufi anlamlar üzerinden değerlendirileceği için bu sınıflandırma esas alınmamıştır.

Nakşî'nin şiirlerinde kullandığı fiiller; *duyu fiilleri*, *idrak fiilleri* ve *tasavvufi fiiller* şeklinde sınıflandırılarak incelenmiştir. Şairin akla, idrake, düşünmeye fazlasıyla önem verdiği bu unsurlara şiirlerinde sıkça yer vermesinden, muhatabını düşünmeye, akletmeye sürekli olarak çağırmasından yahut akletmesinin sonucunda elde edeceği şeylerden bahsetmesinden anlaşılmaktadır. Tasavvuf elbette bir gönül işidir ancak insan doğru yolu aklederek bulup Allah'ın varlığına ve birliğine aklıyla ikna olur ve Allah yolunda ilerler. Nakşî de bunu göz önünde bulundurarak müritlerine idrak fiilleri ile sıklıkla hitap etmeyi tercih etmiştir. İnsanı idrake götüren ilk adım ise şüphesiz algılaması duyuları vasıtasıyla dış dünya ile bağlantı kurmasıdır. Zihnin faaliyetleri algılamayla başlar. İnsan duyuları ile dış dünyayı algılar, meselelerin farkına varır, onları eler. Ardından düşünür, akleder, bilir ve

⁵⁹A.e., s. 280-281.

⁶⁰Korkmaz, a.g.e., s. 487-507.

anlar. Özellikle duyu fiillerinin Türkçede metaforlar şeklinde sıklıkla kullanılması, idrak fiilleri ile değerlendirilmelerini gerektirir. Bu sebeple Nakşî'nin şiirlerinde tasavvufun dile nasıl yansıdığını kullandığı fiiller aracılığıyla inceleyen bu çalışmada fiillerin bu şekilde sınıflandırılması uygun bulunmuştur.

2.1. Duyu Fiilleri

Duyu, dış dünyadaki varlıkların zihindeki tekrarı, bir nevi kopyasıdır. Renk, koku, tat, şekil gibi unsurlar eşyanın insan zihnindeki yansımalarıdır.⁶¹ Algı ise duyuları birleştirmek suretiyle dış dünyanın bilgisini meydana getirmektir. Zihin, duyular aracılığıyla dış dünya hakkında elde ettiği bilgileri birleştirerek algıları meydana getirir.⁶² Böylece düşünme, anlama, idrak etme, anlamlandırma gibi süreçler başlar. Buna göre zihnin faaliyetleri, insanın dış dünyayı algılaması ile başlar. Algılama sürecini başlatan duyulardır. İnsan sahip olduğu beş duyudan hareketle birtakım bilgileri edinir, çıkarımda ya da tahminde bulunur. Başka bir ifadeyle soyut olan düşünme, anlama, çıkarımda bulunma, anlamlandırma gibi işler, somut olanların bilgisine sahip olmakla başlar. Bu süreç duyularla ilerlerken bunların dildeki ifade karşılığı da duyu fiilleridir. Diğer bir tabirle beş duyunun yaptığı hareketleri, icra ettiği işleri ifade eden fiillere *duyu fiilleri* denir. Temel duyulardan hareketle duyu fiilleri; görme fiilleri, işitme fiilleri, tat alma fiilleri, koku alma fiilleri ve dokunma fiilleri olarak sınıflandırılabilir.⁶³

Bir şairin idrak aracı olan duyulara şiirlerinde ne sıklıkla yahut ne şekilde yer verdiği, onun meselesini insanların nasıl algılamasını ve anlamasını istediğiyle ilgilidir. Söz gelimi duyular ile ilgili fiilleri çok az kullanan bir şairin okurunun zihninde puslu, net olmayan bir dünya kurmak istediği söylenebilir. Yahut duyular ile ilgili fiillere üslubunda fazlaca yer veren bir şair okurundan bir şeyleri fark etmesini, içinde yaşadığı dünyanın gerçekliği aracılığıyla bazı şeyleri düşünüp anlamasını bekliyor olabilir.

⁶¹Nurettin Topçu, **Psikoloji**, İstanbul, Dergâh Yay., 2012, s. 124.

⁶²A.e., s. 138.

⁶³Erkan Hirik, "Türkiye Türkçesi Duyu Fiillerinde Anlam ve Kelime Sıklığı İlişkisi", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, C. 41, 2017, s. 58-59.

Anlam, bir dilin kelime, kelime grubu ve cümle kullanımlarıyla vücut bulduğu gibi beş duyu ile algılanan bir olgu ve olayla da gerçekleşir. Bu yüzden günlük dilde kelime, kelime grubu ve cümle kadar beden dili, işaret dili, trafik işaretleri vb. gibi gösterenlerin de anlamından söz edilir. Beş duyu ile gerçek dünyadan alınan iletinin algı ve bilgiler ışığında insan tarafından çözümüne de “anlamak” denir.⁶⁴ Dil aracılığıyla ve anlam üzerine kurulan edebî metinlerde duyularla ilgili fiillerin tespiti, bu bakımdan önemlidir. Nakşî’nin kullandığı duyu fiillerinin tespiti ve incelenmesi, onun mürşit olma yolunda muhatabından zihnini nasıl kullanmasını istediğini gösterir. Bu yolda insanın neleri görmesi, neleri duyması, neleri söylemesi gerektiği yani kendi iradesiyle yönettiği duyularının bu yolda nasıl kullanılması gerektiği, zihnin hangi duyular aracılığıyla hakikati daha iyi kavrayabileceği gibi noktalar böylece tespit edilebilir.

Tablo 1: Duyu Fiilleri ve Sayıları

Fiil	Adet	Olumlu	Olumsuz
gör-	147	128	19
de-	74	68	6
görün-	48	37	11
göz aç-	32	32	0
söyle-	29	28	1
bak-	25	20	5
işit-	22	21	1
nazar kıl-	13	12	1
dinle-	7	6	1
kulak tut-	7	7	0
seyret-/seyreyle-	3	3	0
söylet-	2	2	0
guş it-/eyle-	2	2	0
kok-	1	1	0
dokun-	1	1	0
Toplam	413	368	45

⁶⁴Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Ankara, Akçağ Yay., 2019, s. 529-530.

Nakşî, şiiirlerinde 15 farklı duyu fiili kullanmış, bunları toplam 413 defa tekrar etmiştir. Duyu fiilleri içinde en çok kullanılanlar görme duyusuyla ilgili olanlardır. Vücudumuzun kumanda merkezlerinden biri şüphesiz gözlerimizdir. İnsanın fikirlerinin meydana gelişinde en çok görme duyusunun verilerinden faydalanılır. Yetişkin insanda görme duyusu diğerlerine adeta hükmeder.⁶⁵ Dolayısıyla görme, insan için en hayatî duyulardan biridir. Tasavvufta da mürşit yaratılanlarda Allah'ın nurunun tecellilerini görüp idrak eder, varlığın birliğine böylece ulaşır ve mertebe atlar. Tasavvufun bu öğretisinin aktarılması için göz ve görme kavramları önemli metaforlardır. Mutasavvıf bir şair olan Nakşî'nin de şiiirlerinde göze sıklıkla hitap etmesi bundandır ve üslubunun bu yönü, onun şiiir dilini maksadına ve konumuna uygun olarak kurduğunu gösterir.

Duyu fiilleri, 413 tekrarın 368'inde olumlu, 45'inde olumsuz yapıda kullanılmıştır. Şairin bu tasarrufu onun insanın algılarıyla, dolaylı olarak da zihniyle ilgili işlere dönük olumsuz bir dil kullanmaktan kaçındığını gösterir. Kip tasarrufu kısmında detaylı inceleneceği üzere Nakşî tasarlama kiplerini çok sık kullanmıştır, bu onun fiillerinin henüz icra edilmediğini gösterir ancak bir fiilin doğrudan olumsuzluk eki ile kullanılması, tasarlandığının belirtilmesinden farklı bir olmamışlık içerir. Olumsuzluk eki keskindir, fiilin gösterdiği iş net olarak ortada yoktur ve dinleyenin zihninde keskin bir menfilik meydana getirir. Nakşî'nin böyle bir anlatım tarzından kaçınması insanları zor, meşakkatli ve fedakârlık isteyen bir yola çağırmasıyla ilgilidir. Alışılan hayattan fedakârlıklar yapılması gereken, insanın nefsiyle mücadele ederek ve kendisinden geçerek maksadına ulaşabileceği tasavvuf yoluna insanları nispeten olumlu bir dille çağırarak da bir mürşit için en doğrusudur. Nitekim Hz. Muhammed'in "Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın." hadisi de insanlara Allah'ı olumlu bir dille anlatmanın önemini vurgular.

Bununla beraber Nakşî'nin bu tercihi, oldukça irfani bir tavidir. Duyu fiillerini olumsuz yapıda daha fazla kullansaydı insanları peşinen hep yanlışlık

⁶⁵Topçu, a.g.e., s. 130.

üzerine görmüş ve yanlışlarından vazgeçirmeye çalışan biri gibi görünürdü. Nitekim insana neyi yapmaması gerektiğini söylemek yerine neyi yapması gerektiğini söylemek davranışların değişmesinde daha etkili ve kalıcı sonuçlar verir. Müritlerinin kalbini, aklını ve ruhunu eğitime maksadı olan Nakşî de şiirlerinde kullandığı fiilleri olumsuz yapıda oldukça az kullanmış ve irfani bir tavır sergilemiştir.

Tüm bunlar düşünüldüğünde Nakşî'nin çoğunlukla istiare yoluyla zihne hitap ettiği duyu fiillerini olumsuz yapıda oldukça az kullanmış olması, onun üslubunu yaşam tarzına ve şiir yazma maksadına uygun hâle getirir. Şair, olumsuz yapılar yerine çeşitli zarflar ve sıfatlarla özellikle kip eklerini görünüş olarak olumlu kullanmayı tercih etmiştir. Duyu fiillerinin olumlu ve olumsuz çekimleri ve şairin üslubu içerisindeki yerleri, duyu fiillerinde kip tasarrufunun incelendiği bölümde detaylı ele alınacaktır.

2.1.1. Duyu Fiillerinde Kip ve Şahıs Tasarrufu

Fiil kök ve gövdeleri ancak çekim ekleriyle kullanım alanına çıkabilirler. Kip ve şahıs ekleri, bir hareketin nasıl, ne zaman ortaya çıktığını ve hareketi yapan şahsı bildiren eklerdir. Fiillerin karşıladığı hareketleri, varlıklar birtakım şekiller içinde yaparlar. Mücerret hareket ancak birtakım kalıplara, şekillere dökülerek varlıklara bağlanır. Kullanım sahasına çıkmak üzere hareketin girdiği bu kalıpları karşılamak için fiil kök veya gövdesi kip ekleri alır. Kip ekleri, fiilin ne şekilde ve ne zaman yapıldığını gösteren eklerdir. Varlıkların yaptıkları hareketler iki çeşittir: Ortaya çıktığı veya çıkacağı kesin olan hareket ve ortaya çıkması tasarlanan hareket. Bu iki hareket şeklini karşılamak için fiil kök veya gövdesi ayrı ayrı ekler alır. Buna yönelik olarak Türkçede *bildirme kipleri* ve *tasarlama kipleri* olmak üzere iki çeşit kip bulunur. Bildirme kipleri, fiillerin icra zamanını gösterir. Görülen geçmiş zaman eki, öğrenilen geçmiş zaman eki, şimdiki zaman eki, gelecek zaman eki ve geniş zaman eki olmak üzere toplam beş bildirme kipi eki mevcuttur. Tasarlama kiplerinde ise zaman ifadesi yoktur. Bu kipleri gösteren ekler sadece şekil ifade eder. Fiili zamandan bağımsız bazı şekillere sokarlar, fiildeki hareketin henüz

gerçekleşmediğini, tasarlanmış olduğunu bildirirler. İstek, gereklilik, şart ve emir ekleri olmak üzere dört adet tasarlama kipi eki mevcuttur.⁶⁶

Tahsin Banguoğlu, Türkçede bildirme ve tasarlama olarak iki farklı kip türü olmadığını ifade eder. Ona göre zaman eki almış bir fiilin şahıs eki alması ile kip oluşur. Dolayısıyla fiil çekiminde esas olan zamandır. Çekim ekleri aslında zaman bölümlerine göre adlandırılırlar. Başlıca üç zaman bölümü vardır: Geçmiş, gelecek ve şimdi. Buradaki geçmiş zaman görülen geçmiş zamandır ve Banguoğlu, öğrenilen geçmiş zaman ekini ayrı bir kip eki olarak değerlendirmez, bunun “geçmiş zamanın vasıtalı hâli” olduğunu belirtir. Geniş zaman ekini de şimdiki zaman kipine dâhil eder. Geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı *ana zamanlar*, öğrenilen geçmiş zaman ile geniş zamanı ise bunlara dâhil olup farklı ifade şekilleri olan *yan zamanlar* olarak değerlendirir. Ona göre tasarlama kipleri, haber kiplerinden ayrı ikinci bir kip kategorisi değildir, *uyarı kipleri* olarak adlandırılırlar. Bunlar dilek-şart, istek, gereklilik ve emir kipleridir. İlk üçü gelecek zaman, dördüncüsü şimdiki zaman içinde sayılır. Tahsin Banguoğlu’nun fiil tanımı da diğer tanımlara göre biraz daha kapsayıcıdır. Kiplere bakış açısının da daha geniş bir zaviyeden olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise yaygın olarak kabul gördüğü için fiiller ilk bahsedilen kip kategorileri ile incelenmiştir.

Kipler aracılığıyla fiiller diğer kelimelerle ilişki kurar ve cümle içerisinde görev alır. Bir cümledeki kelimeler tek başlarına ele alındığında o cümlenin üslubu veya yapısı hakkında doğru yorum yapmak mümkün olmamaktadır. Cümledeki kelime türleri, diğer kelimelerle olan ilişkileri ve cümledeki görevleri ile değerlendirilirse üslup incelemelerinde doğru sonuçlar elde edilir. Fiillerin bir şairin üslubundaki yerini incelerken de fiillerin çekimlendiği kipleri ele almak kaçınılmazdır çünkü fiiller yukarıda da zikredildiği gibi çeşitli eklerle birlikte amaçlarına yönelik kullanım alanına çıkarlar. Nakşî’nin kullandığı fiillerin onun üslubu içerisindeki yeri de ancak bu fiillerin nasıl çekimlendiği, cümle içindeki görevleri ve diğer kelimelerle bağları incelenerek bulabiliriz bulunabilir. Bu sebeple

⁶⁶Ergin, **a.g.e.**, s. 289.

Nakşî'nin fiillerini hangi kip ve şahıs ekleriyle kullandığı, çalışmanın odak noktalarından biri olmuştur.

Nakşî'nin şiirlerinde duyu fiillerinin büyük oranda çok anlamlı kullanıldığı tespit edilmiştir. Duyu fiilleri, çeşitli mesajları iletme ve özellikle insanın aklına hitap etmek maksadıyla çok anlamlı biçimde kullanılmaya oldukça elverişlidir. Nitekim bir dilde en sık görülen kelimeler, en fazla çok anlamlılığa sahiptir denebilir.⁶⁷ Bu bağlamda duyu fiillerinin çok anlamlılık göstermesi de olağandır. Çok anlamlılık, bir kelimenin temel anlamının yanı sıra farklı kavramları da anlatır durumda olmasıdır. Başlangıçta tek kavramı gösteren kelime, genellikle kolay ve etkili anlatım eğilimiyle, aktarmalarla ve kullanım sıklığının artmasıyla temel anlamıyla ilişkili yeni kavramları da anlatır duruma gelir. Yani kelime temel anlamını yitirmeden çeşitli yan anlamlar ifade eder.⁶⁸

Özellikle görme ve duyma ile ilgili olan duyu fiilleri, çok anlamlılık sıralamasında başta gelirler. Duyu fiillerindeki ve bunun bir alt kolu olan görme fiillerindeki çok anlamlılığın kültürel, biyolojik, antropolojik ve dilbilimsel birçok sebebinden söz edilebilir. Her şeyden önce erken dil edinimi süreçlerinde çocukların en çok kullandıkları fiillerin başında görme fiilleri gelir. Duyu fiillerine kaynaklık eden duyu organlarının dış dünyanın algılanmasında, anlaşılmasında, anlamlandırılmasında ve tecrübe edilmesinde vazgeçilmez birer araç durumunda olduklarını da unutmamak gerekir. Diğerlerinin yanında görmeye dayalı bu algı organizasyonu dış dünyayı zihinlerde/idraklerde kavramsallaştıran en önemli süreçlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında görme fiillerinin sözlü ortamlardaki kullanılma sıklığı da bunların genelleşmesinde ve bu sayede çok anlamlılaşmasında önemli bir rol üstlenir.⁶⁹ Nitekim *Güncel Türkçe Sözlük*'te de *görmek* kelimesinin 20 farklı tanımı mevcuttur ve bunlar arasında *anlamak*, *sezmek*,

⁶⁷Ceren Selvi, "Türkiye Türkçesinde Bir Çok Anlamlılık İncelemesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019, s. 52.

⁶⁸Doğan Aksan, *Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara, Bilgi Yay., 2016, s. 89-90.

⁶⁹Faruk Gökçe, "Kutadgu Bilig'de kör- 'görmek': Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme", *Türkbilig*, S. 29, 2015, s. 61.

kavramak, bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek gibi anlamlar vardır.⁷⁰

Nakşî de duyu fiilleri aracılığıyla özellikle idrak süreçlerine, akletme ve düşünme melekelerine sıkça hitap etmiştir. Nakşî'nin şiirlerinde sıkça görülen çok anlamlılık örnekleri görmenin ve duymanın bilmek, anlamak, idrak etmek olduğu yönündeki belagat unsurlarıdır.

Gel uyan gaflet meyinden kûs-ı-i rihlet çalmadan

Aç gözün debret dehânın **gör** buna dermân nedir (3. Kaside)

(Gel ahirete göçme vakti geldiğini duyuran davul çalmadan gaflet uykusundan uyan. Gözünü aç, bunun dermanını gör, söyle.)

Eğer **görmezse** sâlikler bu nazmım 'âlem-i ma'nâ

İşi düşvâr olur Nakşî kaçan ol dem erer ferdâ (6. Gazel)

(Ey Nakşî! Eğer salikler bu sözlerimin mana alemini ifade ettiğini görmezlerse işleri zor olur, işte o zaman onlar için gece iner.)

Tablo 2: Duyu Fiillerinde Kip Tasarrufu

Fiil	Emir	Şart	İstek	Gereklilik	G.G.Z.	Ö.G.Z.	Geniş Zaman	Şimdiki Zaman	Gelecek Zaman
gör-	80	6	0	0	44	3	14	0	0
de-	1	13	4	0	29	12	15	0	0
görün-	3	0	0	0	17	0	27	0	0
göz aç-	31	0	0	0	1	0	0	0	0
söyle-	6	2	0	0	5	0	16	0	0
bak-	15	5	0	0	4	0	1	0	0
işit-	19	0	0	0	2	0	1	0	0
nazar kıl-	12	0	0	0	1	0	0	0	0
dinle-	5	0	0	0	0	0	2	0	0
kulak tut-	7	0	0	0	0	0	0	0	0
seyret-/seyreyle-	2	0	0	0	0	0	1	0	0

⁷⁰Güncel Türkçe Sözlük, "Görmek" (Erişim 15 Aralık 2021).

söylet-	1	0	0	0	0	0	1	0	0
guş it-	2	0	0	0	0	0	0	0	0
kok-	0	0	0	0	1	0	0	0	0
dokun-	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Toplam	184	26	4	0	104	15	79	0	0

Tablo 3: Duyu Fiillerinde Şahıs Tasarrufu

Fiil	Birinci Teklik Şahıs	İkinci Teklik Şahıs	Üçüncü Teklik Şahıs	Birinci Çokluk Şahıs	İkinci Çokluk Şahıs	Üçüncü Çokluk Şahıs
gör-	37	77	30	1	5	4
de-	9	12	23	0	0	30
görün-	0	5	43	0	0	0
göz aç-	0	30	1	0	0	0
söyle-	1	9	19	0	0	0
bak-	4	17	3	1	0	0
işit-	2	19	1	0	0	0
dinle-	0	5	2	0	0	0
kulak tut-	0	7	0	0	0	0
seyret-/seyreyle-	0	2	1	0	0	0
söylet-	0	1	1	0	0	0
guş it-	0	2	0	0	0	0
kok-	0	0	1	0	0	0
dokun-	0	0	1	0	0	0
Toplam	53	186	126	2	5	34

Nakşî, şiirlerinde kullanım sıklığına göre sırasıyla *görmek*, *görünmek*, *göz açmak*, *bakmak*, *nazar kılmak* ve *seyretmek* fiillerini kullanmıştır. Görüldüğü üzere insan duyularından en fazla görmeye hitap etmiştir.

Şair *görmek* fiilini toplam 147 defa kullanmış ve en fazla emir kipi ile çekimlemiştir. Dolayısıyla 147 tekrarın 80'inde, *görmek* emredilmektedir. Bunların sadece üçü olumsuz yapıdadır.

Didi hem körpe kuzım bes idüben mahv-ı vücûd

İki **görme** biri Nakşî seni redd it beni al (66. Gazel)

(Dedi ki, körpe kuzum, yeter artık. Varlığını mahveyle, biri iki görme. Seni reddet, beni al.)

Zâtı haktır evliyânın **görme** sûret zâhidâ

Sen anı sandın mı âhir et ve kandır yâ deri (123. Gazel)

(Ey zahit! Evliyanın özü Allah'tır, onu şekil olarak görme. Sen onu et, kan ve deriden mi ibaret sandın?)

Çökeltme gel bu tası
Bir **görme** ‘âmm u hâsı
Yu gitsün kalbin pası
Tevhîde gel tevhîde (5. İlahi)

77 *gör* emrinin 64’ü ikinci teklik şahsa yöneltilmiştir. Bu beyitlerin çoğunda şair muhatabını akletme, anlama, bilme gibi idrak süreçlerine yöneltilmiş, fiili çok anlamlı şekilde kullanmıştır. Görmek fiilinin Güncel Türkçe Sözlük’te toplam 20, Kubbealtı Lügati’nde 27 farklı anlamı vardır. Nakşî de bu fiili sadece “göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak” anlamıyla değil anlamak, kavramak, fark etmek, idrak etmek gibi çeşitli anlamları ile kullanmıştır. Nitekim insan fikirlerinin meydana gelişinde en çok görme duyusundan faydalanılır. Meselâ, “dokunma” kavramı zihinde insana dokunan bir şeyi, dokunma duyusunun bir tasavvurunu değil birbirine dokunan iki şeyin görüntüsünü oluşturur. “Çaba” deyince kaslarda gerilme hissedilmez, belki ağır bir yük altında beli bükülen bir insan göz önüne gelir. Dolayısıyla tasavvurların, anlayışın ekseriyeti görme duyusuna dayanır.⁷¹ Nakşî’nin de kullandığı duyu fiilleri içinde oldukça büyük bir yer kaplayan görmek fiilini insan zihninin bu yönü ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu da hem şairin anlattığı konunun hem de insanın algı sürecinin dil tasarrufuna yansımadır.

Nakşî, *gör* emrini en fazla *bil* anlamını karşılayacak şekilde kullanmıştır. Bu bölümün ikinci başlığında inceleneceği üzere idrak fiilleri içerisinde *bilmek* en fazla kullanılan dil bilgisi unsurudur. İki kategoride de bilme işini bu kadar fazla emretmesinden, şairin muhatabının ideal kul olma yolunda belli şeyleri henüz bilmeyen kimseler olduğu anlaşılmaktadır. Yani muhatabı bu fiili henüz icra etmemiş, tasavvuf yolunun başında olan, şeyhin her birini cevher gibi işleyeceği müritlerdir. Şair onlardan bilmelerini, anlamalarını isterken görmek fiilinin çok anlamlılığından yararlanarak üslubunu zenginleştirmiştir. Ne var ki başka bir anlamda da görme, kelimelerden önce gelir. İnsan kendini çevreleyen dünyada kendi yerini görerek bulur. Bu dünyayı kelimelerle anlatır ama kelimeler dünyayla

⁷¹Topçu, a.g.e., s. 131.

çevrelenmiş olmasını hiçbir zaman değiştiremez. Kelimelerden önce gelen ve kelimelerle tam olarak anlatılamayan görme, uyarıcılara karşı mekanik bir tepkide bulunup bulunmama sorunu değildir. (Görme eylemi, ancak gözün retinasını ilgilendiren sürecin küçük bir bölümü alınırsa böyle tanımlanabilir.)⁷² Bakmak fiiline görmekten çok daha az sayıda yer vermesi de Nakşî'nin görmek fiilini gerçek anlamından ziyade farklı anlamlarla kullandığını gösterir çünkü insan yalnızca baktığı şeyleri görür. “Bakmak bir seçme edimidir. Bu edimin sonucu olarak gördüğümüz nesne -her zaman elimizle dokunabileceğimiz bir nesne anlamında olmasa da- ulaşabileceğimiz bir alana getirilmiş olur.”⁷³ *Bakmaya* oldukça az gönderme varsa *görme* somut şeylerle ilgilenmek suretiyle değil de aklı kullanarak bilme, idrak etme suretiyle vuku bulur.

Gör nedir bu ehl-i ‘aşk kim halk ana olmaz mu^Öîn
Bağlanur erkân sıfatın inler hûr-i în (81. Gazel)

(Aşk ehlinin kim olduğunu gör, ki onlara halk yardım etmez. Gözünün siyahı çok siyah, beyazı çok beyaz olan huriler bile ileri gelenler gibi dizilip onlara ağlar, inler.)

“Bil ki” anlamıyla:

Tutubdur zîr u bâlâyı serâser kablayub sırrım
Anınçün **gör** mukaddesler benim sırrımda sergerdân (75. Gazel)

(Sırrım yeri ve göğü kaplayıp -ayakta- tutmuştur, bil ki bu yüzden kutsallar benim sırrımda perişan hâldedir.)

“Anla” anlamıyla:

Gel ey sâlik kulak tut **gör** nedir terkîb olan ma‘nâ
Biri yeldir biri âteş biri toprak biridir mâ (12. Gazel)

⁷²John Berger, **Görme Biçimleri**, Çev.: Yurdanur Salman, İstanbul, Metis Yay., 1995, s. 7-8.

⁷³A.e., s. 8.

(Ey salık! Gel kulak ver, meydana gelen mana nedir anla. Biri yeldir, biri ateş, biri toprak, biri sudur.)

“Oku” anlamıyla:

Gel ey sâlik işit benden kalemde **gör** nedir manâ
Ki ‘ârifler bilüb anı hakikat itdiler imlâ (5. Gazel)

(Ey salık! Gel mana nedir benden işit, yazdıklarımın oku, ki arifler onu bilip söylediler.)

Şairin görme emrini fiilin esas anlamı olan “gözün bir şeyi seçmesi, algılaması” için kullandığı beyitler de vardır. Bunlarda gözün fiil icrasına yönelik farklı fiiller ve isimler de kullanmıştır. Şair, tasavvuf düşüncesinin önemli konularından biri olan Allah’ın yarattıklarında zuhur etmesi meselesine değinmekte ve muhatabını çevresinde yahut kendisinde Allah’ı görmeye çağırmaktadır.

Bir avuç hâk eylemiş **gör** zâtının mi‘Ôâtını
Gösterir âdem yüzünden kend’özin merdâna bak (55. Gazel)

(Zâtının aynasını bir avuç toprak yapmış, gör. İnsan yüzünden kendini gösterir, mert insanlara bak.)

Geç bu benlik perdesinden mezheb-i ‘irfâna gel
Yek nazar kıl bu cihâna yokla **gör** bârın mı yok (56. Gazel)

(Bu benlik perdesinden geç, irfan mezhebine gel. Bu cihana bir nazar kıl, yokla, gör, mahsulün mü yok?)

Aşağıdaki beyitte ise aslında muhatabın kulak ile algılayacağı, söylenen bir söz, göz ile algılanacak bir şey gibi aktarılmıştır. Burada görme duyusuna ait fiili “idrak et, anla” manasında kullanmıştır.

O ma‘nâ **gör** okundu tıfl-ı dilden
Niçün dersin o gilmez hiç lisâna (2. Kaside)

(Dinle, o mana kalbin çocuğu tarafından okundu. Niçin o hiç söylenmez dersin?)

Görmemek fiilinin emredildiği üç tekrarda yine muhatap ikinci teklik şahıstır. Bunların ikisinde bilme anlamı, birinde gözün retinasını ilgilendiren süreci işaret eden bir anlam vardır.

Didi hem körpe kuzım bes idüben mahv-ı vücûd
İki **görme** biri Nakşî seni redd it beni al (66. Gazel)

(Dedi ki, körpe kuzum, yeter artık. Varlığını mahveyle, biri iki görme. Seni reddet, beni al.)

Bu beyitte şair muhatabını kendi varlığından, benliğinden vazgeçip Allah ile bir olmaya (mahv-ı vücut)⁷⁴ ve sen-ben olarak bilinen ikilikten kurtulup Allah ile birliğe kavuşmaya çağırmaktadır. Burada *görme* emrinin işlevi, muhataba aslını hatırlatmaktır: Sen Allah ile birsin, aksini düşünme. Senliği reddet, kendini Allah’tan ayırıp kapıldığın ikilikten kurtul ve bu yolun sonunda ona kavuşunca erişeceğin birliği kabul et.

İkinci olumsuz tekrarda *görme* emri ile şair muhatabına bilenle bilmeyeni birbirinden ayırmasını öğütlemektedir:

Çökeltme gel bu tası
Bir **görme** ‘âmm u hâsı
Yu gitsün kalbin pası
Tevhîde gel tevhide (5. İlâhi)

Görmenin diğer olumsuz emir çekiminde, şair evliyanın hikmetinden bahsetmektedir ve fiili gerçek anlamı ile kullanmıştır:

Zâtı hakdır evliyânın **görme** sûret zâhidâ

⁷⁴Kubbealtı Lügati, “Mahv” (Erişim 16 Şubat 2022).

Sen anı sandın mı âhir et ve kandır yâ derî (123. Gazel)

(Ey zahit! Evliyanın özü Allah'tır, onu şekil olarak görme. Sen onu et, kan ve deriden mi ibaret sandın?)

Evliyaya yani Allah dostlarına İslam dininde büyük önem verilir. Çeşitli ayetler ve hadislerle onlara uymak ve onları sevmek emredilir. “Mutasavvıfların özel velâyet hakkında dayandıkları ayet ve hadisler mevcuttur. Kur'an'da ticaret ve alışverişin Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymadığı kişiler (en-Nur 24/37), Allah'a verdikleri söze sadık kalan müminler (el-Ahzab 33/23), arınmayı seven insanlar (et-Tevbe 9/108) ve Allah ile aralarında dostluk ilişkisi bulunan evliya da bu niteliklere sahiptir.”⁷⁵ Nakşî de bu beytinde muhatabına evliyayı sadece et ve deriden ibaret bir suret olarak görmemesini salık vermekte ve onların suretine Allah'ın nurunun yansıdığını belirtmektedir.

Görmek fiili, emirden sonra en fazla görülen geçmiş zaman kipi ile kullanılmıştır. Toplam 44 tekrarın 37'si olumlu, ikisi olumsuzdur. Kalan beş tekrarda ise şart ve geniş zaman ekleriyle birleşik zamanlı kullanımlar vardır. 37 olumlu tekrarın 27'sinde birinci teklik şahıs kullanılmıştır. Yani şairin oldukça önemseydiği *görmek* fiilini icra eden, büyük oranda kendisidir. Nitekim *görmek* fiilini görülen geçmiş zamanda ikinci teklik şahıs ile hiç çekimlememiştir. Şairin muhatabının görmediği yani bilmediği kesindir çünkü o, bunlar kendisine emredilen ve öğütlenen kişidir. Aşağıdaki beyitte de bu tavrı görülmektedir.

İrişdim menzil-i 'akla bana mahrem değil **gördim**

Kodum çün 'aklı ol yerde delîlin ihtiyâr itdim (69. Gazel)

(Ne zaman ki aklımı orada bırakıp delilini ihtiyar ettim, akıl menziline ulaştım ve burasının bana mahrem olmadığını gördüm.)

Nakşî, *görmek* fiilini görülen geçmiş zaman ve birinci teklik şahısla kullanırken *bilmek* anlamı için çok fazla tercih etmemiştir. Bu tasarrufu daha ziyade

⁷⁵TDV İslam Ansiklopedisi, “Veli” (Erişim 26 Temmuz 2022)

“Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna şâhit olmak, müşahade etmek” ve “Gözle ve ışık yardımı ile bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak” anlamlarıyla⁷⁶ kullanmıştır. Nitekim konuşan kişinin kendi yaptığı fiilleri doğrudan bildirmesinin nasihat ve emir üsluplarında fazla yer kaplaması nasihatın etkisini azaltacaktır. Bunun sebebi de nasihati dinleyende kendisinin kıyaslandığı düşüncesinin oluşma ihtimalidir. “Ben yaptım, o yaptı, sen de yap” demek yerine birinci ve üçüncü teklik şahıs ile iyi ve kötü örnekleri göstermek, muhatabı doğru davranışa kıyaslamadan yönlendirmek için görülen geçmiş zamanın tercih edilmesi verilen nasihati etkili kılabilir. Nakşî’nin şiirlerinde de nasihatın bu yönü görülür. En fazla emrettiği fiil olan *gör*-‘ü görülen geçmiş zamanda ikinci teklik şahıs eki ile hiç kullanmamıştır çünkü onun şiirlerindeki ikinci teklik şahıs gören, bilen, anlayan kişi değildir. Aksine görmesi, anlaması, bilmesi tasarlanan ve tavsiye edilen kişidir. Bu fiilleri icra ederse nelere sahip olacağından bahsedilen, kendisi için Allah’ın emir ve yasaklarına uygun hayat önerilen mürittir veya görüş ve tavsiyelerine müzahir mevcut veya müstakbel okurlarıdır. Şairin üslubunda önemli bir yer tutan görmek fiilinin görülen ve öğrenilen geçmiş zamanda ikinci teklik şahıs ekiyle hiç kullanılmaması, izah edilen türde bir niyetin varlığına işaret etmektedir.

Görmemek fiilinin iki görülen geçmiş zaman çekiminden birinde şahıs birinci teklik, diğerinde üçüncü tekliktir. Birinci teklik şahıs çekiminde şair kendisine dair hoşnut olmadığı bir durumdan, görünenden, dünyaya ait olandan vazgeçmeyen perişan gönlü yüzünden yârini görmediğinden bahsetmektedir:

În ve ândan geçmeyince Nakşî’-i âşufte-dil
İtmedi ol meh tecellî **görmedim** ben yârimi (132. Gazel)

(Aşktan perişan bir kalbi olan Nakşî şundan bundan vazgeçmeyince o ay tecelli etmedi, yârimi görmedim.)

Burada şair aslında muhatabına kendisini örnek vererek dünyaya ait olan şeylerden vazgeçmezse Allah’a ulaşamayacağını anlatmaya çalışmaktadır. Gazelin

⁷⁶Kubbealtı Lügati, “**Görmek**” (Erişim 16 Şubat 2022).

daha önceki beyitlerinden de bu anlaşılmaktadır. Bu tercihi, şairin olumsuzlukları kendi şahsına yükleyip başkasının eksikliğini örtme tavrının sonucudur. Muhataba doğrudan yanlışlarını söylemek yerine yanlışları kendine yükleyerek kendini kötü bir örnek olarak göstermiş ve tasavvuf ehline göre olan, irfani bir duruş sergilemiştir. Bu da onun müritlerine/okurlarına karşı olan manevi samimiyetini göstermektedir.

Üçüncü teklik şahsın kullanıldığı olumsuz çekimde ise mübalağa vardır. Şair, gönül deryasının aşk ile taşıp içinden bir cevher çıkardığını, bu cevheri hiçbir kuyumcunun hayatında görmediğini ifade etmektedir. Cevher, “Kendi başına bulunan, değişmeyen, daima bir yüklem konusu olup kendisi yüklem olmayan öz varlık” anlamında bir mantık, felsefe ve kelimeler terimidir.⁷⁷ Allah da kendisinden başka hiçbir şeyin varlığına ihtiyaç duymadan kaimdir. Şair, bu hakikate kalbi ile ulaştığını ifade etmekte ve bu hakikatin daha önce görülmemiş bir mücevher değerinde olduğunu vurgulamaktadır. Nakşî, bu beyitte olduğu gibi görülen geçmiş zaman kipi ve üçüncü teklik şahıs eki ile fiil çekimleyerek müritlerine/okurlarına iyi ve kötü örnek gösterme yöntemini üslubunda sıkça kullanmıştır.

Yine deryâ-yı dil taşıdı çıkardı ‘aceb gevher

Ki anı **görmedi** hergiz dilâ ‘ömründe bir zer-ger (40. Gazel)

(Yine kalp denizi taşıdı, öyle bir cevher çıkardı ki hiçbir kuyumcu onu ömründe görmemiştir.)

Görmek fiilinin geçmiş zaman tekrarlarında dört defa şart kipinin, bir defa da geniş zaman kipinin hikâyesi kurulmuştur. Diğer bir deyişle fiilin icra edildiğini bildiren geçmiş zaman eki aslında 44 tekrarın beşinde, aşağıdaki beyitte olduğu gibi kesinlikle icra edilmediğini vurgulamak için kullanılmıştır.

Eger bir şeyh-i kâminden **göreydin** ger ‘aref dersin

Bilüb nefsin bugün cânâ olurdu sana sen hem-râh (97. Gazel),

⁷⁷TDV İslam Ansiklopedisi, “Cevher” (Erişim 3 Ağustos 2022)

(Ey can! Eğer kâmil bir şeyhten aref dersini görseydin bugün nefsini bilirdin ve kendine yoldaş olurdun.)

Yukarıdaki beyitte görmek fiilinin nesnesi olan *aref dersi* ile kastedilen kişinin kendini bilmesidir. “Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu” yani “Nefsini bilen Rabb’ini bilir.” hadisine⁷⁸ gönderme yapılmış, muhataba, bu hadis gereğince yaşasaydı kendine yoldaş olabileceği anlatılmıştır. Kendine yoldaş olmaktan kasıt ise insanın nefsini tanıyarak Allah’a giden yolsa doru şekilde yürümesidir.

Fiilin görülen geçmiş zaman çekimlerinin çoğunda şair bu kipi fiilin yapılmadığını vurgulamak maksadıyla farklı işlevlerle kullanmıştır. Bu bir üslup tercihidir. Şairin fiilin bir şahıs tarafından icra edilmediğini, beklenmekte ve emredilmekte olduğunu olumsuz fiillerle veya daima tasarlama kipleriyle dile getirmek yerine muhatabını düşündürmeyi amaçlayan, daha incelikli bir şiir dili kurduğunu gösterir.

Görmek fiili, görülen geçmiş zamandan sonra en fazla geniş zaman kipi ile çekimlenmiştir. 14 tekrarın dokuzu olumlu, beşi olumsuz yapıdadır. Olumlu tekrarlarda üç defa ikinci teklik şahıs, üç defa üçüncü teklik şahıs, üç defa da üçüncü çokluk şahıs kullanılmıştır. İkinci teklik şahıs çekimlerinden ikisinde fiil esas anlamıyla kullanılırken diğerinde tasavvufun önemli bir konusu olan yaratılarda Allah’ı görmek için kullanılmıştır ve bunun gerçekleşebilmesi için müridin sahip olması gereken belli özellikler sayılmıştır.

Kaçan kim katl olur nefsin çıka Mehdi’n senin ol dem
Hicâbın ref’ olub yüzden **görürsin** rû-yı Mevlâ’yı (114. Gazel)

(Ne zaman nefsin ölürse o zaman senin Mehdi’n gelir. Gözünün perdesi kalkıp Mevlâ’yı görürsün.)

⁷⁸Yusuf Açık, “Nefsini Bilen Rabb’ini Bilir Hadis mi, Kelâm-ı Kibar mı?”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 5, 1998.

Üçüncü teklik şahıs çekimlerinden ikisinde fiil esas anlamıyla kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte bunun örneği görülmektedir:

Açılacak kabır-i ten kaldıra dil baş u can
Göre ki mahşer olmuş hayret içinde insân (4. Kaside)

(Ten kabri açılınca gönül baş kaldırır, insanın hayret içinde mahşer olduğunu görür.)

Üçüncü çokluk şahıs çekimlerinde de bahsedilen durum söz konusudur. Görmek fiili geniş zamanda çoğunlukla sözlükteki birinci anlamıyla kullanılmıştır. Diğer fiillerde de görüleceği gibi geniş zaman kipi görmek fiiliyle de sıklıkla müritlere sahip olmaları gereken özelliklerden veya iyi ve kötü örneklerden bahsedilirken kullanılmıştır. Şart kipi olmadan, doğrudan şart koşmadan bunu yapması Nakşî'nin tasarladığı davranışların kazanılması için tehdit etmeyen, korkutmayan, olumlu, ayrıntılı ve açıklayıcı bir üslup kullanmayı tercih ettiğini gösterir. Aşağıdaki dörtlülükte de bunun örneği görülmektedir.

Ana can virmedir kasdım kanı ol gerçek 'âşıklar
Girüb meydân-ı 'aşk içre şâha kurbân olan gelsün
Uyanub hâb-ı gafletden olar kim oldılar bînâ
Görürler Hakk'ı yer yerde hakikat ey gül-i ra'nâ (Murabba)

(Kastım ona can vermektir, o gerçek âşıklar gibi. Ey güzel gül! Gaflet uykusundan uyanıp hakikati kalp gözüyle görenler her yerde Allah'ı görürler.)

Nakşî görmek fiilini geniş zamandan sonra en fazla şart kipi ile çekimlemiştir. Şart kipi, soyut bir tasarlamanın ifadesidir.⁷⁹ Fiilin icrası tamamen dinleyicinin ikna olmasına bağlıdır ve konuşmacı onu ikna etmeye çalışan bir konumdadır çünkü şarta bağlanan fiilin sonunda elde edilecek şeyden yahut

⁷⁹Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 600.

gelinecek durumdan da genelde bahsedilir. Nakşî de bu kipi görmek fiiliyle toplam altı defa kullanmıştır. Bunların üçü olumlu, üçü olumsuz yapıdadır. Olumlu tekrarların ikisinde ikinci teklik şahıs görülür.

Kanda bir derd ehli **görsen** var ise ‘aklın eger
Kadrini a‘lâ bil sür anın ayağına yüzi (148. Gazel)

(Eğer aklın varsa nerede bir dert ehli görürsen onun kıymetini iyice bil, ayağına yüzünü sür.)

Didi mir‘âte nazar kıl görünenden al haber
Çık arâdan ne **görürsen** idegör ince hayâl (66. Gazel)

(Aynaya nazar kıl, görünenden haber al, aradan çık, ne görürsen ince hayal et, dedi.)

Yukarıdaki iki beyitte de esasen şart koşma anlamı yoktur. Birinci beyitte şart kipi “-Inca, -diğl zaman” zarflarının yerini tutan bir işleve⁸⁰ sahiptir. İkinci beyitte ise şart kipi ekinin zamanla esas işlevindeki aşınma veya kayma sebebiyle oluşturduğu yeni bir şekil söz konusudur. Burada güçlendirme anlamı vermek için⁸¹ kullanılmıştır. Aynı durum, üçüncü teklik şahıs çekiminde de mevcuttur:

Görse bir ehl-i ma‘ârif rengini tağyîr idüb
Gösterir buğz u ‘adâvet eyleyüb cehli küşâd (21. Gazel)

(O, ariflerden birini görse rengini bozup, cehaletini ortaya koyup kin ve düşmanlık gösterir.)

Görmemek fiili, şart kipi ile kullanıldığında ise aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi şart kipinin esas işlevi görülür.

Eger **görmezse** sâlikler bu nazmım ‘âlem-i ma‘nâ
İşi düşvâr olur Nakşî kaçan ol dem erer ferdâ (6. Gazel)

⁸⁰A.e., s. 608.

⁸¹A.e., s. 608.

(Ey Nakşî! Eğer salıklar bu sözlerimin mana alemini ifade ettiğini görmezlerse işleri zor olur, işte o zaman onlar için gece iner.)

Murg-ı dil feryâda başlar **görmesem** dildârımı
Kan döker bu cism-i giryân artdırır Hak zârımı (132. Gazel)

(Gönlümü kendine bağlayan sevgiliyi görmesem gönül kuşu feryada başlar. Ağlayan bu varlığın kan döker, Allah inlememi arttırır.)

Nakşî'nin görmek fiilini şart kipi ile kullanış şekline bakıldığında bu fiil ile muhatabına bir şart koştuktan ziyade doğrudan görme işini tavsiye etmeyi ve muhatabını uyarmayı tercih etmiştir. Bu, fiili *bilmek*, *anlamak* manalarında kullanmasıyla da ilgilidir. *Görmesem* kullanımıyla da şair kendi manevi durumundan bahsetmektedir.

Görmek fiili en az görülen geçmiş zaman kipi ile kullanılmıştır. Toplam üç tekrarın biri olumlu, ikisi olumsuzdur. Yine bir *olmama* durumu ağır basmaktadır. Tek olumlu tekrarda ise aşağıdaki beyitte, birinci teklik şahıs eki kullanılmıştır:

Görmüşem bir bağ-ı cennet hâk-i 'anber gül değil
Gonca güller bitmiş anda nutk iderler gel değil (62. Gazel)

(Bir cennet bağı görmüşüm, güzel kokulu toprağı gül değil. Orada gonca güller bitmiş, konuşurlar, gel demezler.)

Görme- tekrarlarında ise aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi üçüncü teklik şahıs kullanılmıştır:

Bular meşhûr-ı 'âlemdir hakîkat 'ilm ü hikmetde
Kimse **görmemiş** mislin okurlar her dili ezber (40. Gazel)

(Bunlar gerçekten ilim ve hikmette alemin meşhurdur. Kimse benzerini görmemiş, her dili ezbere konuşurlar.)

İki per on iki kapu idüb ol şehir-i a'zamda

Kodı on dördlû genc anda ki gözler **görmemiş** anı (126. Gazel)

(O büyük şehirde iki kanadını on iki kapı gibi yapıp oraya on dördlû hazineyi koydu ki gözler öyle bir hazine görmemiştir.)

Bu beyitlerden anlaşıldığı üzere görülen geçmiş zamanda olduğu gibi öğrenilen geçmiş zamanda da şair fiilin yapılmaması üzerinde durmuştur. Nitekim kendisi bu fiili ısrarla tavsiye etmekte olduğuna göre bu kipleri de fiilin aslında icra edilmediğini vurgulamak için kullanması kurduğu üslubun bir gereğidir.

Nakşî'nin görmek fiili üzerindeki tasarrufuna genel olarak bakıldığında öncelikle bu fiili birinci anlamının dışında *bilmek*, *anlamak*, *idrak etmek* anlamlarıyla sıkça kullandığı görülür. Üslubunun bu yönü, şairin şahsiyetinden kaynaklanan vazife şuuru ile anlam bilgisi bakımından şiirlerinde ayağını sağlam bir zemine basma ihtiyacının sonucu olabilir. Nakşî; lirizm, romantizm, hayatın güzelliklerinden ziyade hayatın hakikati, Allah-insan münasebeti, insana yaratılıştaki yüklenen kulluk vazifesi gibi mevzuları merkeze alan bir metin üretme gayesine sahiptir. Bu şuurla şiir yazdığı için hakikati anlama ve ona göre yaşama mecburiyetinin farkında olarak başkalarına da bildiklerini anlatma gibi yüce bir hedefi vardır. Üslubu da söz konusu yüce hedef doğrultusunda oluşmuş ve öğretici yönü ağır basan, bilmeyi ve iyi mürit, iyi kul olmayı tavsiye eden bir hâl almıştır ve bu vadiye ilerlemek isteyenlere yol gösterdiği için görmek fiili öne çıkmış, onun da öğrenme ve bilme anlamları tercih edilmiştir. Böylece şair, bilgi temelli bir üsluba ulaşmıştır. Ayrıca insanın dünyayı algılamadaki birincil duyusu olan görmeyi bu kadar öne çıkarmasında tasavvufta, Allah'ı yarattıklarında görmeye ve böylece onun birliğini keşfetmeye dayanan *tecelli* anlayışı da etkilidir.

Nakşî, göz ile ilgili *görmekten* sonra en fazla *görünmek* fiilini kullanmıştır. Toplam 48 tekrarın 37'si olumlu, 11'i olumsuz yapıdadır. Görünmek fiili esasen *zuhur etmek*, *tecelli etmek* gibi tasavvufi fiillerin karşılığıdır. Tecelli, tasavvufta bilinmeyenin kalpte görünür hâle gelmesi demektir. Tecelli kavramında daima

bilinmeyenden bilinene, karanlıktan aydınlığa geçiş vardır.⁸² Tecelli, Hakk'ın varlığının çeşitli mertebelerde zuhur etmesi, salikin keşif yoluyla bu zuhuru idrak etmesidir.⁸³ Tecelli ve zuhur ile ilgili fiiller çalışmanın tasavvufi fiiller kısmında incelenecektir ancak Nakşî bu kavramlara görünmek fiili ile de değinmiştir. Bu sebeple duyu fiilleri içinde ele alınan *görünmek* fiilinin tecelli ve zuhur etmek kavramları yerine kullanıldığı örnekler bu bölümde incelenecektir.

Görünmek, en fazla geniş zaman kipi ile, 27 defa kullanılmıştır. Geniş zaman tekrarlarının 16'sı olumlu 11'i olumsuzdur. Bu tekrarların biri hariç tamamında, üçüncü teklik şahıs kullanılmıştır. Tecelli kalp gözü ile ulaşılabilecek, hâl yoluyla idrak edilebilecek bir şeydir. Bu önemli tasavvufi konuyu *görünmek* fiili ile Nakşî hem Türkçeleştirerek hitap ettiği kitlenin daha kolay anlamasını amaçlamış hem de somutlaştırmayı tercih etmiştir. Çünkü görünmek fiili bir şeyin ortaya çıkmasını ve birinin onu fark etmesini, algılamasını, bilmesini gerektirir yani iki tarafı olan bir fiildir. Nakşî de bu fiili aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi Allah'ın nurunun görünen bir hakikat olduğunu ve muhatabının bunu görmesi, bilmesi gerektiğini vurgulamak için tercih etmiştir.

Cihân-ı bî-vefâ içre bugün âyine' -i dilde

Görinür kanda kim baksam hakikat sûret-i Rahmân (75. Gazel)

(Bugün vefasız cihand içinde, gönül aynasında nereye baksam Rahman'ın sureti görünür.)

Giyerdi câme-i rengin **görindi** dürli elvânı

Cihânı kapladı düpdüz tehî-dest kalmadı bir yer (40. Gazel)

(Parlak elbisesini giyerdi, türlü renkleri göründü. Cihanı kapladı, fakir bir yer kalmadı.)

Yedi tamu sekiz cennet bir altun topa bend olmuş

⁸²Süleyman Uludağ, "Tecelli", **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 346.

⁸³TDV İslam Ansiklopedisi, "Tecelli" (Erişim 21 Şubat 2022).

Durur ol levhin üstünde **görünmez** eyler istignâ (13. Gazel)

(Yedi cehennem ve sekiz cennet bir altın topa bağlanmış, o levhanın üstünde durur ve tenezzül etmez, görünmez.)

Görünmek fiili bu tasavvufi anlamının yanında aşağıdaki beyiite olduğu gibi gerçek anlamıyla da kullanılmıştır.

Lisân-ı ‘ilm-i esrârın o kim fehmeylemez remzin

Görinür sûretâ insân velî ma‘nîde hayvândır (28. Gazel)

(Sırların ilminin dilini fahmetmeyenin sureti insan gibi görünür ama manası hayvandır.)

Görünmemek fiilini ise şair geniş zaman kipi ile kullanmış, Allah’ın nurunun kendisine görünmesi için aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi müride bazı şartlar koştur:

Nuzûl itmezse göklerden hayât-ı cân-fezâ-bahşın

Bekâ bulmaz ölür cânın **görünmez** peyk-i Yezdânî (137. Gazel)

(Can bağışlayanın hayatı göklerden inmezse canın ölür, beka bulmaz. İlahî haber görünmez.)

O kes kim silmedi cânâ mukaddem bunda dil levhin

Mu’ahhar ey perî-pekîr **görünmez** anda dildârı (138. Gazel)

(Ey can! Ey peri yüzlü! Gönül levhasını silmeyen kişiye sonrasında sevgilisi görünmez.)

Görünmek, geniş zamandan sonra en fazla görülen geçmiş zaman kipi ile kullanılmıştır. 17 tekrarın tamamı olumludur ve ikisinde ikinci teklik, 15’inde üçüncü teklik şahıs tercih edilmiştir. “Sözlükte ‘belirmek, ortaya çıkmak, görünmek; belirti, görüntü’ anlamındaki tecelli tasavvuf terimi olarak ‘salikin kalbine doğan

ledünni bilgiler ve nurlar’ demektir.”⁸⁴ Müridin kalp gözü bu bilgiler ve nurlar ile açılır ve böylece mürit, Allah’a ulaşır onunla bir olma yolunda önemli bir mesafeyi katetmiş olur. Allah’ın, maddi ve manevi alemlerde daha önce göremediği izlerini görmeye başlar. Bu sebeple Nakşî de *tecelli* anlamında kullandığı *görünmek* fiilini olumsuz şekilde kullanmamayı tercih etmiştir çünkü şairin müridi ve okuru için istediği, bu makama ulaşabilmesidir. Dolayısıyla fiilin müride ve okura olumlu yapıda sunulması şair tarafından daha etkili görülmüştür. Aşağıdaki üç beyitte bunun örnekleri görülür:

Gidüb ol dem halîlinden hicâblar külli ref‘ oldı

Açıldı bâb-ı rahmet çün **göründi** sûret-i Rahmân (79. Gazel)

(O an dostundan örtüler tamamen kalktı. Rahmet kapısı açıldı, Rahman’ın sureti göründü.)

Yaratdı cümle eşyâyı özin pinhân idüb anda

Görindi nice bin yüzden velî kendi nihân söyler (26. Gazel)

(Bütün nesneleri, kendini onlarda gizleyerek yarattı. Nice yüzlerden göründü ama kendisi gizli konuşur.)

Çâr-ı ‘unsurdan **göründün** gerçi kim bir katresin

Defter-i hüsninde cânâ bahr-i ‘ummân gizlidir (23. Gazel)

(Dört unsurdan göründün, aslında bir katresin. Ey can! Güzelliğinin defterinde büyük deniz gizlidir.)

Görünmek son olarak üç defa emir kipi ile çekimlenmiştir. Emir çekimlerinin tamamı olumludur. İkisinde ikinci teklik, birinde üçüncü teklik şahıs vardır. İkinci teklik şahsa emrederken aşağıdaki beyitte olduğu gibi Nakşî tasavvufun derin konularından bahsetmekte ve muhatabına varlıkta birliğe ulaşabilmesi için yapması gerekenler hakkında (beka bulmak, fenadan geçmek) öğüt vermektedir. Bu beyitte

⁸⁴TDV İslam Ansiklopedisi, “Tecelli” (Erişim 31 Mayıs 2022)

insanda âlemin saklı olduğu anlayışına dikkat çekilmektedir ve *beka*, *fena* gibi tasavvufi kavramlara yer verilmektedir:

Bekâ bul geç fenâdan gel libâs it cümle eşyâ'ı

Görün her zerreden cânâ ki sensin 'âlem-i kübrâ (12. Gazel)

(Fenadan geç, beka bul. Gel bütün yaratılanları kendine elbise et. Ey can! Her zerreden görün, sen en büyük âlemsin.)

Bulun kalb-i selîm içre elin çek işbu kesretten

Görün vahdet diyârında kabûl itme bu noksânı (150. Gazel)

(Kusursuz kalp edin, elini bu çokluktan çek. Teklik diyârında görün, bu eksikliği kabul etme.)

Yukarıdaki beyitte ise müride Allah'ın dışında olan kesret diyârından yani dünyadan vazgeçip Allah'ın birliğinde görünmesi emredilmektedir. Burada görünmek fiiliyle müridin Allah ile birliğe ulaşması kastedilmektedir.

Üçüncü teklik şahıs çekiminde ise fiil gerçek anlamıyla kullanılmıştır ve müride manevi güzelliklere kavuşması için yapması gereken söylenmektedir:

Kalem ur bağ u 'aşka bahâristân olub 'âlem

Görünsün meyveler bir bir ki dehre bâğbânsın sen (95. Gazel)

(Aşk bağına kalem vur. Alem bahar bahçesi olup meyveler bir bir görünsün ki -zaten- sen cihanın bahçıvanısın.)

Bir önceki beyitte emre muhatap olan doğrudan mürit/okurdur yani muhatap insandır ve belli bir hedefe yönlendirilir: Vahdet. İkinci beyitte ise *görün* emrinin verildiği üçüncü şahıstır, insan haricinde kalan canlılardandır. Muvahhid (vahdeti bulacak insan) için görünmek ile muvahhidin bağbanlığı neticesinde görünecek olan meyveler, farklı öznelerdir ve meyvelerin *görün-* fiilini icrası, insanın *görün-* fiilini

vahdet diyarında icrasına bağlıdır. Meyvelerin görünmesinden kasıt ise müridin aşk bağına ulaştığında elde edeceği manevi mertebedir.

Görmeyle ilgili en sık kullanılan üçüncü fiil *göz açmaktır*. Bu fiili Nakşî 32 tekrarın 31’inde emir kipi ile, birinde de görülen geçmiş zaman ile kullanmıştır. Emir tekrarlarının tamamında muhatap ikinci teklik şahıstır. *Gör* emrini *bil*, *anla*, *idrak et* anlamlarıyla çok sık vermesinin yanında *göz aç* emrini de bu kadar sık vermesi, onun tebliğ eden, uyaran, doğru yola çağıran kişi konumunun üslubuna bir yansımasıdır. Nitekim şair mürit yetiştiren bir mürşittir ve müritleri için doğru hayat tanzim etmekle ve onların manevi yolculuklardan mesuldür. Dolayısıyla bu fiil üzerindeki tasarrufu, yine şairin hem hayat tarzının hem tasavvufi mertebesinin üslubuna doğrudan etki etmesinin sonucudur.

Gözün aç pîruzın dehrin iğen mekrine aldanma

Sakın kim zeyn idüb kendin sana zehrın sunar hurmâ (1. Gazel)

(Gözünü aç, mutlu dünyanın pek çok hilesine aldanma. Kendini sakın ki o kendini süsleyip sana hurma sunar.)

Şair, *göz aç* emrini verirken çoğu beyitte bu emri idrak fiilleri ile kullanmıştır. Elbette metin tasavvufi bir metin olduğu için onun açılmasını istediği göz, insanın kalp gözüdür. Tasavvufta ulaşılmak istenen ilahî hakikat ancak kalp gözü ile görülüp sonrasında akıl ile idrak edilebilir. Dinî açıdan da önce kalp ile Allah’ın birliğine iman etmek mühimdir. Nitekim mürşit de müritlerinin önce kalplerini dünya nimetlerinin aldattıcılığından arındırıp sonra akılları ile bu hakikati kavramaları için izlemeleri gereken yolu gösterir. Aşağıdaki örneklerle bakıldığında Nakşî’nin de *göz açmak* fiili üzerindeki tasarrufundan yola çıkarak bu noktaya vurgu yaptığı söylenebilir.

Gözün açgıl özin **fehmit** iğen gâfil mebâş iden

Geçer bu ‘ömrin eyyâmı sakın kim sonra pişmânsın (89. Gazel)

(Gözünü aç, nefsini fehmet. İnsanı pek gafil eden bu ömrün günleri geçer, sonra pişman olursun.)

Gider bu saltanat elden **gözin aç bilmiş ol** âhir

Kalur mağlûb olur cânın ne ıssı ağlamak ferdâ (12. Gazel)

(Gözünü aç, bilmiş ol. Bu saltanat elden gider. Sonra canın mağlup olup kalır, ağlamanın faydası olmaz.)

Bakmak, görme duyusuyla ilgili fiiller arasında dördüncü sıradadır. Nakşî tarafından “Bakışı bir şey üzerine çevirmek” ve “anlamak, farkına varmak” anlamlarıyla⁸⁵ kullanılmıştır. Fiil 25 tekrarın 20’sinde olumlu, beşinde olumsuz yapıdadır. Görmek, iki kademeli bir iştir ve icrası için bir kademe diğerine ihtiyaç duyar. Bakmak, birinci kademedir. Bakma için görmeye ihtiyaç duyulmaz ancak bir şeyi görmek için o şeye bakmak gerekir. Dolayısıyla bakmadan görmek mümkün değildir.⁸⁶ Nakşî’nin görmek fiilini bakmak fiilinden oldukça fazla kullanması ve daha fazla emretmesi, görmek fiilini büyük oranda istiare olarak tercih ettiğini gösterir. Çünkü zikredildiği üzere görme işinin ilk aşaması bakmaktır ve şair bakmak fiilini görmekten daha az kullanıyorsa görmekten kastı, gözün somut dünyayı algılamasından ziyade bilme, idrak etme, anlama gibi işlerdir. Nitekim şair somut dünya algılarının ötesinde, kalp ve akıl ile idrak ve ikrar edilebilecek hakikatlerden bahsettiği için bu tasarrufu da yine kendisinin konumunun ve şiir yazma maksadının üslubunu şekillendirmesinin bir örneğidir.

Şair, *bakmak* fiilini en fazla emir kipi ile kullanmıştır. Toplam 15 emrin 11’i olumlu, dördü olumsuz yapıdadır. Şair bakmayı ve bakmamayı emrederken tamamen ikinci teklik şahsa yönelmiştir. *Bak* emirlerinin üçünde, muhatap gönüldür. Tasavvufta gönül, ilahî aşkın kaynağı ve Allah’ın tecelli ettiği yerdir. Dinde insanın akıldan önce kalp ile iman etmesinin esas olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla gönül, mürit için ilahî hakikatin idrakinde ve nihaî amacı olan Allah ile bir olma yolunda önemli bir role sahiptir.

Levh-i dilden sil hicâbı ey gönül gel câna **bak**

⁸⁵Güncel Türkçe Sözlük, “Bakmak” (Erişim 21 Şubat 2022).

⁸⁶Mustafa Balcı, **Osman Türkay’ın Şiirlerinde Dil ve Üslûp**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 29-30.

Gir vücûdın içre şâhım aç gözün cânâna **bak** (55. Gazel)

(Ey gönül! Levhandan perdeyi sil, gel cana bak. Şahım! Varlığının içine gir, gözünü aç, canana bak.)

Ey benim yekpâre gönlim sen sana gel sen sana

Eyleyen kimdir tecellî levh-i dilden **bak** bana (14. Gazel)

(Ey benim tek parçadan ibaret gönlüm! Sen kendine gel. Gönül levhasında görünen kimdir, bana bak.)

Yukarıdaki iki beyitte şairin *bak* emri ile gönül gözünü vurguladığı ortadadır. Şairin *görmek* fiili ile büyük oranda gönül gözü kavramına vurgu yaptığından bahsedilmişti. Bu iki beyitten, bakmak fiili ile de bunu yaptığı anlaşılmaktadır. Gözün somut olan bir şeye yönelmesini ifade eden ve görmenin ilk aşaması olan bir fiili, şair soyut bir kavrama yüklemiştir. Buradan da onun kalbi canlı, belli işleri yerine getirebilecek bir varlık olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim kalp, dinî ve tasavvufi bağlamda bilgi ve düşüncenin kaynağı veya aracıdır.⁸⁷ Birinci beyitte kalbe “Şahım” diye hitap etmesinden onu ne kadar yüce gördüğü ve önemsedığı anlaşılmaktadır. Ayrıca muhataba, varlığının içinde canana bakması için nasihat edilmekte, Allah’ın yarattıklarında tecelli ettiği düşüncesi böylece vurgulanmaktadır.

Emir kipinin birçok işlevi vardır. Bunlardan bazıları tavsiye, istek, ikaz, tembih gibi işlevlerdir. Mesela şair gönle bak- emrini yöneltirken burada emir kipinin davet işlevi⁸⁸ görülmektedir. Beyitlerdeki “Gel” çağrısından ve gönlün bakması istenen şeylerin tasavvuf yolunda makam kazandıracak şeyler olmasından emir kipinin bu işlevi anlaşılmaktadır. Fiilin en fazla emir kipi ile kullanılmış olması

⁸⁷TDV İslam Ansiklopedisi, “Kalb” (Erişim 3 Ağustos 2022)

⁸⁸Melike Somuncu, **Türkçede Emir Kipinin İşlevleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2014, s. 123.

şairin davet eden, çağıran, müritleri için tanzim ettiği hayata onları yönlendiren mürşit konumu ile ilgilidir.

Fiilin olumsuz emir çekimlerinde şair muhatabını bazı şeylerden alıkoyma maksadı gütmektedir. İkinci beyitteki muhatabı, ehlitarikin aşağı gördüğü zahittir. Aşağıdaki iki beyitten ilkinde şair muhatabından iblisten uzak durmasını istemekte, ikincisinde ise hem zahidin nahoş bir davranışı gösterilmekte hem de *bakma* emri yönelti olarak anlayamadığı sırdan uzak durması istenmekte, dışlanmaktadır.

İblîsin Ő‘ilmine **bakma** hak sözi itmez kabûl

Redd ider ehlin kelâmın bulsa dahı berâtın (81. Gazel)

(İblisin ilmine bakma, doğru sözü kabul etmez. Kurtuluşunu bulsa bile ehlin sözlerini reddeder.)

Kec nazarla **bakma** zâhid evliyâyâ serserî

Bilmedin sen sırrın anın çek elin andan yörü (123. Gazel)

(Ey zahit! Evliyaya kötü gözle bakma. Madem onun sırrını bilmedin o hâlde elini ondan çek, yürü, git.)

Gör ve *bak* emirlerini bir arada verdiği aşağıdaki beyitte, bakma işinin görmenin ilk aşaması olduğu vurgulanmaktadır. İnsanlara bakınca Allah’ı onlarda görebileceğini muhataba anlatmaktadır. Burada şair, görmek fiilini, gözün somut olanlarla ilişkisini daha çok çağrıştıran bakmak ile bir arada kullanmışsa bile insanda Allah’ı görmeyi ifade ettiği için yine bilinen anlamında göz ile değil de kalp gözü ile görmekten bahsettiği ortadadır. Bu da görmek fiilini aşağıdaki beyitte olduğu gibi büyük oranda istiare olarak kullandığını göstermektedir.

Bir avuç hâk eylemiş **gör** zâtının mir‘âtını

Gösterir âdem yüzinden kendözin merdâna **bak** (55. Gazel)

(Bir avuç toprağı zatının aynası yapmış, insan yüzünden kendisini gösterir, insanlara bak.)

Fiil emirden sonra en fazla şart kipi ile çekimlenmiştir. Beş tekrarın ikisinde ikinci teklik şahıs görülür. Bunlardan birinde, aşağıdaki beyitte kip ana cümle için -dİğİnDA zarfı görevi taşımaktadır ve gerçek anlamıyla kullanılmıştır.

Sûretâ **baksan** hakikat gerçi kim kemter kulam

Mazhâr-ı sultân olan hünkâra irdim ben hele (109. Gazel)

(Suretime baksan gerçekten değersiz bir kulum ama sonunda ben sultana mazhar olan hünkâra ulaştım.)

Diğer tekrarda ise aşağıdaki şekilde, fiil şart anlamıyla kullanılmıştır.

Nakşî döner peymâneler

Na‘ra urub mestâneler

Her sadefden dürdâneler

Togrı **baksan** ol degil mi (7. İlâhi)

(Ey Nakşî! Şarap kadehleri döner, sarhoş olanlar nara atar. Her istiridyeden incilere doğru baksan o değil mi?)

Fiilin şart çekimi bir defa birinci teklik, bir defa üçüncü teklik, bir defa da birinci çokluk şahıs ile kurulmuştur. Bunlardan birinde şart anlamı varken diğer ikisinde, aşağıdaki beyitlerde şart kipinin “her şart altında, ne olursa olsun” işlevi⁸⁹ görülür:

Cihân-ı bî-vefâ içre bugün âyine’-i dilde

Görinür kanda kim **baksam** hakikat sûret-i Rahmân (75. Gazel)

(Bugün vefasız cihand içinde, gönül aynasında nereye baksam Rahman’ın sureti görünür.)

Âşkî hemrâh eyleyeliden kanda **baksak** zâhidâ

⁸⁹Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 604.

Çeşmimiz bînâ olubdur Hak bize manzûrdır (22. Gazel)

(Ey zahit! Aşkî dost edindiğimizden beri nereye baksak gözümüz görür olur, Allah bize görünür.)

Fiilin bu işlevle kullanıldığı beyitlerde şahısların birinci şahıs olması dikkat çekmektedir. Özellikle ilk beyitte gönül aynasında suret-i Rahman'ın görünebilmesi, şairin vefasız cihandan içeri bakması şartına bağlanmıştır. Beytin olduğu gazelde şair kendisiyle ilgili manevi bir gelişmeden bahsetmektedir. Mesela gazelin ilk beyti şöyledir:

Olub 'aklım tecellînden senin cânâ bugün hayrân
Odur itmedi âhir ene'l-hak sırrını pünhân (75. Gazel)

(Ey can! Bugün aklım senin görünmenle hayran olup enelhak sırrını gizlemedi.)

Dolayısıyla burada şart kipi, fiilin icra edilmemişliğinden ziyade fail tarafından istediğinde icra edilebileceğini vurgulamaktadır çünkü o enelhak sırrına ermiştir ve gönül aynası, vefasız cihanda da olsa temizlenmiştir ve oraya baktığında suret-i Rahman'ı görebilecektir. Nitekim gazelin son beyiti de bu minvaldedir:

Görüb bu çâr-ı 'unsûrın seni âdem sanurlar heb
Velî bilmez ki ey Nakşî görindin sûret-i insân

(Ey Nakşî! Dört unsurunu görüp seni insan sanırlar ama bilmezler ki sen insan suretinde göründün.)

Elbette ehlitarikte kibir bulunmayacağından bu şiirde Nakşî kendi mertebesini yahut ilmini övmekten ziyade müritlerine ulaşabilecekleri mertebeyi göstermekte, kendisinin bu mertebede olmaktan duyduğu keyiften bahsederek onları iyi anlamda özendirme yoluna gitmektedir. Çünkü Niyazi Mısri'nin dediği gibi, yere göğe sığmayan Rahman, müminin kalbindedir. Elbette Nakşî bu mertebeye gelmek için belli yollardan geçmiştir ve şiirde bunlardan bahsetmektedir. Özellikle kalbinin kulluk etmeye başlamasının bu mertebede yerini vurgulamıştır çünkü kalbin pası

ancak ibadet ile silinir, sonrasında kalp Allah'ı zikir ile mutmain olur ve suret-i Rahman'ı yansıtacak kadar temizlenir. Şair de bu gazelinde, gönül aynasında nereye baksa Rahman'ın suretini görebilecek mertebeye nasıl eriştiğini bu şekilde anlatmıştır.

Bakmak fiili, dört defa da görülen geçmiş zaman ile çekimlenmiştir. Bunların üçü olumludur ve fiili birinci teklik şahıs icra etmiştir. Aşağıdaki örneklerde muhatabına bakma hususunda devamlı ısrar eden, bakmasını isteyen yahut şart koşan Nakşî'nin kendisinin bu fiili yapan tek şahıs olması da onun üslubunun tutarlı bir yönüdür.

Âsmânın hayme itmiş şem'asın nûr-ı cemâl
Oynadır zıll-ı hayâli **bakdım** ve kaldım tana
Gördüm ol mir'ât-i Hakk'ı nidügin bildim 'ayân
Bakdım anda şeş cihâta re'y-i mer'î hep Hüdâ (4. Gazel)

(Güzelliğin nuru, gökyüzünün mumunu çadır yapmış hayal gölgesini oynatır. Baktım ve kaldım. O Allah'ın aynasını gördüm, ne olduğunu açıkça bildim. Ondan altı yöne baktım, kişinin fikri hep Hüdâ.)

Gitti gaflet zulmet içre doğdı ol şems-i ilah
Rûşen oldı pertevinden yeryüzin her cây-gâh
Kanda **baktım** ise gördüm bîledir ol pâdişâh
Hamdullillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân (1. Muhammes)

(Gaflet gitti, karanlığın içine o ilahi güneş doğdu. Yeryüzünün her yönü ışığı ile parladı. Nereye baksam o padişahı gördüm. Ey cihanın şahı! Sana hamd ve şükür olsun. Can ve gönül hidayet buldu, şirk ve şüphe kalmadı.)

İki şiirde de şair müridine/okuruna kendi başından geçen manevi olayları anlatmaktadır ve burada yine güzel örneği göstererek özendirme söz konusudur.

Aslında muhatabına, bu yolu izleyip bunları yaparsan sen de benim eriştiğim güzelliklere erişebilirsin, demektedir. Müritleri için tanzim ettiği hayatta yapılmasını uygun gördüklerini her daim şart koşarak, emir bildirerek anlatmak yerine bu olumlu dili de tercih ettiği görülmektedir.

Bakmamak fiilinin görülen geçmiş zaman çekiminde ise icracı üçüncü teklik şahıstır ancak bu kullanım olumsuz bir anlam içermez. Şair burada muhatabına kendisinin istediği şekilde davrananlardan örnek göstermektedir:

‘Aynıla ‘aynı görenler bildi ‘aynın ‘aynını
Bakmadı ol gayrı ‘ayna kim o kördür mu‘teber (47. Gazel)

(Gözle bir şeyin aslını görenler gözün aslını bildi. O kördür ve güvenilirdir, başka göze bakmadı.)

Yukarıdaki beyitte şair beş defa tekrarladığı *ayn* ismi ile bakmak fiili arasında bir bağ kurarak oldukça derin bir tasavvufi meseleyi anlatma çabasındadır. *Ayn* kelimesinin sözlük anlamları şunlardır: *Göz, kaynak, pınar, bir şeyin aslı, gözle görülen şey*.⁹⁰ Tasavvufta ise *ayn*, bütün varlıkların kendisinden zuhur ettiği Allah’ın zatı, her şeyi Allah’ta ve Allah’tan görme hâlidir.⁹¹ Görme işiyle ilgili bu ismi *bakmak* fiili ile kullanarak şair muhatabının kalp gözünü bir noktaya odaklamak istemektedir: Yaratılanlardaki Allah. Allah’ın tecellilerini temaşa ise müridin hakikate ulaşmasının tek yoludur.

Bakmak fiili son olarak bir defa geniş zamanla kullanılmıştır ve şair aşağıdaki gazelde müridine alem-i ihfada yani görünmeyen alemde neler gördüğünden bahsetmekte, bir nevi Allah’ın emir ve yasaklarına göre yaşarsa ve nefsinin terbiye ederse kalp gözü ile neleri görebileceğini anlatmaktadır.

Çü gördüm anda bir mih-rû tutar destinde bir levhi
Görinür şark u garb anda serâser nûr olub her câ

⁹⁰Kubbealtı Lügati, “Ayn” (Erişim 6 Haziran 2022)

⁹¹TDV İslam Ansiklopedisi, “Ayn” (Erişim 6 Haziran 2022)

Başın kaldırmaz ol mih-rû **bakar** dâim çün ol levhe
Görür ol cümle ervâhı gerek esfel gerek a'îlâ (13. Gazel)

(Ne zaman onda eteğinde bir levhayı tutan bir ay yüzlü gördüm, baştan başa her yer nur olup onda doğu ve batı görünür. O ay yüzlü başını kaldırmaz, devamlı o levhaya bakar. O, gerek aşağılık gerek yüce bütün ruhları görür.)

Görme duyusuyla alakalı diğer fiil, *nazar kılmaktır*. 13 tekrarın 12'sinde emir kipi ve ikinci teklik şahıs eki, birinde ise görülen geçmiş zaman kipi ve birinci teklik şahıs eki vardır. *Nazar* ismi, *TDV İslam Ansiklopedisi*'nde "Düşünme" maddesine yönlendirilerek bu isimle açıklanır. Kubbealtı Lügati'ne göre ise *nazar*, "Bakış, bakma", "Bir şeye şöyle veya böyle düşünerek bakma, onu şöyle veya böyle kabul ederek ele alma, bakış, bakış açısı" ve "Görme, tecrübe ve kıyasa dayanarak düşünme, fikir yürütme" anlamlarına sahiptir. Nakşî şiirlerinde *nazar kıl*-'ı belirtme hâli eki değil yönelme hâli eki almış isimlerle kullandığı için bu çalışmada idrak fiilleri arasında değil duyu fiilleri arasında, görmeyle alakalı olarak değerlendirildi.

Şair, *nazar kılmayı* muhatabına 11 defa emretmiştir. 11 emrin ikisinde, sözlerinin Hakk'ın emirlerini ilettiğini, kendisinin bir aracı olduğunu belirtmekte ve şiirlerine bu gözle bakılmasını istemektedir.

Ta'akkul eyleyüb zâhid bu nazmı
Nazar kıl Hakk'a sen itme yazana (1. Kaside)

(Ey zahit! Sen bu sözleri akıl erdirerek anlayıp Allah'a *nazar kıl*, yazana *nazar kılma*.)

Tefekkür it eger varısa 'aklın
Nazar kıl nazma sen itme yazana (1. Kaside)

(Eğer aklın varsa tefekkür et, sen söze *nazar kıl*, yazana değil.)

Yukarıdaki beyitlerde *taakkul eylemek* ve *tefekkür etmek* fiillerinin *nazar kıl* emir ile kullanılması dikkat çekmektedir. Şair her ne kadar *kazar kılmayı* duyu fiili

gibi kullansa da nazar ile muhatabını düşünmeye çağırdığı ve fiilin bu anlamını da vurguladığı görülmektedir.

Nakşî, aşağıdaki beyitte olduğu gibi muhatabının kalbe de nazar kılmasını istemektedir. Tasavvufta kalp, ilahî hitabın mahalli ve muhatabıdır. Tasavvufi bilginin kaynağı, Allah'ın evi, yere göğe sığmayan Allah'ın sığıdığı yerdir. Tecelli aynasıdır, ilahî isim ve sıfatların mükemmel şekilde tecelli ettiği yerdir.⁹²

Gel **nazar kıl** levh-i dilde sırr-ı Hakk'a 'ârif ol

Gör ne işlerler yüzinden evliyâ vü enbiyâ (11. Gazel)

(Gel, gönül levhasında Allah'ın sırrına bak, ârif ol. Veliler ve nebiler ne yaparlar burada gör.)

Bu beyitte de kalbe nazar kılındığında Hakk'ın sırrına erişileceği vurgulanmakta, bu sırra vâkıf olan nebilerin ve evliyanın davranışlarının da böylece anlaşılacağı belirtilmektedir. Nitekim nebiler ve evliya, tasavvufi görüşe göre de makamları yüce olan, izlerinden gidilmesi gereken kişilerdir.

Yöri var kalbe **nazar kıl** beri gel olma denî

Sûrete tapma hazar kıl ko anı bunda hemân (94. Gazel)

(Yürü, git kalbe nazar kıl. Beri gel, aşağılık olma. Görünene tapma, barış yap, sureti hemen bırak.)

Yukarıdaki beyitte de şair suret, kalp ve nazar kılmak kelimeleri ile sureti yani görüneni terk edip Hakk'ın tecelli ettiği kalbe nazar kılmanın insanı aşağılık olmaktan alıkoyacağını ifade etmektedir.

Nazar kıl emrini Nakşî iki beyitte de *ibret* ismi ile kullanmıştır. Sözlükte “geçmek, aşmak” manasındaki *abr* kökünden gelen *ibret* kelimesi genellikle “görünenden görünmeyene geçmek, nesnelerin ve olayların dış yüzüne bakıp onlardaki hikmeti kavramaya çalışmak, olaylardan ders alıp doğru sonuçlar çıkarmak

⁹²Süleyman Uludağ, “Kalp”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabcı Yay., 2016, s. 205.

ve buna göre davranmak” anlamında kullanılır.⁹³ Bu tanıma göre ibret ile bakmak ise ibret gözüyle, görünenden görünmeyene geçen, hikmetli bir kavrayışla bakmaktır. *Nazar kıl* emri ile ibret ismini birlikte kullandığı iki beyitte de şairin ibret nazarıyla bakılmasını istediği şey, kendi sözleridir. Aşağıdaki beyitlerde böylecenasihat üslubunu ibret nazarı kavramı ile pekiştirmektedir.

İrem dersen bu esrâra **nazar kıl** ‘ibretile

Ne yazdım yokla iç yüzden kemâlin anla güftârın (60. Gazel)

(Eğer bu sırlara erişeyim dersen ibretle nazar kıl. Ne yazdım, iç yüzüne bir bak. Sözün mükemmelliğini anla.)

Îmân it sözlerim cânâ bu nazmım eyleyüb idrâk

Nazar kıl çeşm-i ‘ibretle onat fehmit meded anı (147. Gazel)

(Ey can! Yazdıklarımı idrak edip sözlerime iman et. İbretle nazar kıl, aman onu iyice fehmet.)

Görmeyle alakalı en son fiil, *seyretmektir*. Fiil iki defa ikinci teklik şahsa emredilmiş, bir defa da geniş zaman ve üçüncü teklik şahıs eki ile kullanılmıştır. Seyir, tasavvufta Hakk’a ermek üzere yapılan manevi yolculuğu ifade eder.⁹⁴ Nakşî fiili bu anlamıyla değil “Bir şeyi göz ile takip etmek, bakmak” anlamıyla⁹⁵ kullanmıştır, seyretmek fiili ile kullandığı diğer kelimeler de bunu işaret etmektedir.

Bu yerde kangıdır sûret gören midir veyâ mevtâ

Ki **seyrit** biline âhir ki oldur hayy degildir kân (83. Gazel)

(Burada suret hangisidir veya ölümler görür mü? Seyret ki anlaşılın, o diridir, kaynak değildir.)

Yukarıdaki beytin geçtiği gazelde şair ölümün herkes için aynı olduğundan bahsetmektedir ve seyretme fiilini emir kipinin tavsiye işleviyle kullanarak

⁹³TDV İslam Ansiklopedisi, “İbret”, (Erişim 5 Temmuz 2022)

⁹⁴Süleyman Uludağ, “Seyir”, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 315.

⁹⁵Kubbealtı Lügati, “Seyretmek-Seyrelemek” (Erişim 21 Şubat 2022).

muhabatına yaşayan kimsenin kandan yani bedenden ibaret olmadığını fark etmesi için öğüt vermektedir.

Ger ‘Arabî ger Fârisî

Gönülden oku dersi

Seyreyle ‘arşî kürsi

Cân gözlerin aç yörü (8. İlâhî)

Yukarıdaki dörtlükte şair arş ve kürs kavramlarına dikkat çekmektedir. Arş, tasavvufta Allah’ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği, tahtının bulunduğu en yüksek gök katıdır. Tasavvuf anlayışında insanın gönlü de arş yâni tecelli yeridir. Kürs ise arşın altında bulunan, yeri ve gökleri kaplayan sekizinci felektir.⁹⁶ Nakşî muhabatından esasen gönül gözü ile bunları seyretmesini ve Allah’ın birliğine ulaşmasını istemektedir. Burada şairin bir duyu fiili aracılığıyla derin idrak gerektiren bir noktaya değindiği görülür.

Açub cân gözlerin âhir çeküb el cümleden cânâ

Cemâl-i yâri **seyreyler** bu mir’ât-ı mücellâdan (84. Gazel)

(O, can gözlerini açıp her şeyden el çekerek bu parlak aynadan yârin güzel yüzünü seyreder.)

Yukarıdaki beyitte de sevgiliyi tertemiz aynadan, yani dünyanın aldatıcı güzelliklerinin seyrinden el çekmiş, yegâne hakikat olan sevgiliyi kalp gözüyle seyretme lütfuna erişmiş kimsenin özelliklerinden bahsedilmektedir.

Nakşî’nin en sık kullandığı ikinci duyu, işitmedir.

“İşitme, hemen hemen görme derecesinde önemli bir duyudur. Çevredeki tehlikeler karşısında bizi uyaran ve böylece hayatın devamında etkili olan duyulardan biridir. (...) Gelişme seviyemiz yükseldikçe kulağın rolü daha da artmış, düşüncelerin sözcüklerle açıklamaya bağlandığından bu yana daha büyük önem kazanmıştır. Bu itibarla kulağın öğretim ve eğitimde geniş çapta

⁹⁶Kubbealtı Lügati, “Arş”, “Kürsü-Kürsî” (Erişim 21 Şubat 2022)

rolü vardır. İşitme organı bize uzaydaki nesneleri sadece seslerine göre tanıtmakla kalmaz, yaşama zevklerine pek çok şeyler de katar.”⁹⁷

Fizyolojik olarak bu işleve sahip olan işitme duyusu, tasavvufi bir metinde kendine nasihat üslubu içerisinde yer bulur. İşitmeyle ilgili fiiller nasihat üslubunda önemli yer tutar çünkü nasihat eden kişi muhatabına doğru yolu gösterme maksadı güder ve muhatabının idrakine sözleriyle hitap eder. *Nakşî Divanı* bir tasavvufi nasihatname özelliği taşımakta, şair muhatabından yapmasını beklediği belli işleri şiirlerinde ifade etmekte, duyulmak ve anlaşılmak istemektedir. Maksadına ulaşmak için kendine insanın bir sözü, nasihati algılama duyusu olan işitmeye sıklıkla hitap etmesi üslubunu maksadına uygun inşa ettiğini göstermektedir.

Şair işitme duyusuyla ilgili yedi farklı fiil kullanmıştır. (*De-*, *Söyle-*, *işit-*, *dinle-*, *kulak tut-*, *guş it-*) Konuşmayla ilgili fiillerden *de-*, *söyle-* ve *söylet-*, ses yoluyla muhataba hitap etmeyi amaçlayan fiiller oldukları için işitme duyusuna yönelik değerlendirilmiştir. Bu fiiller her ne kadar esas anlam olarak kulağa, işitmeye hitap etseler de Nakşî bunları şiirlerinde kulaktan ziyade akla, anlamaya, bilmeye, idrake hitap etmek için kullanmıştır. Konuşmayla ilgili fiillerin sayısı 102 iken konuşmanın karşılığı olan duymaya yönelik fiiller (*İşit-*, *dinle-*, *kulak tut-*, *guş it-*) 38 defa kullanılmıştır. Bu da Nakşî'nin kulağa hitap eden fiiller aracılığıyla muhatabını akletmeye göstermektedir.

Konuşma yoluyla işitme fiili olanlardan ilki *demek*, duyu fiilleri arasında en sık tekrarlanan ikinci fiildir. Şair, fiilin *dedim-dedi* tekrarını kullanarak işlenen konuyu hikâyeleştirmiş ve anlatıma renk katmıştır. *Demişler*, *derler* gibi çekimleri ise işlenen konuyla ilgili bir ayrıntıya açıklama getirmek için kullanmıştır. *De-* fiili toplam 74 defa tekrarlamıştır ve bunların 68'i olumlu iken sadece altısı olumsuz yapıdadır. Bu da şairin fiil üzerindeki biraz evvel bahsedilen tasarrufu ile ilgilidir zira fiilin olumsuz hâliyle maksadına ulaşamazdı. *De-* fiili , en fazla görülen geçmiş zamanla çekimlenmiştir. 29 tekrarın tamamı olumludur. Bunların 12'sinde üçüncü teklik, 11'inde üçüncü çokluk, altısında da birinci teklik şahıs kullanılmıştır. *Dediler*

⁹⁷Rüknettin Tanalp, **Duyu Fizyolojisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yay., 1975, s. 63.

çekiminin 10 tanesi, iki numaralı muhammeste geçmektedir ve *ad verme*, *adlandırma* anlamıyla kullanılmıştır. Şair bu tekrarlarla muhatabına seslenmiş; münkirlerin özelliklerinden ve onlara niçin iblis dendiğinden ayrıntılı şekilde bahsetmiştir.

Dilâ münkir kaçır Hakk'dan işitmez magz-ı Kur'ân'ı
Anı bilmez ki anınla okurlar kâmil insânı
Ne bilsün ol kara yüzler ne cevher sarf ider anı
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i 'irfânı
Anınçün **didiler** cânâ bu kavme iblîs-i sâni (2. Muhammes)

(Ey dil! Münkir Allah'tan kaçır, Kur'an'ın özünü işitmez. Onunla kâmil insanı okurlar, onu bilmez. O kara yüzler, Kur'an'ın hangi cevherleri olduğunu ne bilsin? Ey dil! Münkirligi görev edinen münkirler irfan ehlini sevmez. O yüzden bu kavme ikinci iblis dediler.)

Dedi çekimini kullandığı beyitte ise şair, kendi başından geçen bir olayı anlatır gibi konuşurken kendine yapılan uyarının aslında müridine yönelik olduğunu ifade etmektedir. Aşağıdaki beyitte olduğu gibi daima kendisi emir vermek yahut uyarmak yerine bu şekilde hem müritten hem kendisinden üstün bir üçüncü şahıs ağzından muhatabını uyarak hem onun dikkatini canlı tutmakta hem de tasavvuf yolunda kendisiyle beraber yürüdüğünü hissettirmektedir.

Görinüb sırr-ı hadd-i 'irfân irişüb aldı yolum
Didi bu mahfel-i cândır beri gel itme firâr (34. Gazel)

(İrfan sınırının sırrı görünüp yolumu aldı, bu can meclisidir, buraya gel firar etme, dedi.)

Dedim ve *dedi* çekimleri devamlı aynı şiirlerde kullanılmıştır. Dedim-dedi tekrarı ile şairin anlattığı konuyu hikâyeleştirme ve üslubuna renk katarak muhatabının ilgisini çekme maksadının bir sonucudur. Ayrıca bu üslup tercihi, şairin ele aldığı konuları karşılıklı konuşma ve sohbet havasında anlatarak muhatabına samimiyet hissettirip onun dikkatini canlı tutma gayesi de vardır.

Muhatabın dikkatini ve heyecanını yüksek tutup konuya olan ilgisini yoğunlaştırmaktadır. Sürekli tek taraflı konuşma olursa şair hep verici konumunda olacağından üstlük astlık durumu oluşur. Nakşî ise dedim-dedi tekrarları ile denkler arasında geçen bir sohbet havası oluşturmakta ve belki okuruna sohbet adabını öğretmektedir.

Didim ey Kâdir-i Mutlak nedir bu hikmetin bilsem
Ki sen bundan münezzehsin haber vir kaldır inkârı

(Ey mutlak kudretli! Hikmetini bilsem! Ki sen bundan münezzehsin. Haber ver, -benden- inkârı kaldır.)

Didi ey perî-perver çün su'âl itdin bu hikmetden
Haber al imdi remzimden ne yüzdendir olan kârı (142. Gazel)

(Ey perileri koruyan! Bu ihkmeti sordun öyleyse şimdi bu anlattığımdan haber al, kazanç nedendir dinle, dedi.)

Fiilin görülen geçmiş zaman çekimlerinden birinde ise aşağıdaki beyitte olduğu gibi şart kipi ile birleşik zaman kullanılmıştır.

Lisân-ı hâl ile cânâ **diseydim** ger bi iznî kum
Dûr idi cümle mevtâlar serteser 'üryân (75. Gazel)

(Ey can! Eğer hâl dili ile bi izni kum deseydim bütün ölümler baştan başa çıplak bir şekilde uzak dururdu.)

Yukarıdaki beyitte ise şair de- fiilini şart kipi ve görülen geçmiş zaman eki ile kullanmış, bir pişmanlığından bahsetmiştir.

Demek fiili 13 defa şart kipi ile kullanılmıştır. 13 tekrarın 11'inde ikinci teklik şahsa şart koşulur. Nakşî bu tekrarlarda fiili şart anlamıyla kullanmamıştır. Zeynep Korkmaz'a göre şart kipi zamanla canlı işlevindeki bir aşınma yahut kayma ile kalıplaşmış, birtakım yeni şekiller oluşturmuştur. Bunlar çeşitli anlam incelikleri taşırlar ve dil bilgisi bakımından cümle açıcıları yahut cümle bağlayıcılarıdır ve

sebepler, sorma, tahmin, anlam güçlendirme gibi çeşitli işlevlerle kullanılırlar.⁹⁸ Nakşî de *dersen* yapısını “Eğer böyle istiyorsan” ve “Madem öyle diyorsun” anlamlarıyla kullanmıştır. Birinci anlamda, aşağıdaki beyitte aslında şart vardır çünkü istediği şeye ulaşması için muhatabına belli davranışları gerekli kılmaktadır:

Sana senlik hicâb olmuş bu benlik perdesin ref' it
Açılsun sana senden yol bulam **dersen** o dildârı (124. Gazel)

(Sana nefsin perde olmuş, o sevgiliyi bulayım dersin bu benlik perdesini kaldır, sana kendinden yol açılsın.)

İkinci anlamıyla kullandığında ise aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi şair muhatabına bildiklerini yahut bildiğini zannettiklerini sorgulatmak istemektedir.

Eger **dersen** ki ey zâhid nedir bu medhe isbâtı
Sana yetmez mi bu şâhid ki virmiş Hak bu ‘irfânı (141. Gazel)

(Ey zahit! Bu övgüye ispat nedir dersin Allah’ın bu irfanı vermiş olması yetmez mi?)

Eger ben irmişem **dersen** haber vir imdi ey zâhid
Nedir ol küfr-i ekber kim ider mü‘min müslimânı (137. Gazel)

(Ey zahit! Ben ermişim dersin o hâlde müslümanı mümin yapan o büyük küfür nedir, söyle.)

Nakşî, *dersen* çekiminde dört defa zahide seslenmiştir. Tasavvuf edebiyatında zahit; kaba sofî, Allah’ın emirlerini yerine getirmekle birlikte şüpheli şeylerden de kaçınan kişidir. Dinî konularda anlayışı kısıtlı, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı ancak dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler vererek toplumu ıslah ettiğini zanneden kişidir. Dar bir dünya görüşü içine sıkışıp kalmıştır, hayatın acemisidir. Bu

⁹⁸Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 608.

bakımdan çoğu zaman gülünç durumlara düşer. İman hususunda hiçbir zaman hakikate ulaşamamıştır ve samimiyeti yoktur. Şairler daima zahidin karşısında ve âşığın yanındadırlar. Zahitte olan, âşıkta yoktur. Bu bakımdan zahit ve âşık geçimsizdirler. Zahit, aşkı inkâr eder. Onun tek emeli cennete kavuşmaktır. Güzellikleri göremez. Başkalarını sıkır, ıstırap verir. Bu bakımdan alaya alınır. Riyakârdır, elinden ve dilinden tesbih eksik olmaz.⁹⁹

Tasavvufta ise zahit kavramı ilk ortaya çıktığında menfi bir anlama sahip değildi. Çünkü züht kavramı zaman içinde yaşadığı anlam değişikliğine rağmen olumlu karşılığı ile tasavvuf tarihinde daima idealize edilmişti.¹⁰⁰ “Züht kavramı genellikle dünyaya karşı olumsuz tavır ve davranışların bütününe ifade eder. Dünya malına, makama, mevkiye, şan ve şöhrete önem vermeme, azla yetinme, çokça ibadet etme, ahiret için hayırlı işlere yönelme zühdün bazı göstergeleridir.”¹⁰¹ Klasik dönem tasavvuf anlayışının gelişmesiyle zahit ve arif arasındaki ayrım açık bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. Fıkıh ve kelam geleneğinde “İbadet edilen” yahut “İnanılan, itikat edilen” Allah telakkisinin yanına tasavvuf, “Muhabbet” kavramını koyarak aynı zamanda “kullarını seven ve kulları tarafından sevilen” bir Allah tasavvuru teklif etmişti. Bu bağlamda da zahit Allah korkusundan ve cehennem azabından, ârif ise Allah sevgisinden ve ilahî nimetlerden bahseder. Biri celalden, diğeri cemalden dem vurur. Muhabbet, ilerleyen zamanlarda yerini “Aşk” kavramına bıraktı ve aşk, Allah-insan irtibatının yörüngesini tayin etmekle kalmadı, âlemin var oluş sebebi ve insanın dünyada ulaşması gereken nihaî hedef olarak tayin edildi. Tasavvuf literatürü açısından bakıldığında muhabbetin/aşkın yükselişi zühdün/zahitliğin irtifa kaybetmesi demekti. Zaman içerisinde tasavvuf, züht eleştirisi olarak gelişim gösterdi.¹⁰² Dolayısıyla zahit kavramı, tasavvufi olarak da “Ham ruhlu, olgunlaşmamış, dinin özünden habersiz, şekilci, ârif ve âşık olmayan kimse” anlamını yüklendi.¹⁰³ Dolayısıyla şair zahide seslenerek hakikati bildiğini

⁹⁹İskender Pala, “Zahit”, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2000, s. 421.

¹⁰⁰Muammer Cengiz, “Mevlânâ’da Zâhid ve Ârif Tipi”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi**, C. 2, S. 2, 2021, s. 286-288.

¹⁰¹TDV İslam Ansiklopedisi, “Zühd” (Erişim 14 Temmuz 2022)

¹⁰²Muammer Cengiz, **a.g.m.**

¹⁰³Süleyman Uludağ, “Zahit”, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 389.

zannettiğini ima etmekte ve zahidin bu yönüne vurgu yapmak suretiyle müritlerine doğru yolu göstermektedir.

Demek fiilinin şart çekimlerinde bir üçüncü teklik şahıs, bir de üçüncü çokluk şahıs görülür. Aşağıdaki beyitte ise fiil şart kipi ile “Ne söylerse aksini yaparsın” anlamı vermek için şart işlevinden farklı kullanılmıştır.

Ana benzer bu arā kim meşveret-zenler ile
Eyleyüb ‘aksin idersin her ne **dirse** âşikâr (37. Gazel)

(Burası, fikir alışverişi yapanlarla beraber olup her ne derlerse tersini yaptığın yer gibidir.)

De- fiili, 12 defa öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlenmiştir. Bunların dördünde rivayet anlamı varken sekizinde “Ad vermek” anlamı vardır. Fiilin bu kipte sadece üçüncü teklik ve çokluk şahıs ile kullanılması da buna yöneliktir. Nakşî, esasen iştme duyusuna hitap eden bir fiili geçmiş zaman ile rivayet anlamının yanında belli başlı tasavvufi kavramları da açıklamak için kullanmıştır. Bu da duyu fiillerinin çok anlamlılığına başvurarak nasihat üslubunu günlük dile yaklaştırma maksadıyla ilgilidir. Aşağıdaki iki beyitteki gibi denilen şeylerin dinî bilgiler olduğu, şairin de bu bilgileri müritlerine *dimişler* fiili ile hikâyeleştirerek aktardığı görülür.

Dimişler ana levvâme kaçan kim ola ol zâhir
Sinin milk-i vücûdın çün olur hir hidmete evlâ (6. Gazel)

(Ona nefis derler. O ne zaman senin varlığında görünse her hizmete layık olur.)

Misildir tâ ezelden bu **dimişler** şeyh-i dervîşden
Bilür nîk ü bedü şâhım cihânın ehl-i ‘irfânı (133. Gazel)

(Ruhlar aleminin başlangıcından beri şeyh ve tarikat ehli anlatır, cihanın irfan ehli iyi ve kötüyü bilir.)

Demek, 15 defa da geniş zaman ile çekimlenmiştir. Bunların dokuzu olumlu, beşi olumsuz yapıdadır. Tamamında yine üçüncü şahıslar kullanılmıştır ve öğrenilen geçmiş zaman çekimiyle aynı işlev söz konusudur. Şair divanında geniş zaman kipini pek çok defa muhatabına iyi ve kötü örnekleri göstermek için kullanmıştır. Aşağıdaki iki beyitte de kime niçin nari dendiğini ve bir müslümana neden mümin denemeyeceğini, bunlara hangi davranışların yol açtığını detaylı şekilde açıklamış ve geniş zaman kipini bu şekilde kullanmıştır.

Gider bu saltanat elden özin tebdîl ider Mevlâ

Bu dem bir gayr-ı dil söyler ki **dirler** anlara nârî (138. Gazel)

(Bu saltanat elden gider, Mevla kendini gizleyerek halk arasına karışır. O zaman dilsiz biri konuşur, onlara cin, peri derler.)

Müslime mü‘min **dimezler** ol sebebdan zâhidâ

Nefsin idrâk itmeyüb küfri îmân olmaya (106. Gazel)

(Ey zahit! Nefsini israk etmeyip küfrü imanı olmazsa Müslümana mümin demezler.)

Demek, dört defa istek kipi ile çekimlenmiştir. Hepsi olumludur ve üçü birinci teklik şahıs, biri üçüncü teklik şahıs içerir. Bu tekrarlarda, aşağıdaki beyitte olduğu gibi fiilin ve istek kipinin gerçek anlamıyla kullanıldığı görülür.

Tutagör dâmeni sakın ‘âr itme ey Nakşî

Nihâyet **diyeler** sana âhir bu oldı dîvâne (98. Gazel)

(Ey Nakşî! Sakın utanma, eteği öyle bir tut ki sana sonunda bu divane oldu desinler.)

Birinci teklik şahıs çekimlerinde şair dinî bir konuyu anlatmadan önce muhatabının dikkatini çekmek, “Bak şimdi, dinle” şeklinde bir uyarı yapmak için fiili *diyeyim* şeklinde kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte bunun örneği görülür:

Diyem te’vîl-i Ya’kûb’ı işit ey cânımın cânı

Senin aklındurur ol kim gönüldür Yûsuf-ı sâni (129. Gazel)

(Ey canımın canı! İşit, Yakup'un manasını söyleyeyim. O senin aklıdır, gönül de ikinci Yusuf'tur.)

Şair *deme*- fiilini sadece bir defa aşağıdaki beyitte emir kipi ile kullanmıştır ve ikinci teklik şahsa emretmiştir.

Bu gönül vahyidurur gafleti ko
Ne ki itdin **dime** iz'ân iledir (38. Gazel)

(Gafleti bırak, bu gönül vahyidit. Ne yaptysan izan iledir deme.)

Şair genelde muhatabına bildiklerini sorgulamak istediğinde görünüş olarak olumlu çekimler kurmuş, yapamadıklarını yahut yapamayacaklarını söyleyerek onun aklına güvenmediğini açıkça vurgulamamayı tercih etmiştir. Bunun tek istisnası ise yukarıdaki beyittir. Bu beyitte söylediklerinin kalbe hitap ettiğini vurgulamakta ve muhatabının tasavvuf yolunda yapacaklarını da aklının değil kalbinin yönettiğini bilmesi gerektiğini belirtmektedir. “Deme” uyarısı ile muhatabını akıl ve kalp arasında tercih söz konusu ise kalbe yönlendirmektedir.

Nakşî'nin demek fiili üzerindeki tasarrufuna bakıldığında bu fiili gerçek anlamıyla, işitme duyusuna hitap etmek için oldukça nadir kullandığı görülür. Daha ziyade ad verme anlamıyla önemseydiği bazı kavramlara ve konulara basit bir dille açıklama getirmek için tercih etmiştir ki bu da onun duyu fiillerini çok anlamlı kullanımına ve duyu fiilleri ile idrake hitap etmesine örnektir.

Söz yoluyla işitme duyusuna hitap eden bir diğer fiil *söyle*-'dir ve Nakşî bu fiili toplam 29 defa kullanmıştır. Bunların tamamı “Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak” anlamındadır.¹⁰⁴ 29 tekrarın sadece biri olumsuz yapıdadır. Fiil en fazla geniş zaman kipi ile çekimlenmiştir. 16 tekrarın biri hariç hepsinde üçüncü

¹⁰⁴Güncel Türkçe Sözlük, “Söylemek” (Erişim 23 Şubat 2022).

teklik şahıs görülür. Şairin bu tasarrufu üslubunda nasihat tarzının etkisinin bir sonucudur. Nakşî, söz ile muhatabında etki yaratmaya çalışan bir şairdir. Dolayısıyla söz aktarma ve böylece anlatımı canlı tutma işlevi olan *söyler* çekimini şiirlerinde sık kullanması onun şiir yazma maksadının şiir diline yansıdığını gösterir.

Ki cânâ mest olanlardan gelen söz kendinin olmaz

Anıncün **söyler** ‘âşıkdan ene’ l-Hak rûh-ı sultânî (128. Gazel)

(Ey can! Mest olanlardan gelen söz onların değildir çünkü sultani ruh, aşıkğın ağzından enelhak der.)

Seni ol sana bildirmek murâdın kâsd idüb Mevlâ

‘Anâsırdan geyüb bir ton yüzünden tercümân **söyler** (26. Gazel)

(Mevla sana kendini öğretmek için unsurlardan bir kıyafet giyip konuşur.)

Yukarıdaki iki beyitten birincisinde *söyle-* fiilini icra eden, kendinden geçmiş bir âşığa enelhak dedirten sultani ruh yani Allah’ın tecellisidir. İkinci beyitte de yine söyleyen Allah’ın kendisidir.

Fiilin diğer geniş zaman çekiminde, yukarıda bahsedilen işlev dışında kullanılan tek örnekte şair muhatabına soru sormakta ve ona bildiğini zannettiği şeyi bu çekim aracılığıyla sorgulatmaktadır:

Eger her fi’li Hakk’dan bilürsen

Niçün **söylersin** ey miskîn yabâna (2. Kaside)

(Ey miskin! Eğer her işi Allah’tan bilirsen niçin başkasına mâl edersin?)

Bu beyitte ayrıca tasavvufta önemli bir mertebeden de bahsedilmektedir: Sabır makamı. Eyüp peygamberin mallarını, evlatlarını ve sağlığını kaybettiğinde sarsılmaz imanı ile metanetini koruması ve her şeyin Allah’tan geldiğini kabul ederek isyan etmeden sabırla beklemesinden dolayı bu makam Hz. Eyüp makamı olarak da bilinir. Nakşî de bu beyitte buna gönderme yapmış ve muhatabına her şeyin

Allah'tan geldiğini biliyorsa neden onun dışından geliyormuş gibi konuştuğunu sormakta ve davranışını sorgulatmaktadır.

Söyle- fiili, geniş zamandan sonra en fazla emir kipi ile çekimlenmiştir. Toplam altı tekrarın hepsinde şair ikinci teklik şahsa emretmektedir. Bunların bir kısmında şair muhatabından kendi sözlerini başkalarına da aktarmasını istemektedir. Aşağıdaki iki beyitte Nakşî, müridine kendi sözlerini dinleyip anlamamanın dışında da bir görev yüklemektedir.

Velâkin bir misâl itsem ki bir dem **söyle** kim ana

Bu müşkil anda hallolsa hakikat ey rûh-ı sânî (150. Gazel)

(Ey ikinci ruh! Sana ona söylemen için bir misal versem ve bu zorluk o zaman hallolsa...)

Ne kim feth oldu ey Nakşî sana 'ilm-i me'ânîden

Yöri var **söyle** 'âşıklar yazsınlar ol ebyâtı (121. Gazel)

(Ey Nakşî! Sen manalar ilminden ne fethettiysen söyle, âşıklar o beyitleri yazsınlar.)

Yukarıdaki beyitlerden ikincisinde şair söyleme emrini kendine vermekte, mana ilminde ne fethettiyse hepsini anlatacağını ifade etmektedir ve âşıklardan da söylediklerini yazmalarını istemektedir. Burada aslında söyleme emrini kendine vermiş olsa da önceki beyitteki gibi muhatabına kendi sözlerini başkalarına aktarma görevini yüklemektedir.

Aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi bazı tekrarlarda ise şair *söyle* emri aracılığıyla muhatabına bildiğini iddia ettiği şeyler hakkında sorular sormakta ve ona kendini sorgulatmaktadır:

Gayrı girmez çün araya **söyle** imdi zâhidâ

Ya bu dâ'im halkı izlâl eyleyen şeytân nedir (3. Kaside)

(Ey zahit! Araya başkası girmez, şimdi söyle. Her zaman halkı hor gören bu şeytan nedir?)

Bildinse ey ferd-i hâs
Okın atdın yayın yas
Söyle imdi beyne'n-nâs
Küfür olan îmân nedir (2. İlâhi)

Söyle-, 5 tekrarda görülen geçmiş zamanla kullanılmıştır. Bir tekrarda da *söylemezdi* olarak görülen geçmiş zamanın hikayesi şeklindedir. Fiil her ne kadar bu kipte üçüncü teklik şahısla çekimlense de fiili icra eden herhangi biri değildir. İcracı bir tekrarda Nakşî'nin kendisi, bir tekrarda Hz. Muhammed, bir tekrarda ise sevgili yani Allah'tır.

Yine irdi erba'înim girdi çün cismim ana
Vuslat itdim şeş cihetsiz **söyledi** yârim bana (4. Gazel)

(Cismim ona ulaştığında erbainim erişti. Vuslat ettim, yârim benle altı yön olmadan konuştu.)

Yukarıdaki beyitte şair, kırk gün nefis terbiyesi maksadıyla çileye kapandığını ve burada kendi varlığının Allah ile birleştiğini, herhangi bir yöne, maddi bir mekâna ihtiyaç duymadan Allah'a kavuştuğunu ve onunla sohbet ettiğini anlatmaktadır. Burada Allah'ın söylemesinden kasıt, ondan manevi olarak kalp yolu ile haber almaktır. Söylemek ile konuşmak, tek/çift yönlü olmak bakımından farklı fiillerdir. Söylemek tek yönlüdür. Nakşî'nin de Allah ile konuşması mümkün olmadığı için şair, Allah ile birliğe ulaştıktan sonra kendisinin mekândan münezzeh olarak kalbinde tecelli etmesini *söyledi* fiili ile ifade etmiştir. Bu fiil ile Allah'a çok yaklaştığını vurgulamaktadır çünkü -her ne kadar bu Nakşî için mümkün olmasa da- Allah'ın birine doğrudan söz söylemesi bu yakınlığı gerektirir.

Hamdulillah yine yârim bana 'arz itti cemâl
Dil olub **söyledi** cismim görinüb bana bu hâl (66. Gazel)

(Çok şükür yine yarım güzel yüzünü bana gösterdi. Bu hâl bana görünüp varlığım dil olup konuştu.)

Bu beyitte şair yine Allah'ın cemâlinin kendisine görüldüğünü anlatmaktadır. Görünen cemalden kasıt elbette Nakşî'nin ulaştığı mertebe, yani her şeyde ve her yerde Allah'ın nurunun tecellilerini görme mertebesidir. Bu vuslatın coşkusu ile şairin bütün varlığı dil olup yegâne varlıkla bir olma, sevgiliye kavuşma hâlini söylemektedir. Şairin varlığının dil olup söylemesi, bir hâlden başka bir hâle geçişini yani manevi olarak mertebesinin yükselmesini ifade eder.

Söyle- fiilinin icra edildiği aşağıdaki beyitte de fail yine sıradan biri yahut muhatap değil peygamberdir:

Ur birin bulsun cemâdı kim tamâm olsun hisâb

Kim ehâdîs içre Hakk'ın **söyledi** peygamberi (118. Gazel)

(Vur birini, cansız cismi bulsun ki Allah'ın peygamberinin hadislerde söylediği hesap tamam olsun.)

Nakşî, üslubunda önemli yer tutan ve sık tekrarladığı fiilleri görülen geçmiş zaman kipiyle kullanırken şahıs tercihinde bir tutumu dikkat çekmektedir. Şairin nasihat vermekte olduğu ikinci ve üçüncü teklik şahısların bu fiilleri icra ettiği kullanımlar çok azdır. İkinci ve üçüncü teklik şahıs çekimlerinde genelde fiilin gösterdiği işi yapan ya şairin kendisi ya sevgili yani Allah ya da peygamberdir. Bunların dışındaki kullanımlarda ikinci veya üçüncü teklik şahsa görülen geçmiş zaman kipi ile ya soru sorulmakta ya da iş aslında yapmadığı vurgulanmaktadır. Bu tercihi, şairin talep eden, nasihat veren ve fiillerin icrasını bekleyen konumunda olmasının üslubuna bir yansımasıdır çünkü bu konumda olması için muhatabının yahut bahsettiği kişinin fiilleri icra etmemiş olması gerekir. Netice olarak Nakşî'nin amacı ile üslubu arasında bir tutarlılık söz konusudur.

Söylememek fiilinin geniş zamanın hikâyesi çekimini kullandığı aşağıdaki beyitte ise Nakşî muhatabına sözlerinin Allah katında makbul olduğunu ve bu sözleri kendisinin değil Nakşî sıfatına bürünmüş olan Allah'ın söylediğini anlatmaktadır.

Böylece Allah'ın emir ve yasaklarının yahut Kur'an'ın dışında hiçbir şey söylemediğini vurgulamıştır.

Olmayadı nazm-ı pâkim ey perî makbûl-ı Hakk

Söylemezdi rû-yı Nakşî'den sana perverd-gâr (36. Gazel)

(Ey peri! Benim temiz sözüm Allah katında makbul olmasaydı sana Nakşî'nin kılığında söylemezdi.)

Söyle- fiili iki defa da şart kipi ile çekimlenmiştir. İki tekrarda da ikinci teklik şahıs görülür ancak birinci örnekte aslında söyleme işini yapan şairin kendisidir. İkinci mısrada “Nazmım” dediği için söyleyenin de kendisi olduğu anlaşılmaktadır:

Ne kim **söylerisen** Hakk'dan anı bâtil kıyâs eyler

Velî bilmez ki bu nazmım 'avâmı cümle hâs eyler (...) (2. Muhammes)

(Allah'a dair ne söylersen onu batıl ile denk tutar ama bilmez ki bu sözlerim bütün alt tabakayı özel yapar.)

Bu beyitte bir dil oyunu göze çarpmaktadır. Şair, ilk mısrada söylemek fiilini birinci teklik şahısla çekimlememiştir çünkü birinci mısrada söylenen doğru şeylerin batıl olarak yorumlanmasından bahseder. Söyleme işini kendisinin yaptığını doğrudan birinci teklik şahıs ekiyle belirtmeyerek bu yanılsa kendini katmamış, ikinci mısrada ise aslında sözlerinin avamı has eylediğini yani manevi olarak herhangi bir mertebesi bulunmayanları Allah yolunda manevi olarak eğitip belli bir mertebeye getirdiğini söylemiştir. Tasavvufi açıdan avam herhangi bir mertebesi olmayan, manevi olarak gelişmemiş kimse, has ise bunun tam tersi durumda olan kimse olmalıdır.

Bilür yok kadrini **söylesen** ey cân

Hüdâ hakkı sana dirler dîvâne (1. Kaside)

(Ey can! Söylesen de kıymetini bilen yok. Allah var ki sana divane derler.)

Yukarıdaki beyitte ise doğru söz söyleyene yapılan yanlış muameleden bahsedilmektedir. Ayrıca beyitte büyük mutasavvıf Hasan Basri'nin "Siz onları (sahabeleri) görseydiniz deli derdiniz, onlar sizi görseydi bunlar mümin değil derdi." sözüne de telmih vardır. Hasan Basri, bu sözü sahabenin imanını ve onların mertebesine erişilemeyeceğini vurgulamak için söylemiştir.¹⁰⁵

İşitme duyusuna yönelik oldukları için duyu fiilleri arasında değerlendirilen konuşma fiillerini Nakşî üç fiil ile sınırlı tutmuştur. (*De-*, *söyle-* ve *söylet-*) *Söyle-* ve *söylet-* fiillerini gerçek anlamları ile kullansa da sadece yedi defa emretmiştir. Bu tasarruflarda da muhatabı konuşturmaktan ziyade onun bilgisini sorgulama maksadı vardır. Nakşî her ne kadar işitme fiillerini konuşma fiillerinden sayıca daha az kullansa da konuşma fiillerinin icrasını hem emretmekten hem de görülen geçmiş zaman ile kullanırken kesin olarak icra edildiklerini vurgulamaktan kaçınmıştır. Ayrıca anlam olarak sessizliğe aykırı bir fiil olan *konuş-*'u divanında hiç kullanmamıştır. Bu veriler ışığında Nakşî'nin nasihat üslubuna yöneldiği bir kez daha görülmektedir. Kendisi anlatan, konuşan konumdadır. Dolayısıyla kendisi dışındaki şahısların konuştuklarını vurgulamadan kazanılmasını istediği davranışları ve doğru hayat tarzını aktarmayı tercih etmiştir.

Yine konuşma ile ilgili olan ancak işitme duyusuna hitap eden bir fiil olan *söylet-*'i Nakşî iki defa kullanmış ve birinde kulağa hitap edecek şekilde yine şiir yazma maksadına yönelik, diğerinde ise evliyaların kerametlerinden bahsetmek için kullanmıştır.

Sırr-ı ekberdir ezelden bilmiş ol kim evliyâ
'Akl irişmez kudretine **söyledir** ol mermeri (123. Gazel)

(Bilmiş ol, evliya ezelden beri büyük sırdır. Kudretine akıl ermez, mermeri konuşturur.)

¹⁰⁵Sorularla İslamiyet, Erişim: 1 Temmuz 2022, <https://sorularlailslamiyet.com/eger-siz-sahabeleri-gorseydiniz-deli-sanirdiniz-sozunun-kaynagi-nedir>

Yukarıdaki beyitte muhataba evliyanın mermeri dile getirebilecek kudrette olduğu ve bunun ezelden beri var olan, aklın ermediği büyük bir sır olduğu anlatılmaktadır.

Bu nakşın sözlerin bilmek dilersen
Bulub bir ehli **söylet** eyle efkâr (30. Gazel)

(Bu nakşın sözlerini anlamak istersen bir ehli bulup konuşur, düşün.)

Bu beyitteki fiil tasarrufu ile muhatabına dinleme duyusu aracılığıyla yine idraki öğütlediği görülmektedir. Muhatabına, anlattıklarının yani naksettiklerinin bir ehlini bulup ona söyleterek yani ondan talepte bulunarak gerekli ilmi öğrenmesini buyurmaktadır. Buradaki ehil, Nakşî mahlasına yaptığı gönderme sebebiyle şairin kendisi gibi görünmektedir. Bu tasarrufundan Nakşî'nin ilim sahiplerinden ilim talep etmede ısrarcı olunması gerektiğini düşündüğü-anlaşılmaktadır. Nitekim aşağıdaki örneklerde olduğu gibi *talep* ve *talip* adları da şiirlerinde bu minvalde kullanılmıştır.

Her kişinin vardır özi
'Ârifsen anla sözi
Tâliblerin gönli gözi
Dosta giden yol değil mi (7. İlâhi)

Taleb-i râhında sâlikler eger bulmazsa bir kâmil
Vefâ virmez anın sa'yi ki istek pek ırakdandır (42. Gazel)

De- ve *söyle-* fiillerinin sıklıklarını arttıran esasen aşağıda verilen 26, 34 ve 66 numaralı gazeller ile iki numaralı muhammestir. 34 ve 66 numaralı gazellerde şair sevgili (Allah) ile kendi arasında geçen konuşmayı dedim-dedi tekrarı ile anlatarak şiirlerine dikkat çekici bir üslup katmış, iki numaralı muhammeste ise *de-* fiilini yine doğrudan bir şey ifade edecek şekilde konuşmayı değil anlattığı konuyu hikâyeleştirerek muhatabını konunun içine çekme maksadıyla tekrarlamıştır.

İrişüb menzirim âhir ana ey tâlib-i cân
Didim ey Kâdir-i mevlâ bu mıdır ol ulu kâr

Didi hamd it yöri Nakşî budur ol sırr-ı hafî
Ki irenler bu araya ider anınla karâr (34. Gazel)

Didi ey gevher-i yektâ berü gel dinle meni
Kim budur ey perî-peyker kişide mahfî kemâl

Didim ey Kâdir-i Mevlâ anı kim gördi gözim
Kimin olmak gerek ol göz ki ola sırrına muhâl (66. Gazel)

Verilen iki şiirde dedim-dedi tekrarının işaret ettiği sohbet Nakşî ile Mevla arasındadır. Elbette sohbet ile kastedilen, yukarıda da değinildiği üzere Nakşî'nin manevi mertebesi yükselince kalbine Allah'ın nurunun tecellilerinin dolması sonucunda Allah ile kurduğu yakınlığın derecesidir. Bu haberleri müritlerine aktarmaktadır. İki şiirde de kendisinin eriştiği mertebeye erişilmesi için kişinin nasıl davranması gerektiğinden ve sonuçta neler elde edeceğinden bahsetmektedir. Dedim-dedi tekrarı ile anlattığı bu mühim konuya muhatabın ilgisini çekmektedir.

Dilâ münkir kaçır Hakk'dan işitmez magz-ı Kur'ân'ı
Anı bilmez ki anınla okurlar kâmil insânı
Ne bilsün ol kara yüzler ne cevher sarf ider anı
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i 'irfânı
Anınçün **didiler** cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Irak ol geçme yanından ana sırrı 'ayân itme
Ki bilmez kadrini anın bu pendim tut ziyân itme
Sözim hakdır Hüdâ hakkı sakın aslâ gümân itme
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i 'irfânı
Anınçün **didiler** cânâ bu kavme iblîs-i sâî (2. Muhammes)

Aşağıda verilen 26 numaralı gazelde söyle- fiili yine konuşmaktan yahut dinlemekten ziyade şairin anlatmak istediği konuyu hikâyeleştirerek muhatabını yine üslubunun içine çekmekte ve onun idrakine hitap etmektedir. Zaten söyle- fiili kullanım alanına göre değişmekle beraber doğrudan dinleyicinin kulağına hitap

ederek konuşma anlamından ziyade bir şeyden bahsetme, anlatma, hikâyeleştirme gibi yollarla idrake doğrudan hitap etmeye daha yatkındır.

Eyâ sen sanma kim senden bu güftârı dihân **söyler**
Veyâ terkîb olan ‘unsur yâhud lahm-ı zebân **söyler**

Seni ol sana bildirmek murâdın kasd idüb Mevlâ
‘Anâsırdan geyüb bir ton yüzinden tercümân **söyler**

Yaratdı cümle eşyâyı özin pinhân idüb anda
Görindi nice bin yüzden velî kendi nihân **söyler** (26. Gazel)

(Hey, senin bu sözlerini söyleyenin ağız olduğunu veya toplanan unsurun veya dilin söyler sanma. Mevla, sana kendini bildirmek için unsurların kılığına girip söyler. O, kendni içlerinde gizleyip bütün şeyleri yarattı. Nice yüzlerden göründü ama kendi gizli söyler.)

Bu gazelde Nakşî, tasavvufun en önemli konularından biri olan insandaki Allah’ın idrakine ve böylece insanın kendini bilmesine değinmektedir. Yukarıdaki üç beytin nesre çevrilmiş hâli şudur: “Ey dost! Zannetme ki senin tarafından gelen bu lakırdıyı ağız veya toplanmış olan unsur veya bir et parçası olan şu dil söyler. Mevlâ, seni sana bildirmek maksadıyla unsurlardan oluşan bir elbise giyerek senin suretinde tercümanlık eder. O, bütün var olan şeyleri yarattı ve kendini onlarda gizleyip nice bin yüzden göründü ama kendisi gizli söyler yani onu göremezsin.” Tasavvufun gayesi, Aşk ile Allah’a vâsıl olup onun varlığıyla bir olmaktır. Bunun için insan önce yaratılanlarda sonra kendisinde gizlenen Allah’ı görmelidir. Bu görme işi elbette kalp gözü ile gerçekleşir. Bu anlayışa göre Allah, yarattıklarında gizlidir, öyleyse insan konuşurken aslında sözleri söyleyen ağız yahut dil gibi görünse de konuşan Allah’tır. Gazelde, *söyler* tekrarları ile buna vurgu yapılmaktadır.

Nakşî, işitme duyusuna şiirlerinde doğrudan *işitmek*, *dinlemek*, *guş etmek* ve *kulak tutmak* fiilleri ile yer vermiştir. Bunlardan en fazla *işit-*’i kullanmış ve 22 defa tekrarlamıştır. Bunların sadece biri olumsuzdur. İşitmek, tıpkı görmek gibi Nakşî’nin emretmekte ısrarcı olduğu fiillerden biridir. Fiili 19 defa ikinci teklik şahsa yani

kendine emretmiştir. Başkalarından önce kendi nefsinı muhatap alıp nasihatlerini öncelikle kendine söylemekte, böyle bir tavır da sözü daha tesirli kılmaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere işitme duyusu insan için görmeden sonraki en önemli duyudur. Dil bilgisi penceresinden bakıldığında da *görme* ile birlikte anlam açısından idrak ile ilişkilendirilebilecek ikinci önemli duyudur. Çünkü insan, eğer kendisini o an dinlemeyen birinin dikkatini çekme maksadında değilse birine *işit*, *dinle* gibi emirler verme sebebi, muhatabından söylediği şeyleri düşünüp idrak etmesini istemesidir. Şiir dilinde de birinci ihtimal pek söz konusu olmayacağı için şair bu emirleri muhatabını idrake davet etmek için verir. Nakşî'nin şiirlerinde de bu durum söz konusudur.

Senin deryâ-yı 'aşkında bu varlık mahvolur cânâ

Eser kalmadı resmimde **işitgil** sırr-ı Mevlâ'yı (130. Gazel)

(Ey can! Senin aşkının denizinde varlığım mahvolur. Görüntümden eser kalmadı, Mevlâ'nın sırrını işit.)

Resim, göze hitap eder. Şair yukarıdaki beyitte resminin yani gözle görülebilen, mana içermeyen varlığının Allah'ın sırrı içerisinde eridiğinden, artık kalp gözü ile görülebilecek bir hâl aldığından bahsetmektedir. Birinci mısradaki aşk deryasında varlığının mahvolmasını belirtmesi de ikinci mısradaki bu anlamı kuvvetlendirmektedir.

Şairin ikinci teklik şahsa işitme emrini verirken kullandığı hitap kelimeleri dikkat çekmektedir. 10 tekrarda anlatacağı konuya girerken muhatabına merhametli, sevgiyle yaklaşan bir hitap şekli vardır. Bunu *canâ* ve *dilâ* kelimeleriyle sağlamaktadır. Bu 10 tekrarın tamamı, peygamberlerin kıssalarını anlattığı gazellerdedir. Buradan anlaşılıyor ki şair müritlerini doğru yola, ideal insan olmaya çağırırken Kur'an'da geçen kıssalara başvurmakta (en-Nuh/71, el-Yusuf/12) böylece bir hikâye anlatıcısı edasıyla yolun henüz başında olan müritlerinin için kalplerini kazanmak maksadıyla onlara sevgi diliyle hitap etmektedir. Bu da şairin hem dinî konumunun hem dini anlatmaktaki hassasiyetinin şiir diline yansımasıdır.

İdem te'vîlini Nûh'ın velî fehmit **işit** ey cân

Bu kesret içre vahdetdir dimişler eylegil iz'ân (77. Gazel)

Nedir te'vîli gör Nûh'ın dilâ fehmit **işit** anı

Ki ta'yîn itdi kâmiller bilüb 'ilmile tûfânı (112. Gazel)

Diyem te'vîl-i Ya'ûkûb'ı **işit** ey cânımın cânı

Senin aklındurur ol kim gönüldür Yûsuf-ı sâî (129. Gazel)

“Tasavvuf ‘sülûk ilmi’ şeklinde tarif edilir. Bu ilmin konusu, talibin Hakk’a erme yeteneğini kazanmak için nefsinin dünya kirlerinden arındırması, ahlâkını düzeltmesi ve güzelleştirmesi, amacı da nefsinin ve Rabbinin bilmesidir. Tasavvuf yoluna girmek yani sülûk yapmak isteyeneye “talip”, yolun başlangıcında olana ‘müptedi’, bu yolda mesafe katedene ‘salik’ (ehl-i sülûk), yolun sonuna ulaşana ‘müntehi’ denir. Salik müptedi ile müntehi arasındaki mertebededir. Sülûkün nefisteki başlangıcı tövbenin ardından kalbin uyanıklık (yakaza) hâlinde olması, sonu ise Hakk’a vuslatın (fenafillah) ardından Hakk ile baki olmaktır (bekabillah).”¹⁰⁶

Şair, işitme emrini verirken aşağıdaki beyitlerde örneği verildiği gibi toplam üç defa da salike seslenmektedir. Demek ki şair işitme emrini verdiği bazı konuları tasavvuf yoluna girmiş ve bu yolun belli bir kısmını katetmiş, anlattığını anlayabilecek kimseye öğütlemektedir. Nitekim beyitlere bakıldığında salike işitme emri verirken anlattığı konular tasavvufi açıdan derin konulardır.

Gel ey sâlik **işit** benden nedir Deccâl-i bed-kârı

Bilinsin bu ‘alâmetler dürüst fehmit bu esrârı (145. Gazel)

(Ey salik! Kötü işle uğraşan Deccal’in ne olduğunu gel benden işit. Bu alametler bilinsin, bu sırları iyice fehmet.)

Gel ey sâlik **işit** bir dem nedir gör haşr-ı insânı

Ki üç nev’ üzre yazmışdır bugün ‘ilm-i ledün anı (131. Gazel)

(Ey salik! Gel işit, insanın haşrının ne olduğunu bir an gör. Ki onu ledün ilmi, üç çeşit olarak yazmıştır.)

¹⁰⁶TDV İslam Ansiklopedisi, "Sülûk" (Erişim 28 Ocak 2022).

Bu örneklerden anlaşıldığı üzere Nakşî sadece Allah yoluna çağırdığı kimselere yahut bu yola yeni girmiş, henüz emekleyen müritlerine değil, hâlihazırda bu yolda yürüyen müritlerine de seslenmekte, onların da kendi şiirleri aracılığıyla belli önemli konuları idrak etmesini beklemektedir.

İşitmek fiili iki defa olumlu görülen geçmiş zamanla çekimlenmiştir ve fiili yapan birinci teklik şahıstır. Bu fiili de yapan tek kişi şairin kendisidir.

İşitmemek fiili ise bir defa geniş zaman kipi ve üçüncü teklik şahıs eki ile kullanılmıştır. Burada şair kendisine iblis denilen bir kötü örneği anlatmaktadır ve neyi işitmediğini yani neyi idrak etmediğini (Kur'an'ın özü) vurgulamakta, bunun sebep olduğu kötü yönlerinden ayrıntılı olarak bahsetmektedir.

Dilâ münkir kaçır Hakk'dan **işitmez** magz-ı Kur'ân'ı
Anı bilmez ki anınla okurlar kâmil insânı
Ne bilsün ol kara yüzler ne cevher sarf ider anı
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i 'irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî (2. Muhammes)

(Ey dil! Münkir Allah'tan kaçır, Kur'an'ın özünü işitmez. Onunla kâmil insanı okurlar, onu bilmez. O kara yüzler, Kur'an'ın hangi cevherleri olduğunu ne bilsin? Ey dil! Münkirligi görev edinen münkirler irfan ehlini sevmez. O yüzden bu kavme ikinci iblis dediler.)

Nakşî'nin anlatım tarzında geniş zaman kipi ile muhatabına iyi ve kötü örnekleri göstermesi büyük bir yer tutar. Geniş zamanda fiilin icra anı belirsiz, pusludur. Fiilin gösterdiği iş/oluş/durum her an vuku bulabilir, bu da bu kip aracılığıyla failin iyi veya kötü örnek olarak gösterilmesine oldukça uygundur çünkü muhataba anlatılmak istenen iyi veya kötü davranışlar geniş zaman içinde benimsenmeli veya terk edilmelidir. Nakşî'nin geniş zaman kullanımlarında da iyi ve kötü örnekleri göstererek müritlerine doğru alışkanlıkları kazandırma maksadı görülür.

Şairin işitme duyusuyla ilgili kullandığı diğer fiiller *dinlemek* ve *kulak tutmaktır*. İkisi de yedi defa tekrarlanmıştır. Dinlemek, Kubbealtı Lügati’nde “İşitmek için kulak vermek, isteyerek duymak” şeklinde tanımlanır. İşitmek ise aynı sözlüğe göre “Kulak yoluyla duymak, dinlemek, haber almak, öğrenmek” anlamlarına sahiptir. Ayrıca dinlemek fiilinin yine aynı sözlükte “Söylenen sözü dikkate alıp ona göre davranmak, kabul etmek, uymak, itaat etmek” karşılığı da bulunmaktadır.¹⁰⁷ Bu tanımlardan, işitmek fiilinin dinlemeye göre daha geniş bir anlam alanını işaret ettiği anlaşılmaktadır. İnsan birinden anlattıklarını kulağı ile algılamasını istiyorsa, birinin dikkatini sözlerine çekmek istiyorsa *dinle* emrini verir. Algıladığı sözü anlayıp davranışa dönüştürmesini istiyorsa *işit* emrini verir. Her iki fiil de nasihat vermek için kullanılır ancak *işit* emri, idrake daha yakın olan, daha geniş bir kavram alanını kapsar. Nakşî’nin bu iki fiili aralarındaki ince anlam farkını dikkate alarak kullandığı, anlattığı konuya göre fiil seçtiği tespit edilmiştir. *İşit* emrini verirken belli başlıklardaki konulardan, söz gelimi kıssalardan, şeytandan bahsetmekte; *dinle* emrini verirken ise kendi sözlerini kastetmekte, bunları “nazmım, kelâmım” gibi kelimelerle vurgulamakta, sözlerinin dinlenmesini istemektedir.

Dinlemek, beş defa ikinci teklik şahsa emredilmiştir. Aşağıdaki iki beyitte bu tasarrufun örnekleri mevcuttur:

Kulak tut fehmidüb **dinle** kelâmım

Degildir bu sakın fenn ü fesâne (1. Kaside)

(Kulak tut, fehmedip kelimimi dinle. Sakın bunun sıradan ilim ve efsane olduğunu düşünme.)

Dinle imdi bu kelâmım ger özinse râsihûn

Kim anı te’vîle çekti remzile Perverd-gâr (41. Gazel)

(Eğer aslın âlimlerdense şimdi Allah’ın işaret ile açıkladığı bu sözümü dinle.)

¹⁰⁷Kubbealtı Lügati, “Dinlemek”, “İşitmek” (Erişim 23 Şubat 2022).

Dinle- ve *dinleme-* fiilleri geniş zamanla birer defa olmak üzere aşağıda verilen aynı beyitte kullanılmıştır.

Ten kulağı **dinlemez** zâhid kelâm-ı Nakşî'yi
Cân kulağı **dinler** anı var mı sende ol kulak (54. Gazel)

(Ey zahit! Nakşî'nin kelamını ten kulağı dinlemez. Onu can kulağı dinler, sende o kulak var mı?)

Bu beyitte şair yine onaylanmayan karakter olan *zahide* seslenmektedir. Ten kulağı tamlamasının yanında zahit hitabı önemlidir çünkü daha önce bahsedildiği gibi zahit tasavvufta görünenle, derinde olmayanla ilgilenen ve buna rağmen görünmeyi bildiğini sanan kişidir. Sözlerini dinleyebilecek, sözlerinin derin manalarını kavrayabilecek olan can kulağı ise onda yoktur. Ten kulağı yüzeyselliği, can kulağı ise gönülden, kendini vererek dinlemeyi temsil eder. Dinlemek fiili ile kurulan bu tanımla zahidin tasavvufi konumuna dikkat çekilmektedir.

İşitme duyusuyla ilgili olan diğer fiil *kulak tut-*, yedi tekrarın tamamında ikinci teklik şahsa emredilmiştir. Kulak tutma emri, işitmeden ve dinlemeden farklı olarak konuşan kişinin muhatabının dikkatine doğrudan seslenmesini ifade eder. Nakşî de aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi bu fiili verdiği nasihate dikkat çekmek, “Dikkatini bana ver” demek maksadıyla kullanmıştır.

Gel ey sâlik **kulak tut** gör nedir terkîb olan ma'nâ
Biri yeldir biri âteş biri toprak biridir mâ (12. Gazel)

(Ey salik! Bir araya gelen mananın ne olduğunu kulak tut gör. Biri yeldir, biri ateş, biri topra, biri sudur.)

Geçirme vaktini gûş it kelâmım
Kulak tut okunan gel bu ezâna (1. Kaside)

(Vaktini harcama, kelamımı dinle. Gel, okunan bu ezana kulak tut.)

İşitme duyusu ile ilgili fiillerden olan *guş it*'-i de Nakşî aşağıdaki beyitlerde iki defa olmak üzere emir kipi ile ikinci teklik şahsa yöneltmiş, kendi sözlerinin dikkate alınmasını talep etmek için kullanmıştır:

Geçirme vaktini **gûş it** kelâmım
Kulak tut okunan gel bu ezâna (1. Kaside)

(Vaktini harcama, kelimimi dinle. Gel, okunan bu ezana kulak tut.)

Pendimi **gûş eyle** sen zâhid var yörü sen cânı bul
Çık aradan olma gâfil cân virüb cânânı bul (63. Gazel)

(Ey zahit! Naishatimi dinle, yürü, var, canı bul. Aradan çık, gafil olma. Can verip cananı bul.)

Nakşî'nin işitme fiilleri üzerindeki tasarrufuna genel olarak bakıldığında onun bu fiilleri muhatabının idrakinden ziyade dikkatine, doğrudan işitme duyusuna hitap etmek için kullandığı görülür. İdrake hitap ettiği az sayıda örnek olsa da bunlar görme fiillerinin idrak ile olan ilişkisine göre epey azdır. İşitme duyusu ile ilgili fiiller esasen nasihat üslubu için oldukça önemlidir. Özellikle bilen ve emreden konumunda olan bir şeyhin, bilmeyen ve kendisini teslim eden müritlerine sözleri aracılığıyla hitap ettiği bir divanda bu fiillerin sık kullanılması şairin yazma maksadına uygundur.

Tasavvufta dokunma ve koklama duyularının pek yeri yoktur. Göz ile Allah'ın tecellileri fark edilir, kulak ile şeyhin yahut âriflerin öğütleri ve bilgileri dinlenir, dil ile Allah zikredilir yahut öğüt verilir ancak ten ve burun ile tasavvufta ulaşılabilecek bir menzil yoktur. Bunda elbette tasavvufun soyut kavramlarla çok fazla ilgilenmesinin payı vardır. Görme duyusu esasen somut varlıklara yönelik olsa da tasavvufta kişinin gözüyle göreceği şey Allah'ın birliği, tecellileri ve nurudur yani yine soyut kavramlardır. Bu kavramlara göz ile ulaşılmasından kasıt aslında kalbin görmesi, insanın doğrudan görerek değil de kalp gözü ve akli ile bunların farkına varmasıdır.

Nakşî, dokunma duyusuna ve burna hitap eden sadece birer fiil kullanmıştır ve bunlar tasavvufi anlam ifade etmemektedir. Ayrıca *kok-* fiilinde duyu organı faal değildir, bu nesne kaynaklı bir fiildir.

Bu sözden bilmeyüb zâhid işitdim taş atarmışsın

Dokanur başına bir gün sakın ey gâfil epsem tur (44. Gazel)

(Ey zahit! İşittim ki bu sözleri anlamayıp taş atarmışsın. Sakın! Bir gün senin kafana gelir ey gafil! Sessiz dur.)

‘Alîlik eyleyüb ana girenler

Hakikat buldı Kanber **kokdı** ‘anber (46. Gazel)

(Yücelik edip oraya girenler gerçekten Kanber’i buldu, güzel koktu.)

Güzel koku, tasavvuf ve tarikatlarda bir metafor olarak görülmüştür. Tasavvuf literatüründe mecaz olarak sıklıkla kullanılan güzel koku, genelde çiçek ve çiçek kokularıyla izah edilmiştir. Dolayısıyla Yunus, şiirinde sarı çiçekle konuşurken Halvetiyye Tarikatı’nın Sümbüliyye kolunun kurucusu Sinan, sümbülleri zikir çekerken görebilmektedir. Hz. Muhammed ise çiçeklerin en sevileni gül ile özdeşleştirilir. (...) Tasavvufta kokunun maddi fonksiyonları ve tesirlerinin dışında, taşıdığı anlam da vurgulanmıştır. Birçok menkıbede, salih kişilerin mezarlarından güzel kokular geldiğinden bahsedilmiştir. Kokunun yalnızca duyu organıyla algılanabilen bir uyarıcı olmayıp aynı zamanda duyu ötesi bir unsur olabileceğine dikkat çekilmiştir.¹⁰⁸ Dolayısıyla tasavvufta mertebesi yüce olanın kokusu da güzel olur. Bunun en güzel örneği Hz. Muhammed’e gül kokusunun atfedilmesidir. Yukarıdaki beyitte de kanber hakikati bulunca güzel koktuğundan bahsedilmektedir.

Nakşî’nin duylara dönük fiilleri cümle içinde kullanma şekline bakıldığında onun bu fiilleri çoğunlukla istiare olarak kullanıp bunlar aracılığıyla muhatabının idrakine hitap ettiği görülür. İdrak fiilleri kısmında detaylı değinileceği üzere Nakşî,

¹⁰⁸Huriye Emen, “Tasavvuf Ve Tarikatlarda Güzel Koku: Osmanlılarda Tasavvufi Ve Dini Mekânlarda Güzel Koku Kullanımına Dair Değerlendirme”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 101, 2022, s. 441-444.

tasavvuf yolunda yürüyen müritlerinin sadece kalpleri ve ruhları ile değil akılları ile de yakından ilgilenmekte ve onların idraklerini de şüphe içermeyen bir imana yönlendirmek istemektedir. Bu amaçla da insanın zihnî faaliyetlerinin başlangıcı olan duyu fiillerini sıklıkla idrakle alakalı konuları belirtmek için kullanmıştır. Duyu fiillerini emir kipi ile çekimlerken yanlarında idrak fiillerini de sıklıkla kullanması bunu kanıtlamaktadır. Aşağıdaki örneklerde bu tercihi görülmektedir.

Gözin aç var dilâ **fehmit** bu remzi

Seni sen sende bul gitme yabâna (1. Kaside)

(Ey gönül! Gözünü aç, bu işareti fehmet. Sen kendini sende bul, yabancıya gitme.)

Gözin açgıl özin **fehmit** iğen gâfil mebâş iden

Geçer bu 'ömrin eyyâmı sakın kim sonra pişmânsın (89. Gazel)

(Gözünü aç, nefsini fehmet. İnsanı pek gafil eden bu ömrün günleri geçer, sonra pişman olursun.)

İdem te'vîlini Nûh'ın velî **fehmit** işit ey cân

Bu kesret içre vahdetdir demişler eylegil iz'ân (77. Gazel)

(Ey can! Dinle, Nuh'un açıklamasını yapayım. Bu çokluk içinde birliktir demişler, anla.)

Bu nazmım 'âkile pesdir eger var ise iz'ânı

Tefekkür it gel ey zâhid ne çaldım **gör** bu çevgânı (141. Gazel)

(Ey zahit! Gel tefekkür et, bu çevganı neden çaldığımı anla. Bu sözlerim eğer anlayışı varsa aklı olana yeter.)

Gözin aç sözlerim **fehmit** bu pendim ihtiyâr eyle

Yakîn ol hazret-i Hakk'a açılsun sırr-ı ev ednâ (15. Gazel)

(Gözünü aç, sözlerimi fehmet. Bu nasihatimi iradenle kabul et. Hazret-i Allah’a yakın ol, ev ednanın sırrı sana açılsın.)

Çâr-ı ‘unsur terkîbinden halk olan girmez ana
Kim fenâdır bu bekâ ol **anla gör** insân nedir (3. Gazel)

(Bu fenadır, dört unsurun toplamından yaratılan ona girmez. Beka ol, anla, şnsanın ne olduğunu gör.)

Bu tercihi şairin üslubunu kurarken anlatmak istediği konuya göre fiil seçimi yaptığını ve oldukça özenli davrandığını gösterir. Klasik edebiyatımızda nasihatname niteliği taşıyan şiirlerde ağırlıklı olarak oldukça sade, girift sözler barındırmayan ve istiareyi oldukça az düzeyde tutan bir üslupla karşılaşılır çünkü muhatabın söylenenleri anlaması esas amaçtır. Ancak Nakşî’nin duyu fiilleri ile kurduğu mecazlı, bol göndermeli üslubuna bakıldığında oldukça özenli bir şekilde, Türkçenin incelikli kullanımları ile örülü, kendisine has bir üslup oluşturduğu söylenebilir. Özellikle kip eklerini aynı fiille birden fazla farklı işlevlerde kullanması bunu göstermektedir.

Nakşî, duyu fiillerini en fazla emir kipi ile kullanmıştır. Nakşî’nin talep eden mürşit konumu onun üslubunda önemli bir yer tutar. Elinden tuttuğu müritleri için ideal kul olma yolunda bir hayat tarzı sunmakta ve bu hayatın gereklerini kesin bir dille emretmektedir.

“Kâmil bir şeyhe biat eden müridin seyrüsülûkünü tamamlayıncaya kadar şeyhin denetimi altında bulunması şart koşulmuştur. Zira şeyhin rehberliği olmadan sülûke devam eden mürit nefsin ve şeytanın hilelerinden kurtulamaz. Bu sebeple şeyhinden ayrılan müride ‘mürît-i mürted’ denilmiştir. Bayezid-i Bistama sülûke şeyhsiz devam etmenin tehlikesini, ‘Üstadı olmayanın imamı şeytandır’ sözüyle dile getirmiştir.”¹⁰⁹

İslam Ansiklopedisi’nin “Şeyh” maddesindeki bu açıklamaya göre şeyh ile mürit arasındaki münasebete dair birkaç söz edilecek olursa itaate ve karşılıklı

¹⁰⁹TDV *İslam Ansiklopedisi*, “Şeyh” (Erişim 22 Ocak 2022).

bağılığa dayalı bir ilişkiden söz edilebilir. Müridin selameti için gerekli olan, şeyhin sözünden çıkılmayan bir rabıta teslimiyetin gerekli olduğu söylenebilir.

Nakşî de müritleriyle bu minvalde münasebeti olan bir şeyh olduğundan üslubundaki yoğun emir kipi kullanımı, bu tasavvufi konumundan gelmektedir. Böyle gönülden ve sıkı bir şekilde bağlandığı müritlerine, istediği davranışlarda bulunma tasarrufunu onlara bırakacak olan gereklilik yahut istek kipleri ile seslenmemesi konunun bir gereğidir. Zira bahsedilen kiplerle muhatabında istediği etkiyi yaratamazdı. Oyna onun tasavvufi bir makamı vardır ve çağırdığı yolda bağlanılan şeyhin istekleri ve tasarıları önemlidir, mürşidin değil. Dinde emirlere uyma yahut uymama vardır.

Şair duyu fiillerini ikinci sırada görülen geçmiş zaman ve geniş zaman kipleriyle kullanmıştır. Bu iki kip, fiilin gösterdiği işin/oluşun belirli bir zaman içerisinde vuku bulduğunu ifade eder. Duyu fiillerinin çekiminde ikinci sırada olmaları, fiillerin belirttiği iş/oluşların vuku bulduğunu düşündürebilir ama Nakşî bu kipleri esas işlevlerinden farklı şekillerde kullanarak muhatabın yahut bahsedilen üçüncü şahsın henüz bu işleri yapmadığını vurgular. Özellikle geniş zaman kipini şart kipi ile çok sık kullanmıştır.

Nakşî'nin duyu fiilleriyle kullandığı son kip ise şart kipidir. Şart kipi aracılığıyla müritlerine nefis terbiyesi yolunda ve doğru şekilde veya yanlış şekilde ilerlediklerinde manevi olarak neler kazanıp neler kaybedeceklerinden bahsetmektedir.

Şair duyu fiillerini haber kiplerinden gelecek zaman ve şimdiki zaman ile çekimlememiştir. Gelecek zaman kipi, fiilin icrası ile ilgili ~~net bir~~ kesinlik bildirir ve bu zaman, tüm dillerde ana zamanlardan biridir. Henüz gerçekleşmemiş, konuşma anından itibaren kesinlikle gerçekleşecek bir yapma veya olmayı bildirir, niyet hâlinde olsa bile fiilin gerçekleşeceği kesindir.¹¹⁰ Nakşî ise müritlerine ideal kul olmakla sonuçlanabilecek bir hayat şekli tasarlayan mürşit olarak bu fiilleri de

¹¹⁰Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Ankara, Akçağ Yay., 2019, 367-369.

emreden konumundadır. Her ne kadar geniş zaman kipini sık kullanmış olsa da bu kipi istediği fiillerin icra edildiğini vurgulamak yerine yapılırsa ve yapılmazsa neler olacağını müridine aktaracak şekilde şart, ihtimal gibi işlevlerle kullanmıştır. Aynı durum fiilin kesin olarak icra edildiğini bildiren geçmiş zaman kipleri için de geçerlidir. Dolayısıyla gelecek zaman kipini duyu fiilleri ile hiç kullanmamış olması Nakşî'nin bir şeyh olarak belli bir hayat şeklini tasarlayan ve emreden konumu ile ilgilidir. Şairin duyu fiillerini şimdiki zaman kipi ile hiç çekimlememiş olması da yine bununla alakalıdır. Şimdiki zaman kipi de fiilin bildirdiği yapma veya olmanın konuşma anında icra edildiğini ve bu icranın sürdüğünü ifade eder.¹¹¹ Oysa Nakşî şiirlerinde müritlerinin/okurlarının kalplerini ve ruhlarını nasıl temizleyebileceklerini, seyrisülük boyunca nasıl bir hayat yaşayacaklarını ve bunların sonucunda ahirette neler elde edebileceklerini anlatmaktadır yani şimdiki zamanda olanlardan değil gelecekte olacıklardan bahsetmektedir. Bu yüzden duyu fiillerini şimdiki zaman ile hiç kullanmamıştır. Bahsedilen kip tasarrufları, Nakşî'nin tasavvufi konumunun şiir diline yansımasıdır.

Şairin duyu fiilleri üzerindeki şahıs tasarrufuna bakıldığında en fazla hitap edilen şahsın ikinci teklik şahıs olduğu görülmektedir. Toplam 184 defa ikinci teklik şahıs çekimi kullanılmıştır. Bu tercihi şairin özellikle emreden üslubuyla ilgilidir. Nihayetinde müritlerinin hayatı nasıl yaşaması gerektiğini anlatmak maksadıyla şiir yazmaktadır ve doğrudan onlara seslenmesi bunun bir gereğidir. Bunun yanında duyu fiillerinde 126 defa üçüncü teklik, 53 defa birinci teklik, 34 defa üçüncü çokluk, beş defa ikinci çokluk ve iki defa da birinci çokluk şahıs çekimi görülür. Üçüncü teklik şahıs, nasihat üslubunda özellikle iyi ve kötü örnekleri göstermek ve bu şekilde muhatabı doğru yola iletmek için kullanılır. Nakşî'nin üslubunda da üçüncü teklik şahıs tekrarları bahsi geçen maksada yönelik kullanılmıştır. Esasen kendinden bahsetmeyen, nasihat veren bir şeyhin birinci teklik şahsa fazla yer vermemesi gerekir ancak Nakşî'nin şiirlerinde duyu fiillerinin 53 defa birinci teklik şahıs ile çekimlendiği görülür. Bunların hepsinde şair kendi tecrübesinden bahsetmemektedir. Bu durum, fiiller kipleri ile incelenirken ele alınacaktır.

¹¹¹A.e., s. 362.

Şairin duyu fiillerini ağırlıklı olarak idrake yönelik kullanması, insanı diğer yaratılmışlardan ayıran biricik yönünü, aklını, ideal kul olma yolunda kullanmasının şair açısından önemini gösterir. Tasavvufta Allah esasen kalpte zuhur eder, tasavvufi şiir geleneğimizde de ekseriyetle kalp ve kalbin imanı, temizlenmesi ön plandadır. Nitekim din de akıl değil kalp işidir. Ancak hem akı olmayanlar dinî yükümlülük altına alınmazlar hem de kalple iman etmek kadar akıl ile hakikati idrak ederek akı doğruya ikna etmek ve onu doğrudan sabit tutmak da önemlidir çünkü imanın akıl ve bilgi ile doğrudan ve sıkı bir ilişkisi vardır.¹¹² Nakşî'nin kullandığı duyu fiilleri üzerindeki tasarrufundan varılan sonuca göre akla bu derece önem vermesi onu tasavvufi şiir geleneğimizde de farklı bir şair konumuna getirir. Ayrıca bu tercihinde, idrak fiilleri kısmında detaylı değinileceği üzere bağlı olduğu Hanefî mezhebi anlayışında aklın önemli bir yeri olması¹¹³ da etkili olmuştur.

2.2. İdrak Fiilleri

Güncel Türkçe Sözlük'te idrak, "Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirmesi" ve "Erişme, ulaşma" olarak tanımlanmıştır.¹¹⁴ TDV İslam Ansiklopedisi'ne göre idrak farkına varma, tanıma, kavrama, tasavvur etme, bilme gibi zihnin çok çeşitli ve karmaşık faaliyetlerini ifade eden genel bir terimdir. Kur'an-ı Kerim'de idrak, fiil hâliyle "nihaî aşamaya gelmek" (Yunus 10/90), "ulaşmak, yetişmek" (en-Nisâ 4/78, 100; Yasin 36/40), "algılamak, görmek" (el-En'am 6/103; eş-Şuara 26/61) anlamlarında kullanılmıştır. Terim olarak "Bir nesneyi tam manasıyla ihata etmek, bir nesnenin suretinin akılda hâsıl olması, bir şeyin hakikatine ait imaj ve fikirlerin algılayanın zihninde temessül etmesi" şeklinde tanımlanmaktadır.¹¹⁵ Bu tanımlara göre idrakin vuku bulması için insanın dışarıdan bir etkiye maruz kalması gerekmektedir. Zaten yukarıda da zikredildiği gibi idrake giden zihnî faaliyetlerin ilk adımı dış dünyayı duyularımız aracılığıyla algılamamızdır.

¹¹²Muammer Esen, "Kur'an'da Akıl-İman İlişkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 2, 2011, s. 92.

¹¹³Ramazan Altıntaş, "Ebû Hanîfe'nin Akıl-Vahiy Anlayışı", *Kelam Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1, 2014, s. 10.

¹¹⁴Güncel Türkçe Sözlük, "İdrak" (Erişim 15 Ocak 2022).

¹¹⁵TDV İslam Ansiklopedisi, "İdrak" (Erişim 15 Şubat 2022).

Nakşî'nin şiirlerindeki fiiller sınıflandırılırken idrak fiillerinin bu sınıflandırmaya dahil edilerek incelenmesinin sebebi, onun bu fiilleri sıklıkla ve belli mesajları iletme maksadıyla, belli başlı kiplerle çekimleyerek kullanmış olduğunun tespit edilmesidir. Mutasavvıf ve tarikat şeyhi bir şair olarak Nakşî şiirlerini, halkı ve müritlerini tasavvufi konularda eğitmek ve seyrüsülük konusunda bilgilendirmek maksadıyla yazmıştır. Bu yolculuk boyunca doğru ilerleyebilmek için insanın onu eşref-i mahlukat kılan aklına ve duyular ile aklın iş birliği ile vuku bulan idrake tartışmasız ihtiyacı olacaktır. Çünkü Rabb ile bir olmaya giden bu yol, “Kendini bilen Rabb’ini bilir.” hadisinin de işaret ettiği üzere bilmekten geçer. Bilme işi ise akıl ve idrak gibi kavramlarla ilişkilidir. “Ayrıca insan ihtiyarıyla itaat veya isyan yollarından birini seçer. Tasavvuf esasen aklın ötesinde, keşif yolu ile marifetullahı ulaşmaktır.”¹¹⁶ Din, kalp ve aşk işidir. Fakat insanı diğer yaratılmışlardan ayıran idraki, ona itaat ve isyan yollarından birini seçme hürriyeti tanır.¹¹⁷ Bu bilgilerin ışığında, Nakşî de müritlerinin akıllarını doğru yola yönlendirmeden onların kalplerini selamete ulaştıramaz. Onun amacı müritlerinin vahdete erişmelerinde onlara doğru yolu göstermektir.¹¹⁸

İnsan aklını, idrakini ancak kendisi yönetebilir. Nakşî de idrak fiilleri ile esasen kalplerini dünyanın kirinden arındırdığı müritlerinin akıllarını ve idraklerini de temiz ve uyanık tutmaya, onları doğru düşünmeye yönlendirmeye çalışmış, kalpleriyle tasdik edecekleri hakikati akıllarıyla da idrak etmelerini istemiştir.

Tablo 4: İdrak Fiilleri ve Sayıları

Fil	Adet	Olumlu	Olumsuz
bil-	147	91	56
fehmet-/fehmeyle-	50	44	6
san-/zannet-	26	14	13
anla-	22	20	2
bilmiş ol-	17	17	0
tefekkür et-/tefekkür eyle-/tefekkür kıl-	7	6	1
ihtiyâr eyle-	5	4	1

¹¹⁶Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., 2011, s. 85.

¹¹⁷**A.e.**, s. 117.

¹¹⁸Vahdet için bk. Süleyman Uludağ, “Vahdet”, “Vahdet-i vücud”, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 370-371.

unut-	4	3	1
Toplam	278	199	79

Nakşî şiirlerinde sekiz farklı idrak fiili kullanmış, bunları 278 defa tekrar etmiştir. *Sanmak* ve *unutmak* dışında anlam olarak olumsuz, idrak ile ilgili sorun ifade eden fiillerden kaçınarak daha olumlularına yöneldiği görülmektedir. Bu tercihi, onun zihinle ilgili düşünmek, anlamak, bilmek, fikretmek gibi olumlu fiillerde ısrarcı olduğunu gösterir. “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.” Hadisi doğrultusunda Nakşî de üslubunu olumlu şekilde kurmaya özen göstermiştir. Ayrıca idrakle ilgili çeşit olarak az sayıda fiili sık tekrar etme tercihi onun bu konudaki ısrarını tasdik etmektedir. Bazı olumlu çekimlerde olumsuz anlam, olumsuz çekimlerde ise olumlu anlam mevcuttur. Bunlar fiiller kip ve şahıs ekleri ile birlikte incelenirken ele alınacaktır.

İdrak fiilleri içinde en sık tekrar eden beş fiil *bilmek*, *fehmetmek*, *sanmak*, *anlamak* ve *bilmiş olmaktır*. Anlamak, ihtiyar eylemek, tefekkür etmek bilmeyi gerektiren, bilmenin ileri aşamasında icra edilebilecek olan fiillerdir. Bu fiillerle Nakşî genel olarak bilmeyi öne çıkarmaktadır çünkü bilmek, anlamamanın zeminidir. Bilirsek anlarız, fehmederiz, kabul ederiz veya reddederiz. Dolayısıyla idrake giden zihnî aşamalar içinde önemli bir basamak olan bilmenin idrak fiilleri içinde en fazla tercih edilen olması, şairin muhatabının henüz anlattığı konulara hâkim olmayan, tasavvuf yoluna yeni giren müritleri olduğunu göstermektedir. Derin göndermelerden uzak, kuru bir dille nasihat üslubu kurmak yerine insanın aklına, zihnine ve anlama kabiliyetine seslenen bir üslup kurmayı tercih etmiştir.

2.2.1. İdrak Fiillerinde Kip ve Şahıs Tasarrufu

Tablo 5: İdrak Fiillerinde Kip Tasarrufu

Fiil	Emir	Şart	İstek	Gereklilik	G.G.Z.	Ö.G.Z.	Geniş Zaman	Şimdiki zaman	Gelecek Zaman
bil-	37	13	7	0	33	1	56	0	0
fehmet-	36	3	0	0	4	0	6	0	0
san-/zannet-	13	0	0	0	6	0	7	0	0
anla-	11	1	0	0	3	1	6	0	0
bilmiş ol-	17	0	0	0	0	0	0	0	0
tefekkür et- /tefekkür eyle- /tefekkür kıl-	6	0	0	0	0	0	1	0	0
ihtiyar eyle-	3	0	0	0	1	0	1	0	0
unut-	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	127	17	7	0	47	2	77	0	0

Tablo 6: İdrak Fiillerinde Şahıs Tasarrufu

Fiil	Birinci Teklik Şahıs	İkinci Teklik Şahıs	Üçüncü Teklik Şahıs	Birinci Çokluk Şahıs	İkinci Çokluk Şahıs	Üçüncü Çokluk Şahıs
bil-	12	55	73	0	0	7
fehmet-	1	39	8	0	0	1
san-/zannet-	0	20	4	0	0	2
anla-	0	14	8	0	0	0
bilmiş ol-	0	17	0	0	0	0
tefekkür et- /tefekkür eyle- /tefekkür kıl-	0	6	1	0	0	0
ihtiyar eyle-	1	3	1	0	0	0
unut-	0	4	0	0	0	0
Toplam	14	158	95	0	0	10

Görüldüğü üzere Nakşî şiirlerinde idrak fiillerini haber kipleri ile 72 defa, tasarlama kipleri ile 154 defa çekimlemiştir. Bu durumda kullanılan tasarlama

kipleri, haber kiplerinin yaklaşık iki katıdır. Tasarlama kipleri, konuşana ait bir eğilimi, bir isteği, bir emir ya da gerekliliği belirtirler ve fiillere tasarlanmış bir dileğe yönelik anlam katarlar.¹¹⁹ Dolayısıyla Nakşî'nin kullandığı idrak fiilleri henüz büyük oranda icra edilmemiştir. Şair fiillerin icrasını istemekte, emretmekte, şart koşturmakta ve tasarlamaktadır. Bu da onun şeyhliğin verdiği konumuyla nasihat eden, öğreten bir üslubu tercih ettiğini göstermektedir. Şairi müritleri için bir hayat tasarlamakta, bu hayatta yapmaları gereken belli işler olduğunu öğütlemekte ve onları bu hayatı kendi çizdiği yolun gerekleri çerçevesinde yaşamaya çağırılmaktadır.

Nakşî, idrak fiillerini en fazla emir kipi ile 129 defa kullanmıştır. İdrak fiilleri arasında emir kipi ile kullanılmayan fiil yoktur. Emir kipi, fiilin şeklini bildirir ve tasarlanan hareketin emir şeklinde olduğunu, belirli bir zamanının olmadığını ve henüz gerçekleşmediğini ifade eder.¹²⁰ Nakşî'nin idrak fiillerinden en fazla emir kipini kullanması, bu fiillerin gösterdiği işlerin henüz muhatap tarafından icra edilmediğini ve şair tarafından icrasının istendiğini anlatır. Ayrıca bilmenin, fehmetmenin, akılla ilgili fiillerin şair tarafından talep edilir durumda olduğu, ona göre kesin surette icra edilmeleri gerektiği, ve fiilleri icrası beklenen, ısrarla hitap edilen bir muhataba seslenildiği anlaşılmaktadır. Elbette bu muhatap, Nakşî'nin kalplerini ve akıllarını arındırıp eğittiği, Allah'ın emir ve yasaklarına göre yaşamayı tavsiye ettiği müritleri ve Allah yoluna çağırdığı diğer insanlardır.

İdrak fiillerinde 157 defa ikinci teklik şahıs, 98 defa üçüncü teklik şahıs, 12 defa birinci teklik şahıs, dokuz defa da üçüncü çokluk şahıs kullanılmıştır. Nakşî, şiirlerini nasihat üslubu ile yazdığından karşılıklı konuşma tarzı ile ikinci teklik şahıs daha fazla tercih ettiği söylenebilir. Üçüncü teklik şahıs ekinin sık kullanımı ise muhatabına Allah'ın emir ve yasaklarına göre bir hayatı tavsiye ederken üçüncü şahıs üzerinden örnekler vermesi ile ilgilidir. Nasihat üslubunda birinci teklik şahıs eki pek tercih edilmez. Genelde kötü ve iyi örnekleri göstermek için üçüncü teklik, birine hitap edildiği için de ikinci teklik şahıs tercih edilir. Nitekim nasihat genelde

¹¹⁹Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 577.

¹²⁰Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Ankara, Akçağ Yay., 2019, s. 370.

karşıdaki kişiye yahut üçüncü bir kişiden bahsederek ona verilir yani bu tercihi onun kurduğu nasihat üslubunun bir gereğidir.

Birinci ve ikinci çokluk şahıs ekleri, idrak fiilleri ile hiç kullanılmamıştır. Birinci şahıs ekinin kullanılmamasının da Nakşî'nin nasihat vermesiyle ilgili olduğu söylenebilir çünkü insanın devamlı kendisinden bahsederek muhatabına bir davranışı benimsetmesi psikolojik olarak kolay değildir ancak şart koşarak, iyi ve kötü örneklerden bahsederek emir vermek veya nasihat etmek bu üsluba daha uygundur. Böylece muhatapta iyiye karşı istek oluşturulabilir. İkinci teklik şahıs ekinin hiç kullanılmaması ise Nakşî'nin bir topluluğa seslenen bir üslup yerine karşıdaki insana kendini önemli hissettiren, bizzat kendisi ile konuşuluyormuş hissi veren bir üslubu tercih etmesi ile ilgilidir. Daha önce bahsedildiği üzere tasavvufa göre Allah müminlerin kalbindedir. Her kalp, her ruh, her akıl farklı olduğundan Nakşî de müritleri için yazdığı şiirlerde birden fazla şahsa hitap etmek yerine ikinci teklik şahsa doğrudan hitap etmiştir.

Nakşî'nin idrak fiilleri içinde en fazla kullandığı fiil *bilmektir*. Bilmek, anlamamanın zeminidir. İnsan anladığı şeyi kabul eder veya reddeder, sever veya sevmez. Dolayısıyla bilmek, idrake ve tasdiğe giden önemli bir basamaktır. Dolayısıyla idrakin zemini olan bilmeyi oldukça fazla sayıda kullanması onun muhatabını ulaştırmak istediği noktanın özelliklerinin üslubuna bir yansımasıdır. Nakşî Divanında “bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak”, “sanmak, varsaymak, farz etmek”, “inanmak” ve “tanımak, hatırlamak” anlamlarıyla¹²¹ kullanılan fiil, en fazla geniş zaman kipi ile çekimlenmiştir. Geniş zaman çekiminin şahıs tasarrufunda ise anlatımın gereği olarak ikinci teklik şahıs eki öne çıkmıştır.

Geniş zaman, fiilin icra zamanı bakımından bir belirsizlik ifade eder, buğulu bir tablo çizer. Divanda *bilmek* geniş zaman ile 56 defa kullanılmıştır. Bunların 18'i olumlu, 38'i olumsuz yapıdadır. Nakşî, en fazla kullandığı idrak fiilinin büyük oranda icra edilmediğini vurgulamaktadır çünkü geniş zaman şimdiyi, geçmişi ve geleceği kapsar. Şairin karşısında ise bil- fiilini icra etmesini istediği ve emrettiği bir

¹²¹Güncel Türkçe Sözlük, “Bilmek” (Erişim 30 Ocak 2022).

muhatap vardır yani fiilin yapılmadığını vurgulaması, muhatabının kendisinden ne beklendiğini idrak etmesi bakımından daha doğrudur. Nitekim tasarlama kiplerini bildirme kiplerinden fazla kullanması da fiillerin icra edilmemiş olması ile ilgilidir.

Bilmek fiili birinci şahıslarla hiç kullanılmamıştır. Burada şairin kendi bilme durumunu doğrudan ifade etmek yerine kavranmasını istediği bilgileri ayrıntılarıyla ve şartlarıyla anlatarak öğretmeyi amaçladığı görülür. Nakşî şiirlerinde bilirim, biliyorum, bilmem gibi çekimler neredeyse hiç kullanılmamıştır. Çünkü şair kendisinin idrak durumundan bahsetmek için değil, müritlerinin idrakleri için şiir yazan bir konumdadır. Bilmenin geniş zaman çekimi sadece iki defa olumsuz olarak birinci teklik şahısla kullanılmıştır (bilmezem), burada da şair Allah'a olan aşkıdan bahsetmektedir. Allah karşısında kendisi için bilmemekten bahsetmesi oldukça tabiidir. Bir konudaki bilgisizliğinden değil Allah'a olan aşkın büyüklüğü karşısındaki şaşkınlığından aşağıdaki beyitte bahsetmektedir:

Yâ ilâhî **bilmezem** bu bendeki sevdâ nedir

Yâ senin 'aşkın yolunda çekdiğim gavgâ nedir (24. Gazel)

(Ya İlahi! Bendeki bu sevda nedir bilmiyorum. Peki ya senin aşkın yolunda çektiğim kavga nedir?)

Diğer birinci teklik şahıs çekiminde ise sevgiliye, şiirin tamamından anlaşıldığı kadarıyla şeyhine olan manevi aşkıdan dolayı aklının başından gidişinden bahsetmektedir:

Her kaçan eyler tecellî zülfinin her telleri

'Aklımı yagma iderler **bilmezem** bâzârımı (132. Gazel)

(Saçlarının telleri ne zaman görünse aklımı yağmalarlar, pazarımı bilmem.)

Kendisi bilmeyi tasarlayan ve talep eden bir konumda olduğu için geniş zaman ekiyle de sadece 18 defa kullanması üslubunun bu yönüyle ilgilidir. Bu 18 tekrarın altısında ikinci teklik şahıs, dokuzunda üçüncü teklik şahıs, üçünde üçüncü çokluk şahıs kullanılmıştır. Ancak bunların hepsinde olumlu bir anlam yoktur. Bazılarında Nakşî geniş zaman ekini farklı işlevlerle kullanmıştır. Söz gelişi ikinci

teklik şahısla çekimlediği aşağıdaki beyitte, geniş zaman eki fiile aslında “Madem bilirsin” anlamı vermektedir:

Hüdâ mevcûd iken her yerde zâhid
Niçün çıkdı Muhammed âsumâna

Nedir maksûd olan bundan **bilürsin**
Bu sırrın vir cevâbın ‘ârifâna (1. Kaside)

(Ey zahit! Hûda her yerde varken o zaman neden Muhammed gökyüzüne çıktı? Bundan maksat nedir, bilirsin. Ariflere bu sırrın cevabını ver.)

Aşağıdaki gazelde de geniş zaman eki ile çekimlediği fiil icra edilmemekte olup icra edilebilmesi için nelerin olması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Gözin aç pîruzin dehrin iğen mekrine aldanma
Sakın kim zeyn idüb kendin sana zehrin sunar hurmâ
Şerî‘at kapudır evvel ikinci gel tarîkat gör
Haber al sırr-ı Ahmed’den ne yüzden gösterir rû’ yâ

Üçüncü ma‘rifetdir kim rumûz-ı ders-i ‘uşşâkı
Okursın levh-i kudretten **bilürsin** kandadır ma‘nâ (1. Gazel)

(Gözünü aç, mutlu dünyanın pek çok hilesine aldanma. Kendini sakın ki o kendini süsleyip sana hurma sunar. Şeriat birinci kapıdır, tarikat ikinci kapıdır. Gel bunu anla. Ahmed’in sırrının neden rüya gösterdiğinden haber al. Âşıkların dersinin işaretlerini kudret levhasından okursun, mana nerededir bilirsin, üçüncü marifettir.)

Burada bilmenin geniş zaman içerisinde icrası söz konusu değildir. Kişiye marifet kapısına ulaşırsa *levh-i kudretten* manayı okuyup bileceği anlatılmaktadır. Yani bilmenin icrası için belli şartlar şart söz konusudur. Nitekim önceki beyitlerde verdiği emirlerden bu anlam çıkmaktadır. Geniş zaman eki üzerindeki bu tasarrufu şairin müritlerinin gözünde ulaşacakları hedefleri büyötmek, çabalarını arttırmak istemesinin bir sonucudur.

Aşağıdaki kullanımda ise ikinci teklik şahsın bildiği şey derin bir dinî mesele değil söylenegelen bir sözdür:

Bilürsin kim dimişler beyt-i Hakk'dır
Giren ana bulur Hakk'ı olur er (46. Gazel)

(Bilirsın ki Allah'ın evine giren Allah'ı bulur, er olur.)

Aşağıdaki gazelde gazelde ise bilmek fiilini icra eden Nakşî'nin müridi değil, Allah'tır:

Yetiş pîr ü murâdımsın bu 'abdın ber-murâd itgil
Getür hâk-i mezelletden yıkılmış kalbi şâd itgil

Bilürsin tâ ezelden kim bu dil sensiz karâr itmez
İriş lutf eyle sultânım bu gurbetden azâd itgil (64. Gazel)

(Yetiş, pirim ve muradımsın. Bu kulunun muradını yerine getir. Yıkılmış kalbi alçak topraktan getir, mutlu et. Sultanım! Bilirsın, ezelden beri bu gönül sensiz karar etmez. Yetiş, bu gurbetten kurtar.)

Bilmek fiilinin geniş zamanla ve ikinci teklik şahısla çekimlendiği altı tekrardan sadece ikisinde mürit yani bilmeyen, bilmesi beklenen kişi bu fiili icra etmektedir. Birinde, aşağıdaki gazelde şair salike seslenmektedir.

Gel ey sâlik kulak tut gör nedir terkîb olan ma'nâ
Biri yeldir biri âteş biri toprak biridir mâ

O kim su ile topraktır **bilürsin** süflîdir anlar
Olar kim bâd u âteşdir hakikat 'ulvîdir ammâ (12. Gazel)

(Ey salik! Gel kulak ver, meydana gelen mana nedir anla. Biri yeldir, biri ateş, biri toprak, biri sudur. Bilirsın, su ile toprak değersizdir ama hava ve ateş yücedir.)

Burada bilme işini yapan saliktir. O, bu yolun en başındaki kişi değil, ikinci basamağa ilerlemiş, artık kendisine belli derin konular aktarılmaya başlamış mürittir. Şair de bu beyitte ona farklı bir konudan bahsetmekte, bunu açıklamadan önce bildiklerini hatırlatarak yeni bilgilere zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla bil- fiilinin kesin olduğu bildirilir.

Aşağıdaki beyitte ise müridin bil- fiilini icrası söz konusu değildir, yine kendisi geniş zaman eki ile ikaz edilmektedir:

Hitâb-ı irci'î olmaz **bilürsin**

Şerî'atden çıkub yoldan sapana (1. Gazel)

(Bilirsin, “Ey mutmain olan nefis! Râzı olmuş ve kendisinden râzı olunmuş bir halde Rabb’ine dön” hitabı şeriatten çıkıp yoldan sapana yapılmaz.)

Nakşî’nin en fazla kullandığı idrak fiili olan bilmeyi, öyle gibi görünse de ikinci teklik şahsın geniş zamanda icra etmediği açıktır. Bu kip tasarrufu, Nakşî’nin üslubunu dil bilgisi bakımından çeşitlendirmesinin bir sonucudur. Üçüncü teklik şahıs geniş zaman kullanımlarının da tamamı fiilin muhatap tarafından icra edildiğini göstermemektedir. Dokuz tekrarın biri olan aşağıdaki beyitte şair Allah’ın, ona olan aşkının büyüklüğünü bildiğini vurgulamaktadır:

Zîr-i destinde Hüdâ’nın gerçi çokdur kulları

Leyki cânâ Hak **bilür** kim cümlemin sultanıyım (72. Gazel)

(Ey can! Hüdâ’nın elinin altında kulları çoktur ama ben hepsinin sultanıyım.)

Bir diğer tekrarda ise bilen, insanın ruhudur ve bu beyitte bezmieleste gönderme vardır. Bezmielest, “Ben sizin rabbiniz değil miyim” hitabının yapıldığı ve ruhların da “evet” diye cevap verdikleri meclisi ifade eder. Bu tabirdeki “elest” kelimesi A’raf sûresinin 172. ayetinden alınmıştır.¹²² Bu ayette, geçmişte Allah’ın Âdem oğullarından yani onların sırtlarından (veya sulplerinden) zürriyetlerini

¹²²El-A’raf 7/172.

çıkardığı, kendilerini nefislerine şahit tuttuğu ve onlara, “Ben sizin rabbiniz değil miyim” diye hitap ettiği, onların da “evet” dedikleri belirtilmiştir. Allah’la insanlar arasında vuku bulan bu sözleşmeye “bezmielest” denir. Türk dinî-tasavvufi edebiyatında “bezmielest” kavramı çok sık kullanılır. Aşağıdaki beyitte de Nakşî muhatabına ruhunun aslında hakikati bildiğini anlatmaktadır.

Nedir göklerden inmek gör işit gel ders-i ‘Îsâ’yı

Senin rûhındurur ol kim **bilür** çün her mu‘ammâyı (114. Gazel)

(Göklerden inmek nedir, gel İsa’nın dersini işit. Senin ruhun her muammayı bilendir.)

Fiil geniş zaman kipiyle iki defa da fiil “Ne bilir” şeklinde kullanılmıştır. Bu iki beyitte şair fiili geniş aman ekiyle çekimlemiş ancak üçüncü şahsın aslında bilmediğini vurgulamıştır.

O kim bu sırr-ı ihfâdan haber-dâr olmadı Nakşî

Kurı da‘vâ ider anlar **ne bilür** kim nedir ‘îrfân (74. Gazel)

(Ey Nakşî! Gizli sırdan haberi olmayan kuru dava içindedir, o irfanın ne olduğunu ne bilir?)

Yukarıdaki beytin olduğu gazelde şair kıyamet alametlerinden biri olan dabbetülarzdan ve diğer kıyamet alametlerinden bahsetmektedir.¹²³ Bu gizli sır hakkında bilgisi olmayanın irfanın ne olduğunu da bilemeyeceğini vurgulamaktadır. İrfan ise tasavvufta Allah’ın gizli sırlarına ve eşyanın hakîkatine tefekkür, keşif ve ilham yoluyla vâkıf olma anlamıyla kullanılır beyitte “Ne bilir” yapısı ile şair aslında şahsın bilmediğini söylemiş, biçimce olumlu anlamca olumsuz bir anlatım tarzı kurmuştur.

Aşağıdaki beytin olduğu gazelde de şair Allah’ın ayetlerine göre yaşamının öneminden bahsetmektedir. Beyitte de buna göre yaşayan ve menzile ulaşanlardan

¹²³TDV İslam Ansiklopedisi, “Dabbetü’l Arz” (Erişim 9 Temmuz 2022)

bunun öğrenilmesi öğütlenmekte, aksi hâlde kişinin hezimete uğrayacağı, şairin öğütlendiği şekilde yaşamayanın yolda kalacağı, bu hakikate erişemeyeceği vurgulanmaktadır.

Bu sözi menzil alandan soragör isterisen

Yohsa bu defter dürülür **ne bilür** yolda kalan (94. Gazel)

(İstersen bu sözü menzile varana sor, yoksa bu defter dürülür, yolda kalan ne bilir?)

Bilmek fiilini geniş zamanda icra eden kişi, büyük oranda Nakşî'nin muhatabı yani mürit değildir. Bu da şairin üslubunun fiillerin icrasını bekleyen ve tasarlayan bir konumda olduğunu gösterir. Geri kalan beş tekrarda da bilen kişi, tasarlanmış bazı şeyleri yapmış kişidir yani şair bilmek fiilinin geniş zaman çekimi ile kullandığı aşağıdaki üç beyitte olduğu gibi bilen kişinin özelliklerinden de bahsederek aslında bir nevi ideal kulu tanımlamaktadır.

Kelâmım fehmiden 'ârif bilür ol kim nedir Nakşî

Ki itmişdir sulûk anlar **bilürler** bu mu'ammâyı (115. Gazel)

(Sözümü fehmeden Nakşî'nin ne olduğunu bilir. Onlar süluk etmiştir, bu muammayı bilirler.)

Metâ'-ı hüsn-i dildârı ne kim nazm itdin ey Nakşî

O sâlikler **bilür** ancak ki açmışdır bu dükkânı (126. Gazel)

(Ey Nakşî! Sevgilinin güzelliğinin varlığını nazmettin, ancak o salikler bilir ki bu dükkânı o varlık açmıştır.)

Misildir tâ ezelden bu dimişler şeyh-i dervîşden

Bilür nîk ü bedü şâhım cihânın ehl-i 'irfânı (133. Gazel)

(Ruhlar aleminin başlangıcından beri şeyh ve tarikat ehli anlatır, cihanın irfan ehli iyi ve kötüyü bilir.)

Şair, *bilmek* fiilini geniş zaman kipiyle çekimlerken irfan ve ârif isimlerini de kullanmıştır. Birinci ve üçüncü beyitlerde bilen kişi *ârif* ve *ehliirfan*dır yani Allah'ın sırları kendisine açılmış olan seçkin kul, herkesin göremediği manevi gerçekleri gören, anlayan, ezel sırları kendisine açılmış olan, Allah'ı, kâinatı, nefsini tanıyan, bilen, irfan sâhibi kimsedir.¹²⁴ İlk beyitte Nakşî kendi sözlerinin anlayanların bu mertebeye ulaşabileceğini vurgulamakta, üçüncü beyitte ise ehliirfanın iyiyi ve kötüyü bildiğini anlatmaktadır.

Nakşî'nin en sık kullandığı idrak fiili olan bilmeyi olumlu geniş zaman kipi ile kullanışından anlaşıldığı üzere fiili icra eden, muhatabı olan müritleri değildir.

Bil- fiili, geniş zamanın olumsuzu ile olumlusundan daha fazla çekimlenmiştir. Arada 19 fark vardır. Toplam 36 defa olumsuz geniş zamanla çekimlenen fiilin buradaki şahıslarına bakıldığında 31 üçüncü teklik şahıs, üç ikinci teklik şahıs, iki üçüncü teklik şahıs görülür. İkinci teklik şahıs kullanımlarının biri soru şeklindedir, birinde de şair zahide seslenmektedir ki zahidin divan şiirindeki ve tasavvuftaki olumsuz anlamına daha önce değinilmişti. Şairin esas hitap ettiği ikinci teklik şahıs için bilmenin olumsuz geniş zamanını çok az kullandığı görülür. Müritlerine doğrudan eksiklerini söylemek yerine onlara karşı daha olumlu bir dil kullanmayı, aşağıdaki iki beyitte olduğu gibi olumsuz örneklerin kötü sonuçları ve olumlu örneklerin iyi sonuçlarını üçüncü teklik şahıs üzerinden aktararak onları doğru yola sevk etmeyi amaçladığı aşağıdaki beyitlerden anlaşılmaktadır.

Olar **bilmez** ey zâhid bu esrâr-ı safâ-bahşı

Kalur ol 'âlem-i süflî ne hâsıl kurı gavgadan (84. Gazel)

(Ey zahit! Bu gönül şenliği veren sırları bilmeyenler değersiz âlem içinde kalırlar, kuru kavgadan bir netice alamazlar.)

Olur nefs-i hakikatden haber-dâr olmayan hayvân

Ki **bilmez** gevher-i aslın sanur ol kendözin insan (76. Gazel)

¹²⁴Kubbealtı Lügati, "Ârif" (Erişim 9 Temmuz 2022)

(Gerçek nefisten haberdar olmayan hayvan olur. Aslının cevherini bilmez, o kendisini insan sanır.)

Aşağıdaki üç beyitte olduğu gibi bazı tekrarlarda da bilmeyenlerden *deni*, *münkir*, *âmâ* olarak bahsetmekte, onların bilmediklerinin ise aslında gözlerinin önünde olduğunu vurgulamaktadır.

Rahnümâ-yı ‘âlemin şehrin temâşâ itmeyen
Benzer ol â‘maya kim yolları **bilmez** kandadır (31. Gazel)

(Alemin yol göstericisinin şehrini seyretmeyen yolların nerede olduğunu bilmeyen köre benzer.)

Bu dili her denî **bilmez** gözin aç âdemisen
Bulub ehlini anın sen kul u kurbân olagör (43. Gazel)

(Bu dili her aşâğılık olan bilmez. İnsan isen gözünü aç, sen bir ehlini bulup onun kulu kurbanı ol.)

Egerçi dem urur münkir dilâ bu şer‘-i Ahmed’den
Velî **bilmez** hakîkatde belinde bağlı zünnârı (138. Gazel)

(Ey dil! Her ne kadar Ahmed’in kurallarından dem vursa da belinde kuşağının olduğunu bilmez.)

Bilmek fiili geniş zamandan sonra en fazla emir kipi ile, 37 defa çekimlenmiştir. 37 tekrarın 18’inde ikinci teklik şahsa emredilmiş, kalan 19 tekrarda fiil “ne bilsin” şeklinde kullanılmıştır. Nakşî, böylece emir görevli bir fiili *ne* zarfıyla kullanarak muhatabına, benzememesi gereken kötü örneklerden bahsetmektedir. Bil-fiilini hem emretmesi hem böyle bir tasarrufta bulunması, müritlerinin kendi istediklerini yapmazlarsa nelerden mahrum kalacaklarını da vurgulamak istemesiyle ilgilidir. Müritlerine bilmesini istediklerini bilmezlerse, anlamazlarsa bazı iyi sonuçlardan mahrum kalacağını anlatmaktadır.

Bugün ‘ilm-i tarîkatdan o cân kim bahre-mend olmaz

Ne bilsün ol ‘aref dersin haber-i ‘ilm-i rü’ yâdan (83. Gazel)

(Bugün tarikat ilminden hisse almayan rüya ilminin haberinden aref dersini ne bilsin?)

Yukarıdaki beyitte, tarikat ilminden haberdar olmayanın rüya ilmi ve aref dersini yani “Men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu” hadisinde¹²⁵ anlatılan “Nefsini bilen Rabb’ini bilir” sırrını da bilemeyeceği ifade edilmiş, tarikata bağlanmanın önemi vurgulanmıştır.

Olar kim bilmedi cânâ bu üç haşrın su’âlinden

Kurı da’vâ ider anlar **ne bilsün** ‘ilm ü ‘irfânı (131. Gazel)

(Ey can! Bu üç haşrın sorusunu iblmeyenler kuru dava eder, onlar ilmi ve irfanı ne bilsin?)

Sözlükte “Bir topluluğu bulunduğu yerden zor kullanarak çıkarıp bir meydana toplamak” manasına gelen haşır (haşr) kelimesi, kıyamet gününde yeniden diriltilecek bütün varlıkların hesaba çekilmek üzere bir meydana sevk edilip toplanmasını ifade eder. Hz. Peygamber’in hadislerinde haşrın kısımları, şekilleri, inanç ve amelleri değişik olan insanların haşır esnasındaki durumları hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir.¹²⁶ Nakşî de yukarıdaki beytin bulunduğu gazelde ilmiledün tarafından belirtilen üç haşrın olduğundan bahsetmekte ve bunları bilmeyenin ilim ve irfan sahibi de olamayacağını vurgulamaktadır.

Şair bilmek fiilini emir kipi ile ikinci teklik şahısta, 18 defa doğrudan emir işleviyle kullanmıştır. Aşağıdaki iki beyitte örnekleri görülmektedir.

Cihân durdukça **bil** emr-i bekâdır

Anı sanma ki vîrândır şerî’at (17. Gazel)

¹²⁵Yusuf Açikel, “Nefsini Bilen Rabb’ini Bilir Hadis mi, Kelâm-ı Kbar mı?”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 5, 1998.

¹²⁶TDV İslam Ansiklopedisi, “Haşır” (Erişim 10 Temmuz 2022)

(Şeriatı viran olur zannetme, cihan durdukça o ölümsüz emirdir.)

O kim menden kaçar cânâ anın **bil** yokdur iz'ânı

Gerekse ser-te-ser görsün o kes tefsîr-i Kur'ân'ı (141. Gazel)

(Ey can! Benden kaçan isterse Kur'an'ın tefsirini baştan başa bilsin, yine de izanı yoktur.)

Bil emri, 10 defa *şöyle* zarfıyla kullanılmıştır. *Şöyle bil* kalıbı hem günlük dile yakındır hem de genel olarak nasihat vermek için kullanılır. Söz gelişi aşağıdaki beyitte şairin bilinmesini istediği şey, insan küllî değil cüzî akla sahip olduğu, bu akılla da her şeyi etraflı bir şekilde bilemeyeceği gerçeğidir. Aşağıdaki beyitte olduğu gibi muhatabını Allah'ın ilmiyle, kudretiyle, izzetiyle eş koşulamayacak olduğunu fark etmeye çağırmaktadır.

Kim degildir 'akl-ı küll bu âdemîde şöyle **bil**

Cüz'îdir itmez ihâtâ 'ilm-i zâtî her ne var (37. Gazel)

(Bil ki küllî akıl insan olanda değildir. Onun akıllı cüzidir, zati ilmin ne olduğunu kavramaz.)

Bilmek fiilinin en fazla kullanıldığı üçüncü kip, görülen geçmiş zamandır. Görülen geçmiş zaman eki, fiilin kesin olarak icra edildiğini, konuşanın buna şahit olduğunu ve eminliğini bildirir. Nakşî bu kipi bilmek ile toplam 33 defa kullanmıştır. Bunların 17'si olumlu, 16'sı olumsuz yapıdadır. Yani en önemli idrak fiili olan bilmenin icra edilmesi ile edilmemesi arasında bir eşitlik var gibi görünmektedir. Ancak kullanım şekillerinden esasen fiilin çok az icra edildiği anlaşılmaktadır. Aşağıdaki beyitte olduğu gibi burada da yine Nakşî'nin kipi asıl işlevinin dışında farklı işlevlerle kullanması ve muhatabına belli konularda örnekler vermesi, ona bilgisini sorgulatması söz konusudur.

Anladın **bildin** cihânı turalım ey müdde'î

Yâ bu cismin cünbişinden vir haber vildân nedir (49. Gazel)

(Ey iddia eden! Diyelim ki cihanı anladın, bildin. O hâlde bu varlığın cümbüşünden, kullardan haber ver bakalım.)

Bil- fiilinin icra edildiği 17 geçmiş zaman tekrarında, fiil sekiz defa ikinci teklik şahıs eki ile, dört defa birinci teklik şahıs eki ile, dört defa da üçüncü teklik şahıs eki ile çekimlenmiştir. Şairin muhatabı olan ikinci teklik şahıs ve bahsettiği kişi olan üçüncü teklik şahıs bilmeyi icra etmiş gibi görünse de aşağıdaki beyitler incelendiğinde fiili icra eden tek kişinin Nakşî olduğu anlaşılmaktadır:

Geçersin almadın şirk ü hafâdan
Özinden gayrı yok **bildin** ki deyyâr (30. Gazel)

(Kendinden başka kişi olmadığını bildin, o zaman gizli şirkten almadan geçersin.)

Lî me‘allah mektebinde okudınsa bir sebak
Sen seni **bildin** nedensin aç gözin bir hoşça bak (54. Gazel)

(Limeallah mektebinde bir ders okuduysan sen seni bildin. Aç gözünü, neyden ibaret olduğuns hoşça bir bak.)

Gezüb sen dürr-i yektâyı haber aldınsa ger andan
Çekersin kendi özinden ki **bildin** bahr-i ‘ummânsın (89. Gazel)

(Sen biricik inciye görüp onu öğrendiysen kendinden çekersin. Bil ki sen en büyük denizsin.)

Kadem basmaz isen zâhid eger bu mezheb-i yâre
Ne küfrün anladın anın ne **bildin** sen bu îmânı (116. Gazel)

(Ey zahit! Yarin mezhebine girmezsen sen ne küfrü anladın ne de imanı bildin.)

Fehmidenler nazm-i pâkim ‘âlem içre ey perî
Bildi âhir ol kişi kim dîn nedir îmân nedir (3. Gazel)

(Ey peri! Alemde benim temiz sözümü fehmedenler dinin ve imanın ne olduğunu bildiler.)

Delî olmaklık sa'âdetdir kim 'akl-ı evveldir
Odur kim **bildi** her şeyi olub ol cümleten mehter (34. Gazel)

(Deli olmak mutluluktur. Her şeyi bilen tamamen at uşağı oldu.)

'Aynıla 'aynı görenler **bildi** 'aynın 'aynını
Bakmadı ol gayrı 'ayna kim o kördür mu'teber (47. Gazel)

(Gözle bir şeyin aslını görenler gözün aslını bildi. O kördür ve güvenilirdir, başka göze bakmadı.)

Yukarıdaki beyitlerde bilmek, ikinci ve üçüncü teklik şahıs ekleriyle olumlu olarak çekimlenmişse de beraberinde kullanılan sıfat fiillerden, zarflardan ve bilmeyi bir şarta bağlayan şart çekimlerinden bilmek fiilinin esasen henüz bu şahıslar tarafından icra edilmediği anlaşılmaktadır.

Anladın **bildin** cihânı tualım ey müdde'î
Yâ bu cismin cünbişinden vir haber vildân nedir (49. Gazel)

Haber virgil bana kimdir bu dört şeyden çeker hûy
Ne gevherdir derûnında 'aceb **bildin mi** sen anı (146. Gazel)

Yukarıdaki beyitlerde de ikinci teklik şahıs yine bilmemektedir. İlk beyitte bildiğini iddia etmekte olan muhatap sorgulanmakta yani Nakşî'nin muhatabının bildiğine inanmadığı görülmektedir. İkinci beyitte ise soru sorulduğu için fiil yine icra edilmemiştir. Bilmek fiilini şairin kendisinden başka birinin icra ettiğini gösteren sadece iki kullanım vardır. Bunlardan biri,

Zâhirin **bildin** ki birdir mağrib u maşrik nedir
Leyki **bilsen** bânında 'ilmin anın ey hümâ (2. Gazel)

beytidir. Burada şair, ilk ve son defa muhatabının bahsi geçen konuyu - zahirin bir olduğunu- bildiğini tasdik etmektedir ancak onun bilgisinden memnun

değildir. “Zahirinin bir olduğunu bildin ama batinın da ilmini bilsen” şeklinde, bildiği şeyin aslında yetersiz olduğunu, onun görüneni bildiğini, bir de görünmeyen hakikatler olduğunu ve onu da bilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

İkinci kullanımda ise şairin dışında fiili icra eden kişi, şiirin bütününe bakılacak olursa Musa Peygamber’dir. Bu gazelde Nakşî Musa Peygamber’in Tur Dağı’nda Allah ile arasında geçen konuşmaya atıf yapmaktadır.¹²⁷

Gör nedir gör kûy-ı Mûsâ kim anı nûr eyledi
Çıkdı ‘unsur ter kibinden menzilin Tûr eyledi

Togdı âhir ol mükerrer anasından ferd olub
Cismi Âdem kalbi insân halka mezkûr eyledi

Gördi zâtın bakmadan ol **bildi** kimdir kimsesiz
Kimseliksiz oldu cânâ anı mesrûr eyledi (149. Gazel)

Bir beyitte de şart kipinin görülen geçmiş zamanı kullanılmıştır ve bu durumda *bilmek* fiili yine icra edilmemiştir. Zaten bahsedilen kişi iblistir:

Eger iblîs-i pür-telbîs **bileydi** işbu esrârı
İderdi secde-i Âdem niçün eylerdi ol ‘isyân (76. Gazel)

Aşağıdaki beyitte ise fiilin zamanı açısından farklı bir durum vardır.

Okursan ger ‘aref sırrın bugün sen
Sözüm **bildin** yanaşdın bu beyâna (1. Kaside)

Şair; geniş zamanın şartı ile bir şart koşmuş, sonucunda elde edilecek şeyi ise geçmiş zaman ile belirtmiş. Yani geçmiş zaman kipini, gelecek zamanı işaret etmek için kullanmış çünkü bir fiilin icrasının sonucu gelecek zamanda elde edilir. Görülen geçmiş zamanın kullanıldığı bazı ifadeler, fiilin icrası ve cümledeki anlamı açısından

¹²⁷TDV İslam Ansiklopedisi, “Sînâ” (Erişim 5 Ağustos 2022)

gelecek zamana yönelmiş geniş zamanı yahut gelecek zamanı gösterirler.¹²⁸ “Yapmazsan yandık.”, “Dediğin çıkmazsa seni vurdum bil.” örneklerinde olduğu gibi Nakşî de bunu bir üslup özelliği olarak ortaya koymuştur. Konuşma dilinde sık rastlanan bu kullanımı üslubuna dahil ederek konuşma diline yakın bir nasihat üslubu kurmuştur. Nitekim nasihat üslubu muhatabın iyice anlaması için genelde konuşma diline yakın olur.

Şairin muhatabına sözünün manasını bilebilmesi için aref sırrını okumayı şart koştuğu görülmektedir. Buradaki *aref sırrı*ndan kasıt “Nefsini bilen kendini bilir” hadisidir. Bu hadis, sufi düşünceye dayanak olmuştur. Bilinen, üzerinde düşünülen, hakkında genel-geçer hükümler verilen nefsi terbiye etme sürecinin ardından gerçek manada bilinmesi gerekene ulaşma süreci, artık nefsi de kişinin kendisini de aşan üstbilmeye doğru evrilir. Bu düzeydeki bilginin adı marifettir. Nefs ancak bu güçteki bir bilginin gücüyle mutmain olup köklü isteklerinden vazgeçebilir.¹²⁹ Nakşî de bunun olması hâlinde söylediklerinin bilinebileceğini ifade etmektedir.

Nakşî’nin bilmek fiilini görülen geçmiş zaman kipinde olumlu çekimlediği 17 tekrarın hiçbirinde fiilin mürit tarafından icrası söz konusu değildir. Bazen bir şartın sonucu, bazen de fiilin icra edilmediği geçmiş zaman çekimi ile ifade edilmiştir. Şair elbette olumsuz görülen geçmiş zaman çekimi ile de bahsedilen anlamları verebilirdi ancak cümlelere aynı anlamları ve muhataba aynı etkiyi veremezdi. Onun yaptığı ise dilin inceliklerini kullanma ile ilgili bir tercihtir.

Bilmemek fiilinin 16 görülen geçmiş zaman tekrarında yedi defa ikinci teklik, yedi defa üçüncü teklik, bir defa birinci teklik, bir defa üçüncü çokluk şahıs kullanılmıştır. Burada bilmek fiilini icra eden tek kişi olarak Nakşî’nin “bilmedim” demesi dikkat çekmektedir ancak bu gazeli münacat üslubuyla yazmıştır, Allah’tan af dilemektedir:

¹²⁸Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 539.

¹²⁹Mehmet Uyar, *Sûfî Benliğin İnşasında Nefs*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 91.

Ben bana itdim dirîgâ eyledim kendim hatâ

Bilmedim aldıldım elden Rabbim itmişken atâ

Sürçmişem bu yolda Yâ Rab suçımı 'afv it benim

Yohsa gitdi devlet elden hasretâ vâveylatâ (10. Gazel)

Kendisi için bilmemekten bahsettiği tek beyitte karşısında Allah vardır. Yani bir şeyh olarak eksikliğinden değil bir kul olarak Allah'a karşı işlediği suçtan bahsetmekte ve affını dilemektedir. Nitekim kendisi de nefsi ve zaafı olan bir kuldur. Beyitteki kullanım onun insan olarak konumunu da gösterir. İkinci teklik şahsın bilmediğini söylediği yedi tekrarın ise beşinde muhatabına *zahit* diye seslenmektedir. Nitekim zahit tasavvufta zaten bildiğini zanneden ama sadece görüneni bilen, boş bilgilerle yol alamayan kimsedir. Bu bakımdan Nakşî'ye göre bilmemenin sonucu zahit mertebesine düşmektir, denebilir. Zahidin bilmediği şeyler ise cennetin esrarı, evliyanın önemi, insana üflenen ruh gibi idrak edildiğinde müride mertebe atlatacak meselelerdir.

Çün ki zâhid **bilmedin** sen cennetin esrârını

Ya cahîm-i firkat içre âteş-i sûzân nedir (3. Kaside)

Kec nazarla bakma zâhid evliyâyâ serserî

Bilmedin sen sırrın anın çek elin andan yörü (123. Gazel)

Var ey zâhid **bilmedin**

Bu nefh olan cân nedir

Sor bir kâmilden anı

Cân nedir cânân nedir (2. İlâhî)

Bilmemenin görülen geçmiş zaman ve üçüncü teklik şahıs eki ile kullanıldığı dört tekrarda fiilin nesnesi, müridin kendi nefsidir. Tasavvufi düşüncede Allah insanda, bilhassa kalbinde nuru ile zuhur eder ve dolayısıyla insan Allah ile birliğe kendi nefsinden başlayacağı yolculuk ile ulaşabilir. Nakşî de *bilmedi* kullanımıyla

nefsini bilmeyenleri muhatabına kötü örnek olarak göstermiş, onları *zahit* yahut *münkir* olarak nitelemiştir.

Bunca kim iden
Bilmemek anı neden
Ten didigin ol beden
Kendü özine perdedir

Zâhid anı **bilmedi**

‘Aklı ana irmedi
Arayub da bulmadı
Ben didigim yerdedir (3. İlâhi)

Nakşî aynı zamanda *bilmemek* fiilini görülen geçmiş zaman ekiyle sıfat-fiil gibi de kullanmıştır:

Olar kim **bilmedi** nefsin ‘arefdan almayub dersi
Degildir Hakk’a ‘ârifler özin bilmez yalan söyler (26. Gazel)

Bilmek fiili, 13 defa şart kipi ile çekimlenmiştir. Bunların 12’si olumlu, biri olumsuzdur. 12 olumlu tekrarın 11’i ikinci teklik şahısla, biri üçüncü teklik şahısla kullanılmıştır. Nakşî, ikinci teklik şahsa şart koşarken dokuz tekrarda geniş zaman eki üzerine, iki tekrarda da görülen geçmiş zaman eki üzerine şart eki getirmiştir.

Eger fehmi olmaya nazmım haberdar leyse fi’ d-dâreyn
Bilürsen ma’ nâsın anın olursın nazmıma kârî (144. Gazel)

Dilâ **bildinse** illânın nedir nefyile isbâtı
Mücellâ eyledin lâdan sıvub ol kalb-i mir’âtı (121. Gazel)

Bilmemek fiilinin şart kipi ile kullanıldığı tek örnekte üçüncü teklik şahıs görülür. Burada Nakşî kendini ve sözlerinin doğruluğunu övmektedir:

Gerek ‘âlim gerek sâlih gerek müftî gerek monla

Eger **bilmezse** resmimden olıma nazmıma kârî (138. Gazel)

Bu iki beyitte bilmenin sonucunda müridin elde edeceği şey Nakşî'nin sözlerinin manasıdır. İlk beyitte Nakşî, sözlerinin *leyse fiddareyni* yani iki dünyada Allah'tan başkası olmadığını aktardığını belirtmekte, muhatabına *leyse fiddareyn* hakikatini bilirse kendisinin şiirini doğru anlayabileceğini söylemektedir. “Sözlerimin anlattığı bu konuyu bilmezsen şiirlerimi doğru anlayamazsın.” diyerek şiirini konusunun üslubuna yansıdığını vurgulamaktadır.

İkinci beyitte yine ister âlim olsun ister molla olsun kendi üslubunu¹³⁰ anlamayanın şiirlerini doğru okuyamayacağını belirtmektedir. Böylece şiirlerinde kendine has bir üslup ile tasavvufu anlattığını vurgulamakta ve bunun bilinmesini, anlattığı konuların idrak edilebilmesi için şart koşmaktadır.

Geniş zamanın şartlarından birinde Nakşî, muhatabına bildiğini iddia ettiği şeye uygun davranmadığını söylemektedir. Burada geniş zaman ekinin şimdiki zaman işlevi görülmektedir. Nitekim Türkçede geniş zaman eki şimdiki zaman işleviyle kullanılmaktadır.

Eger her fi'li Hakk'dan **bilürsen**

Niçün söylersin ey miskîn yabana (2. Kaside)

Nakşî bilmek fiilini görülen geçmiş zaman ve şart kipi ile de iki defa kullanmış, şart koşulan bilmek fiilin icrasının sonucunda varılan noktayı gösteren fiili de görülen geçmiş zamanla çekimlemiştir.

Dilâ **bildinse** illânın nedir nefyile isbâtı

Mücellâ eyledin lâdan sıvub ol kalb-i mir'âtı (121. Gazel)

Bildinse ey ferd-i hâs

Okın atdın yayın yas

Söyle imdi beyne'n-nâs

¹³⁰Resm: Üslup. Bk.: Kubbealtı Lügati, “Resm”

Küfür olan îmân nedir (2. İlâhi)

Nakşî, müritlerine Allah'tan uzaklaşırsa kişinin neler kaybedeceğini yahut Allah'a yaklaşmak için çabalarsa neler kazanacağını anlatırken geniş zamanın şartını (bilirsen) kullanmayı tercih etmiştir. Geniş zamanın şartı, muhatapta şartın gereğini kuvvetlendiren bir psikoloji oluşturur ve konuşan kişinin isteğinin şiddetini düşündürür. Nakşî de belirsizlik işlevi olan bir eki muhatabına şart koşarken ve cezalar ile ödüllerden bahsederken kullanmayı tercih etmiştir. Onun kip eklerini çeşitli işlevlerle kullanmasına geniş zaman kipi üzerindeki bu tasarrufu da eklendiğinde üslubunu anlatacağı konuya, söyleyeceği şeylere göre ne kadar dikkatli inşa ettiği görülür. Bu da tasavvufun şairin şiir diline yansımalarının tespiti noktasında önemlidir. Ayrıca şart kipini bilmemek fiili ile sadece bir defa olumsuz şekilde kullanması muhatabında tehdit algısı oluşturmaktan kaçındığını, olumlu bir dille cezalar yerine ödüllerden bahsetmeyi tercih ettiğini gösterir.

Bilmek, yedi defa da istek kipi ile çekimlenmiştir. Bunların beşinde birinci teklik şahıs, ikisinde ikinci teklik şahıs eki görülür. Esasen bilme fiilini sadece kendisinin icra ettiği geçmiş zaman tekrarlarından anlaşılan Nakşî'nin bu fiili beş defa istek kipi birinci teklik şahıs ile kullanması ilginçtir ancak beyitler incelendiğinde kendisine dair bir bilmeme durumunu anlatmadığı görülür. Beyitlerin birinde karşısında Allah vardır ve Allah'ın karşısında bilmediğini, bilmek istediğini vurgulaması tabîdir. Beyitte Allah'ın hikmeti karşısındaki hayretini, hayranlığını, merakını ve bilme arzusunu teslimiyet ile ifade etmektedir.

Didim ey Kâdir-i Mutlak nedir bu hikmetin **bilsem**

Ki sen bundan münezzehsin haber vir kaldır inkârı (142. Gazel)

Diğer beyitte bilsem diyen esasen ikinci teklik şahıstır ve cümlelerde bir “bilirsem-bilirsen” ikiliği görülmektedir. Şair muhatabına, sözlerimin anlamını bilmek istiyorsan işte budur (mürüvvettir) ama bilirsen ona erişebilirsin, demektedir. Mürüvvet, insanî hasletler ve erdemli davranışlar için kullanılan ahlâk terimidir.¹³¹

¹³¹TDV İslam Ansiklopedisi, “Mürüvvet”, (Erişim 16 Temmuz 2022)

Şair burada bir nevi şiir yazmasının maksadını da açığa vurmakta, muhatabına kazandırmak istediği hasletten bahsetmektedir.

Nedir cânâ bu sözlerden garaz **bilsem** eger dersen
Mürüvvetdir garaz âhir bilürsen ey kerem kânı (136. Gazel)

Aşağıdaki üç beyitte ise *bilsem* çekimiyle karşısındakinin sorusuna yahut davranışına anlam veremediğini, bunun sebebinin de muhatabın yanlış düşünme ve davranma şekli olduğunu vurgulamaktadır:

Şerî'atden hakîkatden haber soruş sen ey a'mâ
Murâdın nidügin **bilsem** su'âlinden senin ammâ (15. Gazel)

Neden katl oldılar cânâ ene'l-Hakk söyleyen **bilsem**
Ki nâtıkdır iden nutkı bütün her şeyde güftârı (120. Gazel)

Tutubdur dâmenin çün yakub pes pûte'-i 'aşkı
Niçün kâl itmedin **bilsem** eyâ bir böyle hayvânı (133. Gazel)

Görüldüğü üzere *bilmek* fiilini şart kipi ve birinci teklik şahıs eki ile kullanmış olması Nakşî'nin bu fiil üzerindeki diğer tasarruflarının gösterdiği anlama bir gölge düşürmemektedir. Nasihat veren bir şeyh olduğundan müritleri karşısında kendisi için bilmemekten bahsetmeyi tercih etmemiş ancak Allah ile olan münasebetinde bilmemek fiilini kendisi için kullanmış ve kibirden de kaçınmıştır.

Nakşî'nin bilmek fiili üzerindeki tasarrufuna genel olarak bakıldığında bu fiili anlamının, idrak etmenin zeminine işaret edecek şekilde kullandığı görülmüştür. İdrak fiilleri içinde en sık tekrarlanan fiil olması ve ikinci ve üçüncü teklik şahsa bu fiil ile sıkça şart koşması da şairin muhatabının henüz yolun başında olan, bilmeye başlayıp idrâke doğru gidecek müritleri olduğunu gösterir. Günlük dilde de konuşan kişi, bilme emrini kendi doğrusunu, kendi fikrini anlatırken karşı tarafın zihnini uyarmak ve baskın olmak için verir. Nakşî'nin de konumu ve tasavvufi durumu üslubuna böyle yansımıştır.

İdrak fiilleri içinde en sık kullanılan ikinci fiil, *fehmetmek* tir. Fehmetmek, icra edenin oldukça etkin olduğu bir fiildir. Anlamak, idrak etmek demektir.¹³² İslam düşünürlerinden Kindi'ye göre amaçlananı bütünüyle kavramayı sağlayan güçtür. Cürcânî'ye göre ise muhatabın lafzından mana tasavvur etmektir.¹³³ Tasavvufta ise yaşayarak keşif ve zevk yoluyla bir bilgiyi elde etme anlamına gelir.¹³⁴ Bu tanımlardan hareketle kişinin kendi tecrübesi yoluyla bir bilgiyi anlamasının tasavvufta insanın Allah'a kendinden yola çıkarak ulaşmasını, Allah'ı okuyarak yahut başkalarından dinleyerek değil de zikir ve çeşitli ilimlerle kalbini arındırarak kalbinde bulmasını ifade ettiği söylenebilir. Tasavvufi anlayışa göre Allah'ın varlığı salikin kalbine çeşitli mertebelerde zuhur eder (tecelli) ve salik keşif yoluyla bu zuhuru idrak eder.¹³⁵ Her kalp farklı olduğuna göre insanın tarikat ve şeyh aracılığıyla Allah'a yaptığı yolculuğun da biricik olduğu ve salikin şahsî keşifleri ile ilerlediği düşünülebilir. Nakşî'nin bu fiile divanında oldukça geniş yer vererek ve fiili en fazla emir kipi ile kullanarak Allah'ın her insanın kalbindeki biricikliğine ve her salikin yolculuğunun şahsiliğine dikkat çekmek istediği söylenebilir. Fehmetmek fiil üzerindeki bu tasarrufu da tasavvufi bir metinde ana fikrin kelime seçimine, dil bilgisine nasıl yansıdığını gösterir.

Fehmetmek divanda 36 defa emir, altı defa geniş zaman, dört defa görülen geçmiş zaman, üç defa da şart kipi ile kullanılmıştır. Bu fiilin emir çekimi oldukça ön plandadır. Emir kipinin ise ikaz ve alıkoyma işlevlerinin¹³⁶ ön planda olduğu görülmektedir. Özellikle *sakın, gözünü aç* gibi emirlerle beraber kullanılması bahsedilen işlevleri desteklemektedir. Şairin şahıs tasarrufu ise şu şekildedir: Bir defa birinci teklik şahıs, 39 defa ikinci teklik şahıs, sekiz defa üçüncü teklik şahıs, bir defa da üçüncü çokluk şahıs.

¹³²Güncel Türkçe Sözlük, "Fehmetmek" (Erişim 22 Ocak 2022); Kubbealtı Lügati, "Fehmetmek-Fehmeylemek" (Erişim 22 Şubat 2022).

¹³³Aygün Akyol-Mevlüt Uyanık-İclâl Arslan, "Fehm", **İslam Felsefesi Tanımlar Sözlüğü**, Ankara, Elis Yay., 2016, s. 104.

¹³⁴Süleyman Uludağ, "Fehm", **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 133.

¹³⁵TDV İslam Ansiklopedisi, "Tecellî" (Erişim 16 Temmuz 2022)

¹³⁶Melike Somuncu, **Türkçede Emir Kipinin İşlevleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2014.

Nakşî fehmetmeyi 36 defa emretmiştir. *Bilmekle* beraber en fazla emredilen idrak fiilidir. Demek ki Nakşî anlamanın, idrak etmenin ilk adımı olan bilmekle beraber müritleri için kendi tecrübeleri ve hâlleriyle hakikati anlamayı tasarlıyor. Onun için idrake giden yolda bu fiilin gösterdiği anlamın ne kadar önemli olduğu anlaşılıyor. 36 emir çekiminin 35'i ikinci teklik şahısla, biri de birinci teklik şahısla kullanılmıştır. Birinci teklik şahıs kullanımında şairin kendisiyle ilgilif bir ehmetme tasarısı yoktur, esas şahıs yine ikinci teklik şahıstır:

Bu remzi **fehmidem** dirsən haber al len terânîden

Ki ol Mûsâ gibi merde bu benlik perde-dâr oldu (135. Gazel)

Burada şair muhatabına kendi sözünü fehmetmek istiyorsa bilmesi gereken bir noktadan, Allah'ın Hz. Musa'ya söylediği “Sen beni göremezsın” cümlesinden bahsetmekte ve söylediklerini fehmedebilmesi için bu sözü bilmesini şart koşturmaktadır. Kur'an'da Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmeyi talep ederek “Rabbim, bana kendini göster, seni göreyim” dediği, rabbinin de ona, “Sen beni göremezsın (len terani), fakat şu dağa bak, eğer yerinde durabilirse beni görürsün” diye cevap verdiği, tecelli neticesinde dağı paramparça edince Mûsâ'nın bayılıp düştüğü, nihayet kendine gelince “Senin duyu ötesi olduğunu kabul eder, sana tövbe ederim, ben müminlerin ilkiyim” dediği bildirilmektedir. (el-A'raf 7/143) Görme eylemi gören ve görüleni gerektirmesi, bunun da sıfat tecellisinin vuku bulduğu ikilik mertebesine dayanması sebebiyle bu mertebede zât tecellisi mümkün değildir. Allah bu imkânsızlığı bildirmek için Mûsâ'ya, “Ben görülmem” demeyip “Beni göremezsın” demiştir. Sufilere göre len terani ifadesi aslında, “Sende ikilik hâli bulundukça beni göremezsın” anlamına gelir. Allah'ın tecelli suretiyle dağı paramparça etmesi ve Mûsâ'nın kendinden geçmesi ise ikilikten kurtularak zât tecellisine mazhar olduğunu gösterir.¹³⁷ Fehmedilmesini istediği sözleri ise önceki iki beyte göre şunlardır:

Üçüncü keşf-i dildârın tecellî'-i cemâlinden

Surûr-ı hazret-i 'izzet irişti özge kâr oldu

¹³⁷TDV İslam Ansiklopedisi, “Len Terani” (Erişim 17 Temmuz 2022)

Kaçan kim itdi dördüncü celâlınden tecellîyi

Tahammül itmedi zâtım vücûdım târumâr oldu (135. Gazel)

Bu gazelde Nakşî, kendi tecrübesini aktararak müridine ancak Hz. Musa'nın kıssasındaki ikilikten kurtulma bahsini bilirse bu tecrübeyi fehmedebileceğini anlatmaktadır.

Nakşî, muhatabına fehmetme emrini 36 tekrarın 11'inde görme duyusuna yönelik fiil ve isimler ile vermiştir. 12 beytin biri şudur:

Arın gel şirk-i ihfâdan gözinle gördüğün **fehmit**

Çıkar kendin ara yerden kul ol sen ol sühan-dâna (104. Gazel)

Bu beyitte şair gizli şirk, gözle görmek ve fehmetmek arasında bağlantı kurmuştur. İlk mısradaki verdiği iki emre bakılırsa muhatabına “Gözünün gördüğünü fehmet sen zaten gizli şirke düşmeyeceksin” demek istediği anlaşılmaktadır. Bu tasarrufu, onun tasavvufi anlayışında somuttan soyuta doğru bir keşif anlayışı olduğunu gösterir. İnsan gözü ile fehmedemeyeceği için burada fehmetmek fiilini idrakten duyuya naklettiği, duyular arası geçiş ile fiilin icra mahallini ve icra vasıtasını değiştirdiği söylenebilir.

11 beyitte ise *fehmet* ve göz aç emirleri bir aradadır. Bu tasarrufundan hareketle şairin 36 emrin 11'inde fehmetmek fiilini emir kipinin ikaz işlevi¹³⁸ ile kullandığı söylenebilir.

Gizlemiş bir zerresinde berr ü bahri lâyezal

Aç gözin **fehmit** sen anı var yörü ol kânı bul (63. Gazel)

Gözin açgıl özin **fehmit** iğen gâfil mebâş iden

Geçer bu 'ömrin eyyâmı sakın kim sonra pişmânsın (89. Gazel)

¹³⁸Melike Somuncu, **Türkçede Emir Kipinin İşlevleri**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2014.

Nakşî, muhatabının kendi tecrübesi ile hakikati anlamasına ve keşfetmesine öyle önem vermektedir ki *fehmet* emrini 35 tekrarın 14'ünde “özenli, düzgün” anlamına gelen¹³⁹ *onat* zarfı ile pekiştirerek vermiştir. *Onat* kelimesi “bir işi düzeltmek” anlamına gelen *on-* fiilinden türemiştir. İlk anlamı “düzenli, düzgün, uygun” olup “Yararlı”, “Dürüst, ahlâklı” gibi anlamlara da sahiptir.¹⁴⁰

Olub çün lam u bâ menzil makâm-ı aynıla cimdîr

Onat fehmeyle bu remzi gözün aç gelmeden ferdâ (6. Gazel)

Niçün bilmezsin ey zâhid ne kânın gevherindensin

Ki sarrâf-ı âlemsin **onat fehmit** bu 'irfânı (146. Gazel)

Senin ol 'akl-ı kudsîndir kim olmaz degme her kesde

Gelür Beytü'l-harâm'dan ol **onat fehmit** bu ma'nâyı (114. Gazel)

Görüldüğü üzere bu beyitte insana kendi kutsî akli hatırlatılmakta, onu kullanarak doğruyu yanlıştan ayırması ve verilen nasihati anlaması emredilmektedir. Kutsî akıl, İslam düşünürleri akıl üzerine yorumlar yaparken ortaya çıkmış bir kavramdır. İbn Sina'ya göre kutsî akıl; peygamberlerin mazhar olduğu vahiy bilgisi,¹⁴¹ tam bir arınmışlık hâlinde bulunması nedeniyle sahip olduğu ittisal melekesi sayesinde tüm akledilirleri bir anda elde etmesini mümkün kılan nebevî özelliktir.¹⁴² Gazali ise Allah'ın varlığı karşısında aklın aciz kaldığını tecrübe etmiş ve bu acizlikten kalbine dolan bir nur ile kurtulduğunu belirtmiştir. Ona göre kutsî akıl işte bu nurdur yani tasavvuftaki keşiftir.¹⁴³ Bu tanımlara göre kutsî akıl herkeste bulunmayan bir şeydir. Nakşî de bu beyitte kutsî aklın herkeste bulunmadığını belirtmiş, müridini söylediklerini fehmetmeye çağırarak “Senin” kelimesi ile onun bu mertebeye erişebileceğini ifade etmiştir.

¹³⁹Güncel Türkçe Sözlük, “Onat” (Erişim 10 Aralık 2021).

¹⁴⁰Tuncer Gülensoy, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2007, C. II, s. 626-627.

¹⁴¹TDV İslam Ansiklopedisi, “Akıl”, (Erişim 17 Temmuz 2022)

¹⁴²Adnan Gürsoy, “İbn Sînâ'nın Nübüvvet Teorisinde Kutsî Akıl”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 23, 2014, s. 2.

¹⁴³TDV İslam Ansiklopedisi, “Akıl” (Erişim 17 Temmuz 2022)

Fehmetmeyi Nakşî, aynı zamanda uyarı için de sıkça emretmiştir. Sözlerini iyice dinleyip anlaması için muhatabının dikkatini canlı tutmaya çalışırken fehmetme fiilini kullandığı görülür. Kendi sözlerine dikkati çekmek için *işit* emrinden sonra en çok verdiği emir fehmetmektir. Bu tespitten hareketle şairin müritlerinin aklını temiz ve diri tutmaya büyük önem verdiği ve bu amacının da üslubuna yansıdığı söylenebilir. Konuşurken doğrudan karşı tarafın dinleme duyusuna hitap edilir. Özellikle anladığını, dikkatini verdiğini tasdik etmek için “Anladın mı?” gibi sorular sorulabilir. Nakşî de sözlerinin iyice anlaşılmasını istediğinden fehmet emrini kendi anlattıkları için kullanmıştır.

Aç gözin fehmit bu remzi kim değil bu kîl u kâl

Yohsa kaldın zulmet içre olmayub sen ehl-i râm (71. Gazel)

Fehmit yörü bu remzi aldırma **sakın** ‘aklın

Düşür özini şâhım senden sana dermân (87. Gazel)

Fehmetme emrini verirken Nakşî dört defa da *zahit* sıfatıyla muhatabına seslenmiştir. Bilmenin emir kullanımlarında olduğu gibi fehmetme fiili ile de tasavvufta zahidin yerini vurgulamıştır.

Niçün bilmezsin ey zâhid ne kânın gevherindensin

Ki sarrâf-ı âlemsin onat **fehmit** bu ‘irfânı (146. Gazel)

Bu beyitte zahide hangi hazinenin mücevheri olduğunu neden bilmediği sorulmakta ve sarraf-ı alem olduğunu fehmetmesi istenmektedir. Bahsedilen hazine, Allah’ın yarattıklarında tecelli eden nurudur. İnsanın Allah ile aslında yekvücut olduğu, insanda görünenin Allah olduğu düşüncesi, tasavvufta önemli olduğundan Nakşî’nin de şiirlerinde çok sık işlediği bir konudur. Bu beyitte de zahide, Allah’ın hazinesinden bir cevher olduğunu neden bilmediği sorularak aslında sitem edilmekte ancak yine de zâhid sarraf-ı âlem olduğunu fehmetmeye çağırılmaktadır. Nitekim zahidin tasavvufta, görünenle yetinen, esas olan görünmeyenlere yönelmemeyi tercih eden bir karakter olduğundan bahsedilmişti.

Fehmetmemek fiilinin emir kipi ile hiç kullanılmaması, fiilin icrasına yönelik şairin isteğinin ve tasarısının kuvvetini göstermektedir.

Şair *fehmetmeyi* iki defa geniş zaman kipiyle çekimlemiştir. *Bilmek* fiilinde olduğu gibi burada da fiilin geniş zaman çekimlerinde icrasının söz konusu olmadığı görülmektedir. Nitekim geniş zamanın iki olumlu tekrarında da şart anlamı görülmekte, *fehmedenin* özelliklerinden bahsedilmektedir yani esasen fiilin icrasını bildiren geniş zaman kipi, fiilin icrasını bildirmemektedir. *Fehmeylemenin* geniş zamanın belirttiği zaman dilimi içerisinde icrası, aşağıdaki dörtlükte “*Nur-ı siyahı* görmek” şartına bağlıdır:

Gören nûr-ı siyâhı
Fehmeyler ol bu râhı
Ol kim buldı Allah’ı
Nutkî Kur‘ân degil mi (6. İlâhî)

Aşağıdaki beyitte ise *fehmetmenin* şartı, Allah’ın ihsanı ile ledün ilmine sahip olmaktır. Bu ihsanın sonucunda *fehmedilecek* olan şey ise gazelin ilk beytinde belirtildiği üzere Hz. Nuh kıssasıdır.

Nedir te’vîlî gör Nûh’ın dilâ **fehmit** işit anı
Ki ta’yîn itdi kâmiller bilüb ‘ilmile tûfânı
O kim **fehmider** Nakşî görüb bu sırr-ı ihfâda
Okutmuşdur ledün ‘ilmin idüb Hakk ana ihsânı (112. Gazel)

Fiilin görülen geçmiş zaman kipi ile kullanımlarında da durum benzerdir. Dört tekrarın biri anlam olarak olumsuzdur çünkü muhataba *fehmettiği* şeyin yanlış olduğu söylenmektedir.

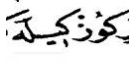
Bu menzil içre tâlibler ne kim var cümleten cânâ
Degil çâr-ı ‘anâsırdan **fehmitdin** bu ma’nâda (100. Gazel)

Görüldüğü üzere *fehmetmek* fiilinin mürit tarafından icra edildiğini gösteren bir kullanım bulunmamaktadır. Fiil, şart kipi ile de üç defa ve ikinci teklik şahısla

kullanılmıştır. Bu tekrarlarda geniş zamanın şartı kullanılmıştır ve ikisinde fehmedilirse ulaşılabacak ödülden bahsedilmiştir.

Göz açub **fehmidersen** ger bu râzı
Olursın râh-ı ‘aşk içre yegâne (1. Kaside)

Bu beyte göre şairin sözünü fehmeden müridin elde edeceği ödül, aşk yolunda bir olmaktır. Aşk yolunda bir olmak, tarikatın genel vaadidir. Bu yolda şeyhin istediği şekilde yürüyüp kalbini, aklını ve ruhunu onun istediği gibi şekillendiren mürit, yolun sonunda Allah’a ulaşır ve tek varlık da Allah olduğu için onunla bir olur. Nakşî ise bu beytinde bu büyük ödülü bir sırrın fehmedilmesine bağlamıştır. Bahsettiği razı (sır) gözünü açarak fehmedebileceğini ifade etmesi ise daha önce değinildiği gibi fehmetmek fiilinin icra alanını duyulara yönlendirerek değiştirmesi ile ilgilidir. Fehmedilecek olan şey bir görünmeyen, sır olduğu için burada “Gözünü aç” uyarısı ile fehmetme şartını kuvvetlendirdiği söylenebilir.

Nedir gömlekden murâdım **fehmidersen** gel
Bilürüz sâlik olmışsın yüzün ak olsun ey ihvân (86. Gazel)

Bu beyitte de yine şart koştuğu şey anlattığının fehmedilmesidir ve bunun sonucunda muhatabının saliklerden olabileceğini belirtmektedir. 86. gazelde anlattığı konu, yani fehmedilmesini istediği şey Hz. Yusuf kıssasıdır. Gazelin ilk beytinde de bu beyitteki gibi “Bilirsen söyle gel” şeklinde bir kullanım vardır:

Nedir te’ vîli Ya’kûb’ın **bilürsen** söyle gel ey cân
İkinci Yûsuf’ın sırrın eger itdinse sen seyrân

Sâlikin tasavvuftaki yerinden daha önce bahsedilmişti. Demek ki Nakşî’nin seslendiği, fehmetmesini istediği kişiler henüz tasavvuf yolunun başında olanlardır. Şairin kelime tasarrufundan kimden ne beklediği böylece anlaşılmaktadır. Ayrıca “Fehmedersen gel”, “Bilirsen söyle gel ey can” gibi cümlelerle şair muhatabını konuya dâhil etmeye çalışmış, tam bir sohbet etme edasıyla konuya giriş yapmıştır.

Nakşî'nin fehmetmek fiili üzerindeki tasarrufuna genel olarak bakıldığında bu fiilin icrasının söz konusu olmadığı görülür. Bilmek fiilinde az sayıda da olsa fiilin icra edildiğini gösteren kullanımlar mevcuttu. Fehmetmek bilmekten sonra gelen oldukça ileri bir idrak aşaması olduğundan şair bilmenin icrasından bahsederken fehmetmenin icra edildiğine dair hiç vurgu yapmamıştır. Bu tercihi, henüz yolun başında olan müritleri için fehmetmeyi icra edilmek üzere tasarlayan, emreden bir konumda olduğunu gösterir.

En sık kullanılan üçüncü idrak fiili, *sanmaktır*. 13 defa emir, yedi defa geniş zaman, altı defa da görülen geçmiş zaman kipleri ile kullanılmıştır. *Sanmamak* fiili 13 defa ikinci teklik şahsa emredilmiştir. Yani şair bu 13 tekrarda gerçek olmasını istediği bir zandan bahsetmez, aksine istemediği zanlara ulaşmamaları için müritlerini uyarır.

Eyâ sen **sanma** kim senden bu güftârı dihân söyler

Veyâ terkîb olan ‘unsur yâhud lahm-ı zebân söyler (26. Gazel)

Bu beyitte *sanma*- fiilinin nesnesi, “Senden bu güftârı dihân söyler veyâ terkîb olan ‘unsur yâhud lahm-ı zebân söyler” cümlesidir. Burada kastedilen vahdetivücuttur. Vahdetivücut anlayışına göre Allah’tan başka mevcut olan bir şey yoktur çünkü mevcut olmak demek, kendisinden başka hiçbir şeye dayanmadan var olmak demektir. Bu da sadece Allah için mümkündür. Dolayısıyla insan da Allah ile birdir çünkü Allah’ın tecellilerinden ve kendisinden başka hiçbir şeyin hakikî bir varlığı bulunmamaktadır.¹⁴⁴ Nakşî de bu beyitte muhatabına konuştuğu zaman konuşanın kendi ağzı, dili olduğunu sanmamasını, konuşanın Allah olduğunu söylemektedir. Şiirin ilerleyen beyitlerinden de bu anlaşılmaktadır:

Seni ol sana bildirmek murâdın kâsîd idüb Mevlâ

‘Anâsırdan geyûb bir ton yüzünden tercümân söyler

¹⁴⁴Süleyman Uludağ, “Tecellî”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 213.

Yaratdı cümle eşyâyı özin pinhân idüb anda
Görindi nice bin yüzden velî kendi nihân söyler

Gazelin devamında da gönderme yapılan “Nefsini bilen Rabb’ini bilir.” hadisine de dayanarak müride yine kendi varlığında Allah’a ulaşması için öğütler verilmektedir.

Sanma emri ile muhatabının yanlış düşünebileceği konular hakkında doğru bilgilendirme çabasında olan Nakşî’nin, onun idraki karşısında temkinli olduğu anlaşılmaktadır. Nihayetinde karşısındaki bir öğrenci, mürittir. Onun anlattığı konular ise oldukça derindir. Her ne kadar olumlu bir dil kullansa, ayet ve hadislerle, peygamberlerin kıssalarıyla anlattıklarını güçlendirip renklendirse de sonuçta müritlerinin idrakine seslenmektedir ve müritleri henüz terbiye ve eğitim aşamasındadır. Nakşî de bilgiyle henüz işlenmekte olan müritlerin zihinlerini uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Dolayısıyla olumsuz anlama sahip tek idrak fiili olarak *sanma*-‘yı bu maksada yönelik kullanmıştır.

Cihân durdukça bil emr-i bekâdır
Anı **sanma** ki vîrândır şerî’at (17. Gazel)

Merd isen fehmit kelâmım kim bu meyden içmeyen
Ayılıb gaflet meyinden **sanma** kim insân olur (32. Gazel)

Sanmak, fiili yedi defa geniş zaman kipi ile kullanılmıştır. Bunların dördünde üçüncü teklik şahıs, ikisinde üçüncü çokluk şahıs, birinde de ikinci teklik şahıs eki görülür. Bu tekrarlar da şair, istemediği davranışlara yahut inanışlara sahip olanların hangi konularda yanlışlıklarını birer kötü örnek olarak müritlerine sunmaktadır. İlk beyitte fiilin icracısı üçüncü teklik şahıstır ve fiilin nesnesi Nakşî’nin inkara düştüğüdür. Şair, Allah’ın yolunda canını vermekten çekinmediğini, bu sırrı bilmeyenin ise onun inkârcı olduğunu zannettiğini ifade etmektedir.

Niçün Mansûr-ı veş yârin yolında ölmeyem ben kim
Bu sırrı bilmeyen ‘âciz **sanur** inkâra düşdüm ben (93. Gazel)

Aşağıdaki beyitte de şair yine kendisiyle ilgili bir zandan bahsetmektedir. Kendi nefsini bilmeyenlerin, Nakşî'nin sözlerini anlamayanların onun Allah'a inanmadığını zannettiklerini söylemektedir.

Olar kim bilmez öz nefsin bu nazmım itmeyüb idrâk

Sanurlar Nakşiyâ anlar seni düşmüşsin ilhâda (100. Gazel)

İkinci teklik şahıs kullanımında ise yine zahide seslenmekte ve onun görünen bilgi ile yetinip kendini âlim sandığını, âlim olmak için görünmeyeni bilip anlamak gerektiğini vurgulamaktadır:

Sen seni 'âlim **sanursın** 'âlim oldur zâhidâ

Levh-i dilden ola dersi olmaya fem dil dudak (54. Gazel)

İdrak fiilleri içinde en fazla kullanılan dördüncü fiil, 20 tekrar ile *anlamaktır*. Güncel Türkçe Sözlük'te anlamak için “Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak”, “Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek” ve “Bir şeyi sorup öğrenmek” gibi tanımlar mevcuttur.¹⁴⁵ Nakşî *anlamak* fiilini şiirlerinde bu anlamlarla kullanmıştır. 11 defa emir kipi ile ve bunların tamamında ikinci teklik şahısla kullandığı anlamayı dört unsur, fena ve beka, birlik gibi tasavvufun önemli ve derin meselelerinden bahsederken emretmiştir.

Çâr-ı 'unsur terkîbinden halkolan girmez ana

Kim fenâdır bu bekâ ol **anla** gör insân nedir (3. Gazel)

Her ne hükm eylerse 'aklın zât-ı pâkin künhine

Sen hilâfın tut **anla** kim 'akla sığmaz âşikâr (37. Gazel)

Anlamak, bildikten sonra ulaşılabilecek bir idrak safhasıdır ve esasen nasihat üslubunda çok fazla yeri olması beklenen bir emir değildir. Genelde muhatabın idrak safhası henüz en başta olduğu için bilmek fiili, nasihatte daha fazla kullanılmıştır.

¹⁴⁵Güncel Türkçe sözlük, “Anlamak” (Erişim 8 Ocak 2022).

Nakşî'nin şiirlerinde de iki fiilin kullanım sıklıkları dikkate alındığında nasihat üslubunun anla- fiilini fazla kullanmama temayülü görülmektedir.

Anlamak fiili altı defa geniş zaman kipi ile kullanılmıştır. Dört tekrarda üçüncü teklik şahıs görülür. Bu tekrarlar da Nakşî, bilmek fiilinde yaptığı gibi anlayan kimselerin sahip olacaklarından ve özelliklerinden bahsetmektedir.

Ol ki Rabbü'l-meşrikayn'ın sırrın **anlar** ey hüma
Hakk-ı Rabbü'l-mağribin dahı itmiştir 'atâ (2. Gazel)

Bu beyitte anlamak fiilinin nesnesi *Rabbü'l-meşrikayn'ın sırrı*dır. Bundan kasıt, Rahman Suresi'nin 17. Ayetidir: “O, iki doğunun da rabbi iki batının da rabbidir. Artık Rabb'inizin nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?” Surenin devamında Allah'ın nimetleri, yeryüzünü, denizleri, gökyüzünü yaratıp insanlara bahşetmesi anlatılmakta ve insana bu nimetler hatırlatılmaktadır.¹⁴⁶ Nakşî de gazele bu beyitle başlayıp devamında ayı, güneşi, yeri ve göğü yaratan Allah'ın kudretinden bahsetmektedir. Bu sırrı anlayan ise Nakşî'ye göre iki batının Rabbinin 'atâsına yani ihsanına, bağışlamasına mazhar olacaktır. Bu şekilde anlamak fiilini geniş zaman kipi ile kullanarak belli ödüllere ulaşmaları için müritlerine yol göstermektedir.

Anlamamak fiilinin tekrarlarında da üçüncü teklik şahıs görülür ve şair, kendi şairliğini övmek için üçüncü teklik şahıstan *anlamaz* diye bahsetmiştir. Kendi sözleri çok derin manalı sözlerdir ve bunu belirtmek için herkesin anlamadığını vurgular:

Levh-i dilden okudım ben bu mu'ammâ sözleri
Oldurur kim halk-ı âlem **anlamaz** güftârımı (132. Gazel)

Sözin **anlamaz** ey Nakşî 'aceb muğlak kelâmın var
İrişmez degmenin 'aklı kalur pûşeyde ahabârı (144. Gazel)

Anlamak fiili görülen geçmiş zamanla üç defa, öğrenilen geçmiş zamanla bir defa kullanılmıştır. Esas işlevi kesin olarak fiilin icra edildiğini bildirmek olan bu

¹⁴⁶er-Rahman, 17-18.

kipleri Nakşî yine fiilin icra edilmediğini vurgulamak için kullanmıştır. Bu tercihi muhataba “Anladın, bildin” dedikten sonra “tutalım, ey müddei” denmesinden ve sonrasında bir soru sorulmasından anlaşılmaktadır:

Anladın bildin cihânı tutalım ey müdde‘î

Yâ bu cismin cünbüşinden vir haber vildân nedir (49. Gazel)

Bu beyitte şair, yaratılmış olan her şeyi yani cihanı anladığını iddia eden birine “Madem öyle insanın cümbüşünü (cenneti) ve cennet ehlinin hizmetkârlarını (vildan) anlat bakalım.” diyerek kibir yapmamasını öğütlemektedir. Nitekim 49. gazelde, ilk beyitten itibaren Nakşî bu gibi sorular sorarak hakikati bildiğini iddia edenleri sorgulamaktadır:

Ey bugün ‘âlim geçenler mekteb-i ‘irfân nedir

Pîr olub ol mekteb içre togmadan oğlan nedir

Kadem basmaz isen zâhid eger bu mezheb-i yâre

Ne küfrün **anladın** anın ne bildin sen bu îmânı (116. Gazel)

Üçüncü kavmi gel gör kim su’âl itsen bulardan sen

Ne haşrın **anlamış** bunlar ne bilmiş küfr ü îmânı (131. Gazel)

Yukarıdaki beyitlerde, *bilmek* ve *anlamak* fiilleri iman ve küfür kavramları için birlikte kullanılmıştır. İman, Allah’ın birliğini, melekleri, mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyamet gününü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etmek manasına gelirken küfür ise Allah’ın varlığını ve birliğini kabul etmeme, dinin esaslarına inanmama demektir.¹⁴⁷ İman-küfür ikilemi, ikili anlatım tarzı olarak Kur’an’da da sıkça görülür. İki zıt veya çelişik mevzunun aynı hükmü alamayacağı, iki zıt mevzunun üçüncü hâlinin olması veya eksik ve yanlış anlamaları engelleme, iletişimde ikili anlatımı gerekli kılan hususlardır.¹⁴⁸ Nakşî de şiirlerinde yer yer Kur’an’ın bu üslubunu örnek almış ve bu iki beyitte de küfrü ve imanı

¹⁴⁷Kubbealtı Lügati, “İman”, “Küfür” (Erişim 19 Temmuz 2022)

¹⁴⁸Halil İbrahim Karaarslan, “İman-Küfür İkilemi Örneğinde Kur’an’da İkili Anlatım ve Bunun Dini Eğitimdeki Önemi”, **Balıkesir İlahiyat Dergisi**, S. 12, 2020, s. 77-113.

bilmek, anlamak için belli şartlar koşmuştur. Burada dikkat çeken ise diğer şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla aslında *bilmek* fiilini anlamanın zemini olarak kullanan şairin, iki fiili neredeyse eşzamanlı gibi vermesidir.

Anlamak fiilinin geçmiş zaman tekrarlarında, *bilmek* fiilindekine benzer bir işlev görülmektedir: Fiilin vuku bulmadığını vurgulamak. Sadece bir kullanımda fiilin icra edildiği anlamı vardır, bu gazelde de Nakşî kendisinden bahsetmektedir. Anladığı şey ise illanın ismidir. Beyitte *lâ*, *illa* ve bunlar arasındaki geçişten kasıt tasavvuftaki *mahv* ve *ispattır*. Sâlikin iradesini terk etmesine *mahv*, kayıtsız şartsız Hakk'ın iradesine teslim olmasına *ispat* denmiş, bu bağlamda *mahv* “fena”, *ispat* “beka” anlamında kullanılmıştır. Kelimeitevhitte de *mahv* “lâ ilahe” *ispat* ise “illallah”tır.¹⁴⁹ Şair bu makamlardan geçtiğini anlatmaktadır.

Göreliden rû-yı dildârı bu gönlim şöyle mestdir kim
Görinmez bana bir zerre serâser milki Dârâ'nın

Komaz mecnûn-ı veş elden gönül gör bâde'-i 'aşkı
Ki görmüştür o câm içre cemâlini o Leylâ'nın

Çeküb el cümle esmâdan geçüb lâ perdesinden dil
Tamâmet **anladı** âhir müsemâmın ol illânın (58. Gazel)

Görüldüğü üzere, anlamak gibi önemli bir fiili Nakşî hem diğer idrak fiillerine göre oldukça az kullanmıştır hem de mürit tarafından bu fiilin icra edildiği vurgusunu hiç yapmamıştır. Kendisi icrayı talep eden, emreden konumdadır.

Anlamaktan sonra en fazla kullanılan idrak fiili, *bilmiş ol*maktır. 17 tekrarın tamamında emir kipi ve ikinci teklik şahıs kullanılmıştır. *Bilmiş ol* emri, Nakşî'nin müritlerine “Aklından çıkarma!” şeklinde bir nasihat verme ve onları uyarma şeklidir. Zeynep Korkmaz, *-mİş ol-* yapısındaki fiilleri birleşik fiiller içerisinde, bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller kategorisinde, “Öncelik fiilleri” olarak adlandırır. Öncelik fiilleri, geçmiş zaman sıfat-fiili ile kurulan ve ol-

¹⁴⁹Kubbealtı Lügati, “Mahv ve İsbat” (Erişim 5 Ağustos 2022)

yardımcı fiilinin içinde bulunduğu zamandan önce vuku bulan bir oluşu gösterir.¹⁵⁰ -*mİş ol-* yapısının emir çekiminde, eylemin konuşma anında icra edilmiş bulunması öngörülmektedir. Tehdit, uyarı, nasihat gibi işlevlerle kullanılabilen bu yapının emri ile konuşma anında ve daha sonrasında fiilin devamlılığının gerektiği vurgulanır. Fiilin gösterdiği iş yapılmış olmalı ve gelecekte de tamamlanmışlık görünüşüne sahip olmayı sürdürmelidir.¹⁵¹ Nakşî de bu yapıyı bilmek fiilini tehdit, uyarı ve nasihat unsuru olarak kullanma amacıyla *bilmiş ol* şeklinde şiirlerinde tekrarlamıştır.

Visâl-i yâr için bülbül degilsen

Komazlar **bilmiş ol** bağ-ı cinâna (1. Kaside) (Tehdit)

Gider bu saltanat elden gözin aç **bilmiş ol** âhir

Kalur mağlûb olur cânın ne ıssı ağlamak ferdâ (12. Gazel) (Uyarı)

Sakın nakşına aldanma bu dehrin **bilmiş ol** zâhid

Bulub nakşında nakkâşî çıkar terkîbi ortadan (84. Gazel) (Nasihat)

Zeynep Korkmaz'ın Türkçenin karmaşık fiillerinden olduğunu söylediği -*mİş ol-* yapısını¹⁵² birden fazla işlevle ve sıklıkla şiirlerinde kullanan Nakşî'nin kuru nasihat üslubunu aşarak şiir dilini renklendirdiği, tasavvufi bilgisine ve Allah yolundaki müritlerine verdiği hayatî nasihatlere Türkçenin inceliklerini kattığı görülmektedir.

Bilmiş ol-'dan sonra en sık tekrarlanan idrak fiili, *tefekür et*-tir. Güncel Türkçe Sözlük'te, Kubbealtı Lügati'nde ve TDV İslam Ansiklopedisi'nde *tefekür etmek*, “düşünmek” olarak açıklanır.¹⁵³ Düşünmenin ise bu sözlüklerde pek çok anlamı vardır. Nakşî, bu fiili kendi sözlerinin düşünülmesine yönelik ve “Bilinenlerden hareket ederek bir varlığın bilinmeyen yönlerini, özünü, mahiyetini

¹⁵⁰Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., 2017, s. 701.

¹⁵¹Sibel Çelikel, “Cumhuriyet Dönemi Türkiye Türkçesinde Öncelik Fiilleri ve İşlevleri”, Yayımlanmış Doktora Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi, 2016, s. 412.

¹⁵²Korkmaz, *a.g.e.*, s. 200.

¹⁵³TDV İslam Ansiklopedisi, “Tefekkür”, (Erişim 9 Şubat 2022).

anlamak için kafa yormak, aslını anlamaya çalışmak”¹⁵⁴ manasıyla kullanmıştır. Altı defa ikinci teklik şahsa emretmiş, bir defa da geniş zamanın olumsuzu ve üçüncü teklik şahıs eki ile tasarruf etmiştir. Esasen oldukça derin bir anlamı olan, insanın akletme yetisini oldukça etkin kılan bir fiili yedi tekrarın altısında kendi sözleri için, birinde de İsmail Peygamber’in kıssasının düşünülmesi için tercih etmiştir. Tefekkür etme gibi insanın aklı iradesini vurgulayan bir fiili sadece olaylar veya olgular için değil kendi sözleri için kullanması bir uyarı üslubunun göstergesidir. Sanmak fiilinin emir çekimleri incelenirken de bahsedildiği üzere Nakşî’nin muhatabı henüz yolun başında yahut çok az ilerlemiş olan müritleri olduğu için şair onların idraklerine karşı temkinli davranmaktadır ve idrak fiillerini sürekli kendi sözlerinin anlaşılmasına yönelik emir kipi ile tekrar etmektedir. Elbette bu tercihinde, üslubunu bir çağrı diliyle kurmasının da etkisi görülür çünkü muhatabı sadece tasavvuf yoluna giren müritleri değil aynı zamanda bu yola girmesini istediği, umut ettiği insanlardır. Nitekim emir kullanımlarının ikisinde tefekkür etmenin emredildiği kişinin zahit olduğu görülür:

Gel ey zâhid **tefekkür it** bu nazmı

Kabûl it sözlerim redd itme zinhâr (30. Gazel)

Bu nazmım ‘âkile pesdir eger var ise iz‘ânı

Tefekkür it gel ey zâhid ne çaldım gör bu çevgânı (141. Gazel)

Zahit ile salik ayrımı, tefekkür et emrinin kullanımında da görülür: Nakşî zahide sözlerini düşünmesini emrederken salike İsmail Peygamber kıssasından bahsetmeden önce düşünmeyi emretmiştir:

Tefekkür it eyâ sâlik kaçan emr eyledi Rahmân

Ki it İsmâ‘il‘i cânâ menem yolumda sen kurbân (78. Gazel)

İdrak fiillerinden *ihtiyar etmek*, divanda dört defa, *ihtiyar etmemek* ise bir kullanılmıştır. Bu beş tekrarın ikisinde emir, birinde görülen geçmiş zaman, birinde de geniş zaman görülür. Emir tekrarlarının tamamı ikinci teklik şahsa yöneliktir.

¹⁵⁴Kubbealtı Lügati, “Düşünmek” (Erişim 9 Şubat 2022).

“İhtiyar teriminin kelâmcılar ve felsefeciler arasındaki yaygın kullanımı, ‘fâilin dilerse yapacak dilerse yapmayacak durumda olması’ anlamındadır. (...) Hanefilere göre ihtiyar, ‘fâilin gücü dahilinde olup varlık ve yokluk ihtimali olan bir şeye bu iki ihtimalden birini tercih ederek yönelmek, onu kastetmek’ anlamındadır. İki ihtimalden birinin tercih edilmesi, istek ve arzu kaynaklı olabileceği gibi iki zarardan hafif olanına katlanma düşüncesinden de kaynaklanabilir. Buna göre ihtiyar, sonuçlarından sarfinazar edilerek diğerine göre üstün tutulan bir şeyin kasıt ve irade edilmesidir.”¹⁵⁵

Fiilin kullanıldığı yerlerde başka bir şeyden elini çekmeyi ve bir şeyi kenara koymayı, bırakmayı ifade eden “elin çek, kodum” gibi yapıların da bulunmasından anlaşıldığı üzere Nakşî de Hanefî mezhebine mensup bir şeyh olarak *ihtiyar etmek* fiilini “fâilin gücü dahilinde olup varlık ve yokluk ihtimali olan bir şeye bu iki ihtimalden birini tercih ederek yönelmek, onu kastetmek” anlamında kullanmıştır. Özellikle aşağıdaki üç tekrarda bu fiil aracılığıyla insanın iradesi ile seçme yetisine vurgu yapmıştır:

Çeküb el gayr-ı sevdâdan visâl-i yâr içün dâ'im
Düşüb pervâne-veş şem'e yanub biryân olan gelsün
Ferâgat eyler 'âşıklar bu dünyânın safâsından
Belâsın **ihtiyâr eyler** elem çekmez cefâsından (Murabba)

Elin çek pîr-perverden bu küfri **ihtiyâr itme**
Ve ger ni enbiyâ hakkı yitürdin dîn ü îmânı (141. Gazel)

İrişdim menzil-i 'akla bana mahrem degil gördim
Kodum çün 'aklı ol yerde delîlin **ihtiyâr itdim** (69. Gazel)

Özellikle son örnekte aklın ve delile dayalı karar vermenin önemini ihtiyar etme fiili ile vurgulamaktadır.

Fiilin emir tekrarlarında ise şair, *tefekkür et* emirlerinde olduğu gibi kendi nasihatlerinin ihtiyar edilmesini emretmektedir:

¹⁵⁵TDV İslam Ansiklopedisi, "İhtiyar" (Erişim 9 Şubat 2022).

Gözin aç sözlerim fehmit bu pendim **ihtiyâr eyle**

Yakîn ol hazret-i Hakk’a açılsun sırr-ı ev ednâ (15. Gazel)

Yöri var geç bu sevdâdan bu pendim **ihtiyâr eyle**

Tutub bir mürşidin destin olagör kulı kurbânı (141. Gazel)

141. gazelde Nakşî muhatabına küfrü değil kendi sözlerini aklı ile seçmesini, böylece din ve imanın elden gitmeyeceğini, Allah’a yakın olacağını ve *sırr-ı ev-edna*’nın kendisine açılacağını söylemektedir. Bunu anlatırken ihtiyar etmek fiilinin emir çekimini tercih etmesi onun muhatabı için bir hayat şekli tasarlayan üslubunu göstermektedir. 15. gazelde bahsedilen *sırr-ı ev edna* ise Necm Suresi’nin dokuzuncu ayetindeki “İki yay aralığı kadar, hatta daha da yakın oldu” ifadesidir. Bundan kasıt ise Hz. Muhammed’in miraç gecesinde Allah’a çok yaklaştığını anlatmaktır.¹⁵⁶ Müride, gözünü açıp kendi nasihatlerini ihtiyar eyleyse bu makamın sırrının kendine açılabileceğini söylemektedir. Müridin gözünü açması, sözleri fehmetmesi ve nasihati ihtiyar eylemesi birbiri ardına sıralanmıştır. Buradan kendisinin bir uykuda olduğu, bu uykudan uyanıp şairin söylediklerini önce hâl yoluyla (fehmetmek) idrak etmesi gerektiği, sonra da nasihatleri ihtiyar etmesi yani idraki ile gaflet uykusuna tercih etmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bunların sonucunda ise Allah’a yaklaşma ödülüne erişecektir.

Nakşî’nin idrake dönük kullandığı tek olumsuz anlamlı fiil, *unutmaktır*. Bu fiili üç defa emir kipi ile kullanmış ve ikinci teklik şahsa emretmiştir.

Unut bildiklerin âhir varub ol mekteb-i ‘aşka

Sebak al ders-i ‘âşıktan nedir gel gör bu erkânı (141. Gazel)

Bu beyitte, Nakşî muhatabının bildiklerini unutup aşk mektebinde âşıklardan ders almasını, tarikat erkânını tanımasını öğütlemektedir. Bildiklerini unutmasını söylemesinin sebebi de tarikat yoluna tertemiz, ön yargısız gelmesini istemesidir. Erkândan kastın tarikat erkânı olduğu, gazelin önceki beyitlerinden anlaşılmaktadır:

¹⁵⁶Süleyman Uludağ, “Kâbe kevseyn ev edna”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 200.

Yöri var geç bu sevdâdan bu pendim ihtiyâr eyle

Tutub bir mürşidin destin olagör kulı kurbânı

Çözüb zünnârını âhir kadem bas mezheb-i yâre

Olub bir mü'min-i sâdık tavâf eyle var ol kânı

Gönül vir zîr-destinde durub hizmetde bel bağla

Dürüş dün gün eşiginde ko döksün gözlerin kanı

Aşk mektebinden kasıt mürşidin dergâhı, âşıkların dersini öğrenmekten kasıt da bu dergâhta müridin manevi yolculuğunda atlayacağı mertebeleri öğrenmesidir. Âşıkların dersi, müridin manevi yolculuğunda neler yaşayacağı, bu yolculuğu nasıl nihayete erdireceği gibi tasavvufi hususlardan ibarettir. Bu gazelde şairin müride bildiklerini unutmasını söylemesi, ona dünyevî hayattan el çektirmek üzere bir ikazdır. “Bildikleri”nden kasıt müridin dünya hayatıdır. Nakşî müridini, dünya sevdasından vazgeçip bir mürşidin eteğinden tutmaya, onun mezhebine adım atmaya, kısacası tarikata bağlanarak manevi yolculuğuna çıkmaya davet etmektedir. Bunun içinse bildiklerini yani dünyadaki faydasız hayatını unutup bunun yerine âşıkların dersini öğrenmelidir. Bunun sonucunda elde edeceği mertebeyi ise şair gazelin sonunda açıklamaktadır:

Geçüb maşrık diyârından kadem at kurb-ı sultâna

Özin mağribde kân eyle olub bu cism-i hâkânî

Unut emrinin verildiği diğer beyitte, fiilin nesnesi yine muhatabın bildikleridir ve bu beyitte de yukarıdakine benzer bir anlam vardır:

Unut bildiklerin zâhid sürüb esb-i sabâ reftin

Yetiş kalb ehline hayy ol tolaş turma bu meydânı (150. Gazel)

Unut emrini verdikten sonra muhataba *zahit* diye seslenen Nakşî, kalp ehlinden yani âşıklardan yine bahsetmektedir. Fehmetmenin emir çekimi işlenirken bahsedildiği üzere Nakşî'ye göre zahidin âşıklık mertebesine ulaşmak için belli fiilleri icra etmesi gerekmektedir. Bunlardan biri fehmetmek, biri de bu beyitten

anlaşıldığı üzere kendi bildiğini zannettiği dünyevi şeyleri unutmasıdır. Ancak böyle kalp ehline yetişebilir.

İdrake yönelik tüm bu fiiller, Nakşî'nin şiirlerinde oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Bu dil tasarrufu, onun tasavvuf anlayışında aklın önemine işaret etmektedir. Bu fiilleri özellikle emir kipi ile sıkça kullanması, müritleri için tasarladığı yaşam şekli içinde akıllarını kullanmalarından yana olduğunu düşündürmektedir. Nitekim aklın, insanın düşünmesinin ve ihtiyarının Kur'an'da da geniş yer bulduğu bilinmektedir.¹⁵⁷ İslam'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim olduğu için Nakşî'nin şiirlerindeki idrak fiilleri de Kur'an kaynaklıdır.

Nitekim Nakşî şeyhi olduğu tarikat dolayısıyla Hanefî mezhebine bağlıdır ve Hanefî mezhebinin delilci ve akılcı bir yönü vardır. Öyle ki mezhebin kurucusu Ebu Hanife, insanlara hiçbir peygamber ve vahiy gelmeseydi bile kendi akıllarıyla Allah'ı bilip ona iman etmenin farz olacağını belirtmiştir.¹⁵⁸ Nitekim kendisi derslerinde öğrencilerini akıl yürütme yoluyla bilgiye ulaştırır, böylece öğrencilerine akıllarını azamî derecede kullanarak düşünmeyi, fikir üretmenin yollarını öğretirdi.¹⁵⁹ Kur'an da insanın inanırken aklını kullanması gerektiğini vurgulamış ve aklını gereği gibi kullanmayan kimseleri kınamak suretiyle de inanmayı, aklî temeller üzerine oturtmuştur.¹⁶⁰ *İman*, *tasdik*in, yani *doğrulamanın*, *onaylamanın* karşılığıdır. Dolayısıyla iman şüpheyi kaldırmaz. İmanın ve tasdik zıddı ise *yalanlama* (tekzip) ve *inkâr* anlamına gelen *küfür*dür. İman, tasdik; tasdik de bilgiyi doğrulamak olduğuna göre bilgi, tasdikten, yani imandan önce gelir.

“Kur'an-ı Kerim'de *iman* kavramı 800'den fazla yerde geçer. İman etmeyi ve inananları nitelemek için “doğru söylemek” anlamındaki *sıdk* kökünün türevleri kullanılır. (...) Tasdik mahiyeti de haberin ve haber verenin doğruluğunu kabul etmektir. Neye, nasıl ve niçin inanıldığının bilinmesi yönünden imanın oluşumunda bilgi unsuru da önemli

¹⁵⁷Muammer Esen, “Kur'an'da Akıl - İman İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 2, 2011

¹⁵⁸Ramazan Altıntaş, “Ebû Hanîfe'nin Akıl-Vahiy Anlayışı”, **Kelam Araştırmaları Dergisi**, C. 2, S. 1, 2014, s. 10.

¹⁵⁹Musa Mert, “Eğitimcilik Yönüyle Ebu Hanife”, **Marife Dini Araştırmalar Dergisi**, C. 14, S. 3, 2014, s. 169.

¹⁶⁰Ramazan Altıntaş, **a.g.y.**, s. 10

olmakla birlikte bilinen şeyin imana dönüşebilmesi için his ve kalp yoluyla benimsenmesi gerekmektedir. Tasdikın bir mantık terimi olarak ‘zihnin bir hükme varması’ şeklinde tanımlandığı dikkate alınırsa onun mantikî anlamıyla dindeki imanı karşılamakta yeterli olmadığı görülür.”¹⁶¹

Bununla birlikte, imanı sağlam bir bilgi zemini üzerine inşa etmek esastır. İman için bilgiyi tasdike dönüştürmek gerekmektedir. Tasdik ise bir tercih meselesidir. Neticede imanın hem akıl hem de bilgi ile doğrudan ilişkisi vardır. Akıl bilgiyi elde eder; bilgi ise insanı tasdike sevk eden en önemli unsurdur.¹⁶² Nakşî de Allah’ın emirlerini ve bu emirlere göre yaşanacak bir hayatı, kendi tasavvuf anlayışını anlatan bir mürşit şairdir. Dolayısıyla hem mensubu olduğu mezhebin hem de Kur’an’ın akla, idrake, fikretmeye verdiği önemi şiir dilini kurarken üslubuna tüm bu fiiller ile yansıtmıştır.

Nakşî’nin idrak fiillerini kip ve şahıs ekleriyle, cümle içinde kullanma tercihlerine bakıldığında insanı eşref-i mahlukat kılan aklını Allah yolunda kullanmasının şair için oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kendisinin bu fiilleri talep eden konumda olduğu, karşısında ise henüz bu fiilleri icra etmemiş zahit yahut icra etmeye az da olsa yaklaşmış olan salık gibi kimseler bulunduğu görülmektedir. Bu fiilleri tasavvuf şiirinde bir yere sahip olan zahit, âşık, salık gibi karakterlerle beraber kullanması da onun üslubunun tasavvufi Türk şiirindeki konumunu ortaya koymaktadır. Bu kimselere fiilleri icra ettiklerinde ulaşabilecekleri ödüllerden şart kipi ve geniş zaman kipi ile bahsetmiş, icra etmeyenlerin de bulundukları kötü durumları üçüncü teklik şahıs çekimiyle kötü örnek olarak göstermiş ancak muhatabını korkutma yoluna çok fazla gitmemiştir. Mürit, tasavvuf yolunda nefis terbiyesi ile uğraşacaktır. Tasavvufta nefis denilince şer ve günahın kaynağı olan, “kötü huy ve süflî arzuların tamamı” anlamına gelen ve kötülüğü emreden (Yusuf 12/53) nefis anlaşılır; bu bağlamda, “Sana gelen iyilik Allah’tan, başına gelen kötülük ise nefisindendir” gibi ayetlere (en-Nisâ 4/79) atıf yapılır. Tasavvufta nefis terbiyesi şiddetli mücadele ve meşakkatli riyazet hayatıyla yapılır. Bunun için nefsin

¹⁶¹TDV İslam Ansiklopedisi, “İman” (Erişim 21 Temmuz 2022)

¹⁶²Muammer Esen, “Kur’an’da Akıl-İman İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 2, 2011, s. 92.

arzularına uymamak, ondan gelebilecek tehlikelere karşı dikkatli ve uyanık olmak gerektiği sık sık vurgulanır. Nefsin gazap ve şehvet niteliğinden kaynaklanan olumsuzlukları kökten kazımanın ne mümkün ne de doğru olduğunu söyleyen Gazali onun aklın ve vahyin denetim ve gözetimi altında tutulması gerektiğini belirtir. Bu yorumlardan anlaşıldığına göre müridin işi kolay değildir.¹⁶³ Bunun bilincinde mürşit olan Nakşî de hem seçtiği fiillerin kip ve şahıslarla kullanımında olabildiğince olumlu konuşarak nasihatlerinden sonuç alabilmek için iletişim dilini bu şekilde kurmuştur.

Nakşî, idrak fiilleri ile bazı kipleri hiç kullanmamıştır. Bunlardan biri gerekliliktir. Gereklilik kipi, günlük hayatla ilgili ihtiyaçlarda tavsiye veya zorunluluk belirtmek için tercih edilir. Şairin gereklilik kipini hiç kullanmaması, insanların günlük hayatta karşılaştığı basit durumlarla pek ilgilenmediğini gösterir. Nitekim “Bulun kalb-i selîm içre elin çek işbu kesretten / Görün vahdet diyârında kabûl itme bu noksânı” mısralarında olduğu gibi insanları dine, Allah ile bir olmaya çağırmaktadır. Kendisi hayatta basit işlerle uğraşan, günlük konularla ilgili tavsiye veren değil dinî konuları, Allah’ı ve onun emir ve yasaklarını anlatmaktadır.

İdrak fiillerinde şimdiki zaman ve gelecek zaman kipleri hiç kullanılmamıştır. Şimdiki zaman kipi konuşanın söz söylediği anda olan olayları aktardığı için henüz vuku bulmamış fiilleri ve tasarı hâlindeki bir yaşam şeklini anlatan Nakşî tarafından tercih edilmemesi tabîîdir. Nakşî konuştuğu anda olan şeylerden değil gelecekte olacak ve geçmişte olmuş şeylerden bahsetmektedir. Türkçede gelecek zaman kipi ise eğer cümlede *belki*, *şayet*, *sanırım* gibi kelimeler yoksa geleceğe yönelik bir kesinlik ifade eder. Nakşî’nin kullandığı idrak fiilleri, henüz istenen, talep edilen durumdadır. Bu işler Nakşî tarafından tasarlanıp istendiği gibi gelecekte yapılıp yapılmayacakları kesin değildir çünkü Nakşî nasihat vermektedir. Dolayısıyla gelecek zaman kipini idrak fiillerinde tercih etmemesi de şairin yazma maksadının bir gereğidir.

¹⁶³TDV İslam Ansiklopedisi, “Nefis” (Erişim 21 Temmuz 2022)

Nakşî, öğrenilen geçmiş zaman kipini idrak fiilleriyle sadece iki defa kullanmıştır. Bu ek, konuşanın fiilin icrasına şahit olmadığını, onu rivayet ettiğini ve fiilin icra edildiğini bildirir. Tasarlama kiplerini haber kiplerine göre daha fazla kullanmasından da anlaşıldığı üzere Nakşî'nin kullandığı idrak fiillerinin icra edilmiş olma durumu çok azdır. Fiilin icra edildiğini anlatan öğrenilen geçmiş zaman kipini de sadece iki defa kullanması buna dayandırılabilir. Görülen geçmiş zaman kipini tercih ettiği şiirlerde de bu kipi oldukça farklı işlevlerle kullandığından örnekleriyle bahsedilmiştir. Bu kullanımlarda fiillerin aslında icra edilmediğini vurgulayan, olumsuz fiiller vardır. Kip, özellikle bilme ve anlama gibi talep edilen iki önemli fiilin yapılmadığını vurgulamak için “Ne bildin”, “Anladın ama...” gibi esas işlevinden farklı kullanılmıştır.

İdrak fiillerini geniş zamanla kullanırken şair özellikle ikinci ve üçüncü şahısları sık tercih etmiş ve bu fiilleri böylece müritlerine iyi örnekleri ve kötü örnekleri açıklarken kullanmıştır. İdrak fiillerini icra edenlerin ulaştıkları mertebeleri, manevi olarak elde ettikleri ödülleri ve icra etmeyenlerin de elden kaçırdıklarını bu kullanımlarda anlatmıştır. “Metâ’-ı hüsn-i dildârı ne kim nazm itdin ey Nakşî / O sâlikler bilür ancak ki açmışdır bu dükkânı”, “O kim bilmez ledün ‘ilmin degil kim iş bu münkirler / Ne alsun nazm-ı pâkimden ki fehmitmez bu güftârı” mısralarında olduğu gibi. Yani esasen geniş zaman; idrak fiillerinin geçmişi, şimdiyi ve geleceği kapsayan bir zaman diliminde, süreklilik hâlinde icra edildiğini vurgulama işleviyle pek kullanılmamıştır. Ayrıca bu ek zaman zaman şart kipinden önce gelerek şairin şart koşarkenki isteğini, tasarısını vurgulama ve güçlendirme amacıyla da tercih edilmiştir.

Nakşî, tasarlama kiplerinden istek kipini ise idrak fiilleri ile sadece yedi defa kullanmıştır. (Bilsem, bilsen) Kendisi Allah’ın emir ve yasaklarına göre devam edecek yaşam şekli sunan bir mürşittir ve rica üslubunu pek tercih etmemesi de konumunun şiir diline yansımasıdır.

Şart kipi 16 defa idrak fiilleri ile kullanılmıştır. Şart kipi ile de Nakşî idrak fiillerinin icra edilmesi ve edilmemesi durumlarında müritlerinin elde edeceklerini ve kaybedeceklerini açıkça belirtmiştir.

2.3. Tasavvufi Fiiller

Müritlerine ve diğer okuyucularına Allah'ı anlatan, onları Allah'a ulaşabilecekleri ve onunla bir olabilecekleri yola çağıran Nakşî'nin bunları hangi fiillerle yaptığı tasavvufun Türk şiir diline yansımalarının tespiti bakımından önemlidir. Her ne kadar klasik Türk edebiyatı şairleri belli kalıplar içinde şiir yazsalar da nihayetinde hepsi birer sanatçıdır ve her sanatçı eserini kendine has üslubu ile oluşturur. Dolayısıyla bu kalıplar içinde de olsa Allah'ı, tarikatı, tasavvufu ve Kur'an-ı Kerim kaynaklı İslam'ı anlatan bir şairin şahsî fiil tercihleri olması kaçınılmazdır.

Tablo 7: Tasavvufi Fiiller ve Sayıları

Fiil	Adet	Olumlu	Olumsuz
el çek-	23	23	0
can ver-	12	12	0
baş ver-	10	9	1
tecelli et-	7	5	2
zuhur et-	7	6	1
halas ol-	7	4	3
seyran et-	7	7	0
ref et-	7	7	0
zâhir ol-	5	4	1
fena bul-	4	2	2
iman et-	4	3	1
beka bul-	3	1	2
vuslat et-/ vuslata er-	3	3	0
fena ol-	3	2	1
bir ol-	2	2	0
çâk et-	2	1	1
ref ol-	2	2	0
enelhak de-	2	2	0
zikret-	1	1	0
salik ol-	1	1	0
vâsıl ol-	1	1	0
nikap et-	1	1	0
Toplam	114	99	15

Nakşî, divanında tasavvufî ile ilgili 22 farklı fiil kullanmış, bunları toplam 114 defa tekrar etmiştir. 114 tekrarın sadece 15'i olumsuz yapıdadır. Bu veriden, şairin

tasavvuf ile ilgili fiillerde olumsuz bir dilden, olmamışlığı vurgulamaktan kaçındığı, duyu ve idrak fiillerindeki tasarrufunda olduğu gibi tasavvufi fiillerde de olumlu bir dili tercih ettiği anlaşılmaktadır.

2.3.1. Tasavvufi Fiillerde Kip ve Şahıs Tasarrufu

Şairin tasavvufla ilgili en fazla kullandığı fiil, *el çekmek* tir. El çekmek, TDK Atasözleri, Deyimler veya Birleşik Fiiller Sözlüğü’ne göre “vazgeçmek” demektir.¹⁶⁴ Vazgeçmek ise “Hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak, terk etmek, bırakmak”, “Yapmakta olduğu bir şeyi artık yapmaz olmak” ve “Kararından veya niyetinden dönmek, caymak” anlamlarını taşır.¹⁶⁵ sonraki bölümde fiilin kullanım şekilleri ayrıntılı ele alınacaktır.

El çekmekten sonra en fazla kullanılan iki fiil *can vermek* ve *baş vermektir*. Bu fiiller teslimiyeti ifade eder ve İslam’da Allah’a teslimiyet esastır. Kur’an’da da bu esas pek çok defa bildirilir.¹⁶⁶ Şairin, Allah ile vahdetten insanı alıkoyan şeylerden el çekmeyi öğütledikten sonra ona teslimiyeti sıklıkla öğütlemesi, İslam’da Allah’a tam teslimiyeti şiirlerinde öne çıkararak şiirlerinde verdiği bilgileri ve öğütleri Kur’an-ı Kerim ile beslediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 8: Tasavvufi Fiillerde Kip Tasarrufu

Fiil	Emir	Şart	İstek	Gereklik	G.G.Z.	Ö.G.Z.	Geniş Zaman	Şimdiki Zaman	Gelecek Zaman
el çek-	18	0	0	0	3	2	0	0	0
can ver-	3	1	1	0	4	0	3	0	0
baş ver-	3	0	1	0	1	1	4	0	0
tecelli et-	0	0	0	0	4	0	3	0	0
zuhur et-	0	1	0	0	4	0	2	0	0
halas ol-	4	0	0	0	0	0	3	0	0
seyran et-	0	3	0	0	3	0	1	0	0

¹⁶⁴Güncel Türkçe Sözlük, “El Çekmek” (Erişim iki Mart 2022).

¹⁶⁵Kubbealtı Lügati, “Vazgeçmek” (Erişim 22 Temmuz 2022)

¹⁶⁶en-Nisa 4/125, el-En’am 6/71, el-Lokman 31/22.

ref et-	6	0	0	0	0	0	1	0	0
zâhir ol-	0	0	0	0	2	0	3	0	0
fena bul-	1	0	0	0	0	0	3	0	0
iman et-	2	1	0	0	1	0	0	0	0
beka bul-	1	0	0	0	0	0	2	0	0
vuslat et-/ vuslata er-	1	0	0	0	2	0	0	0	0
fena ol-	0	1	0	0	2	0	0	0	0
bir ol-	1	0	0	0	0	0	1	0	0
çâk et-	1	0	0	0	1	0	0	0	0
ref ol-	0	0	0	0	0	0	2	0	0
enelhak de-	0	0	0	0	0	0	2	0	0
zikret-	1	0	0	0	0	0	0	0	0
salik ol-	0	0	0	0	0	1	0	0	0
vâsıl ol-	0	0	0	0	1	0	0	0	0
nikap et-	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Toplam	42	7	2	0	28	5	30	0	0

Tablo 9: Tasavvufi Fiillerde Şahıs Tasarrufu

Fiil	Birinci Teklik Şahıs	İkinci Teklik Şahıs	Üçüncü Teklik Şahıs	Birinci Çokluk Şahıs	İkinci Çokluk Şahıs	Üçüncü Çokluk Şahıs
el çek-	2	18	0	2	0	0
can ver-	3	5	3	0	0	1
baş ver-	2	3	3	0	0	2
tecelli et-	0	0	7	0	0	0
zuhur et-	1	1	5	0	0	0
halas ol-	0	4	3	0	0	0
seyran et-	0	4	2	0	0	1
ref et-	0	6	1	0	0	0
zâhir ol-	0	0	5	0	0	0
fena bul-	0	1	3	0	0	0
iman et-	0	3	1	0	0	0
beka bul-	0	1	2	0	0	0
vuslat et-/ vuslata er-	1	1	1	0	0	0
fena ol-	0	0	3	0	0	0
bir ol-	0	1	1	0	0	0
çâk et-	0	2	0	0	0	0
ref ol-	0	0	2	0	0	0
enelhak de-	0	0	2	0	0	0
zikret-	0	1	0	0	0	0
salik ol-	0	1	0	0	0	0

vâsıl ol-	0	1	0	0	0	0
nikap et-	0	0	1	0	0	0
Toplam	9	53	45	2	0	4

Duyu ve idrak fiillerinde olduğu gibi tasavvufi fiillerde de Nakşî'nin en fazla kullandığı kip emirdir. Emri, geniş zaman ve görülen geçmiş zaman takip etmektedir. Bu durum şairin sadece algılama ve düşünme ile ilgili fiilleri değil, esas anlatmak istediği dinî meseleler ile ilgili fiilleri de talep eden durumda olduğunu ve muhatabının henüz bu fiilleri de tam anlamıyla icra etmediğini gösterir. Şair bu fiilleri duyu ve idrak fiilleri gibi daha fazla tasarlama kipleri ile kullanmış; karşısında dinî konularda öğüt verdiği, belli davranışlardan alıkoyduğu, Kur'an'da belirtilen esaslara yönlendirilerek manevi eğitimini tamamlayacak olan yani bu tasavvufi fiilleri henüz icra etmemiş muhatapları olduğunu göstermiştir.

Tasavvufi fiillerde de yine duyu ve idrak fiillerinde olduğu gibi ikinci teklik şahıs eki ön plandadır. Şair şahsî olarak müridine yahut okuruna hitap etmeyi tercih etmiştir. Bu tercihi üzerine değerlendirme önceki sayfalarda yapılmıştı. İkinci teklik şahsı kullanım sıklığına göre sırasıyla üçüncü teklik, üçüncü çokluk ve birinci teklik şahıs takip etmektedir. Üçüncü şahısları şair duyu ve idrak fiillerinde olduğu gibi tasavvufi fiillerle de örnek göstermek için kullanmıştır. Bunların dışındaki şahısları ise nasihat üslubunda fazla yerleri olmadığından diğer fiil kategorilerinde olduğu gibi burada da daha az tercih etmiştir.

Şairin tasavvufla ilgili en fazla kullandığı fiil, muhatabı alışkanlıklardan alıkoymaya, vazgeçirmeye yöneliktir: *El çekmek*. El çekmek, TDK Atasözleri, Deyimler veya Birleşik Fiiller Sözlüğü'ne göre “vazgeçmek” demektir.¹⁶⁷ Vazgeçmek ise “Hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak, terk etmek, bırakmak”, “Yapmakta olduğu bir şeyi artık yapmaz olmak” ve “Kararından veya niyetinden dönmek, caymak” anlamlarını taşır.¹⁶⁸

¹⁶⁷Güncel Türkçe Sözlük, “El Çekmek” (Erişim iki Mart 2022).

¹⁶⁸Kubbealtı Lügati, “Vazgeçmek” (Erişim 22 Temmuz 2022)

Bu fiili 18 defa emir kipi ile kullanması, şairin muhatabını vazgeçirmek istediği bazı davranışlar yahut düşünceler olduğunu göstermektedir. Bir yandan da el çekmek, insanın başına yönlendirici bir şey gelmesini gerektiren deyimdir. Örneğin insan hastalanınca sigaradan el çeker, ailesinin baskısı ile müsriflikten el çeker. Nakşî'nin şiirlerinde bu yönlendirici Allah'ın lütfu, vahdet diyarına ulaşmak, insan olmaktır:

Çâr-ı 'unsurdan **elin çek** meded insân olagör

Maksad-ı sıdka iriş ey perî gel cân olagör (39. Gazel)

Sözlerimi fehmiden

Çek elini cümleden

Ol ki olur bir beden

Gönli gözi birdedir (3. İlâhi)

Bulun kalb-i selîm içre **elin çek** işbu kesretten

Görün vahdet diyârında kabûl itme bu noksânı (150. Gazel)

Bu beyitlerde el çekilmesi gereken şeylerin mahiyeti, fiilin neden tasavvufi fiiller arasında ele alındığını ortaya koymaktadır. İlk beyitte el çekilmesi istenen şey *çâr-ı unsur*dur. Dört unsur, madde âleminin temelinde bulunan ateş, su, hava ve topraktır. Sufiler, nefsin dört mertebesini dört unsura benzetirler: nef-i emmare ateşe, nef-i levvame havaya, nef-i mülhime suya, nef-i mutmainne toprağa benzetilir. Bunlardan her birinin 11 özelliği vardır ve böylece 40 sayısına ulaşılır. Tasavvuf ehlinin yaptığı birçok açıklama ve unsur, dört unsur nazariyesine dayanır.¹⁶⁹ Mutasavvıfların dört unsur ile nefis arasında kurduğu benzerliğe bakılırsa bu beyitte Nakşî'nin muhatabından el çekmesini istediği şey nefsidir, denebilir. Nitekim nefsinden el çekince insan olup *maksad-ı sıdka* erişeceğini ifade etmektedir. Maksad-ı sıdktan kasıt ise Allah'a gönülden bağlanıp yalan, gösteriş, maddi, manevi çıkar hesabı vb. kötülüklerden uzaklaşarak her gördüğünü Hak'tan bilip ona göre

¹⁶⁹Süleyman Uludağ, "Anasır-ı çehargâne", *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 40-41.

davranma gayesidir.¹⁷⁰ Görüldüğü üzere bu beyitte el çekmek fiilinin icrası için insanı yönlendiren şey *maksad-ı sıdk*a erişmek, insan olmak ve el çekilecek şey de insanın nefsidir.

3. ilahide ve 150. gazelde ise şairin el çekilmesini istediği şeyler “cümle” ve “kesret” ile ifade ettiği “çokluk”tur. Kesret, bir olan Allah’ın, isim ve sıfatlarıyla yarattıklarında tecelli edip çokluk hâlinde görünmesidir. Müridin maksadı ise bu çokluğun hakikî bir varlığı olmadığını kavrayıp gerçek mevcudun yalnızca Allah olduğunu idrak etmek ve böylece *vahdete* erişmektir.¹⁷¹ Bu beyitlerde de el çekmek fiilinin icrasına müridi yönlendiren Allah ile vahdete ulaşmaktır.

Şair *el çek* emrini, bahsedilen yönlendirme işlevinin yanında muhatabını ikaz etmek için de vermiştir.

Elin çek pîr-perverden bu küfri ihtiyâr itme

Ve ger ni enbiyâ hakkı yitürdin dîn ü îmânı (141. Gazel)

Bu beyitte muhataptan elini çekmesini istenen, *pîr-perver*dir. Pirperver, esnaf topluluğunda pîre hizmet edip onun tarafından yetiştirilmiş zanaat ehlidir.¹⁷² Şair bu ismi “mürşit” anlamıyla kendisi için kullanmıştır. Nitekim 141. gazelde kendisinden, nasihatlerinin dinlenmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Önceki beyitler şu şekildedir:

O kim menden kaçır cânâ anın bil yokdur iz’ânı

Gerekse ser-te-ser görsün o kes tefsîr-i Kur’ân’ı

Ben ol kalb-i selîmem kim Cenâb-ı Kibriyâ hakkı

Cihân ansız karâr itmez olur fi’l-cümleden fânî

Gözin aç sözlerim fehmit degilsen pîr-perver çün

Düşür ‘aklını başına dilersen derde dermânı

¹⁷⁰Kubbealtı Lügati, “Sıdk” (Erişim 22 Temmuz 2022)

¹⁷¹Süleyman Uludağ, “Kesret-Vahdet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yay., 2016, s. 212.

¹⁷²Kubbealtı Lügati, “Pîr” (Erişim 22 Temmuz 2022)

Dolayısıyla bahsedilen beyitte şair, şeyh olarak kendisinin ve yetiştirdiği kimselerin yok sayılmamasını, bunun küfür olduğunu çünkü onun sözlerinin Kur'an'a dayandığını, bu sebeple de kendisi ve yetiştirdiği kimseler ile uğraşılsa kişinin din ve imanının elden gideceğini ifade etmektedir. Bu beyitte *el çek-* fiilinin işlevi ise muhatabı ikaz etme, sonucunda dinini ve imanını kaybedeceği bir davranıştan alıkoymaktır. Kendisi bir tarikat şeyhi olarak bağlı bulunduğu ve insanları davet ettiği yolun Hak yolu olduğunu, Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in söylediklerinin dışında bir nasihati olmadığını da böylece vurgulamıştır.

El çekmek fiilinin Nakşî'nin üslubundaki işlevi, müritlerine ve diğer okurlarına Allah'ın emrettiği hayatı nasıl yaşayacaklarını ve bu yolda hangi alışkanlıklarından, hangi bilgilerinden sıyrılıp nelere yönelmeleri gerektiğini anlatmasıdır. El çek-'in tasavvufi fiiller içinde en sık tekrarlanan fiil olması da şairin bu maksadına aracılık etmesinden kaynaklanmaktadır.

*El çek-*ten sonra en fazla kullanılan tasavvufi fiiller, *teslimiyet* ifade edenlerdir. Bunlar; *can feda etmek, cana kıymak, can sakınmamak, can nisar etmek, cana kıymaktır*. Tasavvuf kaynaklarında pek çok sufinin ilahî aşktan ötürü makamlarından ve mallarından yaptıkları fedakârlıklar, Allah yolunda mutlak aşka ve vuslata ulaşmak yolundaki çabaları anlatılır. Aşkta nihai hedef vuslata ermek ve maşukun rızasını kazanmak olduğundan kul, geçici dünyevî arzular ve makamların (masivanın) peşinde olmamalıdır. Bu yüzden tasavvufi anlatılarda candan geçme, can ve mal feda etme hikâyeleri sıklıkla söz konusu edilir. Âşığı bütün bu fedakârlıklara yönelten şey, itaat anlayışıdır. Bu sebeple sevgilinin isteyeceği acı ve ölüm âşık tarafından memnuniyetle karşılanır. Sufilere göre aşkın en kâmil hâli aşk yolunda ölümdür. Bu sebeple bazı menkıbelerde Hallac-ı Mansur'un ölüme güle oynaya gittiği anlatılır. Bütün bunlar tasavvuf çevrelerinde çile ve ıstırap düşkünlüğünü beraberinde getirmiştir. Âşıklar aşk yolunda katlandıkları acılar ölçüsünde imtihan edildiklerine, dertler ve belalar oranında Allah'a yakınlıklarının arttığına inanmışlardır. İstırapın zirvesi ve sadakatin en yüce tasdik makamı ise maşuk uğrunda can vermektir. Âşığın kendi varlığından geçmesi; nefsinden sıyrılması ve fena makamına ulaşması için şart görülmüştür. Âşık maşuktan gelen her şeye razıdır

ve kayıtsız şartsız bir teslimiyet içindedir.¹⁷³ Bahsi geçen fiiller Kur'an'da da sıklıkla vurgulanan Allah'a teslimiyeti de ifade ettiğinden şiirlerinin muhtevasını Kur'an'a dayandıran Nakşî'nin divanında bu bağlamda kendine geniş yer bulmuştur.¹⁷⁴

Bugün Nakşî gören 'aşkında yârin
Sakınmaz cânını merd-i koçakdır (25. Gazel)

Sana lââyık mıdır ol kim olanlar zîr ü destinde
Görüb yolında **cân virmez** sır gûyende ihvânı (133. Gazel)

Baş vermek ise yine can feda etmek anlamında bir deyimdir. Nakşî'nin divanında bu anlama gelen fiiller *başını top eylemek*, *başını kesmek*, *başından geçmektir*. Özellikle başı top eylemek, çevgân oyunu ile sık kullanılmıştır. Çevgân, at üzerinde değneklerle yerdeki topa vurmak suretiyle oynanan çok eski bir oyundur.¹⁷⁵ Klasik Türk şiirinde, özellikle tasavvufi şiirlerde oldukça sık kullanılan bir mazmundur. Tasavvuf edebiyatında, bütün işlerin cebir ve kahr yoluyla takdir edilmesi, mukadderat için kullanılır.¹⁷⁶ Nakşî, Allah'ın takdirine tıpkı çevgân oyunundaki top gibi teslimiyetle razı olunmasını öğütlemektedir.

Var yörü **tob eyle başın** vir metâ'-ı hüsnüne
Gir bugün bâzâr-ı 'aşka çalınan çevgâna bak (55. Gazel)

Kaçan kim ol kemân-ebrû girer meydân-ı 'aşk içre
Başın tob eyler 'âşıklar anın kim zülfi çevgândır (28. Gazel)

Nakşî, Allah'ın veya onun nurunun yarattıklarında görünmesi anlamına gelen fiilleri kullanmıştır. Bunlar; *tecelli etmek*, *zuhur etmek* ve *zâhir olmaktır*. *Tecelli etmek*, Allah'ın nurunun ve kudretinin yarattıklarında belirmesini,

¹⁷³Murat Öztürk, "Klasik Türk Edebiyatında Can Verme Arzusu ve İntihar", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 11, 2014, s. 33-34.

¹⁷⁴en-Nisa 4/125, el-En'am 6/71, el-Lokman 31/22.

¹⁷⁵Kubbealtı Lügati, "Çevgân-Çevken-Çevkân" (Erişim 5 Mart 2022).

¹⁷⁶Selami Şimşek, "Çevgân", **Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Litera Yay., 2017, s. 83.

görünmesini ifade eder.¹⁷⁷ ve anlamda olan *zuhur etmek* fiili ile birlikte toplam 14 defa kullanılmışlardır. *Tecelli*, gayptan gelen ve salikin kalbinde görünen nurlar için kullanılan bir terimdir. Salike bazen cezbe, bazen sükûn verir.¹⁷⁸ Hakk'ın varlığının çeşitli mertebelerde zuhur etmesi, salikin keşf yoluyla bu zuhuru idrak etmesidir.¹⁷⁹ Yedi *tecelli etmek* tekrarının tüm şahısları üçüncü teklik şahıstır, tecelli eden Allah olduğundan fiilin icracısı Allah, onun nurları yahut sırrıdır.

Togub çün sonra maşrıktan tamâmet gösterüb kendin
Zuhûr eyler anın sırrı gözin çün ey melek sîmâ (6. Gazel)

Okursan bu kadar çok
Zâhîr olur kudret-i Hak
Aç gözini kalbine bak
Şehr ü diyâr il degil mi (7. İlâhî)

Yanub meydân-ı 'aşkında Hüdâ'nın
Tecellâ eyler ol câna kıyana (1. Kaside)

Bu beyitte, Allah yolunda cana kıymak, ona teslim olmak ile birlikte tecellîden bahsedilmektedir. Allah'ın, kendi aşkı ile yanıp canına kıyanın yani nefsinden geçenin kalbinde nurları ile tecelli eyleyeceği anlatılmaktadır.

Zuhur etmek fiilinin ise yedi tekrarının tamamında fâil Allah değildir. Aşağıdaki beyitte şair muhatabına, Allah'tan zuhur ettiğinden, dolayısıyla vahdetivücut anlayışından bahsetmektedir. Fiil burada “Meydana çıkma” manasıyla¹⁸⁰ kullanılmıştır.

Suret-i insanda Hak'sın ki **eyledin Hak'dan zuhûr**
Ey saçın zıll-ı ilâhî vey yüzün Allah'ı nûr (4. Gazel)

¹⁷⁷Kubbealtı Lügati, “Tecelli”, “Zuhur” (Erişim 5 Mart 2022).

¹⁷⁸Süleyman Uludağ, “Tecelli”, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kalcı Yay., 2016, s. 346.

¹⁷⁹TDV İslam Ansiklopedisi, “Tecelli” (Erişim 3 Mart 2022).

¹⁸⁰Kubbealtı Lügati, “Zuhûr” (Erişim 22 Temmuz 2022).

Aşağıdaki beyitte ise zuhur eden birinci teklik şahıstır. Şair bu gazelde kendisine bağlanan müridine seslenmekte, Hak yoluna girdiği için onu övmektedir. Beyitte de kendisinin onun zamanında varlık gösterdiğini ve müridin de yoluna canını saçtığını belirtmiştir.

Nazar kıl kudret-i Hakk’a ki gayrın olmayub âhir

Zuhûr itdim zamânında yolımda cân nisâr itdin (61. Gazel)

Aşağıdaki beyitte ise Allah’ın kahredici kudretteki sıfatının, nurunun salikin kalbinde zuhur etmemesi durumunda salikin vahdete ulaşmadan ikilik içinde kalacağı ifade edilmiştir.

Sıfât-ı kahrı ma ‘şûkın **zuhûr itmese** sâlikde

Fenâsın bulmayub ‘âşık ikilik içre zâr oldı (135. Gazel)

Diğer altı tekrarda ise fiilin icra edildiği vurgulanmaktadır.

Ben kân-ı safâ-bahşam kim anın zevki cânımda

Zuhûr itmişti ey mih-rû kemâ-kân ol îmânımda (107. Gazel)

Bir başka tekrarda ise fiil tasavvufi anlamıyla değil gerçek anlamıyla, *görünmek, ortaya çıkmak* için kullanılmıştır.

Ne kim kesb eyledin bunda ey yâr

Zuhûr ider bekâda çâr u nâçâr (33. Gazel)

Halas olmak fiilini Nakşî, yedi defa kullanmıştır. Bu fiilin tasavvufi olarak değerlendirilmesinin sebebi şairin tasavvufta belli mertebelere erişebilmek için müritlerine bazı şeylerden halâs olmalarını salık vermesidir. Şair yedi tekrarın dördünde halâs ol- fiilini emir kipi ve ikinci teklik şahıs eki ile kullanmıştır. Muhatabına üç tekrarda *şirk-i ihfâdan* yani gizli şirkten kurtulmasını emretmiştir. Şirk, Allah’a ortak koşmak demektir. Açık şirk, doğrudan Allah’a ortak koşmak iken gizli şirk ise başkalarına hoş görünmek için ibadet etmektir. Hz. Peygamber, ümmeti

hakkında açık şirkten değil gizli şirkten korktuğunu belirtmiştir.¹⁸¹ Nakşî de muhatabına gizli şirkten kurtulmasını öğütlemektedir. Bu önemli konuyu *kurtulmak* anlamına gelen *halas olmak* fiiliyle ele alması, muhatabının gizli şirke düştüğünü düşündüğünü gösterir çünkü bir şeyden kurtulmak için onun pençesine düşmüş olmak gerekir. Burada şairin öğüt verici, yol gösterici duruşunun yanında yanlış yola girmiş, imanı tehlikeye düşmüş müritleri yahut diğer insanlar için kurtarıcı rolü de görülmektedir.

Bul dilâ genc-i nihânı sen de sürûrlık budur

Şirk-i ihfâdan **halâs olgıl** dil-âverlik budur (29. Gazel)

Leyse fi'd-dâreyni fehmit kes ta'alluk bendini

Şirk-i ihfâdan **halâs ol** nûra tebdîl ola nâr (48. Gazel)

Halas olmak, üç defa da geniş zaman ile kullanılmıştır. Bu tekrarlar da şair sıklıkla yaptığı gibi olumsuzluk eki ve üçüncü teklik şahıs ile muhatabına kötü örnekleri göstermiştir. Aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi müridine kendini bilmezse, gizli şirkte bulunursa ve ikilikten sıyrılıp Allah ile birliğe ulaşmazsa ne durumda olacağı müride anlatmıştır.

Olar kim bilmez öz nefsin 'anâsır zan ider kendin

Halâs olmaz bu zulmetden olur ol hâkile yeksân (76. Gazel)

Libâs-ı ayrılıktan ol **halâs olmaz** kalur âhir

Fenâ bulmaz 'ubûdiyyet onat fehmit bu 'irfânı (147. Gazel)

Nakşî'nin kullandığı diğer önemli tasavvufi fiiller *fena* ve *beka* ile ilgili olanlardır: *Fena bulmak*, *fena olmak* ve *beka bulmak*. Fena bulmak ikisi olumlu ikisi olumsuz yapıda olmak üzere dört defa, fena olmak ise biri olumlu biri olumsuz olmak üzere iki defa tekrarlanmıştır. Fena ve beka, tasavvufta beraber kullanılan iki önemli kavramdır.

¹⁸¹TDV İslam Ansiklopedisi, “Şirk” (Erişim 22 Temmuz 2022)

“Sözlükte “geçici olmak, yok olmak, ölmek” gibi manalara gelen Arapça *fena* kelimesi, genellikle “var olmak, sürekli olmak” anlamındaki *beka* kelimesiyle birlikte kullanılagelmiştir. Tasavvufi hayata giren mürit, mürşidin gözetim ve denetimi altında, kabiliyetine göre değişen bir süre içinde çeşitli riyazet ve mücahedelerle nefsin terbiye eder. Bu terbiye ve tezkiye sonucunda ulaşılan noktaya “fena-beka” adı verilmiştir.”¹⁸²

Fena, insanın kötü sıfatlardan arınmasıdır. Bunlar haset, kin, cimrilik, öfke, kibir gibi mefhumlardır. Beka ise güzel vasıfların insanda bulunmasıdır. Nitekim bir insanda kötü vasıflar yok oldukça güzel vasıflar ortaya çıkar. Şayet kul, bütün samimiyetiyle kötü vasıflardan kalbini arındırmak için nefsiyle mücadele ederse Allah da o kulu güzel vasıflarla süsler. Ayrıca kişinin kendi zahirî varlığından geçmesi fena, Allah’ın varlığında kaybolması beka olarak ifade edilmiştir.¹⁸³

Nakşî bu iki kavramı sadece bir beyitte fiil olarak beraber kullanmıştır.

Bekâ bul geç fenâdan gel libâs it cümle eşyâ’ı

Görün her zerreden cânâ ki sensin ‘âlem-i kübrâ (12. Gazel)

Şair bu beyitte her iki fiil aracılığıyla muhatabına kötü vasıflardan geçip güzel vasıfları bulmasını, bunun sonucunda da cümle yaratılmışları kendine kıyafet edinip kendisinde var olan âlemin özünün görünebileceğini anlatmaktadır.

Beka bulmamak fiilini şair iki defa geniş zaman eki ile kullanarak muhatabı neleri yapmaz yahut nelere erişmezse beka bulamayacağını anlatmaktadır.

Nuzûl itmezse göklerden hayât-ı cân-fezâ-bahşın

Bekâ bulmaz ölür cânın görünmez peyk-i Yezdânî (137. Gazel)

Bekâ bulmaz ölür cânın eger bu küfre irmezse

Kalur cânı nübüvvetde irişmez küfre îmânı (147. Gazel)

¹⁸²TDV İslam Andiklopedisi, “Fenâ” (Erişim 22 Temmuz 2022)

¹⁸³Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., 2011, s. 196-197.

Fena bulmamak ve fena olmamak ise üç defa geniş zaman, bir defa da şart kipi ile kullanılmıştır.

Biri tendir anın cânâ birisi cân olubdur bil
Ki ol hergiz **fenâ bulmaz** biri süflî olur efnâ (12. Gazel)

Libâs-ı ayrılıktan ol halâs olmaz kalur âhir
Fenâ bulmaz ‘ubûdiyyet onat fehmit bu ‘irfânı (147. Gazel)

Aşağıdaki beyitte ise şart kipi ve üçüncü teklik şahıs çekimi ile salikin Allah yolunda fena makamına erişmezse ayrılık acısı içinde kalacağı, dolayısıyla beka makamına da ulaşamayacağı anlatılmaktadır. Burada da fena ve beka makamları arasındaki sıralama görülmektedir.

Olmazsa fenâ sâlik olan râh-ı Hüdâ’da
Kaldı firâk içinde gülmez bekâsı yok (57. Gazel)

Nakşî, fena ile ilgili bir defa da *fena-ender-fena olmak* fiilini kullanmıştır. “Fena içinde fena olmak, fena makamının en yüksek mertebesine ulaşmaktır. Burada salik fenada olduğunun bile farkında olmayacak bir cezbe hâlinedir. Allah’ın tecellilerini müşahede eder.”¹⁸⁴

Çeküb el işbu kesretten vücûdın mahviden âhir
Fenâ-ender-fenâ oldu giderdi gayrı dârâtı (121. Gazel)

Yukarıdaki beyitte, Nakşî de muhatabına çokluktan elini çekmesi ve kendi varlığını mahvetmesi sonucunda dünyanın debdebesinden kurtulunca bu ileri tasavvufi mertebeye erişebileceğini bildirmektedir. Burada şairin muhatabına bu davranış şekillerini şart koşmadan, olumlu bir örnek üzerinden kazandırmaya çalıştığı, kullandığı kiplerden anlaşılmaktadır. Bahsettiği makamlara ulaşması için yapması gerekenleri müridine ne kadar olumlu bir dille anlatırsa bunları yapanların

¹⁸⁴Selçuk Eraydın, **a.g.e.**, s. 197.

güzel sonuçlarını ne kadar aktarırsa müritte o kadar istek uyandırır. Dolayısıyla şair bu yöntemi üslubunda sıkça kullanmıştır, yukarıdaki beyit de bunun bir örneğidir.

Nakşî'nin divanında kullandığı diğer tasavvufi fiiller de bu minvalde, muhatabına Allah yolunda yürüyen bir müritte görülmesi gereken tasavvufi nitelikleri kazandırmaya yöneliktir. Şairin tasavvufi fiiller üzerindeki tasarrufuna genel olarak bakıldığında en fazla kullandıklarının dünyadan ve onun aldatıcı nimetlerinden yahut insanı bunlar ile kandıran nefsin elinden kurtulmasına yönelik olduğu görülür. Bu tercihten, şairin muhatabının büyük oranda tasavvuf yoluna henüz yeni girmiş olan müritleri olduğu anlaşılmaktadır çünkü bir şeyden kurtulmak yahut el çekmek için o şeyle beraber olmak gerekir. Manevi eğitimini ilerletmiş, belli mertebeleri aşmış kimseler için şair, bahsedilen fiilleri bu kadar sık kullanmazdı yahut muhataba kurtulması, elini çekmesi öğütlenen şeyler nefis, basit dünya nimetleri olmazdı.

Bahsedilen fiillerin en fazla emir kipi ile kullanılmasından da muhatabın manevi durumu anlaşılmaktadır.

Dünyadan ve onun aldatıcı nimetlerinden yahut nefsin elinden kurtulmaya yönelik fiillerden sonra şair, müridin Allah aşkı yolunda canını feda etmesini ifade eden fiilleri (can feda etmek, cana kıymak, can sakınmamak, can nisar etmek, cana kıymak) tercih etmiştir ki burada candan yahut baştan geçmek gerçek anlamda insanın kendini öldürmesi değil onu Allah'tan uzaklaştırmaya çalışan nefsini öldürüp canı ve ruhu ile tamamen Allah'a teslim olmasıdır. Bu fiillerle Nakşî, İslam'ın Kur'an kaynaklı teslimiyet esasını işlemiştir.

Şair tasavvufi fiilleri olumsuz yapıda kullanmayı çok az tercih etmiştir. Az sayıdaki bu tekrarlar da geniş zaman yahut şart kipi ile muhatabına kötü örnekleri göstermektedir. Bu tercihi onun, duyu ve idrak fiillerinde olduğu gibi tasavvufi fiiller aracılığıyla da muhatabıyla olumlu dile dayanan bir iletişim kurmayı, muhatabına kazandırmak istediği iyi hasletlerin sonucunda kazanacaklarını anlatmak istediğini gösterir. Nitekim şairin duyu ve idrak fiilleri ile desteklediği ve esas kazandırmaya çalıştığı davranışlar tasavvufi fiillerin gösterdiği iş, oluş ve durumlardır. Dolayısıyla

bu fiilleri daha olumlu bir üslupla muhatabına sunması, onu korkutmaktan yahut tehdit etmekten kaçındığını ve tasavvuf yoluna çekmeye çalıştığını gösterir.

Nakşî, duyu ve idrak fiillerinde olduğu gibi tasavvufi fiilleri de gereklilik, şimdiki zaman ve gelecek zaman kipleri ile hiç kullanmamıştır. Bu fiillerin ifade ettiği iş, oluş ve durumlar gündelik hayatta kendine sık yer bulan gereklilik ve şimdiki zaman kipleriyle anlatılmaya uygun fiiller değildir çünkü Nakşî Allah'ın emir ve yasaklarından, Kur'an ayetlerinden, peygamber kıssalarından ve bunlara göre yaşanacak bir hayatın özelliklerinden bahsetmektedir. Bunu da tavsiye bildiren gereklilik ile yapamayacağından bunları tercih etmemiştir. Şimdiki zaman gelecek zaman ise şairin divanında genel olarak kendine yer bulmamıştır çünkü onun kullandığı fiiller tasarlanan ve emredilen durumdadır. Bu sebeple şair şimdiye ve geleceğe yönelik kesin bir olma/icra edilme durumunu bildirmeyi tercih etmemiştir.

Nakşî'nin kullandığı tasavvufi fiillerin icracısı sırasıyla en fazla ikinci, üçüncü ve birinci teklik şahıstır. Şair bir topluluğa seslenme edasıyla değil de her müridine şahsî olarak konuşuyor gibi, sohbet edercesine seslenmeyi tercih etmiştir. Üçüncü şahıs ekleri ile müritlerine verdiği öğütlere uymaları için iyi ve kötü örnekleri göstermiştir. Birinci teklik şahıs ile az sayıda da olsa tasavvufi fiilleri (el çek-, can ver-, baş ver-, zuhur et-, vuslata er-) kendisinin icra ettiği durumları yine müritlerine örnek olarak aktarmayı seçmiştir. Üçüncü çokluk şahıs toplam dört defa, birinci çokluk şahıs iki defa kullanılırken ikinci çokluk şahıs hiç kullanılmamıştır. Bu şahıs ekleri hem nasihat üslubunda yeri olmayan eklerdir hem de Nakşî tasavvufi fiilleri gruplar için değil doğrudan müritleri için tasarladığından onun üslubunda da yer edinememişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM NAKŞÎ DİVANI

KASİDELER

1

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Eyâ şâhım bu gelmekden cihâna

Nedir maksûd haber vir 'âşıkâna

Ne yerdensen eyâ aslın nedendir

Getür lutf it anı bir bir beyâna

Ne cevherdir yükin gel vir cevâbı

İrişsün cân sadâsı gûş-ı cânâ

Derilsün mürde-diller pâdişâhım

Kelâmın dürlerin alsun dehâna

Seherden gûş idüb bülbüller anı

Konup kan ağlasun bâğ-ı cinâna

Kemân-ı ma'nâyı elden bırakma

Mahabbet tîrini atgıl nişâna

Sakın aldanma nefsin hîlesine

Sana emritmesün devr-i zamâne

Ki sen bir beççesin uçdın yuvadan

Sakın sayd olmadan sen ol doğâna

Gözin aç var dilâ fehm it bu remzi

Seni sen sende bul gitme yabâna

Eger zâr olmayub bûlbûl olursan
Ne gam yersin senindir simurgâna

İşitdinse elest içre hitâbı
Gelürsin bilmez ol âhir îmâna

O kim fehmi itmedi emr-i elesti
Düşer gün-be-gün anlar gümâna

Bu dilden bilmeyüb hayvân olanlar
Anınçün benzer ol tağ u çobâna

İşit imdi idem ben bir rumûzı
Kulak tut merd isen gel sen bu câna

Hüdâ mevcûd iken her yerde zâhid
Niçün çıkdı Muhammed âsumâna

Nedir maksûd olan bundan bilürsin
Bu sırrın vir cevâbın ‘ârifâna

Ayıl gaflet meyinden ger hazer kıl
Degildir san‘atın çeng ü çegâne

Su‘âl itmez kişi ağ u karadan
Anasından bugün gözsiz togâna

Hitâb-ı irci‘î olmaz bilürsin
Şerî‘atden çıkub yoldan sapâna

Bu yolda ‘aşk eri olmak dilerse
Sararsın bet beniz dönsün hazâna

Dilerse zâhidâ ger âdem olmak
Gönül vir sen dahı pîr-i mugâna

Derîg itmez olur ‘aşkın dolusun

Eşigin yasadnub kâ’im durana

Harâm itdi Hüdâ nâr-ı cahîmi

Ana bel bağlayub câna kıyâna

Yanub meydân-ı ‘aşkında Hüdâ’nın

Tecellâ eyler ol câna kıyâna

Kanı bir merd-i kâmil sözlerinden

Bu sırrı fehm idüb cândan uyâna

Ne müşkil derd olur gaflet ilâhî

Anın kim şirk ile kalbi kapâna

Gözin aç var yörü fehm it bu remzi

Sakın olmaz buna ‘özü bahâne

Yükin tut rûz u şeb yoldan ayrılma

Ulaşdır kendini ol kârbâna

Döküb gözyaşların gel it figânı

Ola ki ‘aşk odı kalbinde yâna

Döger ni yok yerde harman savurma

Ki virdin buğdayı âhir samâna

Yörü var gün-be-gün arttır kemâlin

Çıkılmaz bir adımla nerdübâna

İşit nazm-ı dürer-bârım kabûl it

Zarar gelmez bu kavîl üzre durâna

Çevirmez yüzlerin cevri ü cefâdan

Girer ‘âşık olan bâr-ı girâna

Dilâ zerlik idüb râh-ı Hüdâ'da

Keserler başların diküb nişâna

Geçirme vaktini gûş it kelâmım

Kulak tut okunan gel bu ezâna

Vücûdın bağının tohmın gözet kim

Digışmez sünbülü herkes soğâna

Kaçan kim ola ol gün nefsi nefsi

Ne itdinse senin benden sanâ ne

Kabûl it sözlerim hak bil sen anı

Sakın inkâr idüb düşme yalâna

Göz açub fehm idersen ger bu râzı

Olursın râh-ı 'aşk içre yegâne

Haberdâr ol yöri zinhâr özünden

Çeküb el gayrıdan düşme ziyâna

Ta'akkul eyleyüb zâhid bu nazmı

Nazar kıl Hakk'a sen itme yazâna

Uyandır gün-be-gün 'aşkın bugün kim

Komazlar âteşi susız kazâna

Arıt kalbin yöri var gayr-ı Hak'dan

Dola nûr-ı Hüdâ ayla bu hâna

Türâba kendini alçaklık eyleye

Dutagör arkını dâ'im urâna

Yüzüm toprak olup cânlar fedâdır

Bu yolu ve bu erkânı kurâna

Fedâ it cânını var mâsivâdan
Silüb pâk eyleyüb kalbin yuyâna

Budur ‘aşk ehlinin tâ intihâsı
Girüb rengine ma‘şûkın boyâna

Bu yüzden âşinâlık eyleyenler
İrişür âhiri şâhım o kâna

O kim ‘ârifdürür dür bu sözler
Bulardan mâverâ gelmez zebâna

Eger ta‘yîn idersem zâr-ı ‘aşkı
Anın sığmaz kelâmı her mekâna

Anınçündür bugün feryâd idenler
Gönül virmişdürür ol nev-civâna

Yakasın kurtaran ‘aşkın elinden
Düşer ol Ŗâkıbet dârü’l-emâna

Olar kim ‘aşkıla bünyâd olubdur
Ana ma‘mûr olur cism-i vîrâne

Halâs eyler özin düşman yüzinden
Mukaddem el uran tîr u kemâna

Kulak tut fehm idüb dinle kelâmım
Degildir bu sakın fenn ü fesâne

Odur şâhım bu yolda merd-i kâmil
Bu sırrı fehm idüb Hak’dan utâna

Yatub hayvân gibi tâ subh olunca
Görünmez Hak yüzi zâhid yatâna

Yarāğın muhkem it rāh-ı Hüdâ'da

Dimezler 'aşk-ı ârî yolda kalāna

Halâs it kendini nefsin elinden

Isırdırlar seni miskîn yılāna

Ne bilsün kendiden eyler Hüdâ'yı

Koyub dil hânesin yer yer dolāna

O kim bilmez özin Mevlâ'yı bilmez

Bu nazmım hod menem günden ayâne

Dilersen bulma sen câna o kânı

Kul ol var sen dahı anı bulāna

Okursan ger 'aref sırrın bugün sen

Sözüm bildin yanaşdın bu beyâna

Visâl-i yâr için bülbül degilsen

Komazlar bilmiş ol bağ-ı cinâna

Tarîkat meyvesin ana sunarlar

Hakîkatden ayak basub durāna

Olar kim urmadı şâhım nişânı

Kemânı anların kimler kurāna

Kulak tut cânıla dinle bu nazmı

Mezâd ittim bu ma'nîden alāna

Bu bağ içre kaynaya armağanın

Kaçan kim iresin surûruna

Bugün sen balını zehir itme zinhâr

Komazlar hâr-ı zenbûrı koğāna

Bulur cânânı anlar bilürsen
Virüb başın olar kim kıydı cânâ

Tecellî eyleyüb bu yerde ma‘şûk
Cemâlin gösterir ol ‘âşıkâna

Bilür yok kadrini söyleyen ey cân
Hüdâ hakkı sana dirler dîvâne

Yeter fâş eyledin bu sırrı Nakşî
Getirmez bilmiş ol billah zamâna

2

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

Alâ ey zâhid-i devr ü zamâne
Aceb dahl eyler oldın ‘ârifâna

Meger sen bilmedin tevhîd-i zâtı
Özün vâsıl eyleyüb dârü’l-emâna

Eyâ Hâlık degil mi cümle şeyden
Tekellüm eyleyen halk-ı cihâna

Onat fehm it kelâm-ı ‘ârifânı
Sakın olmaz buna ‘özü ü bahâne

Eger her fi‘li Hak’dan bilürsen
Niçün söylersin ey miskîn yabâna

Odur kim çıkdılar anlar aradan
Virüb çün üç talâk âhir zamâna

Ma‘ârif ehlini inkâr idenler
Münâfık idügi günden ‘ayâne

Olar kim hakkıla Hakk'ı bilübdür
Anın hakdır sözi düşme gümâna

Kelâm-ı 'ârifi fehmeyleyenler
Anı teşbîh ider mi şâ'irâna

Virirsen sükkeri câna eger sen
Öter tûtî-veş âhir doğâna

Niçün ötmez gülistân-ı Hüdâ'nın
Îrüb bülbülleri şâhım o kâna

Metâ'-ı hüsnine yârin hakikat
Olanlar müştêrî düşmez ziyâna

Meger kim bilmez ol sırrı 'arifden
Koyub gitdi özin gayrı diyâna

Bular hod 'ârife günden 'ayândır
Olur mı bu özünden el yuyâna

Hitâb itmez olar dersinde zâhid
Ki gelmiş mekteb-i dilden beyâna

O ma'nâ gör okundı tıfl-ı dilden
Niçün dersin o gilmez hiç lisâna

Yöri zâhid bugün fehmit bu sırrı
Ki cânın hâb-ı gafletden uyâna

Eger küfrin kalursa şöyle mestûr
Hüdâ hakkı irişmezsen îmâna

Eger fâş olmayaydı 'ilm ü 'irfân
Dönerdik cümlemiz tağ u çobâna

Gelenler ‘âşık-ı şeydâ mukaddem

Neler yazmış göreydin yana yâna

Ne kim vardır muhakkikler tamâmı

Getürmüş gördigin zâhid ziyâna

Sakın zâhid o kim kesb-i ‘ameldir

Ulaştırmaz seni ol âsitâna

Bu sözüm pesdürür ‘aşkın uyandır

Ki yakdım âteşin koydım kazâna

Diger menzile atan elbette taşı

Anın kim okı varmışdır nişâna

Tefekkür it eger varısa ‘aklın

Nazar kıl nazma sen itme yazâna

Anın kim olmaya hergiz metâ‘ı

Gelür mi müşteri’-i ekle dükkâna

‘Acebdir kıymet-i ‘ârif bilinmez

İrerse başı anın âsumâna

Eger dersen cihânın tohmı birdir

Niçün ya benzemez sünbül soğâna

Sevenler zâhidâ şâhın ırakdan

O benzer mi bugün câna kıyana

Tecellâ itmeyince tâze güller

Gelür mi Nakşiyâ bülbül figâna

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Bu vücûdın içre zâhid cennet ü rıdvân nedir
Ya anınla zeyn olan hûrî vü gılmân nedir

Çâr-ı 'unsur terkîbinden halk olan girmez ana
Kim fenâdır bu bekâ ol anla gör insân nedir

Yedi kat yerden kuşatmış ey perî gördim anı
Bağlayub yolların anın bekleyen su' bân nedir

Çün ki zâhid bilmedin sen cennetin esrârını
Yâ cahîm-i firkat içre âteş-i sûzân nedir

Âyet içre itmişiken ol hü mâ hablü'l-verîd
Bu yakînlik içre zâhid da'vet-i Rahmân nedir

Fehm idüb âhir bu remzi olma gel lâ-yubsirûn
Geç 'avâmlık zümresinden bunda gör iz'ân nedir

Hatm idüb âhir hakîkat dört kitâbın sözlerin
Yuyub anı 'akl-ı kü lde mahviden 'irfân nedir

Cüzdür îmândan tahâret anla nazmım ey perî
Kim küll olmaktır nişânı cüz nedir cüzdân nedir

Ger hidâyet ger delâlet çün ki Hak'dır işleyen
Yâ senin İblîs'e dâ'im itdigin bühtân nedir

Gayrı girmez çün araya söyle imdi zâhidâ
Yâ bu dâ'im halkı izlâl eyleyen şeytân nedir

Cân u başı râh-ı ‘aşka terk iden ‘âşıkla
Ol Kerîm-i lâyezâlin itdiği ihsân nedir

Zât-ı pâkin perdesinden kahrına âlet olub
Cümleye kan ağladan ol fitneye devrân nedir

Kâf u nûn olandan evvel ‘âlem-i ma‘nîde çün
Hakk’a ‘âşık biri ma‘şûk bu iki merdân nedir

Od u su toprak u yelden olmayub çün gelmesi
Bî-beden ma‘nâ yüzinden halk olan ebdân nedir

Tohmı birken cümle nâsın hazret-i Hak’dan dilâ
Kimi ‘âbid kimi zâhid kimi de ‘isyân nedir

Cism ü cân olmazdan evvel Hakk’la ey şehriyâr
İletüb rûz-ı elestden itdüğün peymân nedir

Küllümevlâ dimişken ‘âlem-i vahdetde ol
Ya bu milk-i fânî içre kesret-i edyân nedir

Hazret-i Nûh-ı nebînin keştî-i amânına
Girmeyen fi’l-cümle nâsı gark iden tûfân nedir

Rengi birken cümle cânın ‘âlem-i ervâhda çün
Birbirine benzemez bu kesret-i elvân nedir

Gel uyan gaflet meyinden kûs-ı-i rihlet çalmadan
Aç gözün debret dehânın gör buna dermân nedir

Evvel âhir çün ki oldur zâhir u bâtın çün ol
Ya kitâblar içre zâhid men ‘aleyhâ fân nedir

Çün ki cânâ böyledir bu yâ nedir bu âdemi
Kimi ağlar kimi handân kimisi nâlân nedir

Bir bilür mi' mâr elinden ol yıkılmışken bugün
Olmayub hergiz fenâ ma' mûr olan vîrân nedir

Emr u nehyin hizmetinde kâmil olsa bir kişi
Yine irmez Hakk'a ol kes bes ana noksân nedir

Cem' olub meydân-ı 'aşkda 'âşık-ı bî-çârenin
Evvel âhir başların tob eyleyen çevgân nedir

Bir dahı budur su' âlim başı üzre zâhidâ
Yedi kat arz-ı girânı doguran hayvân nedir

Eylegil te'vîlin anın ger özinse râsihûn
Sûre' -i Rahmân içinde lü' lü' -i mercân nedir

Ger kadem basdınsa zâhid bu tarîkat 'ilmine
Vir cevâbın imdi anın yol nedir erkân nedir

Bu gönül Ya' kûbının Mısrına irdinse eger
Bu vücûdın şehri içre Yûsuf-ı Ken'ân nedir

Ölse bir kes cümleten ger gitse anın cevheri
Dâhil olsa yine ana hayy ider ol cân nedir

Milk-i dilden 'azm idüb çün cevherin ma' denine
İşler anın kârubânı muttasıl ol kân nedir

Bir güzel sevdim cihânda gerçi göstermez yüzün
Lîk gîtmez ol yanımdan şöyle kim bir ân nedir

Pûte' -i 'aşkında yanub Leylâ'nın her subh u şâm
Vâdi' -i eyvende gör Mecnûn-ı sergerdân nedir

Bürinüb şer‘in libâsın kendin itmişken nihân
Çâk idüb ‘âşıklar anı görinen ‘uryân nedir

Nefs Züleyhâ oldu çün Mısır-ı dilde ey perî
Ya güzellik ‘âleminde Yûsuf’a zindân nedir

Dem-be-dem mir’ât-i dilde şîve vü nâz eyleyüb
‘Âşık-ı bîçâre’ -i bî-hod iden fettân nedir

İrdiginde subh-ı sâdık dîde’ -i bînâlara
Cümle eşyânın yüzinden ‘arz olan seyrân nedir

Âdemiken bu şehîdler cennet içre kim olur
Murg-ı sebzi batnı içre imdi ol murgân nedir

Bu fenâ milkinde âhir olmayub misli anın
‘Âlem-i milk-i bekâda sünbül ü reyhân nedir

Bun deminde irişüb çün hazret-i İsmâ‘ile
‘Arz olub gökler yüzinden zebh olan kurbân nedir

Ol Süleymân-ı zamânın bâşı üzre zâhidâ
Üç yüz altmış kubbe üzre kurılan saybân nedir

Cümleden ‘ibret budur kim ey sadef dūr-dânesi
Gün dokunmaz keştî girmez suyu yok ‘ummân nedir

Fehm idenler nazm-i pâkim ‘âlem içre ey perî
Bildi âhir ol kişi kim dîn nedir îmân nedir

Cümlesinden geçdin anın gel haber vir Nakşiyâ
Bî-vücûdın cismi içre âyet-i Kur’ân nedir

Açılıcak kabır-i ten kaldıra dil baş u can
Göre ki mahşer olmuş hayret içinde insân

Her ne sıfatla bunda mevsûf olursan âhir
O şekle bürinürsin eyle sözüm gel iz‘ân

Nakş-ı hicâbı dilden pâk eyledinse ger sen
Bula gönül Hüdâ’yı biline kevn ü mekân

Fi‘lin eyâ hazretin uydı ise fi‘line
Ola enîsin dilâ anda Habîbü’r-Rahmân

Nefsin ile giceler eyle cihâd-ı ekber
Ola ol gün destgîr Bekr u ‘Ömer’le ‘Osmân

Her ne gelür nûş idüb bâr-ı Hüdâ’dan bilüb
Vire şarâb-ı kevser sana dilâ dîde-bân

Zikr-i Hüdâ’yı elden koma ölince sen kim
Ola sana hem-nişîn anda o gün ‘âşıkân

Sakın harâma sunma hınzır olur derûnın
Hased eyü degildir şeklin olur sogulcân

İki yüzli olanlar maymûn olur yüzleri
Bulmaz rahmeti anlar oda yanar o her ân

Dünyâyı terk itmeyen kelbe döner ey dedem
Halkı iden rencîde ola peleng ü arslan

Yeyüb yedirmeyenler eylediği cem'-i mal
Anlar olur karınca yâhûd tonuzlan

Halkı sokan diliyle yılan çıyan olur bil
Ayu olur kendözin büyük gören müslimân

Yeyüb içüb yatanlar tombay olur şöyle bil
Katır olur key sakın kızbi iden firâvân

Zînet için câmeler giyse eğer bir kişi
Tavus olur şekli kim ide tamuda cevân

Kaplıbağa olurmuş baksa bir er gayrıya
Filler ölüb lûtîler ola cehennem-vatân

Mü'min isen mü'mine kin tutma kim key sakın
Deve olub yürürsin nârın içinde seyrân

Ol sûretde gezenler zenbûr olur ekseri
Hırsı olan kişiler kurda döner yâ sırtlân

Hakk'ı ferâmûş idüb oynayuban gülenler
Şekli döner hirreye dâim ider ol figân

Ol kim ider zağallık keçî olur bilmiş ol
Pîşen olursa hîle tilki olur bî-gümân

Gâlib olan şehveti bir har olur yularsız
Ol kim ider bahillik zehâ olur o şeytân

Eyleyüben müsâvî âdem etin yeyenler
Kartal ve hem mâ olur ola o günde ‘ayân

‘İlim okuyub ‘gitsen eger şöyle kim
Meyvesiz ağaç gibi durma cehennemde yan

Halka nasîhat idüb kendi sözün tutmayan
Bir kalaylı koz gibi içi çürük bir yılan

Hırsız olub giceler evler açub tam delen
Sansar olur sûreti ölse eger o hemân

Ölse münâfık kişi kelek olur kıl hazer
Kim ki tarîki inkâr olur gürûh-ı küfrân

Tevbe vü telkîn alub sonra ferâgat iden
Yüzi dönüb ardına anda ola bir nişân

Olmayanun hâli çün ma‘nâ uğurlayanlar
Anlar olur key zelîl degil ol nüktedân

Ma‘rifetim var deyü lâf u güzâf eyleme
Karga olur şöyle bil yâhûd öter saksâğan

Saz u ney sâzendeler irleseler çalsalar
Kanad kakub öter ol hurûs olub ey civân

Fâ’idesiz endîşe pire ile bit olur
Çakal olurmış sakın ölü içün ağlayan

İki cihân fahrinin sevmeyen ef‘âlini
Anın ile haşrolur küstah Mihâl ve Yuvan

‘İlmi eger zâhidâ dîne için okursan
Bir elif öğrenmedin maksûdın otlık samân

Gurre olub malına mansıb alanlar bugün
Devlete batdım sanur bir kurıca âd u sân

Menzil uzak sen yayan at u zergerde yok
Kaddini lâm eylemiş cürmile bâr-ı girân

Bu sözlerim derd-i mend sanma sakın söz degil
Mevt irişüb göresin her ne kim itdim beyân

Çün kim ire rüztahîz her ne ki var Râfazî
Har oluban bineler Kavm-i Yahûd bî-lisân

Ger olsa şeyh murâ‘î baykuş olur şöyle bil
Ana uyan sûfîler kuzgun olur ol hemân

Ger sana bu sözlerim hergiz eser itmeye
Taş demirde de özin eyler oda dursa yan

Ger bu sıfatlar dilâ isterisen gitmesin
Tevhîdilen ruz u şeb dök yaşını kana kan

Fehm ide sözlerim mahşer içredir bular
Sanma sakın zâhirî dînini itme virân

Gerçi dimiş neçe işbu cihân içredir
Çek elini buradan itme anı sen îmân

Nakşî Nazzâmoğlu'nın ta'bîrini hayy idüb
Âb-ı hayât eyledin tertîb idüb kâm-rân

GAZELLER

1

Elif

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül dûr olma şer'îden seni sayd itmesün dünyâ
Eda it emrini Hakk'ın sakın elden çıka 'ukbâ

Hisâr-ı şer'î muhkem tut hevâ'-ı nefse aldanma
Şeyâtîn 'askeri tâ kim metâ'ın itmesün yağmâ

Görinmezsin şerî'atdan işin bitmez menem 'amûm
Muhammed Mustafâ hakkı olursan 'ilminile deryâ

Gözin aç pîruzın dehrin iğen mekrine aldanma
Sakın kim zeyn idüb kendin sana zehrin sunar hurmâ

Şerî'at kapudır evvel ikinci gel tarîkat gör
Haber al sırr-ı Ahmed'den ne yüzden gösterir rü'yâ

Üçünci ma'rifetdir kim rumûz-ı ders-i 'uşşâkı
Okursın levh-i kudretten bilürsin kandadır ma'nâ

Budur maksûd olan âhir ki dördüncü hakîkatdır
Ki oldur cümlelerin aslı ne kim var halk olan eşyâ

Bu nazmım eyleyen icrâ bugün ‘âlemde ey zâhid
Geçer menzillerin bir bir olur ol ‘âlim-i kübrâ

Güzâr olmazsa menziller hevâ-yı nefsile âhir
Görinür öz ki sûretde kaçan kim haşr olur mevtâ

Güzâr olunca bin yıllar belâ vâdîlerin bir bir
Yanar nâr-ı cahîm içre olur kârı anın ayvâ

Hulûldur sanma ey zâhid o sûret kisbidir anın
Odur kim rûz-ı mahşerde olur ‘alemlere rüsvâ

Olur mı hiç hulûl ol kim ne kim var cümle mevcûdat
Ola bir nûr-ı vâhid ol serâser kaplana her câ

Bu nazmım pâk ey Nakşî kabûl münkirler
Görürler yevme tublada kaçan kim irişür merdâ

2

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ol ki Rabbü’l-meşrikayn’ın sırrın anlar ey hü mâ
Hakk-ı Rabbü’l-mağrîbin dahı itmîştir ‘atâ’

Sûre’-i ve’ş-şemsi dersin fehm iden ‘âşıklar
Keşf olur sırrı duhânın bilinür bu mâverâ

Key hazer kıl ve’l-kamerdir birin anın itmeye fâş
Ve’n-nehârı leyle zamm it tut sözüm itme hatâ

Yokla sırrın bu arânın ‘ilm-i hikmet bundadır
Kim kasem itmîş bularla hâlık-ı arz u semâ

Mağrib u maşrık birdir pes neden dört oldu bu
Kim ‘ayân itmiş ikisin ikisin itmiş hafâ

Zâhirin bildin ki birdir mağrib u maşrık nedir
Leyki bilsen bâtınında ‘ilmin anın ey hümâ

Kim togubdur bu ezelden bu ebedde iki nûr
Biri bir nûr-ı yegâne biri nur-ı Mustafâ

Yokla imdi bunların sen maşrık u mağriblerin
Dört olub tâ kim bu ma‘nâ bular ne derde devâ

Çok ma‘ânî nazm idübsin Nakşiyâ illâ ki bu
Belki nazma gelmemişdir olalı kâl u belâ

3

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Kâf nûnın menşe’inden kopdı çün âhir Hüdâ
İndi dört harf içre câna düşdi ol Hak’dan cüdâ

Mim ayn dal nûndan gösterüb ol resmini
Ber-hevâ itdi ayağı ser-nigûn ağzı suda

Geydi ol emr-i ezeli kim egne rengin câmeler
Toldı andan kûh u sahrâ lîk yok bay u gedâ

Gördi ol menzil degildir yokdur insandan haber
İtdiler bir bir niyâzı isteyüb Hak’dan bekâ

İrdi çün ol em hidâyet geçdiler menzillerin
Kondılar bir gayrı milke çıkdı zâhirde sadâ

Kimi 'ulvîdir buların kimi süflî hilkati
Canı var yokdur hayâtı ekl ü şürb olmaz gıdâ

Dûr olub bunlar Hüdâ'dan ırmeyüb maksûdına
Yine itdiler niyâzı fehm idüb Hak'dan nidâ

Emr olundı yine bunlar itdiler bir bir sefer
Göçdiler bir milke togrı eyleyüb âhir du'â

Çalmub çün kûs-ı rihlet her biri kan ağladı
İrdiler ol şehre cânâ eyleyüb varım fedâ

Cem' olub ol emr-i evvel erikilüb Âdemde çün
İndiler bir bir zemîne aç gözün sen ey hümmâ

4

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
(Fe'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fe'ilün)

Yine irdi erba'înim girdi çün cismim ana
Vuslat itdim şeş cihetsiz söyledi yârim bana

Sırr-ı Âdemle müzeyyen eyleyüb sırrım benim
'Alleme'l-esmâya irdim ba'dehu geldim sana

Gördim anda bî-nişânı her nişân içre nişân
Kâr ider her bir nişândan ger cefâ vü ger vefâ

Âsmânın hayme itmiş şem‘asın nûr-ı cemâl
Oynadır zıll-ı hayâli bakdım ve kaldım tanâ

Gördim ol mir‘ât-i Hakk’ı nidügin bildim ‘ayân
Bakdım anda şeş cihâta re‘yi mer’i hep Hüdâ

Lîk gördim ehl-i kurbı ‘âlem-i gark içre çün
Dirlik eyler birlik içre ma‘rifetden mâverâ

Ben dahı irdim o bahre vuslat-ı yâr eyleyüb
Garka vardı cümle varım sırrım oldu evliyâ

İşbu istiğrâk içinde gör kerîmin kudretin
Zâhir oldu varlığından âyet-i fi‘l ü remâ

Soydı ‘unsurdan libâsım cismimi bî-misl idüb
Misle mir‘ât oldu mislim menzilim ‘arz u semâ

Hâsılı her bir sıfâtın gösterüb elvânını
Rengine renk itdi rengim kudretile ol hümâ

Çün irişdi erba‘înin men reânî sırrına
Nakşiyâ gam çekme imdi ol senindir dâ’imâ

5

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Gel ey sâlik işit benden kalemden gör nedir ma‘nâ
Ki ‘ârifler bilüb anı hakikat itdiler imlâ

İkinci bilmiş ol zâhid bu gökler levh-i mahfûzın
Degildir zerre yanında idersin gökde sen ihfâ

Nedir ol şehir-i a‘zam kim kurulmuş dört sütûn üzre
Konan durmaz geçer âhir gerek mü‘min gerek tersâ

Haber vir gel bu şehrin sen makâm-ı münzelinden kim
Konub göçmüştür ‘âşıklar hidâyet eyleyüb Mevlâ

Olub çün lam u bâ menzil makâm-ı aynıla cimdîr
Onat fehm eyle bu remzi gözin aç gelmeden ferdâ

Bu burcın pasibânından o şehir leşkerin bir bir
Haber bilmezler ey zâhid nedir başındaki gavgâ

İşitgil imdi sen tâ kim idem bir bir bugün ânı
Velî fehm bu remzim tutub cân kulağın sen hâ

Oluruz ‘aynıla leşker ikinci kef ile hâdır
Hisâb it bilmek istersen görünmez kimseye ammâ

Bular sûretde insandır velakin cismi cân olmaz
Bulardır ‘âlem-i manâ bulardır ‘âlem-i kübrâ

Bulardır bahr-ı vahdetden özin fehmeyleyen dürlər
Ki olmuştır sadeplerde bular bir gevher-i yektâ

İki yâ hâ ile zâhid ki gelmiştir bular halka
Odur kim cümle hükm eyler gerek esfel gerek a‘lâ

Geçenler işbu menzilden olur cim harfinin şâhı
Yöridir lutfıla kahrın olur emrinde her eşyâ

Budur ol nûr-ı a‘zam kim mukaddem sûret-i insân
Togurdı mâderi evvel dahı halk olmadan eşyâ

Bu harfin kesretin ol kim ider bir nokta ‘âlemde
Olur insan-ı kâmil ol ider mevtaları ihyâ

Çeküb el işbu kesretten olursan kendi Mecnûn’ın
Hakikat bilmiş ol Nakşî olursın sana sen Leylâ

6

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir gör Dabbe kim âhir cihân içre olur peydâ
Gelüb Beytû’l-Harem’den ol sadâsından tolar sahrâ

Dimişler ana levvâme kaçan kim ola ol zâhir
Sinin milk-i vücûdın çün olur hir hidmete evlâ

İdüb birlik gönül sen ol Hüdâ’dan gayrı bir şey’i
Komaz Beytû’l-Harem içre gerek a‘lâ vü ger ednâ

Kıyâmetden nişândır bu beşinci kim güneş âhir
Togar magrib diyârından zamân-ı Hazret-i ‘Îsâ

Mukaddem togmaya üç gün togub dördünci mağribden
Görüb ol halk-ı ‘âlem kim diyeler anda vâveylâ

Kalub bir dem bu hâl üzre yine ol cânib-i magrib
Batub emr-i Hüdâ ol dem ola zulmet bütün dünyâ

Togub çün sonra maşrıktan tamâmet gösterüb kendin
Zuhûr eyler anın sırrı gözin çün ey melek sîmâ

Eger görmezse sâlikler bu nazmım ‘âlem-i ma’ônâ
İşi düşvâr olur Nakşî kaçan ol dem erer ferdâ

7

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Görelidin vech-i pâkin çün ben oldım ‘âşık-ı şeydâ
Bitürdim ‘akl u idrâki olub ‘âlemlere rüsvâ

Düşüb dil âteş-i ‘aşka görüb gözler dilârâyı
Döker çeşm sirişkin ol dilinden âh u vâveylâ

Gezerken Mecnûn-veş âhir kalub sahrâ-yı Ŗaşk içre
Deminden vâdiler inler kaçan ol dir meded Leylâ

Tamâmet aldırub ‘aklın görüb ol vech-i dildârı
Yatur hayrân u mest olmuş vücûdın kan idüb serpâ

Şarâb-ı dest-i kudretten içenler Nakşiyâ âhir
Ayılmaz haşre dek anlar gezer üryân olub her câ

8

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir ol kim buyurmuşlar kaçan gökden iner ‘Îsâ
Urub Deccâl’i katl eyler ‘adâletle dolar her câ

İkinci gör nedir Mehdî ki ‘âlem ditreşür andan
Sürer hükmin cihân içre gerek zâhir gerek ihfâ

Nedir ‘Îsâ ile Mehdî kim eyler yerde cem‘iyyet
Bulardan kangıdır itdi imâmet hizmetin icrâ

Nedir bundan garaz şâhım küşâd it mekteb-i ‘ilmi
Okunsun nüsha-ı âdem bilinsün kudret-i Mevlâ

Birer ‘avrat olub âhir bulardan doğarlar âdem
Nazîri olmayub Nakşî olurlar ‘âlem-i kübrâ

9

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Bugün dergâh-ı ‘izzetden yine cûş eyledi deryâ
Hakâyık dürlerin dökdi donandı sîne’-i sahrâ

Mücellâ oldı dil levhi serâser nûr-ı iclâdan
Göründi özge bir ‘âlem hidâyet eyleyüb Mevlâ

Cemâlin gösterüb dilber bu mir‘ât-ı mücellâdan
Beni benden alub âhir ne ki var eyledi yağmâ

Bu nazmın kesb ile olmaz eyâ Mecnûn-ı dil-hasta
Meger rûz-ı elest içre yazıldın defter-i Leylâ

Zehî devlet ki ey Nakşî bulub ‘âlemde sen Hızr’ı
Hayât âbın içüb andan kelâmın eyledin ihyâ

10

Fâ‘îlâtün fâ‘îlâtün fâ‘îlâtün fâ‘îlün

Ben bana itdim dirîgâ eyledim kendim hatâ
Bilmedim aldırdım elden Rabb’im itmişken ‘atâ

Sürçmişem bu yolda Yâ Rab suçımı 'afv it benim
Yohsa gitdi devlet elden hasretâ vâveylatâ

Ser-nigûn oldım bu yolda tut elim kaldır beni
Sen ki tutmazsın ilâhîsen anı kimler tutâ

Şöyle kim çekdim firâk-ı ayrılık derdinden uş
Çekmişdir belki şâhım Hazret-i Âdem atâ

Yanmasun mı ol kişi kim bula ol bir gevheri
Bilmeyüb kadrini anın aldırub elden satâ

Bundan artık derd olur mı sevdüğinden bir kişi
Ayrılıb dâr-ı fenâdan 'âkıbet ansız yatâ

Kesmeyüb Hak'dan ümîdin yeter maksûdın bugün
Gel kemâl-i ma'nevîden Nakşiyâ turma 'atâ

11

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ger dilerseñ Hakk'ı bulmak gezme sakın her yana
Sen anı var sende bul sen sen sana gel sen sana

Gel nazar kıl levh-i dilde sırr-ı Hakk'a 'ârif ol
Gör ne işlerler yüzinden evliyâ vü enbiyâ

Bilmeyenler kendi nefsin Hakk'ı idrâk eylemez
Kim buyurmuşdır bu sırrı ol 'Aliyyü'l-Murtazâ

Mahzen-i sırr-ı Hüdâ it kalb-i pâkin var yörü

Açılub dürr-i me‘ânî seyr ola arz u semâ

Ol elest bezminde cânâ ‘aşk şarâbın içmeyen

Sâkî’-i devrân elinden derdine bulmaz devâ

Mâsivadan pâk idüb kalbin mücellâ eyleyen

Nakşiyâ anlardurur ‘âyine-i ‘âlem-nümâ

12

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Gel ey sâlik kulak tut gör nedir terkîb olan ma‘nâ

Biri yeldir biri âteş biri toprak biridir mâ

O kim su ile topraktır bilürsin süflîdir anlar

Olar kim bâd u âteşdir hakikat ‘ulvîdir ammâ

Biri tendir anın cânâ birisi cân olubdur bil

Ki ol hergiz fenâ bulmaz biri süflî olur efnâ

Bulardan kangıdır ol kim ki düşdi taşra ey sâlik

Ki bilmez iç yüzün hergiz gezer ‘âlemde ol a‘ômâ

Birinin rûhına cânâ dimişler rûh-ı hayvânî

Birinin rûh-ı insânî deyüb hem eylemiş ihfâ

İkinin yokla mâbeynin durur şeb-i çerâğ anda

Yanar leyl ü nehâr ey dil komışdır anda çün Mevlâ

Ne kemâldir dilâ ol kim eger râm olsa ol nefse
Kalur ol ‘âlem-i süflî kopar başında çok gavgâ

Anı gel yâr-i cân it kim alub hükm altına nefsi
Gözin açdırmayub hergiz tasarruf oluna ol tâ

Vekâlet hizmetin ol dem alub lâ harfi dildârın
Îmâm-ı hayy olub ma‘nâ nihâkın eyleye illâ

Biri şarkî biri garbî olub şehzâdeler bunlar
İkinin izdivâcından toga tâ bir melek-sîmâ

Ve ger ni nefsin alursa şerî‘at tîgini senden
Uyub ‘aklın ana cânâ ider ol hükmini icrâ

Gider bu saltanat elden gözin aç bilmiş ol âhir
Kalur mağlûb olur cânın ne ıssı ağlamak ferdâ

Ve koymazsa cân elden ‘adâlet şimşîrin bir dem
Kesüb başın anın cânâ ider hem ‘askerin yağmâ

Bulub Nemrûd-ı Şeddâd’ı dahı Fir‘avn-ı bed-kârı
Sürüb milk-i mevcûdından komaz Mûsâ gibi aslâ

Merâtib kat‘ idüb cânâ güzâr it işbu menzilden
İriş mülk-i bekâ içre olursın cümleden a‘lâ

Sürüb rahş-ı sabâ reftin alub taht-ı Süleymân’ı
Şikâr it hâtem-i sırrı ola hükminde tâ her câ

Bekâ bul geç fenâdan gel libâs it cümle eşyâ’ı
Görün her zerreden cânâ ki sensin ‘âlem-i kübrâ

O can kim işbu mektebden Hüdâyâ almadı dersin
Özinden bî-haberdir ol 'ilimden dem urur hayfâ

İdenler Nakşiyâ icrâ bugün Mecnûn-ı veş nazmım
Gehî cânânı cân eyler gehî ol cân olur Leylâ

13

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bihamdillah bu cismin tılsımın bozdırub Mevlâ
Girüb heft iklîmin gezem ne kim var Ôâlem-i ihfâ

Çü gördüm anda bir mih-rû tutar destinde bir levhi
Görinür şark u garb anda serâser nûr olub her câ

Başın kaldırmaz ol mih-rû bakar dâ'im çün ol levhe
Görür ol cümle ervâhı gerek esfel gerek a'lâ

Yedi tamu sekiz cennet bir altun topa bend olmuş
Durur ol levhin üstünde görünmez eyler istiğnâ

Yapılmış kasr-ı eyvânı müzeyyen ber-havâ bir yer
Kuşatmışdır melâikler ne yer gök var ne hod dünyâ

Velî var gice vü gündüz egerçi yoh sabah ahşam
Togar senden anın şemsi dolanmaz ol sakın aslâ

Degildir nesl-i Âdem'den ne kim vardır anın halkı
Özinden zâhir olmuşdır onat fehmit sözüm sen hâ

Bu menzildir ki ey sâlik ki senden gayrı kes yokdur
Temessüldür bu ‘âlem çün ne Âdem var ne hod Havvâ

‘Aceb gördim ben ol şehrin hakîkat cümle ferşinde
Akar ırmakları cânâ durur üstünde bir deryâ

Görinür levh-i dilden çün bugün Mecnûn-ı veş Nakşî
Tecellî eylese zâhid bu yüzden çok mıdır Leylâ

14

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ey benim yek-pâre gönlim sen sana gel sen sana
Eyleyen kimdir tecellî levh-i dilden bak bana

Bir gönüldür cümle ‘âlem sûretin nakşında bil
İkilik sığmaz araya olsa ‘âlem bir yana

Şeş cihâtın sırrı sensin çâr-ı ‘unsurdan seni
Gösterübdür kudretinden aç gözin sen ey hü mâ

Bağbân-ı dehr elinden bir kalemsin kim bugün
İşlenüb tutdın cihânı serteser önden sona

Bilmek istersen hakîkat işbu Nakşî’n remzini
Fehm idüb öz kendü nefsin Hakk’ı zikrit dâ’imâ

15

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Şerî‘atden hakîkatden haber soruş sen ey a‘ mâ
Murâdın nidügin bilsem su‘âlinden senin ammâ

Irakdan bu su    l olmaz edebden olmayub h  ric
Yak  nim olsun olmaz mı idüb dil mülkini tenh  

Kulak tut imdi ey s    il nedir sarr  f-ı     m gör
Ki dökdi taşra kevn içre sadeften dürlerin dery  

       at ger hak  kat kim bular bir cism-i v  hiddir
Biri tendir anın tut kim ana c  ndır biri g  y  

Kem  l-i ma  rifetden kim kit  bın mekteb-i dilden
Okurlar anı         lar olurlar     m-i k  br  

Bu sırra irmeyen z  hid irişmez vasl-ı dild  ra
Kalur bir k  r-ı evvelde bozarlar resmini serp  

Hak  kat aslıdır       n ki olmuşdır nih  n anda
Tuyub her sırların saklar iri  dirmez zev  l asl  

Biri emr-i n  b  vvetdir tutar ol     mi milki
Biri sırr-ı vil  yetdir ki eyler kalbleri ihy  

Gözün a   sözlerim fehmit bu pendim ihtiya  r eyle
Yak  n ol hazret-i Hakk'a açılsun sırr-ı ev edn  

  ki dürlü sıfatdır bu biri z  hir biri b  t  n
Biri genc-i Muhammed'dir bu sözden sen haber al h  

Olayd  n ger bana mahrem göreydin bu mahal içre
Ne söylerdim sana c  n   ki virmi    dir anı Mevl  

Mürekkebler olub deryâ şecerler ger kalem Nakşî
Olursa yazsalar vasfın o şeyler kalmaya aslâ

16

Be

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Zâhidâ vardır yolında çün ki yetmiş bin hicâb
Kim kalubdır her birinde neçe yüz bin şeyh u şâb

Nısfı zulmet çün ki anın nısfını nûr eyleyüb
Saklanub ol perdelerde zâtına itmiş nikâb

Lîk zulmet bellü cânâ yâ nedir bu remz-i nûr
Kim ola bunlar hicâbın örtile ol âfitâb

İmdi ebrâr-ı mukarreb biribirinden fark içün
Birine zenb oldı nûrı birine ‘ilm ü sevâb

Fehm idenler bu remzi aldı menzil içre çün
Çıkdı zulmet perdesinden oldı bu kevneyne kâb

Yâ bu hikmet nîki nazmın anlayanlar Nakşiyâ
Halk içinde hûr olur Hak katında dört kitâb

17

Te

Mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

Dilâ her derde dermândır şerî‘at
Marîz-i kalbe Lokmândır şerî‘at

‘Ubûdiyyet için cânâ ‘ibâdın
Başına tac u hâkândır şerî‘at

Bihamdillah ne kim vâ ehl-i cürme
Şifâ vü lutf u ihsândır şerî‘at

Nihân iken bugün nûr-ı hafâdan
Açıldı gevher-i kândır şerî‘at

Ne bilsün kadrini inkâr idenler
Anı bilmez ki îmândır şerî‘at

Gelübdür çün seni irşâd için ol
Kaçınma kutlu mihmândır şerî‘at

Bu mer‘â-yı cihân içre koyunı
Yedirmez kurda çobandır şer‘îat

Sürüb bir bir şeyâtîn ‘askerlerin ol
Komaz bu şehre derbândır şerî‘at

Oturmuşdır ‘adâlet tahtı üzre
Yöridir hükmini sultândır şerî‘at

Okursın sırrını cânâ anın sen
Özünde gizlü Kur’ândır şerî‘at

Tutubdur ‘âlemi bir bir ziyâsı
Yanar bir şem‘-i Yezdândır şerî‘at

Dimez a‘lâ ve ger ednâ ‘acebdır
Hakk’ın emrinde yeksândır şerî‘at

Okunmağla bilinmez sırrı anın
Ki şâhım saklı iz'ândır şerî'at

Cihân durdukça bil emr-i bekâdır
Anı sanma ki vîrândır şerî'at

Tarîk-i evliyâ ve enbiyâda
Okursın 'ilm ü 'irfândır şerî'at

Hakikat Nakşiyâ bu merdigâna
Tutarsa emrini cândır şerî'at

18

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Nedir ol 'ilm-i ilâhî kim virir câna hayât
Dirilür mürde-dil andan bir olur hayy u memât

Dükenür 'ömri cihânın irişür rustahîzi
Görinür ma'nevî haşrı bulur ol derde necât

Dil olur taşrası anın içi firdevs-i Hüdâ
İrişür 'âlem-i zevke bürinür zât u sıfât

Bular gör enfûsin anın ne ki itdim sana ben
Ki bite işlerin âhir ola zenbin hasenât

Bir elin mağribe âhir bir elin maşrika çün
İrişüb 'âlem-i ma'nâ seni cezb eyleye zât

Ten olub yerler vü gökler toğa senden güneşi

Ana cân eyleye cânın gide senden zulumât

Ulaşub ‘âlem-i ma‘nâ dil olub ma‘sûm u pâk

Ne ‘ibâdet kala anda ve ne hod savm u salât

Meger âhir duta ol kes dirile ‘akl u ma‘âş

Anı cezb itmeye Nakşî cezbeten min cezebât

19

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Hüdâ yâ ‘izzetin hakkı gönül levhin mücellâ it

Görüb gül-hâne-i dilden seni senden tesellâ it

Garîbindir dil-i şeydâ kalubdır çün ki lâ içre

Ulaşdır vaslına şâhım geçür sen lâdan illâ it

Halâs it hayme-i tenden bugün dil pîçesin yâ Rab

Götür hâk-i mezelletden anın sen kadrin a‘lâ it

Küşâd it mekteb-i ‘aşkın darığ itme gedâlardan

Okunsun nüsha-ı kudret dilimi medhinde gûyâ it

Ebûbekir ‘Ömer ‘Osmân ‘Alîyyü’l-Murtaza hakkı

Habîbim lutf idüb Nakşî’n keremden nazmın imzâ it

20

Dal

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Anın kim meyli dünyâdan alub kalbin yuya tevhîd
İder dil hânesin cânâ gözin aç pür-ziyâ tevhîd

Yakarsın nefis-i emmâren bugün sen âteş-i lâdan
Siler illâ vücûdından komaz hiç mâsivâ tevhîd

Açub dil mektebin âhir okursan ger 'aref dersin
Gönül pür-nûr olur şâhım ledün 'ilmin kura tevhîd

Çeküb el işbu kesretten yakub sen âteş-i 'aşkı
Girüb meydâna kan ağla kaçan ol dem tura tevhîd

Silüb dil levhin ey Nakşî arıtgıl kalb-i pâkin kim
Togub burc-ı hidâyet ol ola 'âlem-nümâ tevhîd

21

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dâd elinden münkirîn sad hezâr feryâd u dâd
Kim kaçar Hak'dan görürsün yok bularda i'tikâd

Redd idüb ehlin kelâmın kurb-ı Hak'dan dûr olub
İblîs-i merdûda dönmiş durmayub eyler 'inâd

Görse bir ehl-i ma'ârif rengini tağyîr idüb
Gösterir buğz u 'adâvet eyleyüb cehli küşâd

Dem urur ‘ilm ü ‘amelden şöyle kim ‘aklınca ol
Lîk kalmış gaflet içre yoklasın bir kurı âd

Bağlanubdur bu ârâda eyleyüb cehlin ilâh
Bî-haber şirk-i hafîden âşinâlar cümle yâd

Sâlike itmez tenezzül lîki bilmez kim anı
Kimi begdir kimi paşa kimisi Sultân Murâd

Gam degildir Nakşiyâ münkir bu yoldan dönmesi
Kim bular hayvân gelübdür eylemez kadrin ziyâd

22

Ra

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

‘Aşkıla bünyâd olalıdan kalbimiz ma‘mûrdur
Menzil-i maksûda irdik cân u dil mesrûrdır

Mekteb-i ‘aşk içre cânâ okunub esrâr-ı Hak
‘Ârif-i billah olub dil dîdeler pür-nûrdır

‘Âşkî hem-râh eyleyeliden kanda baksak zâhidâ
Çeşmimiz bînâ olubdur Hak bize manzûrdır

Ma‘nâ’-ı âfâk u enfus ‘ilm-i vahdet min ledün
Okunubdur levh-i dilde sanma kim mestûrdır

Çekmişiz el gayrıdan biz Hak’durur maksûdımız
İtmeziz şirk-i ihfâ aslımız gayyûrdır

Len terânî remzin ey dil fehmiden ‘âşık bugün
Mûsâ-veş maksûda irdi her mekânı Tûr’dır

Gösterildün levh-i dil Tâ vü Yâse sırrını
Kalbimiz bir gizli gencdür Nakşî ana gencûrdır

23

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Bir acâyib ‘aşka düşdüm anda dermân gizlidir
Çekmezem gam hamdulillah bile Lokmân gizlidir

Kesret-i zıll-i hayâli gösteren fâ‘il gibi
Sûretin nakşında şâhım nefh olan cânân gizlidir

Çâr-ı ‘unsurdan göründün gerçi kim bir katresin
Defter-i hüsninde cânâ bahr-i ‘ummân gizlidir

Sâni‘in bulmak dilersen sun‘in elden koyma kim
Ansız olmaz çâr-ı ‘unsur anda Rahmân gizlidir

Küntü kenzin gevherin sen bulmak istersen eger
Nakşiyâ kendinde yokla sende ol kân gizlidir

24

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Yâ ilâhî bilmezem bu bendeki sevdâ nedir
Yâ senin ‘aşkın yolında çekdigim gavgâ nedir

Od u su toprāk u yelden söylenen gevherinin
Yâ gönül mülkinde şâhım çalkanan deryâ nedir

Cümleden ‘ibret budur kim nefh olan pür-nûr iken
Neçeler illâya düşmüş neçesinde lâ nedir

Evvel oldur âhir oldur zâhir oldur bâtın ol
Lâyı ıskât ile imdi bilmiş ol illâ nedir

Ref‘ idüb kendin aradan bilmeyenler nefsi
Kaldı zulmet içre anlar bilmedi Mevlâ nedir

Dem urub halkın içinde zâhid-i hod-bîn bugün
Cehlin izhâr eyleyüb bu itdiği da‘vâ nedir

İtmeyenler kûh-ı kâfî Nakşiyâ seyr yâ şikâr
Bilmediler milk-i dilden per uçan ‘ankâ’ nedir

25

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

Ne kim söyler sana benden o hakdır
İşdirse özin bil hak kulakdır

Sakın hakdır sözüm gel yüz çevirme
Egerçi söyleyen dildir dudakdır

Sorarsan âteş-i ‘aşkı bugün sen
Derûn-ı sînem içre bir ocakdır

Sevüb ‘âşıkların cânâ ezelden
Yakar ‘aşk odına cânın kıyakdır

Yöri zâhid bu sevdâdan elin çek
Sakın sanma bu menziller durakdır

Halâs it kendüni bend u belâdan
Ki dâ'im itdügi sana tuzakdır

Bugün Nakşî gören 'aşkında yârin
Sakınmaz cânını merd-i koçakdır

26

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Eyâ sen sanma kim senden bu güftârı dihân söyler
Veyâ terkîb olan 'unsur yâhud lahm-ı zebân söyler

Seni ol sana bildirmek murâdın kasd idüb Mevlâ
'Anâsırdan geyüb bir ton yüzinden tercümân söyler

Yaratdı cümle eşyâyı özin pinhân idüb anda
Görindi nice bin yüzden velî kendi nihân söyler

Olar kim bilmedi nefsin 'arefden almayub dersi
Degildir Hakk'a 'ârifler özin bilmez yalan söyler

Kimindir bunca cünbüşler kimindir nutk iden gevher
Özinden olmadın 'ârif ki senden özge kân söyler

Hayâl-i zıll u ter ibret görinen hayme'-i tende
Degildir nutk iden sûret derûnunda duran söyler

Sekâhüm Rabbühüm hamrın içen 'âşıklar ey Nakşî
İrer ma'sûkına anlar mekândan lâ-mekân söyler

27

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Bul dilâ genc-i nihânı sen de sürûrlık budur
Şirk-i ihfâdan halâs olgıl dil-âverlik budur

Perde’ -i kesret-nümâdan seyr idüb bu vahdeti
Keşf-i râz itme sakın kim pîr ü perverlik budur

On sekiz bin ‘âlemin sırrın temâşâ eyleyüb
Sûret-i vahdetden güzâr itgil dil-âverlik budur

Cür‘a-ı câm-ı elesti dest-i kudretten bu gün
Nûş idüb ayılma sen kim haşre dek erlik budur

Bâb-ı ‘aşkın mektebinden ders-i Hakk’ı Nakşiyâ
Bî-hurûf nutk eyle anı çün kim rehberlik budur

28

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hitâb-ı ‘alleme’l-esmâ rumûz-ı sırr-ı insândır
Kitâb-ı nokta’ -i evvel hakîkat ehl-i ‘irfândır

Lisân-ı ‘ilm-i esrârın o kim fehmeylemez remzin
Görinür sûretâ insân velî ma‘nide hayvândır

Olar kim rû-yı dildârı temâşâ itdi her yüzden
Çıkarlar ârâdan anlar bu ma‘nâ özge seyrândır

Kaçan kim ol kemân-ebrû girer meydân-ı ‘aşk içre
Başın tob eyler ‘âşıklar anın kim zülfi çevgândır

Diler bir demde katl eyler serâser ‘âlemin halkın
Yazılmaz bir nefes cürmi rızâ’-ı hükm-i sultândır

Binâ’-ı dest-i kudretdir yıkılmaz bilmiş ol Nakşî
Libâsın tâzeler ancak akıllar bunda hayrândır

29

Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Bugün ol ‘îd-i ekberdir gelin kurbâna ‘âşıklar
Giyerler câme-i gülgûn kıyarlar cana ‘âşıklar

Karâr itmez düşer ol dem görüb ol şem-i rûyında
Yanar kandîl-i ‘aşk içre olur pervâne ‘âşıklar

Şarâb-ı ‘aşk-ı dildârı içüb meyhâne-i dilden
Tamâmet aldırub ‘aklın gezer mestâne ‘âşıklar

Yakarlar pûte-i ‘aşkı bular insân-ı kâmilden
Olurlar cevher-i evvel irer ol kâna ‘âşıklar

Geçer şekl-i behâyimden hemân pervâz urur bunlar
Tenezzül eylemez hiç sûret-i insâna ‘âşıklar

Başın tob eyledi Nakşî girüb meydân-ı ‘aşk içre
Salâdır cem‘ olan gelsün bugün meydâna ‘âşıklar

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Aceb gördüm bu 'âlem halkın ey yâr
Gözleri serserî cânâ ne kim var

Bahâyimler gibi dâr-ı fenâda
Hevâ' -ı nefse olmuşlar giriftâr

Haberdâr olmayub âhir özinden
Kalubdur her biri zulmetde nâçâr

Gel ey zâhid tefekkür it bu nazmı
Kabûl it sözlerim redd itme zinhâr

Geçüb âhir cehâlet perdesinden
Selâmet bul özinden ol haberdâr

Hevâ' -ı nefsile cevelân idenler
Döner kat kat libâs-ı renge tekrâr

Budur cânâ hevânın iktizâsı
Yöridir hükmini ol çâr u nâçâr

Bu sırrı bilmedin geçdi zamânın
Kanı gayret kanı nâmus kanı 'âr

Sözim hakdır itmezsen iz'ân
Sakın redd eyleyüb gel itme inkâr

Bu dilden zâhidâ fehm itmeyenler
Cehâlet bendine olmuş giriftâr

Ne kim kesb eyledin sende su'âlin
İder gönlin gerek gen tut gerek târ

Yitirdin zâyi' itdin bunca 'ömri
Sana sen olmadın bir dem talebkâr

Olar kim geçmedi varlık hicâbın
Sebük-bâr olmadı anlar sebük-bâr

Bilenler küfrile îmânı zâhid
Zebân-ı 'ârife eylerler ikrâr

Geçersin almadın şirk ü hafâdan
Özinden gayrı yok bildin ki deyyâr

Bu nakşın sözlerin bilmek dilersen
Bulub bir ehli söylet eyle efkâr

Ve ger ni reddiden Nakşî'n kelâmın
Kalur zulmet bucağında günahkâr

31

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Kendi nefsin bilmeyen ol yâri bilmez kandadır
Almayan dilden haber dildârı bilmez kandadır

Rah-nümâ-yı 'âlemin şehrin temâşâ itmeyen
Benzer ol â'mâya kim yolları bilmez kandadır

Kokmayanlar her seher çün bağ-ı hüsnin gülleri
Sûretâ bülbül geçer gülzârı bilmez kandadır

Ref' idüb kendin aradan olmayan cân içre cân
Da'vâsı bătıldır anın vâr bilmez kandadır

Levh-i dilden silmeyen zulmet hicâbın Nakşiyâ
Şemsi görmez gözleri envârı bilmez kandadır

32

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şeş cihetden el çekenler bî-cihet bir kân olur
Ref' ider 'unsur hicâbın kul iken sultân olur

Varmasız u gelmesiz bî-cism-i kalıb içre çün
Bu makâm-ı 'âlî içre Hak ana mihmân olur

'Akl irişmez bu arâya kim bu yerde zâhidâ
Neçe yüz bin 'akl-ı sâlik vâleh ü hayrân olur

Kanı bir Mansûr-ı 'âlem kim bu nazm-ı pâki
Anlayub ol dâra berdâr olmağa kurbân olur

Merd isen fehmit kelâmım kim bu meyden içmeyen
Ayılub gaflet meyinden sanma kim insân olur

Bulmasa bir kes mürebbî nefsin idrâk itmeyüb
'Âlem-i kalbe irişmez sırr-ı sergerdân olur

Cümleden 'ibret budur kim Nakşiyâ nazmın senin
Münkire küfr ü dalâlet mü'mine îmân olur

33

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Ne kim kesb eyledin bunda ey yâr
Zuhûr ider bekâda çâr u nâçâr

Geyüb dâm-ı belâ içre libâsın
Görinür rengi anın yine tekrâr

Eger 'aklın irişmezse bu kâra
Bulub bir ehli zâhid ana yalvâr

(Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün)

Olmaya ger ehli anın dest-gîr
Bitmez işin şöyle bil ey şehriyâr

Geç bu zulmet perdesinden aç gözin
Olmayasın tâ ki şâhım ehl-i nâr

Bulmayan insan-ı kâmil ey dede
Geçmedi zulmet hicâbın oldu zâr

Hoş nasîhatdır bu Nakşî 'âkile
Besdurur bu imdi gel eyle karâr

34

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Yine itdi hareket çün ki muhabbet ne ki var
Olub ol 'ayn-ı îmânım beni şâd eyledi yâr

Yüceler mertebem âhir bana ‘arz oldu bekâ
Vatan-ı asla irişmek için ey şâh-ı kibâr

Ki budur menzil-i ihsân kapudur cümleye bu
Açan anlar bu rumûzı çalışub leyl ü nehâr

Görinüb sırr-ı hadd-i ‘irfân irişüb aldı yolum
Didi bu mahfel-i cândır beri gel itme firâr

İşidüb pendini anın kulak urmayub ana
Güzâr itdim ol arâdan ki idem yâri şikâr

Geçirüb görine Mevlâ beni bundan dahı çün
Didi bâbın bu degildir ol sen harîdar

Girüb âhir yârime çün kadem urdum kademe
Ki ‘ayân ola derecem gide üstümdeki bâr

İrişüb menzirim âhir ana ey tâlib-i cân
Didim ey Kâdir-i Mevlâ bu mıdır ol ulu kâr

Didi hamd it yörü Nakşî budur ol sırr-ı hafî
Ki irenler bu araya ider anınla karâr

35

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Dil-i Allah ile cânâ bu remzi fehm idersen ger
Düşür ‘aklın Muhammed’le ve ger ni gitti elden ser

Delî olmaklık sa‘âdettir kim ‘akl-ı evveldir
Odur kim bildi her şeyi olub ol cümleten mehter

O kes kim içmedi âhir hakîkat işbu şerbetten
Kalur zulmet bucâğında tahâretsiz olub bir har

İçenler râh-ı ‘aşk içre bu şerbetden bugün cânâ
İderler gasl-ı rûhânî tamâmet ey şeh-i kişver

Anın kim olmadı kalbi cenâbetden bu yüzden pâk
Ne ıssı ger ola anın dilinde hücceti ezber

Bu ten yumakla ey zâhid alınmaz menzil-i maksûd
Ki ol bir cism-i fânîdir derûnın eylegil enver

Bulub bir cism-i Hakkânî ebed ayrılmagıl Hak’dan
Elin çek şirk-i ihfâdan ki atdı anı peygamber

Fenâdan el çeküb âhir mülkinde ol sultân
Özin kullıktan azâd it cihân içre olub server

Güzâr it işbu menzilden çözüb zünnârını âhir
Halâs ol zulmet-i tenden dilersen içesin kevser

Geçüb âhir bu menzilden kapundan taşra gel âhir
Cenâbetten arın pâk ol bu cismin gevherin göster

Ve ger ni bin yıl okursan bugün sen ak u karadan
‘İlimden nesne bilmezsin kalur pûşîde ol dilber

Gider bu saltanat elden kalursın ‘âlem-i süflî
‘Urûc itmez olur kalbin olursın cümleden ebter

Budur ben bildigim zâhid bu ‘ilmi bilmeyen câhil
Ne bilsin ol bu esrârı ki oldur esb ü har ester

‘Aceb nazmittin ey Nakşî bu ders-i pür-mu‘ammâyı
Nazîrin yok cihân içre Hüdâ hakkı ki ersin er

36

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ey bugün meydân-ı ‘aşkıta eyleyen da‘vâ-yı yâr
Gel berî sür esb ü tazın göre elde ne kim vâr

Kim anın isbâtı cândır ‘âlem-i ma‘nîde çün
Virmek ister imdi anı itmeyüb andan firâr

‘Âşık-ı şeydâ olalar mezheb-i ‘irfân ile
Ten eyler cümle nâsı eyleyüb varın nisâr

Tâ ki yetmiş bin hicâbı ref‘ idüb ol pâdişâh
İre bu kulluk kemâle itdirüb kendin şikâr

Söz budur kim itdim anı aç gözin ey merd-i hâs
Geç bu gaflet perdesinden olmayub sen hor u zâr

Olmayaydı nazm-ı pâkim ey perî makbûl-ı Hak
Söylemezdi rû-yı Nakşî’den sana perverd-gâr

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Ger dilerseñ Hakk'a vuslat olma zâhid 'akla yâr
Kim münezzehdir bu 'aklın bildiginden Gird-gâr

Ana benzer bu arâ kim meşveret-zenler ile
Eyleyüb 'aksin idersin her ne dirse âşikâr

Kim anı eksik kemikden etdi Hak kim egridir
Doğrıdır imdi hilâfı egrinin ey şehriyâr

'Aklı dahı bu arâda şöyle bil kim zâhidâ
Sol yanından aldı rûhın ol şeh-i 'âlî-tebâr

İmdi fehm it işbu remzi her ne dir 'aklın sana
'Aksin eyle tâ ki yârın olma sen şerm-sâr

Kim degildir 'akl-ı küll bu âdemîde şöyle bil
Cüz'îdir itmez ihâtâ 'ilm-i zâtî her ne var

Her ne hükm eylerse 'aklın zât-ı pâkin künhine
Sen hilâfın tut anla kim 'akla sığmaz âşikâr

Sana pesdir len terânî hüccet istersen eger
Yohsa mahfî kaldı ma'nâ olmadı âhir şikâr

Gel 'areftü nüktesinden al haber ey dîn eri
Geç bu benlik perdesinden Hakk ile eyle karâr

'Ayn olub gayrıdan el çek gayrın uymaz 'aynına
Evvel âhir budurur kim ol budur kavı-i kibâr

Çok ‘ayân itme bu sırrı tut sözüm ey Nakşiyâ
Kim getirmez halk-ı ‘âlem senden eylerler firâr

38

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Her mekâna şeref insân iledir
Nitekim tende ziyâ cân iledir

İden anınla ana imdi vusûl
Özi mahfî sözi Kur‘ân iledir

Ki bu mahfîde iki el var o ilin
Biri gayra biri bir kân iledir

İder anlarla işi Hakk ne ki var
Nitekim bu iki devrân iledir

Bu dili bilmeyen âdem güzelim
Ne bilürse gine noksân iledir

Gözin aç ince hayâl iledir
Ki bu nazmım katı ‘irfân iledir

Bu gönül vahyidurur gafleti ko
Ne ki itdin dime iz‘ân iledir

Çok mıdır bunca hüner Nakşî’ye kim
Gice gündüz işi Subhân iledir

39

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
(Fe' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fe' ilün)

Çâr-ı 'unsurdan elin çek meded insân olagör
Maksad-ı sıdka iriş ey perî gel cân olagör

Dil olub süflîde kalma per ü bâl aç sefer it
Vatan-ı asla iriş 'ulvîde sultân olagör

Limeni' l-milke kadem bas küll olub gayrîyı ko
Çek elin cüz'îden ey meh yörü var kânî olagör

Sakın ol kâle dayanma basagör hâle kadem
Okuyub 'ilm-i ledünni şâh-ı merdân olagör

Dürr-i yektâ olub âhir koma kendin karada
Güzâr it zulmet-i tende yörü 'ummân olagör

Geçegör işbu garazdan ki budur zenb-i kavî
Cevher-i mahz olub âhir bir ulu kân olagör

Gele ey Nakşî-i şeydâ yeter itdin haberi
Tutub âhir bu lisânı yörü pünhân olagör

40

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Yine deryâ-yı dil taşıdı çıkardı bir 'aceb gevher
Ki anı görmedi hergiz dilâ 'ömrinde bir zerger

Bu cevher durur kim hakikat bu cihân içre
Anın var ismi yok resmi togurdı anı bir server

Giyerdi câme-i rengîn görindi dürli elvânı
Cihânı kapladı düpdüz tehî-dest kalmadı bir yer

İki destindedir ‘âlem eceldir çeşm-i ebrûsı
Gören başdan çıkar anı tamâmet gösterüb ol ser

Bir eli mağribde anın bir eli maşrık diyârında
Olub gündüzlere nâzır birisi gicesin bekler

Bular meşhûr-ı ‘âlemdir hakikat ‘ilm ü hikmetde
Kimse görmemiş mislin okurlar her dili ezber

Görinür cânib-i maşrık biri da‘vâ-yı hâs eyler
Biri mağrib diyârında görünmez dir ki menûn er

İki şâh-ı cihândır bu tutarlar kâseyi elde
Birinde zehr içre âdem birinde bâde’-i kevser

Birin elif ü ‘ayn u dâl alub bend eylemiş muhkem
Birin tevhîdi zammitmiş ki zikrin eylese enver

İkinin mâverâsın gör karâr itme bu yerden kim
İriş sahrâ-yı ‘irfâna cihân içre döküb terler

Buna sâhib-kırân ister ve ger ni yohsa ey Nakşî
Çıkubdur cân u başından bu yolda neçe ‘Anterler

Gör nedir uçmag u hûrî hem dahı gılmân-ı yâr
Kim seninle bîledir ol gayrıda itmez karâr

Hem Burâk u kasr-ı ma' nâ Kevser u Tûbâ ile
İdrîs u Rıdvân u cennet dahı gayrı her ne vār

Hem nedir gör çâr-ı ırmak kim biri sudur anın
Biri hamr u biri süddür biri baldır yokla vār

Ger ezel şehrinde yâ gör her biri bunlar nedir
İtmeye tâ kim ebedde cümlesi senden firâr

Dinle imdi bu kelâmım ger özinse râsihûn
Kim anı te' vîle çekti remzile Perverd-gâr

Olmaya 'ilmi limmî ma' nâ şöyle bil kim zâhidâ
Viremez Kur'âna ma' nâ zâhir olmaz işbu kâr

İstimâ' it imdi anı ideyin bir bir 'ayân
Kalmasun pûşîde ma' nâ 'ilmim olsun âşikâr

Bu gönül uçmakdurur bil 'aşkın olmışdır Burâk
Ka'r-ı halka teşbîh itdim eyleyüb nazmım nisâr

'Aklını tûbâyâ tuttım kevsere ittim kerem
İdrîs'e ihsân dinildi anla sır ey şehriyâr

Kuvvet-i rûh oldı vildân hem ferîştehler nefes
Kim virir câna hayâtı açılur şehr ü diyâr

Hem dahî Rıdvân rızâdır sırdurur sudan murâd
Hamra dirler ma‘rifet çün idegör anı şikâr

Süd ise ‘ilm-i ledündür âhir hilm oldu ‘asel
Kim akar cennetde bunlar durmayub leyl ü nehâr

Pesdürür bu nazm-ı pâkin ‘ârifâna Nakşiyâ
Gayra fâş itme kerem kıl eylegil bunda karâr

42

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Benim bu ders-i bî- harfîm sorarsan aslı Hak’dandır
Me‘ânî kesb ider durmaz dehânsız bir dudakdandır

Bunı sayd itmeyen sâlik irişmez kurb-ı sultâna
Kalur nâr-ı firâk içre egerçi bir burâkdandır

Taleb-i râhında sâlikler eger bulmazsa bir kâmil
Vefâ virmez anın sa‘yi ki istek pek ırakdandır

Kelâmın fehm iden Nakşî cihân-ı bî-vefâ içre
Sebk-dâşındır ol kes bil ki ol ulu ocakdandır

43

Fe‘îlâtün fe‘îlâtün fe‘îlâtün fe‘îlün

Çek elin ey perî tenden yörü var cân olagör
İrişüb şâhid-i maksûdına bir kân olagör

Bozagör işbu tılsımı okuyub ‘ilm-i ledün
Komayub tahtı behî mülke sultân olagör

Giderüb senligi senden er olub ey perî sen
Gehî zâhirden hurûş it gehî pünhân olagör

Gıceyi gündüze katma viriben ana fenâ
Kevn-i milk-i bekâda meh-i tabân olagör

Bu dili her denî bilmez gözin aç âdemisen
Bulub ehlini anın sen kul u kurbân olagör

Bu derdine muhassıl sana Nakşî'n güzelim
Anlayıb nazmını anın anı bul an olagör

44

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hüdâ zâhirdir ey gâfil işit kim halkdurur mestûr
Hilâfın anlayub zâhid gel olma Hak'dan dūr

Seni sen sanma kim sensin bu kesret 'ayn-ı vahdetdir
Bürinüb çâr-ı 'unsurı yüzinden eyledi ma'ûmûr

Sana yetmez mi bu hüccet güneş kim toga 'âlemde
Girer her gurfeden pertev olur çün hâneler pür-nûr

Bu sözden bilmeyüb zâhid işitdim taş atarmışsın
Dokanur başına bir gün sakın ey gâfil epsem tur

Yeter bu pendin ey Nakşî alan bir kılden almışdır
Kulağın bursalar çengin Ene'l-Hak çağırır tanbûr

45

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Gel berü merd-i cihân ol ey perî bir câna er
Varlığından el çeküb sen vuslat-ı câna er

Çek elin dâr-ı fenâdan kûs-i rihlet çalmadın
Kıl sefer mülk-i bekâya mevti yok ihsâna er

Serseri gezme cihânda âdem ol bir iş başaer
Mürşid-i kâmilden el al menzîl-i sultâna er

Geç nübüvvet perdesinde ir makâm-ı vuslata
Gir vilâyet şehri içre Ahmed-i Rahmâna er

Bir dürr-i yektâ güzelsin solmadı hüsnin senin
Çık 'anâsır perdesinden mâhi-veş 'ummâna er

İstimâ' itdinse zâhid ger kelâm-ı Nakşî'i
Kangı ma' dinden ki geldin yine var ol kâna er

46

Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

Dilâ itmek dilersen hacc-ı ekber
Duhûl it kalbe imdi olma ebter

Bilürsin kim dimişler beyt-i Hak'dır
Giren ana bulur Hakk'ı olur er

Degildir taş u topraktan binâsı
İdübdür anı kudret nûrî enver

Ene'l-Hak sırrına irmek diler sen
Tavâf it sen o beyti ol hüner-ver

Odur kim itmişler ana secde
Olubdur ey perî iblîs-i bed-har

Sana itdim bu 'ilmin intihâsın
Kabul eyle gözün aç onasan ger

'Alfîlik eyleyüb ana girenler
Hakikat buldı Kanber kokdı 'anber

Degil mi şehir-i 'ilmin bâbı ol kes
Ki itmişler ehâdis içre server

Îmân it sözlerim lutf u kerem kıl
Bu yolda ey bizi kesdir meded-ser

O kalbe girmeyince Nakşî âhir
Tecellî itmedi billahi dilber

47

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bir 'acâyib şehre irdim âdemîden yok eser
Lîk zîn olmuş melekler sûret-i yüzden seyr

Resmi var ismi anılmaz san vücûda gelmemiş
Âlet-i Hakk olmuş ancak ne melek var ne beşer

Şeş cihetden taşra renklerin bî-renk idüb
Her biri irmiş murâda kalmış anlardan sefer

Sûretâ âdemdir ammâ sîreti bir gayrıdır
‘Akl irişmez bu arāya münkire budur haber

Mazhar-ı zât-ı Hüdâ’dır ma’ nâ içre her biri
Kârı bunların yüzinden pâdişâh içre bahr u ber

Üçler ü kırklar u yediler tâ varınca binlere
Bahş olur devlet bulara muttasıl şâm u seher

Lîk görmez anı göz yâ meger ‘aynın gözi
Açıla ‘aynıla ‘ayn göre ey cân-ı peder

‘Aynıla ‘aynı görenler bildi ‘aynın ‘aynını
Bakmadı ol gayrı ‘ayna kim o ködür mu‘teber

Şehr-i ‘ilme yol bulanlar ‘âlem içre Nakşiyâ
Anlayub nazmın iderler başlarında tâc-ı ser

48

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Sûre’ -i İhlâs’ı sayd it zâtın isbât eyle var
Yohsa zâhid sen anı isbâtıla bitmez bu kâr

Leyse fi’ d-dâreyni fehm it kes ta‘alluk bendini
Şîrk-i ihfâdan halâs ol nûra tebdîl ola nâr

Gâh celâl u gâh cemâlin olub âhir mazharı
İşlene cânâ yüzinden san’at-ı Perverd-gâr

Kâbe kevseynin sıfatın sırr-ı ihfâdan alub
Gösterüb kesret yüzinden zâtın itdi âşikâr

Hâsılı gaynın gidersen ey perî sen noktasın
‘Ayn olur cismin hakikat ki oldur dâr-ı karâr

Ger ihâtâ itmeye ‘aklın kelâm-ı Nakşî’yi
Ölmeden ‘âlemde zâhid var ana eyle tımâr

49

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ey bugün ‘âlim geçenler mekteb-i ‘irfân nedir
Pîr olub ol mekteb içre togmadan oğlân nedir

Fehm idenler nazm-ı pâkım ‘âlem içre ey perî
‘Âlem-i milk-i hafâda maksad-ı insân nedir

Perde’-i vuslatda sâlik küfr-i akrân olmagıl
Çâr-ı ‘unsur terkîbinde sed olan îmân nedir

Cümleden bir enfüs içre çâr-yâr-ı Mustafâ
Ger Bekir ü ger ‘Ömer ger ‘Alî ‘Osmân nedir

Keşf olub âhir hakikat levh-i dilden ey perî
Gösterüb bin dürlü sûret ‘arz olan dîvân nedir

Anladın bildin cihânı turalım ey müdde‘î
Yâ bu cismin cünbişinden vir haber vildân nedir

Eyleyüb kat’-ı menâzil yakasın çâk itmedin
Ber-hevâ üç semâda per uçan mercân nedir

Mağrib u maşrık arası ser-te-ser ma‘mûr iken
Olmayub bir kan yerde mahfil-i sultân nedir

Bu ribât-ı köhne içre bir dahı kimdir kim ol
Bir yüzi âdemdir anın bir yüzi hayvân nedir

Nakşiyâ hakdır kelâmın lîk bu cism içre yâ
Ger hayât u ‘akl u nefsin ger ola iz‘ân nedir

50

Ze

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Aslımız hûdur bizim kân gelmişüz
Oldurur kim halka biz cân gelmişüz

Dest-i kudret eyleyendür perverîş
Anınçün kâmil insan gelmişüz

Dîv ü perî emrimizde râm olub
Hâtem-i vakt-i Süleymân gelmişüz

Gösterüb yüz çâr-ı ‘unsûrdan bugün
Âşikâruz sanma gama pünhân gelmişüz

Artub eksilmez münevver nûrımız
Anınçün kâmil insan gelmişüz

Vâris-i mülkiz bizimdir saltanat
Pâdişâh her güne sultân gelmişüz

Gelmemişdir arkamız hergiz yire
Küntü kenz-i dehre merdân gelmişüz

Câm-ı aşkın nûş idüb bir cür'âsın
Evvel âhir mest ü hayrân gelmişüz

Âkiliz tâc u kabâyı neyleriz
Bu cihâna çünki üryân gelmişüz

Hasta diller derdinin dermânına
Merhem-i Hakk'ız ki Lokmân gelmişüz

Ol kim eyler başını aşk içre tob
Nakşiyâ biz ana çevgân gelmişüz

51

Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

Cân virmezsen yörü var cân ele girmez
Bitmez bu işin hak buna cânân ele girmez

Serkeşlik idüb kalsan eger âlem-i süflî
Ulvîde olan ilmîle irfân ele girmez

Gelmezse sana Cibrîl-i Hak da vet-i yâre
Göstermez özin ma'den-i Kur'ân ele girmez

Tob eyle başın menzil alub dâr-ı fenâda
Sür esb-i sabâ reftini meydân ele girmez

Kalmazsa kalem hayrıla şer yazmadan âhir
Kulluk yazılıb vuslat-ı sultân ele girmez

Dil derdinin istersen eger bunda devâsın
Tut dâmen-i lutfın ki bu lokmân ele girmez

Yâd elinden elin çekmeyenin Nakşî hakikat
Bendi çözülür yârıla seyrân ele girmez

52

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Erenler kadr-i insâna harîdâr-ı cemâl olmaz
Cihât-ı sitteden destin çeker kim bu gümân olmaz

Eger berr ü eger bahr ü tamâmet ol bekâ tohmın
Kademden feyz alur cânı fenâ olmak muhâl olmaz

Ne kahrında hayâl anlar ne lutfında umar bir şey
Geçer havf u recâsından 'ademdir bunda kal olmaz

Onat fehm eyle ey zâhid bu söz ince hayâl ister
Ki bu nazm-ı dürer-bârım hevâ ile makâl olmaz

Bu sırrı bilmek istersen hây-ı hûyından
İşit kim ihtiyâr ile ırakdan bu su'âl olmaz

Bir ol birlikde dirlik it cihâna bakmayub ahvel
Sırat-ı mustakîm anla ki gayrıdan mecâl olmaz

Bular devletdürür kim bil hakikat bu cihân içre
Bulunmaz mâverâ bunda ki bunsız kes ricâl olmaz

Sana olmazsa ey Nakşî bu devlet şeyh-i kâmilden
Görünmez Hak ana hergiz kalur ol ehl-i hâl olmaz

53

Şın

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Ne güzeldir iki gömlek ki bu sır olmaya fâş
Budur erlik çıka amma birisinden iki baş

Ki gelenler bu cihâna ikiden hâlî degil
Biri lâ-havfa düşübdür birisinin gözi yaş

Yöri var eyle tefekkür bu rumûza ne ki vâ
Haber al ey perî andan vatan-ı asla ulaş

Ki ola bir iki deryâ gide benlik aradan
Tuta sırrın dü cihânı kala bu cenk ü savaş

Budur âhir sana pendim dilerisen ger anı
Sırrı gûyende bu Nakşî’n yörü var turma tolaş

54

Kaf

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Lî me‘ Allah mektebinde okudınsa bir sebak
Sen seni bildin nedensin aç gözin bir hoşca bak

Var yörü bul bir mürebbi bilmek istersen anı
Nutkın icrâ eyle anın bildigin elden bırak

Var kadem bas râh-ı ‘aşka senligin tagın gider
Yak anı ‘aşkın yolında baş açık yalın ayak

Geç bu gaflet perdesinden nefsin idrâk eylegil
Şirk-i ihfâdan halâs ol kim cânâ durak

Sen seni ‘âlim sanursın ‘âlim oldur zâhidâ
Levh-i dilden ola dersi olmaya fem dil dudak

Ten kulağı dinlemez zâhid kelâm-ı Nakşî’yi
Cân kulağı dinler anı var mı sende ol kulak

55

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Levh-i dilden sil hicâbı ey gönül gel cânâ bak
Gir vücûdın içre şâhım aç gözin cânâna bak

Bilmek istersen yüzinden küntü kenzin sırrını
Mekteb-i hüsninde dâ‘im okunan Kur‘ân’a bak

Bir avuç hâk eylemiş gör zâtının mir‘âtını
Gösterir âdem yüzinden kendözin merdâna bak

Var yörü tob eyle başın vir metâ‘-ı hüsnüne
Gir bugün bâzâr-ı ‘aşka çalınan çevgâna bak

Mîşe-zâr-ı ‘âlem içre sanma herkes hâlîdir
Er yatur her bir gönülde aç gözin şîrâna bak

On sekiz bin ‘âlemin kılmak dilersen sırrını
‘Ârif ol ‘âlemde Nakşî gel berü insana bak

56

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ey bizi inkâr iden bir bilür yârin mı yok
Yoksa kaldın küfr içinde Hakk’a ikrârın mı yok

Bir ‘ilâc it işbu derde ölmedin ‘âlemde gel
Kurtul âhir bu belâdan ey kişi ârin mı yok

Anlayub âb-ı hayâtı ‘âlem-i zulmetde çün
İçmeden bu Hızr elinden çeşm-i bîdarın mı yok

Geç bu benlik perdesinden mezheb-i ‘irfâna gel
Yek nazar kıl bu cihâna yokla gör bârın mı yok

El çeküb ol dînden ‘aşka hem-râh olmayub
Bu mahabbet hânesinde yanmağa nârın mı yok

Eyleyüb kat‘-ı menâzil bu fenâ milkinde uş
Kurb-ı Hakk’a vâsıl oldın yohsa inkârın mı yok

Hamdulillah çekme gam kim ‘âlem içre Nakşiyâ
Mürdeye canlar bağışlar tatlı güftârın mı yok

57

Vezni sorunlu

Kimin kim cihân içre bu ‘aşkdan safâsı yok
‘Âşık degildir ol mürdedürür yâ mâverâsı yok

Cân kıblesinin Ka‘be’sine basmayan ayak
Hacc-ı beden eylerse de bin kerre illâsı yok

Bir mektebe girdim bu ‘aşkın sarâyında
‘Âşıklar okur bir dil ki harf u sadâsı yok

Olmazsa fenâ sâlik olan râh-ı Hüdâ’da
Kaldı firâk içinde gülmez bekâsı yok

Nakşiyâ bir ‘âşık irmeye ger vuslat
İki cihânı virseler gınâsı yok

58

Kef

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Görindi hâne’ -i dilden yine nûrî dilârânın
Anınçün urdı cân terkin Semerkand u Buhârâ’nın

Göreliden rû-yı dildârı bu gönlim şöyle mestdir kim
Görinmez bana bir zerre serâser milki Dârâ’nın

Komaz mecnûn-ı veş elden gönül gör bâde’ -i ‘aşkı
Ki görmüştür o câm içre cemâlini o Leylâ’nın

Çeküb el cümle esmâdan geçüb lâ perdesinden dil
Tamâmet anladı âhir müsemmâsın ol illânın

Müdâm it ‘aşkın ey Nakşî sakın yâd itme ferdâyı
İrişdi çün ki bezm içre cemâl-i yâre seyrânın

59

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
(Fe' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fe' ilün)

Şeyh olalıdan Nakşiyâ sen bir 'aceb kâr eyledin
Münkirin bugün cihânı başına dar eyledin

Mü' mine kand u nebât münkire zehir oldu uş
Kim anı rûz-ı elestde böyle bâzâr eyledin

İmdi ma' lûm oldu Mevlâ her ne emr itdi ezel
Bu ebedde sâlikâna anı izhâr eyledin

Serserî 'âşık gezerken mezheb-i 'irfânıla
İrgürüb ma' şûka anı vasl-ı dildâr eyledin

Ana hüccet bu yeter kim Nakşiyâ mü' minleri
Ayırub münkirlerinden kendine yâr eyledin

60

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Kulu kurbânıyam cânâ bugün nefsin bilen yârin
Ve ger ni enbiyâ hakkı selâmın almam ağyârın

Niderler anı ey mih-rû bugün ger girdâb-ı ekber
Anı cezb eyleyüb âhir irişe çeşmi Settâr'ın

Geçüb sen nefy ü isbâtı fenâ bul tâ ki cümleden
Olub bir cism-i Hakkânî cihânı tuta envârın

Ne ıssı okumak yazmak bu sırra vâkıf olmazsan
Gider bu ahsen-i takvîm seni sayd eyler inkârın

İrem dersen bu esrâra nazar kıl 'ibretile
Ne yazdım yokla iç yüzden kemâlin anla güftârın

Ve ger ni olmaya fehmin kerem kıl imdi ey zâhid
Elin çek Nakşi'den lutf it degildir bu senin kârın

61

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bihamdillah yine cânâ bugün sen bir nişân itdin
Yapup mülk-i 'azîzânı 'aceb hoş ad u şân itdin

Ol 'âşıklar ki gelmişdir hakikat bizden önden çün
Oların şâd idüb rûhın biri şâh-ı cihân itdin

Yeter bu hizmetin Hakk'a bu dâr-ı fenâ içre
Sahâvet eyleyüb âhir bekâda bir mekân itdin

Cihân durdukça dur şâhım ki sen bu kalb-i vîrânı
Götürdin hâk-i zilletten anı sen şâdumân itdin

Nazar kıl kudret-i Hakk'a ki gayrın olmayub âhir
Zuhûr itdim zamânında yolımda cân nisâr itdin

Seher-hîz oldu şevkine bu cism-i nâ-tüvân gör kim
Virüb lutfın ana kuvvet dü çeşmi dîde-bân itdin

Sana yetmez mi bu devlet ki gayra itmeyüb anı
Bilüb âhir mahallin sen sahâ-yı 'ârifân itdin

Çalınub kûs-i rıhlet çün huzûr-ı Hakk’a vardıkda
Bu hizmet tohmın ey mih-rû ana sen armağan itdin

Mukaddermiş ezelden bu yüzinden olması ma‘mûr
Odur kim bu ebed içre mukadderden ol an itdin

Serâpâ ol yıkılmış hakikat ey şeh-i ‘âlem
Yine ma‘mûr idüb anı Hakk’a dostlık-ı ‘ayân itdin

Birine on dimiş Hak bilürsen ey kerem kânı
Virir elbet zamân ister anı sanma ziyân itdin

Bilüb bu Nakşî’nin kadrin boyanub rengine âhir
İrişdin vasla îmân üzre îmân itdin

62

Lam

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Görmişem bir bağ-ı cennet hâk-i ‘anber gül degil
Gonca güller bitmiş anda nutk iderler gel degil

Sâniyâ gördim mukâbil lâle vü sünbülleri
Her biri bir renge girmiş şî‘r okur sünbül degil

Ref‘ olub gözden hicâbım gördim anın şehrini
Satılır ‘aşkın kumaşı müşterîler kul degil

Mest olub hayrân dururdım yakalar çâk itmeye
Geldi ol bâd-ı sabâ çün esdi ammâ yel degil

Germ olub meclisde cânâ gördim âhir bir melek
Sâzıla eyler tekellüm söyler ammâ dil degil

Düşdim ol dem bahr-i ‘aşka aldırub ‘aklım tamâm
Nîl-i veş çeşm-i sereşkim akar ammâ sel degil

Cân virüb başdan geçenler mest olub girmiş yola
Bî-vücûd olmuş giderler tağ u sahrâ yol degil

Bu sitân-ı ma‘nevînin zâhidâ bülbülleri
Nakşiden feryâd iderler lîk anlar kul degil

63

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Pendimi gûş eyle sen zâhid var yörü sen cânı bul
Çık aradan olma gâfil cân virüb cânânı bul

Halk idüb bir zerresinde on sekiz bin ‘âlemi
Çâr-ı ‘unsur hânesinde gösterir insânı bul

Gizlemiş bir zerresinde berr ü bahri lâyezal
Aç gözin fehm it sen anı var yörü ol kânı bul

Bu ‘anâsır-ı kisve-i tende kimdurur nutk eyleyen
Men ‘arefden oku dersi merd isen gel anı bul

Nakşî-veş meydân-ı dilde ‘aşk elinden ‘âşıkân
Başların tob eyleyüb galatân olan meydânı bul

64

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yetiş pîr ü murâdımsın bu 'abdın ber-murâd itgil
Getür hâk-i mezelletden yıkılmış kalbi şâd itgil

Bilürsin tâ ezelden kim bu dil sensiz karâr itmez
İriş lutf eyle sultânım bu gurbetden azâd itgil

Nikâbın ref' idüb yüzden salâ it ehl-i 'irfâna
Cemâlin görsün 'âşıklar kapun bir bir küşâd itgil

'Atâ it 'ilm bahrinin açub dil mektebin şâhım
Okut 'ilm-i ledünnîden bana sen kol kanad itgil

Kapundur feyz umar gelmiş harâbdârın olub Nakşî
Metâ'-ı hüsnin ister ol getür anı mezâd itgil

65

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Ebûbekr u 'Ömer 'Osmân gel ey zâhid ne kândır bil
'Ali'yle dört olur bunlar ki cânâ cümle cândır bil

Bular bir dürr-i yektâdır bulunmaz degme bahr içre
Sedefler birle zeyn olmuş velî gözler nihândır bil

Tarîk-i ehl-i sünnetdir bunun dördin dahı sevmek
Rafâzîdir o kim sevmez bu hod günden 'ayândır bil

Bular bir tâc-ı devletdir cihân-ı bî-vefâ içre
Kimin başında bend olsa zemîn ü âsumândır bil

Dahı halk olmadın zâhid hakikat yerler ü gökler
Severdim ben anın dördin ki ansız dâde kandır bil

Bu bir bühtân-ı a'zamdır idenler ehl-i 'irfâna
Çıkar ol dîn ü îmândan ki bir ulu ziyândır bil

Benem ol 'âşık-ı şeydâ ki anlarda Hüdâ hakkı
Degilün bir nefes ayru o sözler heb yalândır bil

Dilersen nazmın eşyânın kenefsın remzi besdir bes
Meger olmaya iz'ânın bu hod fânî cihândır bil

Muhassıl gör nedir Nakşî ki yazdım anı ey zâhid
Benim cânım hakikatde olara armağândır bil

66

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Hamdulillah yine yârim bana 'arz itti cemâl
Dil olub söyledi cismim görinüb bana bu hâl

Didi ey gevher-i yektâ berü gel dinle meni
Kim budur ey perî-peyker kişide mahfî kemâl

Didim ey Kâdir-i Mevlâ anı kim gördi gözim
Kimin olmak gerek ol göz ki ola sırrına muhâl

Didi ey 'âşık-ı şeydâ bunu fâş itme sakın
Çek elin kendini pek tut buradan itme su'âl

Didim âhir ana men kim görinen pes kim ola
Gide menden ikilik tâ bulma sabra mecâl

Didi mir'âte nazar kıl görinenden al haber
Çık arâdan ne görürsen idegör ince hayâl

Bu sözün ma'nâsın anla gir içerden içeri
Beri gel sen taşra gezme bu degildir kurı kâl

Didi hem körpe kuzım bes idüben mahv-ı vücûd
İki görme biri Nakşî seni reddit beni al

67

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

İşit seccâde'-i şer'î velâkin anla insân ol
Gider kalbinden inkârı sözüm tut ehl-i îmân ol

Şerî'at ger hakîkat biri kâldır biri hâl
İrîşdi nutk-ı hazretten şikâr it bir ulu kân ol

Olar kim şeyh-i kâmilden oturmuşdır bi-iznillah
Çekerler halkı irşâda elin tut kul u kurbân ol

Özim 'ayn-ı şerî'atdır hakîkat hâlim olmuşdır
Odur kim dört kitâbım ben kabûl it ehl-i 'irfân ol

Bunı inkâr iden kimse çıkar dînden îmândan bil
Kabûl itmez anı Mevlâ meded ise peşîmân ol

Anın kim ‘azli vü nasbı ola mahlûk elinden çün
Olur mı vâris-i Ahmed haber vir emre fermân ol

Uyan âhir bu gafletden cehâlet perdesin çâk it
Oku bir şeyh-i kâminden eşigin bekle pünhân ol

Nedir gör Nakşî-yi şeydâ nebî ve ger melek mürsel
Degilün gayrı anlardan işit bu sırra hayrân ol

68

Mim

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
(Fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilün)

Andan togmazdan evvel birlik içre kân idim
Kimseler bilmezdi zâtım şöyle kim pünhân idim

Neçe bin yıllar mukaddem cümle eşyâ ins ü cin
Gelmemişlerdi cihânda cümleye ben cân idim

Bir nihân-ı genc idim olmamışdım âşikâr
Kimseler görmezdi zâtım gizlü bir sultân idim

Halk olub sevmek sevilme gelmemişdi ‘âleme
‘Âşık-ı şeydâların cân virdiği cânân idim

‘İlm-i hikmet bahr-i kudret emr-i Hak’dan her ne var
Fahr-i ‘âlem Mustafâ’ya nutkı hem Kur‘ân idim

Âteş-i ‘aşkın elinden tâzelense yâreler
Ben ana merhem sarardım bir ‘aceb Lokmân idim

Nâr-ı Nemrûd'ın içinde Hazret-i İbrâhim'i
Yakmayub gülşen olan ol âteş-i sûzân idim

Zebh için emr eylemişken zâhidâ İsmâ'il'i
Per açub gökler yüzinden hem inen kurbân idim

Nakşiyâ dil hânesinden ger bu kudret dersini
Okuyub sen görmeyeydin vâleh ü hayrân idim

69

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yolum çün irdi bahrine iki mih-rû şikâr itdim
Birin mahfî sevüb anın birini âşikâr itdim

Burâk u Refref'in gördim beheşt içre bu menzilde
Getürdi ma'nevî Cibrîl ana cânı süvâr itdim

İrişdim menzil-i 'akla bana mahrem degil gördim
Kodum çün 'aklı ol yerde delîlin ihtiyâr itdim

Çeküb ol dem beni Refref getürdi âsımân üzre
Bu dem bir 'akla irdim ki ana cânlar nisâr itdim

Licâm-ı 'aşk-ı râh oldu bu 'aklım çekdi dil-ârâmı
İrişdim câ-yı maksûda özüm yoklıkda var itdim

Dolundım kendi kendimden sanasın yokdı ke'l-evvel
Bulundım öz vücûdımda o benlikden firâr itdim

Murâd itdim ki ol cismi ki kimdir yâ kimindir ol
İrişdi sem'e bir âvaz ki görmeklikden 'âr itdim

Meger dil büt-perest olmuş cüdâ düşmüş diyârından
Gezer sahrâ-yı firkatde bulub ana tımâr itdim

Yolum aldı bu dem cânâ benim bir fıtne' -i devrân
Bulışdık iki merd ammâ cihânı ana dar itdim

' Acebdir münkir ey Nakşî düşürmez şânına vuslat
Anı bilmez ki billahi bunı ben sad hezâr itdim

70

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bugün ben yine bir şahsı dilâ merd-i cihân gördim
Burar yok pençesin anın 'aceb sâhib-kırân gördim

Olurlar zîr-i destinde dilâ ehl-i mukarreb heb
Komazlar anda ebrârı ki seyrin nâ-tüvân gördim

Çevirmiş iç yüzün taşra olub çün kendi özin
Yürütmüş lutfıla kahrın anı hıızr-ı zamân gördim

Açılmış perde-i zulmet togub çün şems mağribden
Cihânı kaplamış nûrı velî sırrın nihân gördim

Geçüb el-fakr u fahrîden şikâr olmuş izâ-semmen
İrişmiş kâbe kevseyne Muhammed'den nişân gördim

Makâm-ı lâ ve illâyı koyub ardına ol mih-rû
İrüb dâru'l-karâr içre anı küfr ü îmân gördim

Libâs-ı çâr-ı ‘unsûrî bürinüb cümle ey Nakşî
Boyanub rengine cânın libâsıla duran gördim

71

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
(Fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilün)

Hey ne kudretidir ki yâ Rab bir nefse bin makâm
Levh-i dilden göre sâlik kıla zevkü subh u şâm

İki kerre anasından bu makâm-ı ‘ulvîde
Toga âhir kabr-i tenden bî-beden ol ey hümâm

Boyanub rengine Hakk’ın yırtub ol cân gömlegin
Geyine bir câmedir ol kim geymemişdir hâss u ‘âm

Düşmeye tâ kim hakîkat rû-yı arza sâyesi
Mustafâ-veş ola anın meclisinde puhte hâm

Aç gözin fehm it bu remzi kim degil bu kîl u kâl
Yohsa kaldın zulmet içre olmayub sen ehl-i râm

‘Akla bakma kıl tefekkür gel rumûz-ı Nakşî’yi
Kim hakîkat ‘akla sığmaz pâdişâhım bu kelâm

72

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ben kemâl-i ‘ârifânın mezheb-i ‘irfânıyım
Kâfirin küfri vü cânâ mü’minin îmânıyım

Her ne var arz u semâda halk olan eşyâların

Aslım fer'îmdir anlar bâtınında cânıyım

Genc-i esrâr-ı Hüdâ'yım hem şefîu'l-müznibîn

Sırr-ı Ahmed'dir özüm çün rahmetin ben kânıyım

Bir vücûd-ı bâkîyim kim zâtıma irmez hâlel

Gerçi kim sûret yüzinde bir binâ-yı fânîyim

Zîr-i destinde hüdânın gerçi çokdur kulları

Leyki cânâ hak bilür kim cümlelerin sultânıyım

Hûri vü gılmân dilerse bana gel kim zâhidâ

Bendedir miftâh-ı cennet hem anın rıdvânıyım

Ey denî sûret-bîn olma zâhire kılma nazar

Kalbe nâzır olagör kim tâ ezel rûhânıyım

Dürr-i yektâ kim okurlar 'âlem içre Nakşiyâ

Bir sadef hâkinde âhir ben anın ummânıyım

73

Nun

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bugün râh-ı Hüdâ içre giderdim bilmiş ol ey cân

Derûn-ı sînede cânâ açıldı bir Óaceb seyrân

Gezerdin rû-yı sahrâda yatur yekpâre bir mermer

Yonub dört kûşe itmişler durur ol kudret-i Yezdân

Delüb her kûşesin anın takılmış halkalar bir bir
İrişmez kimsenin ‘aklı kimi la‘li kimi mercân

Tutub her halkasın cânâ anın gördim birer âdem
Çekerler dördi dört yerden tamâmet cümlesi yeksân

Çü gördim bir bölük kavmi girüb ol taşın altına
Safâlar kesb idüb cânâ okurlar âyet-i Kur‘ân

Olar kim taşradır âhir hakikat halkalardan çün
Sürilmiş bâb-ı rahmetden gezer ol yerde ser-gerdân

Durub câ-yı kıyâmetde celâl-i Kibriyâ’dan çün
Deyüb yâ leytenî bunlar iderler derdile efgân

Hazer kıl işbu nazmımdan dilâ fehm eyle bu remzi
Felek yüz döndürür senden ayağın almadan devrân

Geçüb ol halkalar çün özin mahv eyleyen Nakşî
Bulub ol sırr-ı ihfâyı ne küfrin kor ne hod î mân

74

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Eyâ gel Dâbbetü’l-Arz’ın nedir fehm it sözün ey cân
Ki itmişler çıkar yerden hakikat çün kim ol hayvân

Ne yüzdendir eger anın resmin ta‘yîn idersem ben
Kanı bir ‘akl-ı evvel kim ider bu remzimi iz‘ân

Çıkub Beytü’l-Haram’dan ol nedir maksûdı gelmekden
Okursan ger bu esrârı yüzün ak olsun ey ihvân

İki şeydir bular cânâ biri evvel biri âhir
Birisi Kavm-ı Asfar'dır mukaddem eyler ol tuğyân

O kim bu sırr-ı ihfâdan haber-dâr olmadı Nakşî
Kurı da'vâ ider anlar ne bilür kim nedir 'irfân

75

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Olub 'aklîm tecellînden senin cânâ bugün hayrân
Odur itmedi âhir ene'l-hak sırrını pünhân

Cihân-ı bî-vefâ içre bugün âyine-i dilde
Görinür kanda kim baksam hakîkat sûret-i Rahmân

Çıkub bî-gânelikden dil ideliden kullık icrâ
Çeküb el işbu kesretten olubdur başına sultân

Benem dürler sedeflerde benem çün gevher-i yektâ
Benem ol kâşif-i esrâr benem ol bahr-i bî-pâyân

Tutubdur zîr u bâlâyı serâser kablayub sırrım
Anınçün gör mukaddesler benim sırrımda sergerdân

Bu günler ay u yıldızlar seherle giceler kışlar
Bu yaz u şems ü gündüzler döner emrimle çün yeksân

Gözin aç sözlerim fehmit sakın düşme inkâra
Geçe bu ömrin eyyâmı olursın sonra sen pişmân

Ne kim var Hızr-ı sâniler benem ‘ilm-i nihânımda
Yitürür ‘akl u idrâki gezer ‘âlemde ser-gerdân

Benem şâh-ı cihân ey dil benim emrimdedir ‘âlem
Benemdir yıkmak u yapmak benemle diridir her cân

Tılısm-ı bend-i dünyâyı bıraksam bir dem elden ben
Eser kalmazdı ‘âlemde ki olmuş emrime fermân

Lisân-ı hâlile cânâ diseydim ger bi iznî kum
Dûr idi cümle mevtâlar serteser üryân

Görüb bu çâr-ı ‘unsûrın seni âdem sanurlar heb
Velî bilmez ki ey Nakşî görindin sûret-i insân

76

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Olur nefsi-i hakikatden haber-dâr olmayan hayvân
Ki bilmez gevher-i aslın sanur ol kendözin insan

Olar kim bilmez öz nefsin ‘anâsır zan ider kendin
Halâs olmaz bu zulmetden olur ol hâkile yeksân

Elif mîm dâl olan ismin hakikat gevheri sensin
‘Anâsır sâye-bânından ki kurmuş tahtına sultân

Sen ol dürr-i yetîmsin kim sadeften ayru düşmüşsin
Mekânın bahr-i vahdetdir bu yüzden eyledin seyrân

Elin çek işbu kesretten nedir fehm eyle bu remzi
Felek yüz döndürür senden ayağın almadan devrân

Sen ol mâhî misâlsin kim gezer ol teşne ‘âlemde
Serâser âba gark olmuş gözinden sır olur ‘ummân

Eger iblîs-i pür-telbîs bileydi işbu esrârı
İderdi secde-i Âdem niçün eylerdi ol ‘isyân

Bu gevherler ki nazm itdin degildir kesbin ey Nakşî
Mürüvvet kânı ol Mevlâ elestden eylemiş ihsân

77

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

İdem te’vîlini Nûh’ın velî fehm it işit ey cân
Bu kesret içre vahdetdir dimişler eylegil iz‘ân

Gemiye girmek oldur kim dînin i‘zâz idüb cânım
Giren gark olmadı âhir bulub ol derd çün dermân

Üçünci gör ki tûfânın idüb te’vîlin ‘âşıklar
Dimişler bahr-i heyûlâ ki ölmüşdir düşen ol ân

İki kavmi kim ölmüşdir dimişdik çün ki evvelde
Biri anın vuhûş oldu ki ya‘nî kuvvet-i hayvân

Tuyûr imiş mu‘abbirler yirin anın işit cânâ
Kim olur bilmiş ol âhir hakikat kuvvet-i rûhân

Tamâm itdin çün ol seyri nedir yâ üç oğul anda
Gönüldür ‘aklile cânâ ameldir ‘ilmile yeksân

İki ‘avrat demek Nûh’ın birisi nefis oldur bil
Ki oldur mutma‘ın şâhım anı gark itmedi Yezdân

İkinci tab‘-ı cismânî dimişler vehmidir anın
Ki Ken‘ân adlu oğlunu helâk itdi anı tûfân

Budur te‘vîli keşînin ki âhir itdi yer üzre
Birinden sonra ol tâ kim olur her hizmete kurbân

Gemiden çıkmak oldur kim dînin i‘zâz idüb âhir
Yürütdi hükmin ey Nakşî olub ol kavme çün sultân

78

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Tefekkür it eyâ sâlik kaçan emr eyledi Rahmân
Ki it İsmâ‘il’i cânâ menem yolumda sen kurbân

İşidin anı İbrâhim kollar baş üzre kim koydı
Melekler ağlaşub ol dem niçün yâ itdiler efgân

Tutub İsmâ‘il’i âhir elin ol dem ki bend itdi
Bıçaklar kesmeyüb anı Hüdâ’dan indi çün dermân

Hevâdan indirüb Cibrîl dilâ ol demde bir koçı
Didi sen çek elin andan ki oldın emre çün fermân

Gel imdi eyle te‘vîlin nedir İsmâ‘il ü Cibril
Ki ‘âşıklar anın cânâ idübdür sırrını i‘zân

Nedir cisminde İbrâhim ol koç ki inmiştir
İdüb ta‘bîrini şâhım niçün kesmez bıçak ol ân

Bu esrâr-ı mu‘ammâyı ki nazm itdin bugün Nakşî
Okunmağla bulunmaz bu ‘akıllar bunda ser-gerdân

79

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir gör sen de Cebrâil ki gökden indirüb kurbân
Dilâ ‘aklındurur ol kim seni senden ider iz‘ân

Kulıdır koç senin nefsin ki İbrâhim anı ol dem
Helâk itmişdürür câna irüb Hak’dan ana ihsân

Gönüldir çün ki İsmâ‘il ki bulmışdır bekâ mülkin
Fenâdan el çeküb âhir anı hayy itdi çün Yezdân

Gidüb ol dem halîlinden hicâblar külli ref‘ oldı
Açıldı bâb-ı rahmet çün göründi sûret-i Rahmân

Visâl-i Hakk-ı zâtîde sürüb fi’l-cümle ağyârı
Mekîn oldı çü İbrâhim özin mahv eyleyüb ol an

Bulub İsmâ‘îl’i ol dem çün dilâ mülkin gözetmegin
İdüb tevhîd-i zât içre edâ’-ı hizmetin ey cân

Görüb vahy oldı çün rûha ki ayrıl işbu kalbden
Ki kurbân olmak ister dil yeter ol gezdi ser-gerdân

Bulub dil Yûsuf’un âhir geçüb taht-ı sa‘âdetde
Oturmuş Nakşiyâ ol gün olub Mısır-ı dile sultân

80

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
(Fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilün)

Ey gönül bir dem takarrub itmedin dildâra sen
İktizâ-yı nefse uydın oldun âvâre sen

Tıfl-ı dilden almadın dersi ‘arifden al sebak
Zâyî‘ itdin bunca ‘ömri irmedin esrâra sen

Ser-nigûn olsan ‘aceb mi kurb-ı dilberden bugün
Kim ‘ayân itdin bu sırrı bilmeden ağyâra sen

Od su toprāk yelden olmadan cismin binâ
Gelmedi mi yohsa ey dil sıdkıla ikrâra sen

Sîne’-i sad-pâren üzre tîğ-i hasretsen bugün
Neyleyem kim urmamışsın yârene bir yâre sen

Görmek istersen hakikat rû-yı Hakk’ı Nakşiyâ
Levh-i dilden sil hicâbı var yörü bî-çâre sen

81

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Gör nedir bu ehl-i ‘aşk kim halk ana olmaz mu‘în
Bağlanur erkân sıfatın inler hûr-i în

Böyledir rûz-i ezelden istemez münkir Hakk’ı
Kim ölür olmaz hakikat ehl-i esmâya yakîn

İblîsin ‘ilmine bakma hak sözi itmez kabûl
Redd ider ehlin kelâmın bulsa dahı berâtın

Ben bu mülki feth idelden kimseye baş egmezem
Tîğ-i gayret çekmişüz biz kal’a gâyetle metîn

Gam mı çekdin Nakşiyâ sen münkirin inkârına
Eksik olmaz bu cihânda her Mûsâ’ya bir la‘în

82

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Yine ben cânân ilinden eyledim bir sır ‘ayân
Gûş idüb gel dinle anı ör nedir cisminde cân

Pertev-i nûr-ı Hüdâ’dır kim idübdür nefh anı
Öz vücûdındır senin kim tende sen oldın nihân

Ol seyle genc-i esrâr eylemişdir Hakk seni
Sensin esrâr-ı hakâyık sensin ol şâh-ı cihân

Oldı nûrından münevver ay ve gün encüm tamâm
Saldı pertev rû-yı arza rûşen oldı her mekân

Ol ki buldı şeş cihâtı Nakşiyâ bir zerrede
‘Âkıbet gör kim anınla doldı yer gök âsumân

83

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Gel ey nâsih ne sırdır bu vefât itdikde insân
Görinür rû’ yâda ol gerek kuldur gerek sultân

Ola pes re' -i zâhirde bu dem gâ'ib iken mer' i
Görürler birbirin bunlar hakikat gösterüb âbdan

Beyân itgil bu esrârı libâs-ı remzile lutf it
İşitsün anı 'âşıklar nedir 'ilm ü nedir ihsân

Hakikat işbu mevtâ kim göründi ma'nâ
Degil mi gâ'ib olmışdı ki defn itdi anı ihvân

Odur dirsən anı cânâ veyâ bu defn olan kimdir
Ki itdi anı kul üzre hakikat hâkile yeksân

Degildir dirsən ol mevtâ veyâ kimdir kim ol yüzden
Göründi vü beleş çıkdı seni hem eyledi iz'ân

Bu yerde kangıdır sûret gören midir veyâ mevtâ
Ki seyr it biline âhir ki oldur hayy degildir kân

Bu mevtâ kim hakikat göründi gerçi der-kesret
Gelen mi ata rahminden veyâ bi'l-kuvve mi ey cân

Buranın dersin ey Nakşî görenler Hazret-i Hakk'dan
Götürmez kâle remzile budur yol u yol budur erkân

84

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Kanı bir dürr-i yektâ kim çeküb el kâr-ı dünyâdan
Sadef bahrinde kân olmuş görünür ka'r-ı deryâdan

Açub cân gözlerin âhir çeküb el cümleden cânâ
Cemâl-i yâri seyreyler bu mir'ât-ı mücellâdan

Kitâb-ı 'aşkı ezberden o kim Mecnûn-ı veş bilmez
Hakâyık dürlerin anlar getürmez şehr-i Leylâ'dan

Sakın nakşına aldanma bu dehrin bilmiş ol zâhid
Bulub nakşında nakkâşî çıkar terkîbi ortadan

Bugün 'ilm-i tarîkatdan o cân kim bahre-mend olmaz
Ne bilsün ol 'aref dersin haber-i 'ilm-i rü'yâdan

Olar bilmez ey zâhid bu esrâr-ı safâ-bahşî
Kalur ol 'âlem-i süflî ne hâsıl kurı gavgadan

Bu sırlar kim 'ayân itdin bugün nazm içre ey Nakşî
Hüdâ hakkı degil kesbin hidâyetdir bu Mevlâ'dan

85

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Cemâl-i rü'yetin cânâ idelden tende dil seyrân
Yitirdim 'akl u idrâki akar yaşım gönül giryân

Gözüm kan ağlayub âhir bu meydân-ı mahabbetde
Gezübdür nice yıllar bil anım yolında ser-gerdân

Ben Mecnûn-ı 'aşkım kim sirişkim içre 'âşıklar
Serâser garka varmışdır hezârân Leylâ'ları hayrân

Neler çekmişdürür cânâ gönül âyine-i dilden
Görüb rû-yı dilârâyı gözinden dökmeden al kan

Odur kim ey perî Nakşî'n bugün hûn-ı sirişkinden
Alubdur rengini şâhım bütün yâkutıla mercân

86

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nedir te'vîli Ya'kûb'ın bilürsen söyle gel ey cân
İkinci Yûsuf'ın sırrın eger itdinse sen seyrân

Üçünci kim birâderler idüb ol dem hased cânâ
Bırakdı anı çâh içre ki ola Yûsuf'a zindân

İdüb dördünci bahâne yedi kurdlar diyüb âhir
Ağzı bir itdi kardaşlar getürdi gömlegin pür-kan

Nedir ^{مَوْجِبَةً} gömlekden murâdım fehmidersen gel
Bilürüz sâlik olmışsın yüzün ak olsun ey ihvân

Beşinci gör ki Ya'kûb'ın firâk u nâr u hasretten
Ağarmış dîdeler cânâ dökülmekden yaşı her ân

Züleyha oldu altıncı cevâbın isterim senden
Görüb Nakşî gibi şâhım eger itdinse seyrân

87

Mef'ûlû mefâ'îlün mef'ûlû mefâ'îlün

Bir dürr-i yetîmim ben geldim görünüb insân
Emrimde kamu deryâ zerrimde cihân pünhân

Ger ins ü melek cinnin tâlibleri kim vardır
‘İlmimde benim cânâ ‘âkilleri ser-gerdân

Bu sırr-ı ene’l-Hakdan bir ders okudum men kim
Eyler nice Mansûr’ın nazmım cigerin pîryân

Kesretde koyub vahdeti sûretde benim zâhid
Her kim ki bulur zâtım kul iken olur sultân

Fehmit yörü bu remzi aldırma sakın ‘aklın
Düşür özini şâhım senden sana dermân

Kan ağla var ey zâhid insân olamazsın sen
Bend içre düşüb kaldın âhirde olub hayvân

Tevhîd-i ene’l-Hakk’ı nakkâş-ı ezel zâhid
Mansûr olalı Nakşî bu yüzden okur her an

88

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir dürr-i yetîm ey dil ki çıkmaz ol bu deryâdan
Mekânı bir sadefdîr kim degildir ağ u karadan

Ne kim var cümle mahlûkî serâser cem’ idersen ger
Bulunmaz bî-bedeldir ol hakikat misl-i eşyâdan

O bir nûr-ı münevverdir ki konmuş hâne’-i dilde
Yanar leyl ü nehâr ey dil anın nûrî dilârâdan

Rumûzı sırr-ı vahdetden o kim fehm eylemez âhir
Ne bilsün kim gazez cânâ nedir işbu mu‘ammâdan

Bugün Mecnûn-ı veş Nakşî dilâ bu mekteb-i dilden
Neler çekmişdürür bilsen alınca dersi Leylâ'dan

89

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Dilâ dürr-i yetîminden haber aldınsa insansan
Yedi deryâ yumaz cürmin ne hâsıl yoksa hayvânsın

Gözin açgıl özin fehmit iğen gâfıl mebâş iden
Geçer bu 'ömrin eyyâmı sakın kim sonra pişmansın

Gezüb sen dürr-i yektâyı haber aldınsa ger andan
Çekersin kendi özinden ki bildin bahr-i 'ummânsın

Hazer kıl dîv ü cinnîden çıkarma hâtemin elden
Senindir saltanat şâhım kadîmisin Süleymân'sın

Sürüb esb-i sabâ reftin eger cânâna irmezsen
Kalur menzillerin zâhid dahı efsürde bî-cânsın

Kelâmın fehm iden ezber bu fenn içre bugün Nakşî
Sühan-verlik yolın tutdın yörü var merd-i merdânsın

90

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Ne kim nazm eyledim cânâ bugün ben dürr-i yektâdan
Degildir enbiyâ hakkı dilâ bir katre deryâdan

Açub dil mektebin şâhım eger cem‘ olsa ‘âşıklar
Anın medhinde ‘âcizdir değil kim ben bir ednâdan

Girüb bâb-ı hidâyetden müsemmâ olmayan ‘ârif
Künûz-ı ‘ilme dest urmaz ne bilsün bin bir esmâdan

Hatâ vü cürm ü ‘isyânım benem ‘afv eyleyüb yâ Rab
‘Atâ vu lutfın ihsân it geçür başım bu sevdâdan

Akıt gözyaşların kan it firâk u nâr-ı hasretten
Ola ki bezm ola gönlim ki pekdir seng-i hârâdan

Kemâl-i saltanat oldur bugün Mecnûn-ı veş Nakşî
İrüb menzil-i maksûda ferâgat ola Leylâ’dan

91

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Eyâ gel sırr-ı Mûsa’yı işit menden bugün ey cân
Koyub tâbât-ı teng içre firâr itmek anı ol ân

Müfessirler ki tâbûtı dimişler ‘âlem-i lâhut
İlmidir çün deniz cânâ kelâmım eylegil iz‘ân

Bırakmak suya çün anı helâk itmekdürür cismin
Ki mahvolsun vücûdında işit cânâ budur Öirfân

Olur ‘ilmiyle hay nefsin ölür cehliyle çün şâhım
Ki oldur çün hayât âbı kim olur içmeyen pişmân

İrüb Fir‘avn’a çün Mûsa nedir almak sudan anı
Hidâyet bulmadır nefsin ki gark itdi anı Yezdân

Çıkarmak anda tâbûtı halâs olmakdurur tenden
Fenâdan sonra ey Nakşî bekâda ola ol sultân

92

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Açub cân gözlerin cânâ bu mir'âtı nümâdan ben
Bütün pür-nûr olub gördim kevneyni Hüdâdan ben

Boyanub rengine anın çü gördüm neçe 'âşıklar
Göründi rû-yı Ahmed'den kaçan çıkdım aradan ben

Yedi kat nûr-ı a'zamdan tecellî eyleyüb bir nûr
Hitâb-ı ırcî'î eyler işitdim ol hümdan ben

O dem bir hâle yüz tutdım ki 'aklın anda yok kârı
Bu remzi ehl-i hâl anlar ki üç togdım anadan ben

Sorarsan zâhid Nakşî'n bu nazmı kesbile olmaz
Ne kim almışdım ilden eküb biçdim buradan ben

93

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül bir dem karâr itmez hayâl-i yâre düşdüm ben
İçelden bâde'-i 'aşkı yanar bir nâra düşdüm ben

Yüzinden fitneler peydâ kopar rûz-ı kıyâmetler
Gönüller milkini sayd iden mekkâra düşdüm ben

Haber yok ibtidâsından eser yok intihâsından
Yanar âteş derûnımda bir özge kâra düşdüm ben

Niçün Mansûr-ı veş yârin yolında ölmeyem ben kim
Bu sırrı bilmeyen ‘âciz sanur inkâra düşdüm ben

Ebû derd oldun inlersin sevüb ol hûbı ey Nakşî
Çekilmez çeşmimin yaşı ‘aceb dildâra düşdüm ben

94

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
(Fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilün)

Ala menden bu cevâbı ana ey rûh-ı revân
Leyki cânâ sözüm anla kim budur remz-i nihân

Bir işi itmemiş olsa bu cihân içre Hüdâ
Cem‘ olub bir yere gelse ide mi halk-ı cihân

Kodı mı bir şey Hak kim anı yâd eylemedi
Ki dilâ sonra gelenler ideler anı beyân

Yâ dimez miydi Muhammed ki ideydi anı red
Bunu siz kâle getürmen anla devr-i zamân

Koyalım cümleten anı görelim bunca imâm
Didi mi bu sözi anlar ki bular idi ‘ayân

Kodı mı bu sözi anlar dilâ fehm itmediler
Ger helâl ola harâm ol ger ola küfr ü îmân

İmdi olmaya hakikat bir işe âyet-i Hak
O söz olmaz bu arada yörü depretme lisân

Bu sözi menzil alandan soragör isterisen
Yohsa bu defter dürlür ne bilür yolda kalan

Yörü var kalbe nazar kıl beri gel olma denî
Sûrete tapma hazar kıl ko anı bunda hemân

Fi'l-mesel itmese Hak bir şeyi ger bunda harâm
Ger beni ola ider mi ger ola Hızr-ı zamân

Ne kodı hazret-i Mevlâ ki dilâ âyet ile
Anı bildirmedi nâsa yörü var itme gümân

Bir işi itmeye Allah ve Resûl'ı dahı çün
Yalan olmaz mı olub ol bâr-ı girân

Kulı kurbânı olur ben bu sözi fehmidenin
Ki budur râh-ı hakikat kalanı cümle yalan

Bes durur bu nazm-ı pâkin sâlikâna Nakşiyâ
Yohsa 'âlemler ne bilsün yetdügin su deryân

95

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Cemâlin kıbledir cânâ kelâmın ey şeh-i 'âlem
Ne gam yersin behey Nakşî ki 'aşka âşinâsın sen

Tıfılındır iki 'âlem özin fevkinde yok kimse
Konar sîmurg-ı 'ankâlar beyân itgil ne kânsın sen

Kalem ur bağı-ı aşka bahâristân olub âlem
Görünsün meyveler bir bir ki dehre bâğbânsın sen

İdermiş mürdeler ihyâ kelâmın çün ki ey Nakşî
Meânî haymesin içre meger göğsü ağânsın sen

96

He

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Halvetiyim halvet itdim halvet-i dildârile
Sırr-ı ev ednâ içinde bir musâhib yârile

Dört anâsır terkibinden ref olur zâtım benim
Âlem-i lâhûta irdim gark olub envârile

Ger fakîr ü ger ganîdir sırrı sırrım içre çün
İtdiler bir bir münâdı harfî yok güftârile

İns ü cin ü ger melekdir bir mü'eddeb biri pîr
Hâlin ağlar gördim anda itdüğü ikrârile

İrmeyenler işbu sırra âlem içre Nakşiyâ
Kaldı zulmet perdesinde gitdi ol inkârile

97

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Seni senden ider gönlüm bu dil milkinde indallah
Beni ben bilmeyüb bildim bilen hem bildiren Allah

Bu benlik perdesin ref' it açub dil mektebin cânâ
'Arifden oku gel dersi bu yolda olmagıl kerrâh

Seni sen bilmedin şâhım çekeydin ger elin bir dem
Geçüb sen şirk-i ihfâdan olurıdı âşikâr ol mâh

İrüb dest-i ecel âhir visâl-i yâre irmezsen
Yöri kan ağla cân vir kim çüritdin 'ömrini eyvâh

Eger bir şeyh-i kâmilden göreydin ger 'aref dersin
Bilüb nefsin bugün cânâ olurdın sana sen hem-râh

Cinân bağından uçmışdır vücûdun bülbül ey Nakşî
O bir solmaz gül ister kim koyub eylene her gâh

98

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Düşti çün âteş-i 'aşka yine dil girdi meydâna
Yanub şâm u seher âhir koyub ol başıla cânâ

Sarıldı zülf-i dil-dâra komaz maksûdın elden ol
Virir Mansûr-ı veş elbet bugün ol cânı cânâna

İrişdi 'îd-i ekber çün visâl-i yâr içün zâhid
Geçüb ol cân u başından niçün kurbân olmaya

Görenler rû-yı dil-dârı dilâ meydân-ı 'aşk içre
Başın tob eyleyüb cânâ boyanmaz kızıl kana

Görün şîr-i Yezdân'ın mahabbet zencîrin siz kim
Hüdâ boynında bend itmiş ola kim bir gün uslana

Tutagör dâmeni sakın ‘âr itme ey Nakşî
Nihâyet diyeler sana âhir bu oldu dîvâne

99

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Binâ’ -ı lem yezel tohmın ekenler kalb-i insâna
Bitürdi anda bir cevher ki makbûl oldu sultâna

Getürdi bir seher yâre iletdi hufyeten anı
Kabûl itdi görüb cânâ bürindi reng-i Rahmân’a

Olar kim ekmedi zâhid bu cevher bitmedi anda
Yazıldı nâmı bir gayrı irişdi sırr-ı hayvâna

Bozuldu ahsen-i takvîm bürindi sûret-i kahrı
Kapandı râh-ı cennetler özin nâr itdi nîrâna

İki şakk oldu kahrı anda ki birlik olmadı mümkün
Birin ihrâc idüb ‘âkilden atdı anı bî-gâne

Sarıldı ‘aksine çarhın yolın azdırdı ef‘âli
Dönüb sahrâ-yı heyhâta iğen dûr oldu ihsâna

Karışdı çâr-ı pâlar ki dem-â-dem kûh-ı sahrâda
Gezer misliyle tob oynar sanasın çıkdı seyrâna

Zamân ister kim ey Nakşî doyub seyr-i sülûkında
Bulub bir mürşid-i kâmil irişe yine ol kâna

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Elâ ey sâlik-i Mevlâ kulak tut gel bu feryâda
Neler çekmiştir 'âşıklar diyem 'aşk içre dünyâda

Yolum bir subh-dem cânâ irişdi Sedd-i Ye'cûc'e
Tayandı himmetim rahşî irüb ol dehş-i âbâda

Çü gördüm neçe tâlibler bu câ-yı pür-belâ içre
Göz ağlayub gönül inler dönerler işbu sahrâda

Suâl itdim bulardan bes bu sırrın mâverâsından
Didiler bizde varmış yok gelen kalur bu arâda

Kaçan kim istimâ' itdim bulardan ben bu güftârı
Didim lâyük degil yâ Rab meger kim bunlar irşâda

Velî 'ilminde mâhirdir suâl itsen bulardan sen
Yarar bir mûyî kırk bunlar mesâil içre da'vâda

Bulardan el çeküb âhir gezüb ol seddin etrâfın
Bulub bir reh-güzâr anda irişdim câ-yı âzâda

Bu menzil içre tâlibler ne kim var cümleten cânâ
Degil çâr-ı 'anâsırdan fehm itdin bu ma'Înâda

Metâ'-ı hüsni dildârın durur ol yerde bâzârı
Alurlar dem-be-dem bundan geçerler şehr-i Bağdâd'a

Çeküb el yine bunlardan kaçan kim azm-ı râh itdim
İrişdim yine bir kavme ki bunlar gelmez ecsâda

Buların şeş cihâtından bir âteş kalmış gördim
Yanar şâm u seher bunlar dönerler ‘aşk-ı Mevlâ’da

Bakub âyine-i dilde tururdum bahr-i hayretde
Nümâyân oldu bir mihr-rû hızır-veş irdi imdâda

Tutub destimden ol âfet soyub cân gömlegin benden
Geyürdi bana bir ton kim bulunmaz misli eşyâda

Virüb kendim ana ol dem alub bu benliğim benden
Çıkardı hükm-i ‘unsurdan karâr itdim dilârâda

Olar kim bilmez öz nefsin bu nazmım itmeyüb idrâk
Sanurlar Nakşiyâ anlar seni düşmüşsin ilhâda

101

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Tâlib oldur milk-i dilde dersi sırrullah ola
Keşf olub bir bir me‘ânî ‘ârif-i billah ola

Girmedin i‘râb-ı harfe emrinin irsâline
Vasl olub âhir hakikat Mısır-ı dilde şâd ola

Âsımân-ı ma‘nevîden Cebrâ‘il-i pür-‘akla
Pes ne yüzden gönderübdür sırrına âgâh ola

Tâ kim ol kes ‘âlem içre olmaya sûret-perest
Fehm idüb ol cem‘-i farkı bir ulu dergâh ola

Nefsin idrâk eyleyüb tâ hâne-i kalbinde Hak
Eyleyüb âhir tecellî her sözi Allah ola

Virmesün mi Hak murâdın ol kesin ey Nakşiyâ
Yatsa vü otursa dursa her sözi Allah ola

102

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Görenler zâtını mir'ât içinde
Özin fark eylemişler zât içinde

Fenâ bulur deyenler resm-i âdem
Ne bilsün varlığı lezzât içinde

Onat fehm it bu 'unsur hâfnesin kim
Yapan çıkmazdurur âlât içinde

Nihân olmaz gözinden sırr-ı eşyâ
Gören kendin bugün zerrât içinde

Anın kim sanmaya çarh-ı hafâsı
Döner kerrâtıla heyhât içinde

Anı cezbe ider girdâb-ı ekber
Kalur cânâ döner ol mât içinde

Yöri çakma bu 'aşkın çakmağı
Nihân it âteşi pûlâd içinde

Geçüb lâdan irüb illâya Nakşî
Çıkar ol âradan evkât içinde

103

Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fe‘ûlün

Sen sana gel bul seni var ten ile
Ya‘ni özün vir ana anı sen al sen eyle

Hakk’a iriş gir içerü mahv idüben benligi
Âdem isen tut sözümi kendözini biz eyle

Halka uyub kalma sakın nâr-ı fîrak içre çün
Cennete gir ey peri gel bu işi erken eyle

Bakma yaban ehline sen olma denî gafleti ko
Gel berü gel aç gözini sen seni ören eyle

Bahre girüb bir seherî himmet idüb murg-ı dile
‘Aklı dümen Nakşî ana ‘aşkını yelken eyle

104

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Sen seni bilmek istersen nazar kıl kâmil insana
Ve ger ni ey perî peyker dönersin vahşî hayvâna

Elin çek gel bu sevdâdan bulub bir mürşid-i kâmil
Oku andan ‘aref dersin iriş cânâ o sultâna

Haber al pîr-perver ol sen ol âyine’ -i Hak’dan
Açub cân gözlerin bir bak nazar kıl vech-i Rahmân’a

Arın gel şirk-i ihfâdan gözinle gördüğün fehm it
Çıkar kendin ara yerden kul ol sen ol sühan-dâna

O bir şem‘-i ilahîdir yakarsan ger çırâk andan
Gönülden ref‘ olur zulmet olursan ana pervâne

Atanlar tîr-i maksûdı kemân-ı ma‘nevîden çün
Varır ol menzîl-i yâre irer elbette nişâna

Didi gülşende olmışsın dutalım ey şeh-i ‘âlem
Bahâr olmazsa ey zâhid gelür mi bülbül efgâna

Alanlar nazm-ı pâkimden tamâmet imdi ey Nakşî
Bilür anlar hakîkat kim bu sözler olmaz ifsâne

105

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir sûd ziyân bilmez kişi ol cânı bulmazsa
Kalur ‘akl olmaz ol âdem ölür cânânı bulmazsa

O kes kim ola derd ıssı halâs olmaz o derdinden
Döker gün yaşların âhir eger Lokmân’ı bulmazsa

Ne hâsıl okumak yâzmak müfessirler muhaddisler
Eger kalb-i selîm içre olan Kur‘ân’ı bulmazsa

Ol olmaz nüsha’-ı kübrâ hakîkat bu cihân içre
Bulub bir mürşid-i kâmil eger Rahmân’ı bulmazsa

Olur âhir behâyimden irişmez kadr-i insâna
Yatur zulmet bucağında kalur ol kânı bulmazsa

Soyarlar kalbin esbâbın görünür özge ‘âlemde
Gider bu ahsen-i takvîm solar dermânı bulmazsa

Çeker kullıktan ol kes el atarlar çarh-ı devvâra
Bozarlar zînetin anın dil-i vîrânı bulmazsa

Alurlar dürr-i yektâsın gider bu saltanat elden
Kalur girdâb-ı ekberde tüter sultânı bulmazsa

Muhassıl söz budur Nakşî kalan şirk-i hafî içre
Halâs olmaz cehennemden bütün îmânı bulmazsa

106

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Neyleyem ol şahsı ben kim ‘ilm ü ‘irfân olmaya
‘Akl-ı evvel olmayub ol bir ulu kân olmaya

El çeküb ağ u karadan levh-i dilden ders alub
Bakmayub i‘râb u harfe ehl-i Kur‘ân olmaya

Girmeye bağ-ı behište nefsinî râm itmeyüb
Ola ol ehl-i cehennem varlığı fân olmaya

Çekmedin destin cihândan nefse ol kul iken
Cismi merkeb ‘aklı râkib kendi sultân olmaya

Bilmedügin bilüb ol kes anlayub mikdârını
Ehl-i ‘irfânın yolında kul kurbân olmaya

Bu mıdır ‘ilm-i me‘ânî kim ‘ilimden dem urub
Kâla âhir cehl içinde anın iz‘ân olmaya

Müslime mü‘min dimezler ol sebebdan zâhidâ
Nefsin idrâk itmeyüb küfri îmân olmaya

Mü‘min oldur ‘âlem içre müslimînden fark olub
Kavlini inkâr idüb tekrâr müslimân olmaya

Tan mıdır münkirler îmân itmeye ger nazmına
Ref‘ olub buğz u ‘adâvet Hak’dan ihsân olmaya

Mazhar-ı Hak olsa bir kes anı inkâr eyleyen
Bulmayub firdevs-i a‘lâ vasl-ı cânân olmaya

Dürr-i yektâ olmayanlar zîr-i destimde benim
Eyleyüb feth-i menâzil bahr-i ‘ummân olmaya

Kec bakanlar nazmım üzre şöyle bil kim zâhid
Ola bir derde giriftâr ana dermân olmaya

Ben ana açmam nikâbı kim budur kâr-ı ezel
Hasretimden cân virüb ol gözeri kan olmaya

Nakşiyâ nazmın senin fehm olmaya ‘âlemde ger
İmdi anı şöyle bil kim sana kurbân olmaya

107

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Ben kân-ı safâ-bahşam kim anın zevki cânımda
Zuhûr itmişti ey mih-rû kemâ-kân ol îmânımda

Açub Hakka'l-yakînden gör ezelden mezheb-i yâre
Boyandı î mânım imâm oldu zamânımda

Şu denli cüst ü cû itdim tılsım-ı hâki ben tâ kim
Bedensiz bir perî buldım damarlar içre kânımda

Vücûdım gayrı mahvoldı kemâl-ı 'ayna vasl oldum
Eser kalmadı resmimden görünmez kimse yânımda

Geçüb fi'l-cümle esmâdan erildin dil müsemmâyâ
Tekellüm eyleyen oldur görin bu lisânımda

İrişdi tîr-i maksûdım hakikat menzil-i yâre
Elim çektim o sevdâdan okum yoktur kemânımda

Bunun isbâtın istersen eger Nakşî'den ey zâhid
Yeter sana bu hüccetler okursan ger nişânımda

108

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Müyesser itmedin yâ Rab 'acebdır feth-i Bağdâd'a
Ricâlin gelmemişlerdir meger kim anda imdâda

Alubdur ger erenlerden dilâ ol demde bir 'âşık
Kesilüb birbirin başlar kalaydı tağ u sahrâda

Hüdâ'dan korkmayub bunlar kaçan bir mülke vardıkda
Kimi kan ağladır halka kimi ol şehri yağmada

Buların bedliğinden gör bu hizmet olmayub icrâ
Adûlar aldılar mülki bular bir gayrı sevdâda

Sana yetmez mi bu ibret ki bunlar el çeküb Hak'dan
Kılıçlar çekdiler âhir bular ol şâh-ı irşâda

Bular zulmile tutmuşdır cihâna aslâ baş egmez
Anınçün yüz ağartmazlar cihânda milk-i a'dâda

Bakub bir demde çün gördüm firâr itmiş gelü bunlar
Kovar ardınca düşmanlar meger bir râh-ı kübrâda

Yüzim hâk eyleyüb itdim nedir bu hikmetin yâ Rab
Ki saflar bağlayub durmuş erenler şâh-ı kübrâda

Hakîkat bildim ol dem ki dimez mü' min ü kâfir
'Adâlet ister ol bizden gerek a'vâ ger ednâda

Nazar kıldım dilâ ol dem durur askerde bir mih-rû
Ne yüzden kim ider emri irerler anda imdâda

Su'âl itdim anın ismin didi dört harfli ey cân
Haber al imdi resmimden velî fâş itme her yâda

Birin ihrâc idüb harfin bu sırrı sakla sen tâ kim
Neçeler zâyî' olmuşdur gözin aç sen bu ma'nâda

Diler sultânı kul eyler diler bendeyi sultân
Ki anındır tasarruf çün serâser cümle eşyâda

Eger dilerse münkirler nedir bu nazmın ey Nakşî
Gören hem gösteren oldur benem nem vardır ortada

109

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Hamdulillah şükr ü minnet yâre irdim ben hele

İkilikte kalmadım dildâra irdim ben hele

Çâk idüb benlik hicâbın bildim âhir nefsimi

Gitdi cehlim ey perî esrâra irdim ben hele

Okuyub yazmağıla mâhir oldumsa zâhidâ

Mürşid-i kâmildeki ikrâra irdim ben hele

Sûretâ baksan hakikat gerçi kim kemter kulam

Mazhâr-ı sultân olan hünkâra irdim ben hele

Bülbülem rûz-ı ezelden bağ-ı yârda Nakşiyâ

Güline feryâd için gülzâra irdim ben hele

110

Ye

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

İrişüb 'arşa Muhammed kaçan itdi seferi

Kodı ol yerde birin çün dahı vardı ileri

İrüb 'aklı ceberûta dahı nefs-i melekûta

Yetişüb kalbi hamûta kim iletirdi o perî

Görin ol dem ki lâhuta çekilüb rûhı anın

Dahı 'azmûta irişüb kaldı geri

Bu kez ol nûr-ı hakikat göricek zâtını çün
Özini mahv idüben komadı hiç eseri

Göremez nûr-ı hakîki o nûrı bilmiş olun
Kanı yüzi müte‘annî ki göre evvel gevheri

Buyurur âyet-i yehdî bunı Nakşî yörü sen
Sözin isbât olur anda virir ol çün haberi

111

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Sun ey sâkî bize lutf it bugün câm-ı musaffâyı
Açılsun saf olub diller içüb câm-ı sahbâyı

İdüb peymâneler devri bugün bezm içre ey sâlik
İçilsün bâde’ -i vahdet beyân itgil mu‘ammâyı

Küşâd it kalb-i ‘uşşâkı nikâbın ref’ idüb yüzden
Cemâlin görsün ‘âşıklar bugün gel it mücellâyı

Görüb hayrân u mest olsun gönül Mecnûn-ı veş âhir
Sunub la‘lin şarâbından uyandır ‘aşk-ı Leylâ’yı

Açub cân gözlerin göster cemâlin bunda sen tâ kim
Ki görmez bunda görmezse yârın anda dilârâyı

Kemâl-i kudretin hakkı bu Nakşî itme andan kim
Kalıbdır kıl u kâl içre ider bir kurı da‘vâyı

112

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nedir te'vîli gör Nûh'ın dilâ fehm it işit anı
Ki ta'yîn itdi kâmiller bilüb 'ilmile tûfânı

İkinci gör nedir keştî dahı hem iki kavm anda
Yanınca iki oğhyla girüb itmişidi seyrânı

Dahı hem iki 'avrat kim dimişler var idi Nûh'ın
Ki Ken'ân adlu oğhyla birisi itdi 'isyânı

O kim fehm ider Nakşî görüb bu sırr-ı ihfâda
Okutmuşdur ledün 'ilmin idüb Hak ana ihsânı

113

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Benî Asfar nedir cânâ ki itmişler beyân anı
Çıkub çün ol siyâh-rûlar ider İslâm'a tuğyânı

İşit gel imdi ey zâhid nedir ehl-i hakîkat gör
Senin nefsindürür çün ol ki oldur rûh-ı hayvânî

O kim kuvvet bulub âhir çekerse ger sana 'asker
Bu dem mağlûb olur cânın zebûn eyler ol insânı

Dilâ her cânibin âhir şeyâtîn 'askeri yer yer
Sürüb hükmin çün ol senden virirsen küfri î mânı

Alur şehir-i Sitanbul'ı gider bu saltanat elden
Kopar başında çok gavgâ alurlar tâc-ı hâkânı

Ne kim bildirdiler Nakşî odur nazm itdüğün ancak
Ve ger ni kimdürür ol kim ider bu yerde cevânı

114

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nedir göklerden inmek gör işit gel ders-i 'Îsâ'yı
Senin rûhindurur ol kim bilür çün her mu'ammâyı

Eger inmezse gökden ol senin Fir'avnın ölmez bil
Ki oldur katl iden nefsin alub senden bu gavgâyı

Anın bir ismi 'Îsâ'dır durur dördüncü kat gökde
İner yer yüzine âhir işit sen bu temâşâyı

Kaçan kim katl olur nefsin çıka Mehdi'n senin ol dem
Hicâbın ref' olub yüzden görürsin rû-yı Mevlâ'yı

Senin ol 'akl-ı kudsîndir kim olmaz degme her kesde
Gelür Beytû'l-Harâm'dan ol onat fehm it bu ma'nâyı

Ne kim nazm eyledin Nakşî bu ders-i pür-mu'ammâyı
Olardır fehmiden ancak ki geçmişdir bu arâyı

115

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Eyâ gel halk-ı Ahmed'den işit cânâ bu ma'nâyı
İrüb ol Ka'be'den Kuds'e ne yüzden buldı Mevlâ'yı

İkinci kim sivâr oldu irüb evvel göge Ahmed
Onat fehmit ne itmişdir haber vir sen bu arâyı

Üçüncü gör nedir ol kim geçüb ol tâ mukaddemde
İrince tâ yedinciye kiminle geçdi her câyı

İşit dördüncünün dersin ki bunlardan olub da 'vet
İrişti Sidre'ye cânâ geçüb fi'l-cümle eşyâyı

Haber al gel beşinciden ki kakub Sidre'den ol dem
Yetişdi Kâbe kavseyne tavâf itdi mu'allâyı

Bulub ol yerde çün anı özinden el çeküb âhir
İrişti vuslat-ı yâre onardı dilde yarayı

Kelâmım fehmiden 'ârif bilür ol kim nedir Nakşî
Ki itmişdir sulûk anlar bilürler bu mu'ammâyı

116

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nedir mi'râc-ı hazret gör ne söyler bu sühan-dânı
Çıkub dil ism u resminden gidermekdir bu elvânı

O kim nûr-ı hakîkatdir ki fer' olmışdır vücûd içre
'Urûc itmekdürür asla ki ya'nî rûh-ı sultânı

Ayak tahte's-serâ âhir başı fevka's-semâda çün
Geçüb bu kevne dolmakdır onat fehm it bu 'irfânı

Görinüb sırr-ı ev ednâ tekellümsiz kelâm itmek
İki cân bir ten olmaktır bürinüb kalb-i insânı

Bedendir yer gönüldür gök anın ‘aşkı refrefdir
Çeker ‘uşşâkı ma‘şûka olur ol cümleten fânî

Melek mürsel nebî sığmaz bu çâ-yı dehşet-âbâda
Gönüldür ‘azm iden anda ki cezb eyler Hüdâ anı

Haber al lî me‘allahdan eger te’vîle kâdirsen
Ve ger ni biledin zâhid bu remz-i sırr-ı pünhânı

Anın Cibrîl’i ‘aklındır ki hergiz Sidre’den cânâ
Açub bâl u perin geçmez kalur görmez bu ihsânı

Sana ol ve ana sen varmadan Mevlâ münezzehdir
Ki yokdur kurb u bu‘d anda ne sandın sen bu meydânı

Kadem basmaz isen zâhid eger bu mezheb-i yâre
Ne küfrün anladın anın ne bildin sen bu îmânı

Yeter ey Nakşî elhak bu olar kim ‘akl-ı evveldir
Kabûl eyler sözün anlar hakikat ey kerem kânı

117

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Ne menzildir ene’l-Hak kim diyen şâh-ı cihân oldu
Anın mansûr-ı veş ‘aşkı dilâ günden ‘ayân oldu

İkinci kimdürür ol kim çeküb el cümleden cânâ
Özin gark itdi kesretten bugün içre nihân oldu

İşit bir kısmının hâlin olar kim gark-ı vahdettir
Olub dürler sadeplerde zemîn u âsımân oldu

Anın dördüncisin gör kim deyüb subhâne mâ a‘zam
Geçüb fi‘l-cümle menzilden ne nâm u ne nişân oldu

Beşinci sırr-ı ekberdir olub çün nûr-ı mahz anlar
Koyub ma‘nâyı sûretde özi cân içre cân oldu

İdildin Nakşî‘-i şeydâ bu yüzden hizmetin icrâ
Birikdi gör kim anlarla varub bir yerde kân oldu

118

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

On sekiz bin ‘âlemin senden su‘âlin ey perî
Eylerim bir bir haber vir tâ bilinsün her biri

‘Arşıla kürsi kalmadan levhi idrâk eylegil
Biri anın kim gönüldür dört ‘anâsır leşkeri

Gör mevâlîd-i selâse ya‘ni cem‘ it her birin
Zamm idüb anı nebâta biri hayvândır geri

Ur birin bulsun cemâdı kim tamâm olsun hisâb
Kim ehâdîs içre Hakk’ın söyledi peygamberi

Düşme gel girdâb-ı tenge yohsa cânâ bilmiş ol
Olmadı anlar hakikat evliyânın serveri

On sekizdir Nakşiyâ çün işbu ‘ilmin sûresi
Her biri bir ‘âlem oldı lîk okunmaz serseri

119

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Görin ol Hazret-i Ahmed kaçan itdi seferi
Kodı dünyâ göği üzre göre nefsin o perî

İrişüb Kuds’e hakîkat kodı çün kalbini ol
Diye ol demde Hüdâ’sı koma andan eseri

Kodı çün cânımı âhir kâbe kevseyne kim ol
İkilik gide aradan ala tâ ol haberi

Görüb ol ana nefsi diye kim âyin-i kalb
İde kim kalbini rûha yörü var git ileri

İre sırr-ı sırra cânâ ne ki var çün kim anın
Kala ardınca serâser dökülüb her nev geri

İrüb ol menzile Nakşî bozılıb ism ü resmi
Özini mahv idüb oldı içeriden içeri

120

Mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

Gönül pervâne-veş durmaz döner ol şem‘-i ruhsârı
Yanar kandîl-i ‘aşk içre ider ol inleyü zârı

Görinen çün gören sensin nedir ya böyle saklanmak
‘Aceb kimden kaçarsın sen benim ey ‘ömrimin varı

Yanılmaz murg-ı dil inler döküb gözyaşların yâ Rab
Gider her subh u şâm ağlar gezer bağında gül-zârı

Küşâd it râh-ı ‘aşkın gel nikâbın ref’ idüb yüzden
Cemâlin görsün ‘âşıklar kapundan kaldır ağyârı

Metâ‘-ı hüsnin ister dil karâr itmez dilâ bir dem
Murâr it ‘âlem-i ma‘nâ anınla eyle bâzârı

Neden katl oldılar cânâ ene’l-Hak söyleyen bilsem
Ki nâtıkdır iden nutkı bütün her şeyde güftârı

Cefânı çekmeden korkmam benim korkum hemân oldur
Gelüb vasl olmayasın sen ölem yalvarı yalvarı

Döküb gözyaşların âhir senin yolında gör Nakşî
Çeküb el cümleden cânâ o zikri cümle efkârı

121

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Dilâ bildinse illânın nedir nefyile isbâtı
Mücellâ eyledin lâdan sıvub ol kalb-i mir‘âtı

İdenler lâ ve illânın mükemmel emrini icrâ
Görindi halk-ı Ahmed’den temâşâ eyledi zâtı

Çeküb el işbu kesretten vücûdın mahv iden âhir
Fenâ-ender-fenâ oldu giderdi gayr-ı dârâtı

Açub ‘ibret gözin zâhid mücâhidler yolın tutgıl
Uyan bu hâb-ı gafletden hebâya virme evkâtı

Ne kim feth oldu ey Nakşî sana ‘ilm-i me‘ânîden
Yöri var söyle ‘âşıklar yazsınlar ol ebyâtı

122

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Dem-be-dem artır İlâhî ‘âşıkın sevdâsını
BaGlanub zencîr-i ‘aşka bulsun ol Mevlâ’sını

Bunca ‘isyânıla yâ Rab kimseler yol varmaya
Saçmayasın üstlerine rahmetin deryâsını

Çekdirüb el gayr-ı Hak’dan ey Kerîm ü Lâyezâl
Lutf idüb dilden tıraş it mâsivânın pasını

Rûz u şeb göster cemâlin kudretin bezminde sen
Kaynasun nâr-ı mahabbet toldır ‘aşkın tasını

Geçmeyüb lâ perdesinden bilmeyenler nefsinî
Çâh-ı zulmet içre kaldı bilmedi illâsını

Bir gün ola câme-hâbda cân virirsen Nakşiyâ
Kıymet ü kadrin bilenler okuyalar Yâsin’i

123

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Kec nazarla bakma zâhid evliyâyâ serserî
Bilmedin sen sırrın anın çek elin andan yöri

Evliyâ bir güldürür çün ger ezelden sen ana
Bülbül oldınsa hakikat ol senindir gel beri

Evliyâ bir reh-nümâdır kim tutarsa dâmenin
İrgürür zâtın Hüdâ'ya gösterir peygamberi

Evliyâ ol kimsedir kim on sekiz bin 'âlemi
Hükmine râm eylemişdir aç gözin sen ey perî

Nesl-i Âdem'den degildir bilmiş ol sen evliyâ
Sırr-ı Hak'dır 'ilmi anın içeriden içeri

Evliyâ bir gizlû gencdir kim metâ'-ı hüsnine
Nakd-i cân ister hakikat ger olursan müştêrî

Zâtı hakdır evliyânın görme sûret zâhidâ
Sen anı sandın mı âhir et ve kandır yâ deri

Sırr-ı ekberdir ezelden bilmiş ol kim evliyâ
'Akl irişmez kudretine şöyledir ol mermeri

Evliyâdır dest-i kudret gice gündüz mâh u sâl
Döndiren oldur hakikat nüh felekden çenberi

Enbiyânın hizmetinde kulları çokdur velî
Nakşî anın cümlesinin kemteridir kemteri

124

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Olar kim itdiler cânâ hakikat dilden ikrârı
Giderdi sûretâ ancak dilinden küfr ü inkârı

Bilenler lâ ve illânın nedir nefsile isbâtı
Çıkarlar aradan anlar komazlar şehre ağyârı

Unud bildiklerin zâhid bulub bir mürşid-i kâmil
‘Arefden okugıl dersi işit menden bu güftârı

Sana senlik hicâb olmuş bu benlik perdesin ref’ it
Açılsun sana senden yol bulam dîrsen o dildârı

Metâ’-ı hüsne yol bulmaz olar kim bilmez ol nefsin
Geçürmiş ‘ömri yok yerde ne bilsün böyle bâzârı

Kabûl itmez bular pendin ne denlü eylesen sa‘yı
İşitmez münkir ey Nakşî bu elfâz-ı dürer-bârı

125

Fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün

Rûh-ı Ahmed’den Hüdâ kim emr ü fermân eyledi
Ab ve âteş hâk ve yelden vahya insân eyledi

Urdı bir bünyâd-ı a‘zam kudretin izhâr için
Küntü kenzin gevherinden nefha’-i cân eyledi

Çâr-ı ‘unsur hânesinde gösterüb devrânesin
Her birin renge kodı bahr -i ‘ummân eyledi

‘Arş u ferş olmazdan evvel Âdem’in bünyâdını
Sırr-ı esrâr-ı Hüdâ’dan gizlü bir kân eyledi

Kimseler bilmez bu sırrı bunda ‘aklın mât olur
Emr-i kevnde her ne kim var sende pünhân eyledi

Âşiyân-ı evvelinden murg-ı dil pervâz idüb
Geydi bir rengîn libâsı geldi seyrân eyledi

Gösterüb süflîden anı düşdi gurbet zârına
Kimi 'ulvî kimin anın hâke yeksân eyledi

Câm-ı 'aşkın cür'asından nûş iden 'âşıkları
İrgürüb ma'şûka âhir mest u hayrân eyledi

Emr ü nehyin kullugından kurtulan dil Yûsuf'un
Taht-gâh-ı Mısır-ı dilde anı sultân eyledi

Gör kemâl-i kudretin kim tâ elestden Nakşiyâ
Okutan esrâr-ı Hakk'ı sana âsân eyledi

126

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Tokuz kat pür-cevâhirden dilâ Hak resm-i insanı
İdüb bir kal'a'-ı zerrin görindi emr-i Rabbânî

İki yüz kırk sekiz pâre hatlar bağlayub anda
İki pây üzre durgurdı anı çün sun'-ı Rahmânî

Dahı üç yüz yigirmilik ana dört yüz kırışlık çün
Çıkub binâ'-ı 'âlem gör yapıldı kasr-ı sultânî

İki per on iki kapu idüb ol şehr-i a'zamda
Kodı on dördlû genc anda ki gözler görmemiş anı

Pes üç yüz altmış ırmaklar akıtdı yer yerin anda
Ki tolsun tâze ter dâ'im serâser bağ u bostânı

Bulardan sonra gel gör kim koyub bir pâdişâh anda
Oturmuşdır vezîrile kurub bir taht-ı hâkânî

Dahı bir kethüdâ cânâ emîn itmiş sürer hükmin
Bular mağlûb olur âhir eger eylerse 'isyânı

Bunun ardınca gel gör kim ana hem üç bölük kavmi
Mücâvir eylemiş şâhım iderler tende seyrânı

Biri mü'min biri kâfir enîsindir bular cânâ
Birin feth itmezem anın onat fehm it bu 'irfânı

Metâ'-ı hüsn-i dildârı ne kim nazm itdin ey Nakşî
O sâlikler bilür ancak ki açmışdır bu dükkânı

127

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Degildir hakkın ey zâhid sakın medh itme dildârı
Ki bilmezsin 'arif sırrın bu 'aklın anda yok kârı

Bilenler işbu esrârı çeküb el kendüden cânâ
İrer menzil-i maksûda olur ol cümlemin varı

Reh-i 'aşkında dildârın visâlin isteyenler çün
Özin mahv eyleyüb âhir olur anın harîdârı

Çeküb el cümleden cânâ duran kâf-ı kanâ'atdır
Odır sîmurg-ı veş şâhım bugün sayd eyleyen yâri

Rumûz-ı sırr-ı vahdetden haberdâr olmayan Nakşî
Özinden bî-haberdîr çün ne bilsün ol bu esrârı

128

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Dilâ 'âşıkların derdin bilenler emr-i Rabbânî
Görüb dahl eylemez nazmın anın kim ol iz'ânı

Ki cânâ mest olanlardan gelen söz kendinin olmaz
Anınçün söyler 'âşıkdan ene'l-Hak rûh-ı sultânî

Kaçan kim geçse bir sâlik makâm-ı lutf ve kahrından
Ne kor ardında küfri ne hod ön safda îmânı

Ki gördim hatt-ı hâlile dü zülfin ısbı 'ayn itmiş
Anınçün döndürür cânâ bularlar kalb-i insânı

Çözüb bî-gânelik bendin dönenler reng-i dildâra
Tenin cân eylemişlerdir vücûdın eyleyüb fânî

Geçenler işbu menzilden dilâ bu câ-yı hayretde
Kalur bir nice dem cânâ irince peyk-i Rahmânî

Bu bir deryâ-yı a'zamdır muvâfık rûzigâr ister
Dümen tutmaz bu yerler hiç ki yokdur hadd u pâyanı

Eser bâd-ı sabâ bundan açar yelkenlerin 'âşık
Geçer ol bahr-i hayretten görünür menzil-i sâî

Gelür ‘aşk-ı Hüdâ ol dem irer dil gayrı bir milke
Görür kim anda ‘âşıklar tutar destinde çevgânı

Haber gelmez iç ildir bu ki diller bunda kâsırdır
Olurlar bî-lisân ancak bulan ol genc-i pünhânı

Geçenler bir kadem cânâ bu yerden bilmiş ol âhir
Makâm-ı halta uğrar ol dikiş tutmaz girîbânı

Ne yüzden fehm olur Nakşî eyâ bu nazm-ı kudret kim
‘Akıl hayrân olur bunda tefekkür idemez anı

129

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Diyem te’vîl-i Ya‘kûb’ı işit ey cânımın cânı
Senin aklındurur ol kim gönüldür Yûsuf-ı sâni

Olubdur kuvvet-i ‘aklı anın kardaşları cânâ
‘Ameldir ‘ilmile şâhım hakîkat öyle iz‘ânı

Yedi kurdlar dimek anı işit cânâ gazabdır ol
Ki mahcûb oldılar Hak’dan idüb ol demde ‘isyânı

Yedinci kim durag itdi murâdı demdürür bundan
Ki sürdi gömleğin kana idüb ol gör ki bühtânı

Garaz oldur Züleyhâ’dan dimişler nefis-i levvâme
Görüb yüzün kabûl itdi anınçün rûh-ı sultânî

Agırmak gözleri cânâ işit ol demde Ya‘kûb’ın
Ziyâ gitmekdir ‘aklından anın ey Nakşî’nin cânı

130

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül Mecnûn'ın olmuştur görildin sen dilârâyı
Nazar kıldıkça 'arz eyler yüzün mir'ât-ı Leylâ'yı

Gözüm her subh-dem yaşın döker dil nevme vardıkça
İder ol rû-yı pâkinden ana her dem tecellâyı

Cemâlin perdesin gör kim soyub ten kâsesin âhir
Tulû' itdi vücûdımdan serâser tutdı dünyâyı

Açıldı perde'-i zulmet serâser levh-i dilden çün
Zuhûr itdi kamu 'âlem çü gördim zîr ü bâlâyı

Senin deryâ-yı 'aşkında bu varlık mahvolur cânâ
Eser kalmadı resmimde işitgil sırr-ı Mevlâ'yı

Rumûz-ı sırr-ı vahdetdir kelâmın cümle ey Nakşî
Okur mı denî âdem bu esrâr-ı mu'ammâyı

131

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gel ey sâlik işit bir dem nedir gör haşr-ı insânı
Ki üç nev' üzre yazmıştır bugün 'ilm-i ledün anı

Bular kimlerdürür dirsene diyem ben istimâ' it sen
Ki bilmez degme kes şâhım bu remz-i sırr-ı pünhânı

Biri ‘âmm u biri hâs u biri âhir ehasdır kim
Özin ihfâya çekmiştir bulub ey zâhid ol kânı

Olar kim bilmedi cânâ bu üç haşrın su’âlinden
Kurı da‘vâ ider anlar ne bilsün ‘ilm ü ‘irfânı

İkinci kimdürür bil kim vefâtından mukaddem ol
Su’âl-i haşrı görmüştür bedenden çıkmadan cânı

Çekübdür ellerin bunlar Hüdâ’dan gayrı her şeyden
Ölmeden evvel ölmüştür mukaddem emr-i Rabbânî

Üçüncü kavmi gel gör kim su’âl itsen bulardan sen
Ne haşrın anlamış bunlar ne bilmiş küfr ü îmânı

Hevâ-yı nefsile bunlar görün insân iken âhir
Mahall-i haşra vardıkda bürinür şekl-i hayvânı

Yüzün ak olsun ey Nakşî bu ma’nîler kim itdin sen
Görinüb ‘âlem-i ma’nâ eger itdinse seyrânı

132

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Murg-ı dil feryâda başlar görmesem dildârımı
Kan döker bu cism-i giryân artdırır Hak zârımı

Ol kemân-ebrû nigârın yolına cân virmege
Dönmezem kâlû belâdan itmişem ikrârımı

Her kaçan eyler tecellî zülfinin her telleri
‘Aklımı yagma iderler bilmezem bâzârımı

Küfr ü dîn îmân u mezheb perdedir ‘âşıklara
Cümlesin sildim süpürdim dosta virdim varımı

Levh-i dilden okudım ben bu mu‘ammâ sözleri
Oldurur kim halk-ı ‘âlem anlamaz güftârımı

În ve ândan geçmeyince Nakşî’ -i âşufte-dil
İtmedi ol meh tecellî görmedim ben yârımı

133

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Gel ey şeyh-i cihân-ârâ sakın sen böyle der-bânı
Koyub nâ-puhte kapunda getürme ‘ırza noksânı

Misildir tâ ezelden bu dimişler şeyh-i dervîşden
Bilür nîk ü bedü şâhım cihânın ehl-i ‘irfânı

Sana lâyük mıdır ol kim olanlar zîr ü destinde
Görüb yolında cân virmez sır gûyende ihvânı

Bulanlar şeyh-i kâmil çün behâyimler gibi âhir
Turub kapunda sultânım yakar mı kalb-i insânı

Tutubdur dâmenin çün yakub pes pûte’ -i ‘aşkı
Niçün kâl itmedin bilsem eyâ bir böyle hayvânı

Degildir hakkımız cânâ gerçi böyle nutk itmek
Nasîhatdir sözim gayra bilürsen ey kerem kânı

Küşâd it râh-ı ‘aşkın gel kapatma lutf idüb kapın
Girüb görsünler ‘âşıklar yüzün ey Nakşî’nin cânı

134

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

Tavâf eylen gelin şeyhim murâdı
Ki ansız ‘âşıkın bitmez kanadı

Ana ikrâr idüb ümmet olanlar
Geçerler ra‘d-ı veş anlar sırâtı

Neçe İskender ü Hüsrevler anın
Eşigin yasadnub kemter ‘ibâdı

Sakın aldanma nefsin hîlesine
Seni yok itmekdir anın murâdı

Hüviyyet menzilin bulmak dilerse
‘Ânâsır perdesinden kaldır adı

Hakîkat mürşidin Nakşî bulınca
Döküb göz yaşların yollar suladı

135

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Dilâ dün gice seyrimde tecellî-yi sem‘e yâr oldı
İşitdim bir hitâb anda ki dil ana şikâr oldı

Bu dem keşf oldı gûş itmek nidâ-yı kudret-i Hakk’ı
Velî göz yok görem kendin bana gin dünyâyı dâr oldı

İkinci ol kemân-ebrû idüb çün kudretin izhâr
Tecellî itdi dil ‘aynı açıldı şu ‘le-dâr oldu

Üçüncü keşf-i dildârın tecellî’ -i cemâlinden
Surûr-ı hazret-i ‘izzet irişti özge kâr oldu

Kaçan kim itdi dördüncü celâlinden tecellîyi
Tahammül itmedi zâtım vücûdım târumâr oldu

Bu remzi fehm idem dersen haber al len terânîden
Ki ol Mûsâ gibi merde bu benlik perde-dâr oldu

Sıfât u zât-ı mutlakdır bu dört yüzden tecellîler
Ki ol bir kula olmazsa ol âhir hâk-sâr oldu

Anın kim kalb-i pâkinde olmaz tabl-ı asâyîş
Ne bilsün ol bu esrârı ne yüzden üstüvâr oldu

Sıfât-ı kahrı ma ‘şûkın zuhûr itmese sâlikde
Fenâsın bulmayub ‘âşık ikilik içre zâr oldu

O kes kim oldu matlûbın olub çün sen ana tâlib
Getürdin menzile anı senin ‘aşkın licâm oldu

Geçenler işbu menzilden cihân bugün Nakşî
İrişdi ka‘be’ -i vasla bütün eşyâda var oldu

136

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Gel ey dârü’ ş-şifâ lutf it unutma ‘ahd-i peymânı
Getürdin ey perî çün kim bu milke bir müslimânı

Çökeldin lutf-ı pâkinden yıkılmış kalbi şâd itme
Tesellâ eylegil imdi kabûl itme bu noksânı

Keremden nesne eksilmez bilürsen ey kerem kânı
Cihân halkını toplarsan degil kim ehl-i ‘irfânı

Budur maksûd olan âhir bilürsen kevne gelmekden
Bu sırra vâkıf olmakdır açub ol râh-ı ihsânı

Gel isbât-ı vücûd eyle bu meydân-ı muhabbetde
Çü sürdün himmetin rahşın urub ol topa çevgânı

Velî terk-i edebdir bu ne hâcet ‘arz-ı hâl itmek
Ki gütmez kendi yârinden ider bir gün o tuğyânı

Nedir cânâ bu sözlerden garaz bilsem eger dirsen
Mürüvvetdir garaz âhir bilürsen ey kerem kânı

Ve ger ni ol degildir kim kemâlin ‘arz idüb Nakşî
Sana ta‘lîm ide şâhım bu âyîn u bu erkânı

137

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Yöri ey zâhid-i hod-bîn dolaşma sen bu meydânı
Ki her kes bunda at sürmez ne sandın sen bu ‘irfânı

Geçüb şekl-i behâyimden kemâle irmek istersen
Elin çek gel bu sevdâdan tavâf it kâmil insânı

Ki konmuşdır Hüdâ hakkı Muhammed nûrı anlarda
Libâs-ı gayrıda tâ kim süre Hakk buna erkânı

Nuzûl itmezse göklerden hayât-ı cân-fezâ-bahşın
Bekâ bulmaz ölür cânın görünmez peyk-i Yezdânî

O kim ehl-i tasavvufdan hakikat dâr olubdur bil
Özinden bî-haberdir ol ne bilsün küfr ü îmânı

Buna küfr-i havâs dirler irişmez degmenin ‘aklı
Ki bunda mavh olub ‘âşık bürinür ‘arş-ı Rahmânî

O kim irmez bu esrâra tamâmet ey şeh-i ‘âlem
Kalur ol şirk-i ihfâda irişmez nefh-i sultânî

Eger ben irmişem dersen haber vir imdi ey zâhid
Nedir ol küfr-i ekber kim ider mü‘min müslimânı

Bu küfr-i bî-nihâyetden olaydı cümleler mü‘min
Eger bir zerresin Hâlık ideydi halka ihsânı

Geçeydi cümle menzilden hicâbı kalmayub âhir
Basaydı sedd-i ye‘cûci içüb fi’l-cümle ‘ummânı

Bu küfrin nidügin bilmek sakın miskîn kâr sanma
Ki bu bir mâverâdır kim bulunmaz hadd u pââyânı

Olursan ‘ilmile deryâ bu dilden bilmeyen zâhid
‘Ulûm-ı asla irmez ol açılmaz genc-i pünhânî

‘İlim bir noktadır cânâ ki Mevlâ anda derc itmiş
Serâser ey şeh-i ‘âlem ne kim var hatm-i Kur‘ân’ı

Ana kim mekteb-i dilden mürebbî ola çün Allah
Okur ol kes ledün ‘ilmin bilür herkesde noksânı

Nedir bu sözlerin dirsene eger ey zâhid-i hod-bîn
Bular âyetle sâbitdir anın kim vardır iz‘ânı

‘Aceb mest-i müdâm oldın sözün anlanmaz ey Nakşî
İçildin dest-i sâkîden şarâb-ı şâd-ı devrânı

138

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Dilâ ol münkir-i bed-hû ne bilsün yâri ağyârı
Ki bulmaz kendi zâtında hakikat sorsan ol yâri

O kes kim silmedi cânâ mukaddem bunda dil levhin
Mu’ahhar ey perî-peyker görünmez anda dildârı

Egerçi dem urur münkir dilâ bu şer‘-i Ahmed’den
Velî bilmez hakikatde belinde bağılu zünnârı

O kim fehmi itmedi cânâ bu nazmım pür-dürer-bârım
Hüdâ hakkı anın degmez dilinde habbe ikrârı

Gerek ‘âlim gerek sâlih gerek müftî gerek monla
Eger bilmezse resmimden olıma nazmıma kârı

Vefâ virmez anın ‘ilmi ki âhir yevme tublâda
Kazırlar anı defterden iğen müşkil olur kârı

Gider bu saltanat elden özin tebdîl ider Mevlâ
Bu dem bir gayr-ı dil söyler ki dirler anlara nârî

O kim bilmez ledün 'ilmin degil kim iş bu münkirler
Ne alsun nazm-ı pâkimden ki fehmi itmez bu güftârî

Bilür lâkin kaçan ol dem irişe hâlet-i nez'e
Gidüb fi'l-cümle varlıklar anın kalmaya envârî

Ne kim kesb eylemişdir ol hakikat dâr-ı dünyâda
Görine neçe bin yüzden anı halk eyleyüb bârî

Boyanub rengine anın zuhûr itdikde her sûret
Yöridir hükmini bir bir biline Hakk'a inkârî

Bihamdillah ki 'âşıklar geçüb bu mihnet-âbâdî
İrişmiş kurb-ı sultâna Hüdâ olmuş kafa-dârî

Çeküb destin dü 'âlemden makâm-ı nâz-ı Mevlâ'da
Karâr itmiş hakikat ol yıkub bu terkîb-i gârî

Ne kim var cümle tâlibler düşürmüş peşine bir bir
Okurlar 'ilmi Mevlâ'dan bilürler gizlü esrârî

Muhassıl Nakşiyâ pendim tutarsan ger bu arada
Getürme yanına lutf it sen ol münkir-i bed-kârî

139

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Levh-i mahfûz içre gördim ben dilâ bir serveri
'İlm-i bâtın ta'îm eyler mahrem olmuş ol perî

‘Ayn olub ser-pâ vücûdî başı üzre zâhidâ
Devr idüb durmaz felekler seyr idüb her bir yeri

Câme’-i nûr-ı hakikat cem’ olub âhir ana
Şeş cihetden taşra çıkmış cân u ten kalmış geri

Gitmiş andan çün ta‘ ayyün lîki göster vücûd
Benzemez bir şey’e lakin ol degil et ve deri

Nefha’-ı zât-ı Hüdâ’dan feyz alub âhir o yâr
‘Alleme’l-esmâya ırmış girmiş ol cân içeri

Sırr-ı ihfâdır kelâmım anlayanlar zâhidâ
Çıkdı zulmet perdesinden oldı meydânın eri

Maksad-ı sıdk içre gör kim Nakşî’-i şeydâ bugün
Ey perî-peyker olubdur mazhar-ı peygamberi

140

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Nedir ol gâv-ı pür-kuvvet ki başı üzre dünyâyı
Getürmüş emr idüb Mevlâ ne kim var tağ u sahrâyı

İkinci gör nedir zâhid anın sen zîr-i pâyında
Komış Hak anda bir mâhı dürüb altında deryâyı

Buların yokla tahtında beşinci kim hevâdır çün
Eser ol tâzeler durmaz serâser zîr ü bâlâyı

İkişer taht-ı fevkinde biri cândır meyânında
Hayâtın bahş ider durmaz işitgil sırr-ı Mevlâ'yı

Bu sözler söylenür cânâ velî halkın arasında
Bikirdir neyleyim ammâ okur yok işbu ma'nâyı

Nedir gâv u balık deryâ nedir zâhid hevâ fehm it
İriş bu sırr-ı ihfâya oku 'ilm-i dilârâyı

Bu 'ilmin olmaya fethi açub bil mektebin Mevlâ
Ne ıssı okumak yazmak çü bilmezler ol arayı

Bu 'ilmin ders-i pâkinde hurûf u lafz u savt olmaz
Okurlar bî-lisân ancak seçenler lâdan illâyı

Tenin dünyâ özin 'ukbâ sözün hüccetdir ey Nakşî
Nihâyet anlamak güçdür bu dilden bu mu'ammâyı

141

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

O kim menden kaçır cânâ anın bil yokdur iz'ânı
Gerekse ser-te-ser görsün o kes tefsîr-i Kur'ân'ı

Ben ol kalb-i selîmem kim Cenâb-ı Kibriyâ hakkı
Cihân ansız karâr itmez olur fi'l-cümleden fânî

Gözin aç sözlerim fehm it degilsen pîr-perver çün
Düşür 'aklını başına dilerse derde dermânı

Haber al işbu nazımından bu dem gör kimdürür nâtık
Ki nutk eyler bu yüzden ol sana çün ol kerem kânı

O kim yolımda cân virmez geçüb buğz u ‘adâvetden
İrişmez maksad-ı sıdka kalur görmez bu ihsânı

Eger dirsen ki ey zâhid nedir bu medhe isbâtı
Sana yetmez mi bu şâhid ki virmiş Hakk bu ‘irfânı

Ben ol zeytûn-ı sırram kim cihân-ı bî-vefâ içre
Ne şarkîyem ne garbî çün hod cânâ Karamânî

Elin çek pîr-perverden bu küfri ihtiyâr itme
Ve ger ni enbiyâ hakkı yitürdin dîn ü îmânı

Bu sırrı bilmeyüb âhir idüb ‘âlemde hod-bînlik
‘Ubûdiyyetden azmışsın olub ma‘nide şeytânî

Yöri var geç bu sevdâdan bu pendim ihtiyâr eyle
Tutub bir mürşidin destin olagör kulı kurbânı

Çözüb zünnârını âhir kadem bas mezheb-i yâre
Olub bir mü‘min-i sâdık tavâf eyle var ol kânı

Gönül vir zîr-destinde durub hizmetde bel bağla
Dürüş dün gün eşiginde ko döksün gözlerin kânı

Unut bildiklerin âhir varub ol mekteb-i ‘aşka
Sebak al ders-i ‘âşıktan nedir gel gör bu erkânı

Geçüb maşrik diyârından kadem at kurb-ı sultâna
Özin mağribde kân eyle olub bu cism-i hâkânî

Bu nazmım ‘âkile pesdir eger var ise iz‘ânı
Tefekkür it gel ey zâhid ne çaldım gör bu çevgânı

Kelâm-ı Nakşî’i fehm it kapından taşra yüz tutma
Yöri var el çek erlerden ne sandın sen bu meydânı

142

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Yine ol şâh-ı bî-hem-tâ bürindi tohm-ı ezkârı
Bitüb ol gonca-leb anda ‘aceb gördim o dildârı

Didim ey Kâdir-i Mutlak nedir bu hikmetin bilsem
Ki sen bundan münezzehsin haber vir kaldır inkârı

Didi ey perî-perver çün su’âl itdin bu hikmetden
Haber al imdi remzimden ne yüzdendir olan kârı

Olur ol nefs-i rûhından mahall-i infisâlinde
Yeter ol ittisâl içre görünür kudret-i Bârî

Biri ‘âşık biri ma‘şûk togar çün maşrıktan ol
Giyerler mağribî donlar sürer ol yerden ağyârı

Öper hem öpdürür zâtın tekellümler ider bî- harf
İdüb ‘arz-ı mahabbetler dolar ol şehre envârı

Açılur gül gibi bülbül konar fevkinde kan ağlar
Döker göz yaşların durmaz ider ol şâha güftârı

Yeter gel Nakşiyâ pesdir dilin tut keşf-i râz itme
Götürmez bu cihân halkı yine dillenme tekrârı

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül mir'ât-ı hazretten yine bir özge kâm aldı
Görindi evliyâ ruhı bütün andan selâm aldı

Kaçan vardıkda ol yâre ilet dim tuhfe' -i cânı
Olub makbûl-ı hazret ol beni koyub o râm aldı

Gönül temkîn olub âhir arındı cümle telvînden
Açıldı sırr-ı ev ednâ tecellîden devâm aldı

Görindi ma'şûk u 'âşık dinildi bî-hurûf sözler
İşitdi cân u dil bî-ten dihânsız bir kelâm aldı

Haber dil ittisâlinden velî dil infisâlinden
Girü döndükde ey mih-rû yanınca bir gulâm aldı

Şu denlü itdi icrâ kim gönül tâ emrile nehyi
Helâlin virdi ehline bahâsına harâm aldı

Özinden koymadı noksân talebsiz bir talebden ol
Hidâyet eyleyüb mevlâ bütün hakkın tamâm aldı

Müselsel varsam ol kâna 'aceb mi imdi ey zâhid
Ki tâ bezm-i elestden ol bu Nakşî'den licâm aldı

Yine ümmü'l-kitâbın gör okundu neçe esrârı
Yazıldı ma'nîler bir bir çekildi remze güftârı

Hicâbı ref' olub cânın gelüb âyine'-i dilden
İrişdi yolu cânâna görindi Hazret-i Bârî

Tecellî itdi milkinden olub taht-ı Süleymân'ı
Cülûs itdi ana rûhı cihânı tutdı envârı

Serâser milki zabt itdi ne kim var tîg-i fahrile
Müzeyyen itdi aslıyla bu şirklerden idüb ârî

Fenâ-ender-fenâ budur bu menzilde garaz olmaz
Ki cevherdir bekâ milki gözin aç kaldır inkârı

Hakîkat ey şeh-i 'âlem bu bir tevhîd-i sırfdır kim
Görinmez gayr-ı Hak bunda sürer ol yâr u ağyârı

Eger fehm olmaya nazmım haberdır leyse fi'd-dâreyn
Bilürsen ma'nâsın anın olursın nazmıma kârî

Anınçün koymadı gayrı ki bu bâzâr-ı 'aşk içre
Yine kendidürür cânâ metâ'ının hırîdârı

Sözin anlamaz ey Nakşî 'aceb muğlak kelâmın var
İrişmez degmenin 'aklı kalur pûşeyde ahabârı

145

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gel ey sâlik işit benden nedir Deccâl-i bed-kârı
Bilinsin bu 'alâmetler dürüst fehmit bu esrârı

İkinci kim güneş âhir toga çün cânib-i magrib
Ne yüzden okunur dersi yâ'ni ki âsârı

Kapanub tevbenin bâbı üçünci görmeye gözler
Bütün mestûr olur 'âlem nihâyet bula envârı

Ana gör kudret-i Bârî iki altun kanad itmiş
Düzüb yâkutıla incü müzeyyen eylemiş Bârî

Kanadın yokla mâbeynin birinden birine menzil
Hüdâ fark bellü itmişdir onat fehm it bu güftârı

Kanı bir 'akl-ı evvel kim idüb bu remzini iz'ân
Bulub kendinde ey Nakşî ider bu nazma ikrârı

146

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Senin 'aşkınla 'âşıklar kaçan kim itse devrânı
Olurlar vâleh ü hayrân bular itdikçe seyrânı

Haber virgil bana kimdir bu dört şeyden çeker hûyı
Ne gevherdir derûnında 'aceb bildin mi sen anı

Nedir bu kesret ü vahdet nedir bu varlık u yokluk
Nedir bu çâr-ı 'unsurdan görinen rûh-ı sultânî

Niçün bilmezsin ey zâhid ne kânın gevherindensin
Ki sarrâf-ı âlemsin onat fehm it bu 'irfânı

Nedir ol teşne-diller kim güneşden zerredir anlar
Togar mülk-i vücûd içre çeker bir demde 'ummânı

Nedir dünyâ nedir 'ukbâ nedendir var olan eşyâ
Gözin aç cümlesindendir ne sandın sen bu insânı

Nedir ol tâc-ı devlet kim kimin başında bend olsa
Yedi iklîme hükm eyler alur taht-ı Süleymân'ı

Kanı bir 'akl-ı evvel kim bu nazm-ı pâkin ey Nakşî
Okur ol mekteb-i dilden olub her gevherin kânı

147

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Dilâ el-fakru fahrîden nedir maksûd-ı sultânî
Ki itmişler küfürdür bu benim ey cânımın cânı

Bekâ bulmaz ölür cânın eger bu küfre irmezse
Kalur cânı nübüvvetde irişmez küfre îmânı

Libâs-ı ayrılıktan ol halâs olmaz kalur âhir
Fenâ bulmaz 'ubûdiyyet onat fehm it bu 'irfânı

Düşenler işbu küfr içre bu dört mezhebden el çekdi
Ki bu dîn-i Muhammed'dir kabûl itmez müslimânı

Îmân it sözlerim cânâ bu nazmım eyleyüb idrâk
Nazar kıl çeşm-i 'ibretle onat fehm it meded anı

Ayrılmaz râh-ı Ahmed'den alubdur menzilin Nakşî
Anınçün küfr ü dîn tutmaz olubdur cümleden fânî

148

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hâşâ lillah 'ârifânın ola zâhid boynuzı
Ey hayâsız bü'l-heves var puhte it söyle sözi

Biz o vahdet ehliyüz kim bizde olmaz kıl u kâl
Okuruz dersi 'arifden hey ne sandın sen bizi

Çekmişüz el gayr-ı Hak'dan biz bugün 'ârifleriz
Sen kıyâs-ı nefis idirsin kanı 'aklın ey mûzî

Mest olub rûz-ı elest ikrâra gelmişlerdenüz
'Âşık-ı şeydâlarız biz münkirin çıksın gözi

Kanda bir derd ehli görsen var ise 'aklın eger
Kadrini a'lâ bil sür anın ayağına yüzi

Fem açub nutk eylemez gülşende Nakşî zağ olan
Bağ-ı cennet bülbülindir sen elem çekme kuzı

149

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gör nedir gör kûy-ı Mûsâ kim anı nûr eyledi
Çıkdı 'unsur terkibinden menzilin Tûr eyledi

Togdı âhir ol mükerrer anasından ferd olub
Cismi âdem kalbi insân halka mezkûr eyledi

Gördi zâtın bakmadan ol bildi kimdir kimsesiz
Kimseliksiz oldu cânâ anı mesrûr eyledi

Sâniyâ bir perde dahı ey perî gör kim anın
Eyleyüb nâmın seher ol meyvesin hûr eyledi

Hem deyüb innâ enelllah bu şecerden zâhidâ
İçi Ahmed tışî Mûsâ gör ne sûr eyledi

Soydı zâhirden libâsın dest-i kudret eyleyüb
Çekdi bâtın içre anı aldı mesrûr eyledi

İrmeyenler bu makâma ‘âlem içre Nakşiyâ
Kaldı zulmet perdesinde vuslatın dûr eyledi

150

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Murâdım gayba hükm itmek degildir ey kerem kânı
Velî itsen ‘aceb olmaz kim itdi Tanrı ihsânı

Velâkin bir misâl itsem ki bir dem söyle kim ana
Bu müşkil anda hallolsa hakikat ey rûh-ı sâni

Mukaddem bir şecer cânâ eger virdiyse ger meyve
Mu‘ahhar virmek olmaz suvarsın bağ u bostânı

Ona ger bir dıraht içre nihân ol meyvenin sırrı
Anın irdikde çün vakti zuhûr itmekdürür şânı

Olur bî-korku ol dem kim anın olmaya şânında
Kalub anda girü meyve görine anda noksânı

Bihamdillah ki maksûdın şecerde mündericdir çün
Ümîdin kesmegil imdi biter ol emr-i Rabbânî

Yeter bu remzin ey Nakşî hakîkat ehle pesdir bu
Alur gâfil haber bundan meger olmaya iz'ânı

Unut bildiklerin zâhid sürüb esb-i sabâ reftin
Yetiş kalb ehline hayy ol tolaş turma bu meydânı

Bulun kalb-i selîm içre elin çek işbu kesretten
Görün vahdet diyârında kabûl itme bu noksânı

Bunda isbât istersen yeterdir yevme lâ yenfa'
Ki yazmışdır kitâbında kaçan gönderdi Kur'ânı

'Arif sırrından âgâh ol makâm-ı kurba ir zâhid
Yeter bigânelik itdin gider var böyle iz'ânı

Olar kim bilmedi nefsin hakîkat bu cihân içre
Ne bilsün Rabbin anlar ki fehm itmez bu 'irfânı

Mukaddem yoğiken rengi dahı bu ahsen-i takvîm
Mu'ahhar ey perî-peyker neden geydi bu elvânı

Odur kim işbu renk içre mükerrer anadan sâlik
Eger togmazsa ey zâhid bulamaz derde dermânı

Gözin aç bir dahı zâhid imâmın bilmedin bir kes
Olursa ol cehâletle bürinür şekl-i hayvânı

Kavîdir hüccetin Nakşî yine hatm-i kelâm eyle
Bozar yokdur anın hükmin ‘aceb çaldın bu çevgânı

MURABBÂ

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Balâ gencinde gözyaşı döküb giryân olan gelsün
Gam-ı dildâr-ı hasretle cigarler kan olan gelsün
Seher durmaz gözim yaşı döker dildâr içün dâ’im
Akar seller gibi çağlar döner ol içün dâ’im

Çeküb el gayr-ı sevdâdan visâl-i yâr içün dâ’im
Düşüb pervâne-veş şem‘e yanub biryân olan gelsün
Ferâgat eyler ‘âşıklar bu dünyânın safâsından
Belâsın ihtiyâr eyler elem çekmez cefâsından

O kim terk itdi dünyâyı geçüb nefsin hevâsından
Girüb köhne şâl içre bugün üryân olan gelsün
Geçerler cân u başından anın yolında sâdıklar
Şehîd-i ‘aşk olan yerde ırak olur münâfıklar

Ana can virmedir kasdım kanı ol gerçek ‘âşıklar
Girüb meydân-ı ‘aşk içre şâha kurbân olan gelsün
Uyanub hâb-ı gafletten olar kim oldılar bînâ
Görürler Hakk’ı yer yerde hakikat ey gül-i ra‘nâ

Geçüb âhir bu benlikden vücûdın eyleyen ifnâ
Bekâ milkinde ey zâhid odur sultân olan gelsün
Anın kim tutdı destinden elest bezminde mevlâsı
Anın ma'mûr olur ömri gerek dünyâ vü 'ukbâsı

Hakâyık bahrinin Nakşî olubdur çün ki deryâsı
Bulub ol dürr-i yektâyı varub ummân olan gelsün

MUHAMMESLER

1

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey kerîm u kudret ıssı pâdişâh-ı kün fekân
Râh-ı 'aşkın içre kaldı neçe yüz bin 'âşıkân
İrdi lutfın bana çün kim zâhir oldu gizli kân
Hamdulillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân

Gitti gaflet zulmet içre doğdı ol şems-i ilah
Rûşen oldu pertevinden yer yüzinher cây-gâh
Kanda baktım ise gördüm bîledir ol pâdişâh
Hamdullillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân

İrdi destim sana çün ey pâdişâh-i bahr u ber
Olmayub âhir yolında cürm ü 'isyânım siper
Eyledim lutfınla âhir iki 'âlemdâr güzâr
Hamdullillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân

Virmeyim mi yolına ben cân u baş ey şehsüvâr
Kim bu ten cânsız ider mi ey perî bir dem karâr
İrdi lutfın bana çün kim ey kerîm-i girdigâr
Hamdullillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân

Çün ki oldur nişân-ı Nakşiyâ gel yâyı yas
Kim bu oku atıbilmez ‘âlem içre degme nâs
Oldurur kim bu hünerler gayrıya olmaz kıyâs
Hamdullillah şükr ü minnet sana ey şâh-ı cihân
Cân u dil buldı hidâyet kalmadı şirk ü gümân

2

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Dilâ münkir kaçır Hak’dan işitmez magz-ı Kur‘ân’ı
Anı bilmez ki anınla okurlar kâmil insânı
Ne bilsün ol kara yüzler ne cevher sarf ider anı
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâni

Irak ol geçme yanından ana sırrı ‘ayân itme
Ki bilmez kadrini anın bu pendim tut ziyân itme
Sözüm hakdır Hüdâ hakkı sakın aslâ gümân itme
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâni

Olanlar hâsıl ümmetden velîlerle inâd itmez
Sürer yüzler eşiginde kovarsan da koyub gitmez
Bu işler kim ider anlar güci yetse dahı n’itmez
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâni

Ne kim söylerisen hakdan anı bâtil kıyâs eyler
Velî bilmez ki bu nazmım ‘avâmı cümle hâs eyler
Ne bilsün nâr-ı fırkatden kişiyi kim halâs eyler
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Eli yokdur anın aslâ dilâ bu gizlû kân içre
Ki hergiz nefsin o münkir bu cihân içre
Olub âhir behâyimden kalur bîdâr gümân içre
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Ne bilsün münkir-i bed-hû bu lâle kim karâr eyler
Ki alub cevherin andan mahallinde nisâr eyler
Bu kavmi şöyle bil kim sen velîlerden firâr eyler
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Hilâf anlar me‘ânîden ana mutlak hitâb itsen
Açub ‘ilm-i künûzından ana hatm-i kitâb itsen
Dahı hem zîr-i pâyinde anın rûyın turâb itsen
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Ne yüzden haşr olur bunlar anı benden su’âl itme
Eger insân ile dîrsen bunu hergiz hayâl itme
Budur ben bildigim zâhid yörü var sen cidâl itme
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘irfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Tehî-dest olduđın bilmez ‘acebdir gör bu kâl ehli
Anınçün olmadı cânâ yolın ‘âlemde hâl ehli
Ne bilsün imdi pes bunlar ki kimlerdir kemâl ehli
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘îrfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

Gönülden bî-haber olan sanur nutk eyleyen femdir
Odur kim işbu münkirler iki ‘âlemde pür-gamdır
Sorarsan Nakşiyâ bunlar kamu ehl-i cehennemdir
Muhassıl münkirân sevmez dilâ bu ehl-i ‘îrfânı
Anınçün didiler cânâ bu kavme iblîs-i sâî

HECE ÖLÇÜSÜ İLE YAZILMIŞ İLAHİLER

1

Tek sende derd bulunsun
Bulınur Lokmân ana
Her derde dermân olan
Olagör kurbân ana

‘Âşıkların sür izin
Kim bulasın kendi özin
Ol kim açdı cân gözin
Dü cihân seyrân ana

Ağla çeşmin kan olsun
Dil ciğer pıryân olsun
Zâhirâ kurbân olsun
Nice yüz bin cân ana

Nakşiyâ bekle edeb
Her yerde depretme leb
Ol kim yandı rûz u şeb
Hak itdi ihsân ana

2

Var ey zâhid bilmedin
Bu nefh olan cân nedir
Sor bir kâminden anı
Cân nedir cânân nedir

Bildinse ey ferd-i hâs
Okın atdın yayın yas
Söyle imdi beyne' n-nâs
Küfür olan îmân nedir

'Âşıklar yanar dün gün
Ma'ûşûkdan işidüb ün
Hakk'ındur her işler çün
Arada şeytân nedir

Hak virilden îmânım
Oldı küfrim îmânım
Râh-ı 'aşkda sultânım
Kesbile feryâd nedir

Hey 'âşıklar budur yol
Tola senden sağ u sol
Evvel sevüb Hakk'ı ol
Olan derbân nedir

Kimin ‘aşkı var cânda
Olmaz kurı dükkânda
Elif lâm râsında hem
Sûre’ -i yasin nedir

Başlar kesib meydânda
Çalınan çevgân nedir
Bu gönül deryâsında
Dürrile mercân nedir

‘Ârif anlar bu sözden
Kim görmüştür her yüzden
Nakşiyâ bin bir gözden
Seyr olan seyrân nedir

3

Ey gönül âh eyleme
İstedigin sendedir
Ara gönül şehrini
Her ne ki var sendedir

Ölmeden evvel ölmeyen
Ağlar iken gülmeyen
Kendözini bilmeyen
Hay değil ol müredir

‘Âşık olan bî-karâr
Elde değil ihtiyâr
İstedigin togrı yâr
Gel beri gel bendedir

Bunca kim iden
Bilmemek anı neden
Ten didigin ol beden
Kendü özine perdedir

Zâhid anı bilmedi
‘Aklı ana irmedi
Arayub da bulmadı
Ben didigim yeredir

Menzil okın ol atar
Kanda dilerse yiter
Bük deminden el tutar
Kudret-i Hak ordadır

Sözlerimi fehmiden
Çek elini cümleden
Ol ki olur bir beden
Gönli gözi birdedir

Cümle gelen evliyâ
Da‘vet idübdür biyâ
Bu didigin Nakşiyâ
Tanrı hakkı perdedir

4

Geldi yetişdi nev-bahâr
Bitdi bizim bostânımız
Bülbül gibi şâm u seher
Artub bizim efgânımız

İster anı bâ-y u gedâ
Cân u gönül ana fedâ
Yakdı bizi ‘aşk-ı Hüdâ
‘Arşa çıkar duhânımız

Ol kişi kim sa‘îd ola
Hakk’a niçün ba‘îd ola
Bir gün ola kim ‘îd ola
Kurbân ola bu cânımız

Ol ki göre dört melegi
Hakk’a ider her dilegi
Geçdi gönül nüh felegi
Dost iledir îmânımız

Nakşî özün eyle nihân
İtmeyüben âh u figân
Sırr-ı ‘aref oldı ‘ayân
Kalmadı hiç gümânımız

5

Ey Hakk’a tâlib geçen
Tevhîde gel tevhîde
Hakkı bâtıldan seçen
Tevhîde gel tevhîde

Haktır işbu sadâ
Kim olmuş rûha gıdâ
Bundadır emr-i Hüdâ
Tevhîde gel tevhîde

Bunlardır ikrâr ehli
Kim degildir nâr ehli
Ey gâfil inkâr ehli
Tevhîde gel tevhîde

Geç bu sevdâdan zâhid
Küfre gitmez mücâhid
İster isen 'îd içre 'îd
Tevhîde gel tevhîde

Bundadır kâmil insan
Lîk bilmez her civân
Göründi bu gizli kân
Tevhîde gel tevhîde

Hakdır bunda seyrânın
Vir buna baş u cânın
Olsun küfrin îmânın
Tevhîde gel tevhîde

Çökeltme gel bu tası
Bir görme 'âmm u hâsı
Yu gitsün kalbin pası
Tevhîde gel tevhîde

Sür kapundan şeytânı
Fehm idüb bu devrânı
Ey Nakşî'nin cânı
Tevhîde gel tevhîde

6

Zâhidâ bu cism ü bârın
Âhiri kan degil mi
Geç andan yokla varın
Nefh olan cân degil mi

Zâhidâ cismin aslı hâk
Kim itmez Hakk'ı idrâk
Ey gâfil bu kalb-i pâk
‘Arş-ı Rahmân degil mi

Kılmayan kalbe çâre
Kaldı şöyle âvâre
İrenler bu esrâra
Zâtı ol kân degil mi

Gören nûr-ı siyâhı
Fehm eyler ol bu râhı
Ol kim buldı Allah'ı
Nutkı Kur‘ân degil mi

Gel geç ak ve karadan
Gör kim ne’şler yaradan
Kulluk gitse aradan
Ol kes sultân degil mi

Pür âyet câmı ey sâkî
Mest eyle bu ‘uşşâkı
‘Âşıkların firâkı
Nâr-ı sûzân degil mi

İrenler ol bedr-i aya
Saldı bu kevne sâye
Gark olan ol deryâya
Cümle yeksân degil mi

Gören milk ü ‘amâ
Feth olur arz u semâ
İstedigin ol hü mâ
Sende pünhân degil mi

Her kim gördi bu ili
Nakşiyâ oldu velî
Ol Hakk’ın kudret eli
Kâmil insân degil mi

7
Ötdi yine cân bülbüli
Derdi anın gül degil mi
‘Âşıkların gözi yaşı
Kan bulanık sel degil mi

Her kişinin vardır özi
Ârîfsen anla sözi
Tâliblerin gönli gözi
Dosta giden yol degil mi

Okursan bu kadar çok
Zâhir olur kudret-i Hak
Aç gözini kalbine bak
Şehr ü diyâr il degil mi

Tohm-ı ezeldir ekilen
Arz-ı insâna dikilen
Înüb ummâna dökülen
Her biri bir gül değil mi

Nakşî döner peymâneler
Na‘ra urub mestâneler
Her sadefden dürdâneler
Togrı baksan ol değil mi

8
Gel ey dîvâne gönül
İçerü gir içerü
Terk it cümle varını
Bu yâd ilden göç yörü

Ger ‘Arabî ger Fârisî
Gönülde oku dersi
Seyreyle ‘arşî kürsi
Cân gözlerin aç yörü

Sakın zâhid yol ince
Söyler herkes dilince
Var sen seni bilince
Münkirlerden kaç yörü

Düş kurmuşlar bu yolu
Fark için sağ u solı
Dost elinden bir dolı
Gel ol meydin iç yörü

Bülbül ağlar gülinden
Söyler ma‘nâ dilinden
Var ol yârin elinden
Dürler getir saç yöri

Nakşiyâ dürlerin saçdın
‘Acâyib sözlerin açdın
Bu meyden kim sen içdin
Aylaması güç yöri

VÂRİDÂT-I TİFLÎ ÇELEBİ MİN TİLÂMİZ-İ NAKŞÎ EFENDİ

1
Elif

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

‘Âlem-i hâl içre şeyhim bana itdi dost binâ
Muhlisin ben Tıflî itdim hem tıkılsın Tıfliyâ

Kurb-ı Hakk’tan lezzet algıl sâlikînden ol bugün
Kim ire ‘aklın semâya ola sırrın evliyâ

Aç gözin ref‘ it hicâbı görmek istersen Hakk’ı
Kalma zulmet perdesinde kim sana budur du‘â

Şer‘ ile zeyn it vücudun kalbini pâk eyleyüb
Geç bu dünyâ zînetinden tut bu pendim ey hü mâ

Çün ki oldı Tıflî nâmın ‘âlem içre imdi sen
Şükr ü hamdı koyma elden gice gündüz dâ‘imâ

2

Mim

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yetiş pîr ü 'azîzim gel çü derdin ihtiyâr itdim
Geçüb günin safâsından yolında cân nisâr itdim

Haber vir râvî vahdetten beni zâr itme sultânım
İrişdir vuslat-ı yâre seni çün ki şikâr itdim

Çeküb el cümleden cânâ döküb gözyaşların âhir
Yanub pervâne-veş şem'e bu fetretle karâr itdim

Tayandı himmet-i rahşî elin tut Tıflî'nin lutf it
Getür hâk-i mezelletten ki halktan çün firâr itdim

3

Nun

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Hamdulillah halvet içre çün tesellî buldı cân
Hâne'-i dilden göründi lutf idüb o gizlü kân

Yüz sürüb düşdim ayağa âhiri kan ağlayub
Tutdı destim didi ol dem var yörü itme figân

Gerçi gördim cemâlin lîk göz yokdur ten
Gele kimde tûr-ı 'akla bulmadım nişân

Yandı cânım hasretinden dil karâr itmez nidem
Gİtdi elden ihtiyârım yanayım ko bir zamân

Çekme gam ey Tıflî seyrit görmek istersen Allah'ı
Kıl tazarru' cân u dilden halvetin bekle hemân

4

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bu nedir hikmetlerinden kim bana halk u cihân
Bilmeyüb derd-i derûnım dahl idüb eyler ziyân

Sen bilürsin pâdişâhım ben bu yolda sâdıkam
Tut elim kaldır belâdan yâ ilâhî el amân

Bulmuşam bir şeyh-i kâmil hamdulillah tıfl iken
Lîk 'âlem halkı bilmez sözleri günden 'ayân

Bir bölük hayvân-ı nâtık cem' olub çün bir yere
Zem idüb söyler yalanı eyleyüb anı îmân

Çekme gam ey Tıflî pek tut dâmen-i şeyhini yöri
Kim belâ 'âşıklarından böyle gösterdi zamân

5

He

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Kaçan kim uçtı dil murg-ı sefer kasd eyleyüb yâre
Yıkıldı yerler vü gökler vücûdım irdi dildâre

Fenâsız rûhıla 'aklım tefekkür âsımânında
Zuhûr itdi vü oldı hem kamer ü şems ü seyyâre

Yıkalar çâk idüb âhir didim ey kâdir-i Mevlâ
Ne kudrettir bu dünyâ kim nikâb olmuş o settâre

Didi ey ‘abd-ı makbûlem anı kim sen su’âl itdin
O Hayy ismine mazhardır sıfat mıdır o mekkâre

Olar kim irdi bu sırra dihânın diktiler anın
Zebân oynatmadı anlar bu yolda aslâ ağyâre

Giceyle gündüzi fehm it ayırma anı mahrem-veş
Güneş ta ‘bîr ider anı ve ger ni aslı yek-pâre

Bu bir levh-i mücellâdır tecellî itmege dâ’im
Görinür yer yüzi dünyâ gehi ak gehî kara

Muhassıl şeyh-i mâ Tıflî senin yolında ger cânın
Derîğ itseydi billahi irişemezdi bu esrâra

6

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Hamdulillah şükr ü minnet yâre irdim ben hele
İkilikte kalmadım dildâra irdim ben hele

Çâk idüb benlik hicâbın âhir bildim nefsimi
Gitti cehlim ey perî esrara irdim ben hele

Okuyub yazmakta mâhir olmadımsa zâhidâ
Mürşid-i kâmildeki ikrara irdim ben hele

Sûretâ baksam hakikat gerçi bir kemter kulam
Mazhar-ı sultân olan hünkâra irdim ben hele

Bülbülem rûz-ı ezelden bağ-ı yâre Tıflıyâ
Güline kurbân için gülzâra irdim ben hele

7

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

İrmişem bir şeyhe ben kim irmemiş her cân ana
Oldur kim ey perî ben olmuşam kurbân ana

Bulmayan insan-ı kâmil kimdir ol kim bilmedi
Kaldı zulmet içre âhir didiler hayvân ana

Düşmişem bir derde men kim ‘âlem içre zâhidâ
Olmaya kâdir ilâca nece bin lokmân ana

Ben ana lâyük değildim lîk lutfından meni
Cezb idüb lutf itti âhir olmuşam kurbân ana

Tıflıyem yolında anın şöyle bil kim zâhidâ
Koymışam bu cânı başı yokdurur dermân ana

8

Ye

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Bülbülem gülzâra geldim dinlegil feryâdımı
Gör ne yüzden seyr ider güller dil-i nâ-şâdımı

Hâba varsam bir dem içre levh-i dilden zâhidâ
Okuram dersi ‘arifden ben görüb üstâdımı

Soysalar ger cism-i pâkim zâhidâ mansûr u veş
Yüz çevirmem sevdiğimden bozmayub mu‘tadımı

Yer vü gök olmazdan evvel ‘âlem-i ma‘nîde çün
Ben ana ‘âşık geçerdim gör ki Hakk’ın kudreti

Dervîş iken Tıflî itdi
Ey perî ol âdemi

Kime Ait Olduğu Bilinmeyen Şiirler

1

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Gir gönül mülkini seyreyle ol dergâhı gör
Şeş cihâta pertevin salmışdurur ol mâhı gör

Zerre’-i nâsırdan hûrşîde varan râhı gör
Her neye kim baktın ise anda sen Allah’ı gör

Nakş-ı tendir cân cemâlinin nikâbın ref‘ kıl
Mihr-i ‘âlem nâ-vechinden sehâbı ref‘ kıl

Cism-i dilden gafleti terk eyle cânı rub‘ kıl
Bu ikilik perdesinden geç hicâbı ref‘ kıl

Gel bu birlik ravzasından bak bu sırullâhı gör
Kaңaru kim ‘azm kılsan semme vechullâhı gör

2

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Sûret-i Hakk'ı tavâf itmek dilerseñ rû-be-rû
Sûrete akub girü kalma kadem bas ilerü

Zâhiri ko 'âlem-i ma' nîde gel gir içerü
Hacc-ı ekber kılmak istersen gel ey zâhid berü

Gam degil etfâl-i senlikden özin dîvâne kıl
Vahdetin şem'ine cân at kendüni pervâne kıl

Geç enâniyyet sözinden gönlini vîrâne kıl
'Aşk câmindan dili lâya'kıl u mestâne kıl

Nicesi tizcek bulur sen künt ü kenz ü Allah'ı gör
Mü'minin kalbi içinde sen bu Beytullah'ı gör

3

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Râzı ol nahnu kasemnâda yazılan kısmına
Yokluk erkâmını çek 'âlemde ism ü resmine

Tâ tecelli eyleyüb sırr-ı müsemmâ ismine
Ölme diyen nefis öldürürsen neçe tolar cismine

Vâcibün bi'z-zâtı dolmış kâ'inâtın 'aynına
Bu mezâhirden zuhûr iden sıfatın 'aynına

Bir nazar kıl kim ola vafında zâtın 'aynına
Cân göziyle baktın ise kâ'inâtın 'aynına

Andan artık nesne var mı hasbeten lillahı gör
Nefhe' -i rûhu' l-kudretten mahz-ı nurullahı gör

4

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Ey rûhın levh-i ilâhî ki anda nakş olmuş sutûr
‘Ârızın şerhindedir İncîl u Furkân u Zebûr

Suret-i insanda Hak'sın ki eyledin Hak'dan zuhûr
Ey saçın zıll-ı ilâhî vey yüzün Allah'ı nûr

Neçe bir mekr ü hîle bu dess-i gaddârda
Yâ neçe bir kalasan sevdâ-yı ak u karada

Kimdir ol kim bu tokuz mînâ' ı böyle zede nân
Fâ' il-i mutlakdan özge nesne yokdur arada

Ger sen idrâk eylemezsen bil ki sendendir kusûr
Ravzanın servi büyükdir indehâ cennet-i hûr

5

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Dest-i kudret kendi lutfımdan düzetmiş hilkatin
Câme' -i tekrîm kerremnâ kılmış hilkatin

Dahme' -i genc-i ilâhîdir tılsım-ı tînetin
On sekiz bin ‘âlemin âyinesidir sûretin

Ey gümân u zannıla mahcûb olan ehl-i hicâb
Cânib-i Hakk'tan işittim ben hitâb-ı müstetâb

Dinlerisen gûş-ı cânıla budur şâfî cevâb
Âdemin vechidir Allah'ın kitâbı uş kitâb

Ey kelânullahı münkir haf minellahi'l-gayûr
Kim ki şol mir'âtı buldı oldı min ehli's-surûr

6

Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

Togdım anadan bir iki devrâna irişdim
Tutdım o yolu emrile fermâna irişdim

Gezdim nice dem hizmet idüb işbu arâda
'Ömrüm göçürüb âhiri bir câna irişdim

Gördim ki benim bütler dört yanım almışlar
Zünnârı kesüb çekdim el kırâna irişdim

Koydum anı ben her ne ki var perde'-i lâda
İllâyı geçüb menzil-i murâda irişdim

Gördim yine râm olmayub ol büt-i tersâ
Girdim boyanub rengine ihsâna irişdim

Tapdım ana çün 'aşkı bana bir büte satdı
Yandım odına bir ulu külhâna irişdim

Oldum nice dem anlar ile ben de siyeh-pûş
Dîr içre girüb Ka'be-i ruhbâna irişdim

Mağrib yakasın men görüb eyledim efgân
Maşrık güneşin gösterir ol kâna irişdim

Dutdı elim ol gerçi dilâ çün ol arâda
Yollar kesici hazret-i derbâna irişdim

Bâ yâ elif ismi anın lâm ile sindir
Kim nûr-ı siyeh 'âşık-ı pünhâna irişdim

Çevgân-ı belâ gördüm kim durur elde
Başın tob idüb cânıla meydâna irişdim

Hışmıla bakub aldı yolum çün ki pelengi var
Kanıla yaş dökerek ben dahı seyrâna irişdim

Virdim seri men aldım anın lutfıla kahrın
Küfrin bürinüb devlet ü îmâna irişdim

Gel fehmi idegör kâf ve nun şın ile remzin
Yâ ki hazer it sanma ki yabana irişdim

Tamîm ketebehu tevîk

1282 (1865/1866)

DİZİN/SÖZLÜK

A	274, 275, 276, 277, 279, 280,
âb-ı hayât (F.) İçene ölümsüzlük	281, 282, 284, 286, 288, 290,
bağışlandığına inanılan su.	291, 293, 296, 298, 309, 311,
167, 216	312, 316
âfet (A) İnsanı şaşkına çevirip aklını	ahsen-i takvîm (F.) İnsanın en güzel bir
başından alacak kadar güzel	şekilde ve tam kıvamında
olan kimse veya şey. 251	yaratılmış olması. 219, 249,
âfitâb (F) Pek güzel. 182	255, 294
âhir (A) Son, sonra. 151, 152, 154, 156,	ahvel (A.) Şaşıl. 213
157, 159, 160, 161, 162, 163,	altun Ziynet eşyası olarak
167, 168, 169, 170, 172, 173,	değerlendirilen kıymetli
174, 175, 178, 184, 185, 186,	maden. 279, 290
189, 193, 197, 198, 200, 202,	amân (A.) İmdat, yardım isteği. 160, 310
205, 208, 209, 210, 212, 214,	anlamak Bir şeyin ne demek olduğunu,
216, 217, 218, 219, 220, 221,	neye işaret ettiğini kavramak.
224, 225, 228, 229, 230, 231,	159, 163, 168, 174, 177, 197,
233, 234, 235, 238, 239, 240,	200, 204, 213, 217, 219, 224,
241, 248, 249, 250, 251, 254,	244, 245, 264, 276, 277, 289,
255, 258, 259, 260, 261, 262,	298, 301, 306
263, 266, 267, 269, 271, 272,	

armağan (F.) Hediye. 155, 220

âsitân (F.) Eşik. Tasavvufta dergâh,
tekke. 158

âsumân (F.) Gökyüzü. 158, 250

âşikâr (F.) Açık, belli. 200, 204, 209,
211, 225, 226, 248

âşinâ (F.) Mâlumatlı, haberli olan. 187,
246

âşiyân-ı evvel (F.) İlk mesken. 270

âteş (F.) Aşk, ayrılık, hasret, azap,
hiddet, öfke vb. duyguların
yakıcı etkisi. 153, 158, 177,
245, 251, 252, 270

âteş-i sûzân (F.) Yakıcı ateş. 159, 226

âyine-i dil (F.) Allah'ın tecelli ettiği
gönül aynası. 231, 239, 251

‘âbid (A.) İbadet eden. 160

‘âciz (A.) Gücü yetmeyen, güçsüz, zayıf.
243, 245

‘adâlet (A.) Hak sahibine hakkını
vermek, doğruluk. 174, 178,
183, 258

‘adâvet (A.) Düşmanlık. 186, 256, 186

‘afv (A.) Bağışlama. 176, 243

‘âkıbet (A.) Bir şeyin sonu. Nihayet.
Netice, sonuç. 154, 176, 237

‘akl u ma‘âş (A.) Geçim akli. Dünya
işlerini, maddi meseleleri
yürütmeye yarayan, dünya
hayatına dönük akıl. 185

‘akl-ı evvel (F.) Allah'ın yarattığı ilk
varlık, ilk sebep, maddi
olmayan, fakat maddenin
kendisinden doğduğu asıl
varlık. 198, 230, 255, 264,
290, 291

‘âlem (A.) Bütün cihan. Kainat. 162, 168,
173, 174, 175, 177, 180, 181,
183, 191, 192, 194, 195, 201,
203, 206, 209, 210, 215, 216,
221, 225, 229, 232, 233, 246,
247, 251, 255, , 256, 265,
269, 275, 283, 286, 290, 293,
296, 297, 299, 310, 312, 314,
315

‘âlem-i ervâh (F.) Ruhlar alemi 160

‘âlem-i kübrâ (F.) Büyük âlem. 175,
178, 181

‘âlem-i ma‘nî (F.) Mana âlemi 160, 199, 313, 314	‘âşık (A.) Nefsini dünya nimetlerinin çekiciliğinden arındıran,
‘âlem-i vahdet (F.) Birlik âlemi 160	bütün bağlılığı ve sevgisi
‘âlim-i kübrâ (F.) Büyük âlim 168	Allah’a olan kimse. 152, 160,
‘aref (A.) Pek maruf, çok bilen. Arif. "Nefsini bilen Rabb'ini bilir." hadisine gönderme yapmak için kullanılmıştır. 155, 190, 200, 221, 239, 248, 253, 270	162, 168, 172, 181, 188, 189, 190, 192, 216, 217, 218, 219, 222, 233, 234, 238, 239, 243, 244, 250, 257, 260, 267, 268, 271, 273, 277, 278, 279, 281,
‘ârif (A.) Allah’ın sırları kendisine açılmış olan seçkin kul, herkesin göremediği manevi gerçekleri gören, anlayan kimse. 154, 157, 171, 176, 190, 215, 243, 263, 292, 301	283, 286, 287, 288, 290, 295, 299, 300, 301, 305, 306, 310, 313
‘ârifân (A.) Arifler. 151, 156, 205 , 292	‘âşıkân (A.) Âşıklar. 150, 156, 163, 221, 296
‘aşk (A.) Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet. 151, 152, 153, 154, 158, 177, 187, 188, 189, 190, 204, 212, 214, 216, 217, 220, 221, 246, 250, 252, 253, 264, 268, 279, 290, 301, 314, 316	‘âşık-ı şeydâ (F.) Aşkının çokluğundan aklı başından gitmiş olan âşık. 174, 199, 223, 225, 292 ‘aşk-ı ârî (F.) Saf aşk. 155 ‘atâ (A.) Cömertçe bağışlama. 168, 175, 176, 222, 243 ‘avâmlık (A.) Sıradanlık. 159 ‘ayân (A.) Aşıkâr. Belli. 156, 157, 165, 169, 171, 197, 201, 204, 220,

222, 236, 237, 239, 245, 264,
297, 303, 310
‘ayn-ı vahdet (F.) Vahdet gözü. Allah'ın
birliğini görecek şekilde, o
niyetle bakma. 206

B

bâb-ı ‘aşk (F.) Aşk kapısı. 191
bâb-ı rahmet (F.) Rahmet kapısı. 230,
235
bâd-ı sabâ (F.) Baharda esen hafif ve hoş
rüzgar, seher yeli. 220, 273
bağbân (F.) 180. 190, 260
Bağdâd (A.) Irak'ın başkenti. 250, 257
bağ-ı cinân (F.) Cennetlerdeki bağlar.
155
bahâne (F.) Gerekçe, mazeret. 152, 156,
240
bahâyim (A.) Dört ayaklı hayvanlar. 193
bahr-i hayret (A.) Hayret denizi. 251,
273
bahr-i heyûlâ (F.) Zihinde tasarlanan
korkunç hayal denizi. 233
bahr-i kudret (F.) Kudret denizi. 225

bahr-i vahdet (F.) Birlik denizi. 172
bakmak Bakışı bir şey üzerine
çevirmek. Anlamak, farkına
varmak. 164, 171, 179, 180,
187, 214, 215, 228, 231, 237,
253, 259, 268, 296, 306, 307,
311, 313, 314

bâr-ı girân (F.) Ağır yük. 152, 166, 246
baş vermek Canını feda etmek. 215, 294,
304
bâtın (A.) İç, iç yüz, gizli, sır. 160, 169,
181, 189, 229, 293
bâzâr (F.) Alışveriş yeri. 218, 250, 267,
270, 276
beççe (F.) Çocuk. 150
bekâ (A.) Ölmezlik, ölümsüzlük. 159,
169, 196, 197, 213, 217, 219,
235, 244, 281, 289, 291, 295,
296
bekâ bulmak Tarikatlarda dervişin
nefsini yok ederek fenadan
sonra eriştiği son mertebe,
ebedî ve ezeli olan Allah'ın

bekası ile ölümsüz olma hâli.	161, 164, 165, 166, 167, 169,
178, 281, 291	171, 172, 177, 180, 183, 184,
benî asfar (A.) Sarı oğulları, Ruslar. 261	187, 189, 190, 193, 194, 195,
beniz (A.) Yüz ya da yüzün rengi. 158	196, 198, 199, 200, 201, 204,
berdâr (F.) Asılmış, yukarı kaldırılmış.	205, 206, 209, 210, 213, 214,
206	216, 220, 222, 223, 224, 225,
ber-hevâ (F.) Kaybolmuş, havaya gitmiş.	227, 229, 231, 232, 233, 234,
178, 222	239, 240, 241, 242, 243, 246,
beşer (A.) İnsan, insanlık. 220	247, 248, 251, 252, 254, 256,
bet (F.) Çehre rengi, beniz. 151	258, 259, 262, 263, 264, 267,
beyân (A.) İzah, açıklama. 150, 155, 157,	268, 270, 272, 275, 276, 277,
166, 238, 245, 246, 260, 261	279, 280, 281, 282, 283, 285,
Beytü'l-Haram/Beytü'l-Harem (A.)	287, 290, 291, 292, 293, 294,
Kâbe. 173, 230	295, 297, 298, 299, 300, 302,
bi'l-kuvve (A.) Tasavvurda, tasavvurî	304, 310, 311, 312, 315
olarak. 238	bilmiş olmak Aklından çıkarmamak.
bî-çâre (F.) Çaresiz. 161, 236	155, 156, 164, 171, 173, 178,
bî-gânelik (F.) İlgisizlik. 231, 273	189, 192, 229, 223, 239, 260,
biiznillah (A.) Allah'ın izniyle. 224	265, 269, 274
bilmek Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş	bînâ (A.) (Kalp gözü ile) Gören kimse.
bulunmak. Ssanmak,	187, 295
varsaymak, farz etmek.	binâ'-ı lem yezel (F.) Allah'ın varlığı.
İnanmak. Hatırlamak. 151,	249
153, 155, 156, 1587, 159,	binâ-yı fânî (F.) Fani, ölümlü varlık. 229

bî-nişân (F.) Nişansız, adsız. 170

bir olmak Biriyle veya bir şeye tek
vücut olmak, birlşemek. 168,
184, 213

buğday Buğdaygillerin örnek bitkisi
olan, değişik cinsleri bulunan
bir yıllık bir tarım bitkisi. 152

Buhârâ Tarihte çok sayıda Türk
devletinin siyasi ve kültür
merkezlerinden biri. 217

bühtân (A.) İftira. 159, 274

bülbül (F.) Güzel öten bir nevi kuş. 150,
151, 155, 157, 158, 195, 221,
248, 254, 259, 268, 287, 292,
302, 306, 308, 312

bünyâd (F.) Temel, esas. Yapı, binâ.
154, 187, 270

Burâk u Refref (A.) H. Muhammed'in
mirac mucizesi sırasında
bindiği bineklerin adları. 226

C-Ç

cahîm-i firkat (F.) Ayrılık cehennemi.

159

câme-i rengîn (F.) Renkli elbise. 203

cân kulağı Anlatılanı iyi duymak ve
kavramak için büyük bir
dikkatle dinlemek. 172, 215

cân vermek Biri veya bir şey uğruna
canını feda etmek. 248, 268,
277, 297, 304

çâk etmek Yırtmak. 210, 225

çarh-ı hafâ (F.) Gizli felek. 252

çâr-ı 'unsur (F.) Tasavvufta insanın
bunlardan yaratıldığına
inanılan dört unsur. 159, 180,
88, 202, 206, 210, 221, 270,
290

cefâ (A.) Eziyet. Sıkıntı. Zulüm. 152,
170, 295

cehâlet (A.) Bilgisizlik, cahillik. 193,
225, 295

cehennem (A.) Azgınlarm öldükten
sonra gidecekleri ceza yeri.
164, 165, 255, 299

celâl-i kibriyâ (F.) Allah'ın büyüklüğü.
230

cemâl (A.) Allah'ın lutfedici sıfatlarının
bütünü ve bu sıfatlarının
gereği olarak güzellik ve
rahmetle tecellisi. 156, 175,
209, 217, 222, 223, 246, 260,
267, 268, 275, 309, 313

cemâl-i yâr (F.) Sevgilinin güzelliği.
217, 239

cem'-i mal (F.) Mal toplama. 154

cennet ü rıdvân (A.) Cennete nezaret
eden melek. 159

çeşm-i bîdar (F.) Uyanık göz. 216

cevâb (A.) Sorulan şeye söz veya yazıyla
verilen karşılık. 150, 151,
161, 240, 245, 316

cevelân (A.) Dolaşma, gezme. 193

çevgân (F.) Cirit oyunlarında atlıların
birbirlerine attıkları değnek.
161, 192, 212, 215, 273, 280,
287, 295, 301

cevher (A.) Bir şeyin özü, esası 150, 161,
203, 249, 289, 297, 298

cevher-i mahz (F.) Saf, halis cevher. 202

cevlân (A.) Cevalân. Dolaşma, gezme.
164, 262

cevr ü cefâ (A.) Zulüm ve eziyet. 152

Cibrîl-i Hak (F.) Cebrail. 212

cihâd (A.) İslam nizamını yeryüzünde
hâkim kılma ve bu nizâmı
savunma maksadıyla din
uğrunda ve Hak yolunda
yapılan savaş. İnsanın nefsi
ile savaşması. 163

cihân (F.) Dünya, kâinat, âlem. 150, 158,
161, 166, 173, 174, 180, 184,
198, 199, 203, 207, 210, 212,
213, 214, 216, 217, 218, 219,
223, 225, 227, 237, 240, 245,
254, 255, 258, 277, 279, 280,
285, 287, 289, 294, 298, 299,
310157, 173, 174, 182, 183,
193, 209, 213, 214, 216, 218,
225, 228, 231, 234, 239, 244,
250, 254, 258, 268, 278, 291,
294, 300, 302, 309, 311, 312,
313, 314, 325

cihât-ı sitte (F.) Altı yön. 213

cinân (A.) Cennetler, bahçeler. 248

cism-i vâhid (F.) Tek varlık. 181

çıyan Hain. 164

çobân Koyun, keçi, sığır, manda
sürülerini otlatan kimse. 151,
157

cünbüş (F.) Zevk, eğlence .190

cürm (A.) Suç. 166, 192, 242, 243, 296

cûş (F.) Coşma, kaynama. 175

cüz (A.) Parça. 159

cüz'î (A.) Cüze ait, bir şeyin bütünüyle
değil bir parçası ile ilgili.
200, 202

cüzdân (A.) Kimlik. 159

D

Dabbe (A.) Kıyâmet alameti olarak
ortaya çıkacağına inanılan
korkunç yaratık. 173

Dâbbetü'l-Arz (A.) Kıyâmet alameti
olarak ortaya çıkacağına
inanılan korkunç yaratık. 230

dahl (A.) Bir işe karışmış olma,
müdahale. 156, 273, 310

dâm-ı belâ (F.) Keder tuzağı. 196

da'vâ (A.) Çözülmesi gereken mesele.
195, 199, 250

da'vâ (A.) Bir meziyetin kendinde
bulunduğunu ileri sürme,
iddia. 203, 231, 260.

da'vet-i Rahmân (F.) Allah'ın daveti.
159

dâr-ı fenâ (F.) Dünya. 176, 193, 207,
212, 219

dârü'l-emân (A.) Taarruzdan korunmuş,
kişinin kendini güven içinde
hissettiği mesken, sığınılacak
yer. 154, 156

dehân (A.) Ağız. 150, 160, 205

delâlet (A.) İz, işaret. 159

demek Söylemek. 155, 156, 158, 166,
173, 177, 183, 189, 200, 201,
205, 207, 219, 220, 232, 233,
234, 238, 243, 245, 250, 256,
258, 261, 264, 270, 274, 277,
279, 275, 280, 281, 282, 283,
286, 298, 197, 223, 224, 234,

245, 250, 254, 258, 287, 297, 298, 299, 309, 311, 312	dîde-bân (F.) Gözcü, bekçi, nöbetçi. 163, 219
dergâh-ı izzet (F.) İzzet sahibi Allah'ın kapısı. 175	dil (F.) Gönül, yürek. 155, 163, 174, 175, 178, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 217, 222, 226, 227, 231, 232, 235, 236, 239, 241, 243, 247, 248, 257, 263, 267, 269, 271, 273, 275, 278, 279, 282, 288, 296, 297, 310, 314
dermân (F.) İlâç. 160, 182, 188, 212, 233, 234, 241, 255, 256, 285, 294, 299, 312	
derûn (F.) İç yüz, iç yapı. 163, 190, 198, 245, 290	
Derûn-ı sîne (F.) Kalbin iç yüzü. 189, 229	dil Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan. 151, 185, 194, 198, 201, 203, 206, 217, 269, 281, 285, 307, 308
dest-gîr (F.) Yardımcı olan, elinden tutan. 196	
dest-i kudret (F.) Allah'ın kudret eli. 174, 191, 192, 211, 269, 293, 315	
devâ (A.) Çare. 169, 177, 212, 288	
devlet (A.) Mutluluk, saadet, talih, baht. 166, 175, 176, 209, 213, 219, 317	dil Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ. 164, 174, 185, 189,
devrân (A.) Devir, felek, zaman, deveran, dünya. 160, 201, 230, 232, 282, 290, 304, 316	
deyyâr (A.) Zahit. 194	

202, 212, 215, 221, 223, 274,
282, 287

dinlemek İşitmek için kulak vermek,
isteyerek duymak. 154, 155,
204, 215, 223, 237, 312, 316

dilârâ (F.) Gönü

dîvân (A.) Meclis. 210

dîvâne (F.) Deli, mecnun. Aşk ile
kendinden geçen. 156, 249,
307, 314

doğân Bir kuş cinsi. 150, 157

duhân (A.) Duman. 168, 303

duhûl (A.) İeri girme, dahil olma. 207

dür-dâne (F.) İnci tanesi. 162

dürr-i me‘ânî (F.) Anlamların incisi,
söylenmek istenen şeyin
esası, özü. 177

dürr-i yektâ (F.) Benzeri olmayan, tek
inci. 202, 207, 222, 229, 238,
242, 255, 256, 296

dürr-i yetîm (F.) Sadeğ içinde tek olan
inci. 232, 240, 241, 242

E

ebdân (F.) Bedenler, vücutlar. 160

ebrâr-ı mukarreb (F.) Her an Allah’ın
huzurunda olduğunu idrak
etme seviyesine erişen,
Allah’a yakın olan, takva
sahibi, olgun ve faziletli
kimseler. 182

ednâ (A.) Pek aşağı, en alçak. 173, 183,
243, 258

efgân (F.) İztırap ile haykırma, feryat ile
inleme. 230, 234, 254, 302,
317

efkâr (A.) Düşünceler, fikirler. 194, 267

efnâ (A.) İnce dallar, şubeler. 337

ehl-i mukarreb (F.) Yakın kişiler. 227

ehl-i nâr (F.) Ateş ehli. Cehennemlikler.
196

ehl-i ‘aşk (F.) Aşk ehli. Âşıklar. 236

ehl-i ‘irfân (F.) İrfân, ilim ehli. 191, 222,
223, 224, 255, 277, 280, 297,
298, 299

ehl-i sünnet (F.) Hz. Muhammed’in
müslümanlarca uyulması

gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarına uygun yaşayanlar. 222	emr-i bekâ (F.) Sonsuza kadar var olacak olan emir, Allah'ın emri. 184
el çekmek Vazgeçmek. Hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak, terk etmek, bırakmak. Yapmakta olduğu bir şeyi artık yapmaz olmak. Kararından veya niyetinden dönmek, caymak. 190, 198, 200, 202, 219, 232, 234, 248, 253, 257, 268, 280, 286, 287, 294	emr-i evvel (F.) İlk emir. 170 emr-i Hak (F.) Allah'ın emri. 225 emr-i kevn (F.) Varlığın emri, mevcudiyetin emrettiği, olması gereken şey. 270
elest (A.) Kur'ân-ı Kerim'de bildirildiği üzere Allah'ın ruhları yarattıktan sonra sorduğu "Elestü bi-rabbiküm" (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) sorusunun kısaltılmış şekli ve bu sorunun sorulduğu, ruhların yatarıldığı anı ifade eden isim. 177, 233, 271, 296	enbiyâ (A.) Peygamberler. 176, 184, 218, 242, 269, 286 endîşe (F.) Kaygı. 165 ene'l-Hak (A.) "Ben Hakk'ım", "Hak'tan gayrı bir şey değilim." anlamına gelen bir söz. 206, 208, 231, 241, 264, 267, 273
elvân (A.) Renkler. 171, 203, 263, 294	enfüs (A.) Nefisler, ruhlar. 184, 210 erba'în (A.) 40 günlük çile dönemi. 170, 171 erkân (A.) Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenleri. 153, 161, 236, 238, 280, 281, 286 erlik (Tr) Mertlik, yiğitlik. 191, 214 esb-i sabâ (F.) Rüzgar gidişli at. 212, 242, 294

esfel (A.) En sefil. 172, 179

esrâr (A.) Sırlar. 159, 187, 191, 199,
219, 229, 230, 231, 233, 235,
236, 237, 238, 239, 259, 270,
271, 272, 275, 279, 281, 283,
289, 290, 305, 311

eşyâ (A.) Şeyler, yaratılanlar. 162, 167,
172, 173, 178, 190, 223, 225,
229, 241, 251, 252, 258, 263,
279, 291

evkât (A.) Vakitler. 252, 267

evlâ (A.) Daha üstün. 173

evliyâ (A.) Veliler. 171, 176, 184, 265,
268, 269, 288, 302, 308

evvel (A.) İlk. 160, 161, 167, 170, 173,
181, 189, 191, 192, 198, 200,
212, 225, 226, 230, 231, 233,
255, 260, 263, 264, 270, 276,
290, 291, 300, 301, 313

eyâ (F.) "Acaba" mânasına gelen nidâ,
seslenme unsuru. 150, 156,
163, 175, 190, 230, 234, 243,
262, 274, 277

eymen (A.) En uğurlu. 161

ezân (A.) Namaza davet için edilen nida.
153

F

fânî (A.) Ölümlü. 160, 198, 223, 229,
264, 273, 285, 292

fâş (F.) Anlaşılmış olan, ortada olan,
bilinen. 156, 157, 168, 205,
214, 223, 258

fedâ (A.) Gözden çıkarma, uğruna
verme. 153, 154, 170, 303

fehmetmek/fehmeylemek Anlamak,
idrak etmek. 150, 151, 152,
153, 156, 157, 166, 172, 179,
181, 191, 195, 197, 200, 209,
213, 221, 228, 230, 231, 232,
233, 240, 241, 245, 250, 252,
253, 261, 262, 263, 272, 279,
282, 283, 285, 287, 290, 291,
292, 294, 305, 311, 317

fenâ (A.) Kulun benliğinin Allah'ın
varlığında yok olması, kendi
fiilini göremez olması, kesret
âleminin kayıtlarından

sıyrılıp Hakk'ın tasarrufu	fi'l-cümle (A.) Sonuçta, velhâsıl. 160,
altına girmesi hâli. 159, 161,	235, 257, 263, 265, 281, 283,
162, 176, 177, 178, 193, 198,	285
206, 207, 212, 213, 216, 217,	fi'l-mesel (A.) Örnekteki gibi, meselâ.
218, 235, 244, 252, 267, 279,	246
289, 291, 310	figân (F.) Ağlayıp sızlama, bağırp
fenâ bulmak Allah'ın varlığında yok	çağırma. 152, 158, 164, 303,
olmak. 177, 218, 252, 289,	309
291	firâk (A.) Ayrılık. 176, 205, 217, 240,
fenn ü fesâne (F.) Hile ve asılsız hikaye.	243, 305
154	firâr (F.) Kaçma, kaçış. 197, 199, 201,
fenâ olmak Allah'ın varlığında yok	204, 226, 243, 258, 298, 309
olmak. 213, 267	firâvân (F.) Bol, çok, ziyade, aşırı, fazla.
ferâgat (A.) Vazgeçme. 165, 243, 295	164
ferdâ (F.) Ertesi gün, yarın. 172, 174,	firdevs-i a'la (F.) Yüce cennet. 256
178, 217	Fir'avn (A.) Eski Mısır hükümdarlarına
feriştah (F.) Melek. 204	verilen unvan. Mec. Kibirli,
fermân (F.) Emir, buyruk. 225, 232, 234,	benlikçi, hâin, zâlim. 178,
270, 316	243, 262
feryâd (F.) Bağırp çağırma. 154, 186,	
221, 250, 259, 276, 300, 312	
fettân (F.) Fitne çıkaran. 162	
	G
	gâfil (A.) Çevresinden ve gerçeklerden
	habersiz olan, gaflet içinde
	bulunan, dalgın, dikkatsiz ve

düşüncesiz kimse. 206, 221,	gıdâ (A.) Besin. 170, 303
242, 294, 304, 305	gılmân (A.) Cennette hizmet eden
gaflet (A.) Dikkatsizlik, endişesizlik,	gençler. 159, 204, 229
vurdumduymazlık. 11, 152,	girdâb-ı ekber (F.) Büyük girdap,
157, 160, 195, 199, 201, 215,	içinden çıkılmayan zor
225, 253, 267, 295, 296, 313	durum. 218, 252, 255
galatân (A.) Yanlışlar. 221	girdâb-ı teng (F.) Sıkıntılı girdap, zor
gam (A.) Keder. 151, 171, 187, 188, 211,	durum. 265
216, 237, 246, 295, 299, 310,	giriftâr (F.) Tutulmuş, yakalanmış. 193,
314	256
gark (A.) Boğulma. 160, 171, 233, 234,	gönül İman, sevgi ve nefretin, iyi ve
239, 243, 247, 264, 306	kötü bütün duyguların
gayr-ı Hak (F.) Allah'ın ve onun dininin	kaynağı olduğu kabul edilen
dışında, Allah'tan başka	kalbin manevi yönü, yürek,
şeyler. 153, 268, 289, 292	Allah'ın insanda tecelli ettiği
gedâ (F.) Fakir. 169, 185, 303	yer, tasavvufi aşkın kaynağı.
gencûr (F.) Hazine bekçisi, hazinedar.	151, 154, 161, 163, 167, 173,
188	180, 185, 186, 188, 201, 204,
gevher (F.) Cevher, var olan bir şeyin	215, 217, 233, 235, 236, 239,,
özü, esası. 172, 176, 183,	244, 250, 254, 254, 264, 265,
188, 190, 198, 202, 223, 231,	266, 274, 275, 286, 288, 299,
232, 233, 260, 270, 290, 291	301, 303, 307, 313
gevher-i yektâ (F.) Tek öz, yegane	görmek Göz yardımıyla bir şeyin
cevher. 172, 223, 231	varlığını algılamak. 158, 159,

	160, 161, 163, 168, 170, 171, 176, 179, 180, 186, 193, 195, 204, 209, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 227, 228, 230, 238, 244, 247, 251, 258, 260, 262, 267, 269, 271, 275, 276, 277, 278, 283, 287, 290, 293, 295, 296, 301, 306, 309, 312, 316, 317		235, 238, 244, 247, 257, 294, 304, 309, 162, 167, 168, 179, 180, 184, 190, 191, 196, 197, 203, 217, 231, 232, 237, 238, 255, 267, 271, 273, 281, 282, 283, 287, 288, 289, 294, 311
görmek	Anlamak, bilmek, kavramak, fark etmek. 157, 159, 166, 167, 169, 171, 173, 174, 177, 181, 184, 186, 199, 202, 203, 204, 217, 223, 224, 225, 226, 227, 231, 233, 235, 236, 240, 244, 245, 248, 250, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 292, 293, 299, 303, 304, 305, 313, 314, 315	göz açmak	Görüşünü değiştiren bilgi almak, uyanmak. 152, 160, 167, 172, 178, 180, 181, 186, 196, 199, 201, 206, 208, 214, 215, 221, 228, 231, 242, 253, 258, 269, 285, 289, 291, 295, 306, 308
		güftâr (F.)	Söz, kelam. 190, 216, 219, 247, 250, 267, 270, 277, 283, 287, 289, 290
		gülgûn (F.)	Gül renkli. 192
		gülistân (F.)	Gül bahçesi. 157
		gülşen (F.)	Gül bahçesi. Güllük. 226, 254, 292
		gümân (F.)	Zan, şüphe. 151, 157, 164, 213, 246, 296, 297, 298, 303, 316
görünmek	Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek. 154, 172, 175, 178, 188, 213,		

güneş (Tr) Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız. 173, 185, 206, 290, 291, 311, 317

gûş etmek/gûş eylemek Dinlemek. 153, 221

H

hâb-ı gaflet (F.) Gaflet uykusu. 157, 267, 295

hablü'l-verîd (A.) Şah damarı. 159

hacc-ı ekber (F.) Büyük hac, tasavvufta insanın kalbini dünyadan arındırarak benliğinin Allah'ın birliğine doğru yola çıkması. 207, 314

hadd u pâyan (A.) Uç ve son sınır. 273, 281

hafâ (A.) Gizli olmak, saklılık. 169, 183, 194, 210, 252

hakâyık (A.) Hakikatler, gerçekler. 175, 237, 239, 296

hakikat (A.) Aslolan durum, gerçek. Tasavvufta Allah'a erişme yolundaki dört makamdan üçüncüsü. 155, 157, 159, 167, 171, 173, 177, 180, 181, 184, 191, 198, 203, 208, 210, 213, 219, 220, 2223, 224, 228, 230, 231, 232, 233, 236, 238, 246, 251, 254, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 274, 278, 281, 282, 283, 284, 289, 293, 294, 295

hakka'l-yakîn (A.) Marifet mertebesinin en yükseği. 257

halâs olmak Kurtulmak. Selamete ermek. 191, 198, 209, 215, 232, 254, 255, 291

Hâlk (A.) Yaratıcı. 156, 168, 281

halk-ı cihân (F.) Dünya halkı, yaratılanlar. 156, 245

halvet (A.) Gözlerden uzak olacak şekilde bir yerde birileriyle

baş başa kalma. Tasavvufta	hasret (A.) Özlem. 176, 236, 240, 243,
Kulun Allah'ın huzurunda	246, 295, 309
onunla halleşmesi, manen	hatâ (A.) Yanlış. 168, 175, 243
sohbet etmesi durumu 247,	hayâl-i yâr (F.) Sevgilinin hayali. 244
309, 310	hayâl-i zıll (F.) Gölgenin hayali. 190
hamdulillah (A.) "Allah'a hamd olsun"	hayât (A.) Yaşam. 167, 170, 175, 184,
anlamındaki ifade. 188, 216,	204, 211, 216, 243, 281, 285
223, 259, 296, 309, 310, 311	hayrân (A.) Çok beğenmiş. 174, 192,
handân (F.) Gülen, gülücü, mesrur. 161	195, 212, 220, 225, 226, 231,
hâne'-i dil (F.) Gönül evi, Allah'ın tecelli	239, 260, 271, 274, 290
ettiği yer. 217, 241, 309	hayvân (A.) İnsan olmayan idraksiz canlı
hâr (F.) Diken. 155,	yaratık. 151, 154, 161, 177,
harâm (A.) Dînin kesin bir delille	187, 191, 211, 230, 232, 233,
yasakladığı, işlenmesi azâbı,	241, 242, 249, 253, 261, 265,
inkâr edilmesi küfrü	276, 277, 295, 310, 312
gerektiren şey. 152, 163, 245,	hazân (F.) Sonbahar. 151
246, 262, 288	hazer (A.) Çekinme. Zarar verebilecek
harman (A.) Biçildikten sonra tahıl	şeyden kaçınma. Korunma.
demetlerinin üzerinden düven	151, 165, 168, 230, 242, 317
geçirilerek tanelerin	Hazret-i Âdem (F.) İlk insan, ilk
başaklarından ayrılması işi.	peygamber. 176
152	Hazret-i Hak (F.) Allah. 160, 181, 238
hased (A.) Kıskançlık. 163, 240	
hasenât (A.) Güzellikler. 184	

Hazret-i İbrâhim (F.) Keldani kavmine gönderilmiş olan bir peygamber. 226

Hazret-i Nûh (F.) İbrahimî dinlerde kendisinden söz edilen Tufan peygamberi. 160

Hazret-i 'Îsâ (F.) İsrailoğullarına gönderilen bir peygamber. 173

helâk (A.) Yıkılma, bitme, mahvolma. 234, 235, 243

hevâ (A.) İstek. Nefsin isteği. Düşkünlük. 167, 168, 169, 193, 210, 213, 234, 276, 284, 285, 295

hevâ' -ı nefis (A.) Nefsin gelip geçici arzu ve isteği. 167, 193

hicâb (A.) Perde. Örtü. 163, 182, 194, 195, 196, 199, 215, 220, 235, 236, 259, 262, 270, 281, 289, 308, 311, 313, 316

hidâyet (A.) Doğruluk. 159, 170, 172, 175, 186, 239, 243, 288, 296, 297

hilâf (A.) Karşı, zıt. 200, 206, 298

hîle (A.) Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip. 150, 164, 278, 315

hilkat (A.) Yaratılış. 170, 315

hinzır Domuz. 163

hırsız (Tr) Çalan kişi 165

hisâb (A.) Hesap, sayma, aritmetik. 172, 265

hitâb (A.) Konuşma, seslenme. 151, 157, 191, 244, 178, 298, 316

Hızır (A.) Abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat. 175, 216, 227, 232, 246

hüccet (A.) Delil. 198, 200, 206, 218, 257, 285, 295

hulûl (A.) Bir şeyin içine işleme, girme, nüfuz etme. 168

hümâ (F.) Zümrüdüanka kuşu. 159, 168,
169, 170, 171, 180, 225, 244,
306, 308

hûrî (A.) Cennet kızı. 159, 204

hurâmâ (F.) Bir sıcak iklim meyvesi. 167

hurûs (F.) Horoz. 165

hüsn (A.) Güzellik. 157, 188, 195, 207,
215, 250, 267, 269, 270, 272

İ

iblîs (A.) Şeytan. 208, 233, 297, 298, 299

icrâ (A.) Yerine getirme. 168, 175, 178,
179, 214, 231, 257, 265, 267,
288

idrâk (A.) Kavrayış. 174, 176, 195, 215,
232, 239, 251, 256, 265, 292,
305, 315

ihfâ (A.) Gizleme, saklama. 171, 174,
177, 179, 187, 191, 198, 209,
215, 230, 231, 248, 253, 261,
275, 281, 284, 285

ihsân (A.) İyilik. 160, 183, 197, 204,
207, 233, 235, 238, 243, 249,

256, 261, 264, 280, 281, 286,
293, 300, 316

ihtiyâr eylemek Kendi iradesi ve aklıyla
seçmek. 181, 226, 286, 295,
309

ihvân (A.) Aynı tarikata mensup olanlar.
230, 238, 240, 277

ihyâ (A.) Diriltme, yaşatma, canlılık
kazandırma. 173, 175, 181,
247

ikrâr (A.) İtiraf, dile getirme,
kabullenme. 194, 216, 236,
247, 259, 269, 276, 278, 282,
290, 292, 304

iktizâ (A.) Gerekme, gerektirme. 193

imâm (A.) İslam daninde görüş ve
fikirleriyle bir mezhebe
öncülük etmiş olan kimse.
175, 245, 257, 295

îmân etmek Allah'a inanmak. 208, 220,
256, 292

inkâr (A.) Reddetmek. 153, 156, 165,
183, 193, 216, 219, 224, 231,

237, 245, 247, 256, 269, 283,	işitmek Kulak yoluyla duymak. 171, 206,
287, 289, 304	225, 233, 243, 244, 261, 262,
ins ü cin (A.) İnsanlar ve cinler. 225, 247	270, 274, 275, 285, 290, 297,
insân-ı kâmil (F.) Allah'ın her	316
mertebedeki tecellilerine	izdivâc (A.) Evlilik. 178
mazhar olan insan anlamında	izhâr (A.) Açığa vurma, görünür kılma.
tasavvuf terimi. 192	189, 218, 270, 279
intihâ (A.) Son bulma, sona erme. 154,	izlâl (A.) Alçaltma, küçük görme, tahkir
208, 245	etme. 69, 159
i'tikâd (A.) İnanç. 186	iz'ân (A.) Anlayış, kavrayış, ferâset. 159,
irak (A.) Uzak. 158, 181, 205, 213, 295,	163, 184, 193, 201, 211, 230,
297	233, 235, 238, 243, 255, 273,
irci'î (A.) “Ey mutmain olan nefis! Razi	274, 282, 285, 287, 294
olmuş ve kendisinden razı	'ibâd (A.) Kullar. 183, 185, 278
olunmuş bir halde Rabb'ine	'ibâdet (A.) Allah'a kulluk. 185
dön” ayetinin ilk kelimesi	'ibret (A.) Bir olaydan çıkarılan göz
olup çeşitli kullanılışlarda	açıcı, uyarıcı ders. 162, 189,
“ölüm” anlamına gelir. 151,	195, 219, 267, 292
244	'îd-i ekber (F.) Büyük bayram. 192, 248
İsma'il (A.) Hz. İbrâhim'in oğlu,	'ilm (A.) Bilgi, bilim. 157, 161, 167, 168,
Kur'an'da adı geçen bir	169, 175, 182, 184, 186, 187,
peygamber. 162	191, 199, 200, 202, 203, 204,
istiğnâ (A.) Uzak durma. 179	205, 208, 209, 212, 222, 232,
istiğrâk (A.) Gark olma, dalma. 171	233, 237, 238, 239, 243, 255,

261, 265, 267, 269, 274, 275,

276, 281, 282, 283, 285, 298

‘ilm-i esrâr (F.) Sırlar ilmi. 191

‘ilm-i hikmet (F.) Hikmet bilgisi. 168

‘ilm-i ledün (F.) Allah katına dair ilim.

202, 205, 222, 275

‘ilm-i nihân (F.) Gizli olanın,
görünmeyen ilmi. 102, 239

‘ilm-i rüÿâ (F.) Rüya ilmi. 102, 239

‘ilm-i vahdet (F.) Allah'ın birliğine dair
bilgi. 187

‘inâd (A.) Ayak direme. 186

‘indallah (A.) Allah'ın katında. 247

‘irfân (A.) Bilmek, anlayış, tecrübe ve
zekâdan ileri gelen zihnî
kemal. 157, 159, 184, 191,
197, 199, 201, 203, 210, 212,
216, 218, 222, 223, 224, 228,
231, 243, 255, 263, 272, 276,
277, 280, 286, 291, 294, 297,
298, 299

‘isyân (A.) Karşı gelme, baş kaldırma, âsî
olma. 160, 233, 243, 261,
268, 272, 274, 296

K

kâbe kavseyn (A.) Necm Suresi'nin

dokuzuncu ayetindeki “İki
yay aralığı kadar, hatta daha
da yakın oldu” ifadesi.

Bundan kasıt Hz.
Muhammed'in miraç
gecesinde Allah'a çok
yaklaştığını anlatmaktır. 263

kadem (A.) Ayak, adım. 161, 197, 202,
213, 214, 264, 274, 286, 314

kâl u belâ (A.) “Evet dediler” anlamına

gelen kelime, Kur'an-ı
Keram'in Âraf sûresinde
bildirildiğine göre Allah'ın
kullarını yarattıktan sonra
onlara sorduğu, “Ben sizin
Rabbiniz değil miyim?”
(Elestü bi-rabbiküm)
sorusuna kulların verdiği
“Evet” cevabıdır. 169

kalem (A.) Yazı yazmak için kullanılan her türlü alet. 171, 180, 182, 212, 247,	210, 222, 227, 244, 251, 267, 283, 285, 297, 298, 301, 309
kâmil (A.) İlim, fazilet ve hüner sahibi, manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş kimse. 152, 154, 161, 173, 192, 196, 205, 207, 211, 213, 224, 225, 248, 249, 253, 254, 259, 261, 270, 277, 280, 297, 300, 304, 306, 310, 311, 312	kârbân (F.) Kervan. 152 karınca Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adı. 164 kartal İri bir yırtıcı kuş türü. 165 kârubân (F.) Kervan. 161 kasem (A.) Yemin. 168 kasr-ı eyvân (F.) Köşk. 179 kasr-ı sultânî (F.) Sultan kasrı. 271 kavl (A.) Söz. 152, 200, 256 Kavm-ı Asfar (F.) Hristiyanlar. 231 Kavm-ı Yahûd (F.) Yahudiler. 166 kelâm (A.) Söz. 150, 153, 154, 156, 157, 175, 186, 194, 195, 204, 205, 207, 210, 211, 215, 228, 237, 242, 243, 246, 247, 263, 275, 284, 287, 288, 289, 295, 316
kâm-rân (F.) Muradına ermiş, bahtiyar. 167	
kanber (A.) Hz. Ali'nin sâdık, vefakar kölesinin adı. Her işin içinde, her toplantıda bulunmak merakında olanlar için sitem ve şaka yollu söylenir. 208	
kâ'im (A.) Devam eden, sürüp giden, var olan. 152	
karâr (A.) Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm. 192, 196, 197, 200, 203, 204, 205,	kemâl (A.) Bir kimsenin manevi meziyetler, ahlak, ilim ve fazilet bakımından tam bir

olgunluğa erişmiş olması	231, 232, 233, 238, 241, 264,
durumu. 152, 176, 178, 181,	267, 290, 294
199, 219, 223, 228, 243, 257,	kevser (A.) Cennet ırmağı. 163, 198, 203
260, 271, 280, 299	Kevser u Tûbâ (A.) Kevser Irmağı ve
kemâl-i ma‘rifet (F.) Marifet	Tuba Ağacı. 04
mertebesinin büyüklüğü,	kible (A.) Kâbe'nin bulunduğu taraf. 216,
olgunluğu. Allah'ı çok iyi	246
bilme. 181	kırklar Âlemlerin manen idarecisi
kemân (F.) Yay, kavis. 150, 154, 155,	durumunda olan kırk ermiş
192, 254, 257, 276, 279	kişi. 209
kerem (A.) Lutuf, iyilik, merhamet,	kisve-i ten (F.) Vücudun görünüşü. 221
ihsan. 185, 204, 205, 208,	kokmak Koku çıkarmak. Bir şeyin
219, 220, 264, 277, 280, 285,	kokusuna bürünmek. 208
293	kubbe (A.) Yarım küre şeklinde yapılan
kesb (A.) Kazanma, kazanç. 158, 175,	bina damı. 162
194, 196, 205, 230, 233, 239,	kudret-i Yezdân (F.) Allah'ın kudreti.
244, 283, 300	229
kesb-i ‘amel (F.) Amelin kazancı. 158	küfr ü inkâr (A.) Allah'ın varlığını ve
keşf-i râz (F.) Sırrın keşfi. 191, 287	birliğini kabul etmeme, dinin
kesret (A.) Allah'ın tecellisiyle zuhara	esaslarına inanmama,
gelmiş olan çokluk,	bunların aksini iddia etme,
mahlukatın çokluğu. 160,	bunları tanımama. 269
173, 186, 188, 191, 206, 209,	küfrân (A.) Görülen bir iyiliği unutma.
	nankörlük. 165

kulak tutmak Dikkatle dinlemek. 151,
153, 154, 155, 177, 181, 250

küll (A.) Hep, tüm, bütün. 159, 160, 200,
202, 235

kulluk Kul olma durumu, kölelik,
ubudiyet. 199, 212, 305

küntü kenz (A.) Her şeyin sırrı, hayatın
anlamı, varlığın bütün bilgisi.
188, 211, 215, 270

Kur'ân (A.) Son ilahi kitap. 183, 215,
281

kurbân (A.) Bir amaç uğruna kendini
feda eden veya feda edilen
kimse. 162, 192, 195, 206,
218, 224, 226, 234, 235, 246,
248, 255, 256, 286, 295, 299,
303, 312

küşâd (F.) Açılış, açma. 175, 185, 186,
222, 260, 267, 277

kûs-i rihlet (F.) Ölüm davulu. İnsanın
ecel anını ifade eden kavram.
170, 207, 220

küstah (F.) Saygısız, kaba, terbiyesiz 166

kuzgun Birçok karga türüne, özellikle
karakargaya verilen ad. 166

L

lâf u güzâf (A.) Boş laf, lakırdı. 165

lâhut (A.) İlahi âlem. 243, 259

lâyezal (A.) Zeval bulmayan, Allah. 167,
221

lâ-yubsirûn (A.) Yasin Suresi'nin
dokuzuncu ayetinde geçen,
gözleri görmeyenleri belirten
ifade. 159

ledün (A.) Allah katı, Tanrı huzuru. 186,
261, 282, 283

leşker (A.) Asker, ordu. 265

levh-i dil (F.) Allah tarafından olacak
bütün olayların belirlendiği
ve yazıldığı aaza ve kader
levhası. 176, 180, 187, 188,
195, 210, 215, 228, 236, 255,
275, 277, 312

levh-i kudret (F.) Kudret levhası. 167

levh-i mahfûz (F.) Gizli kader levhası.
171, 283

levvâme (A.) Sürekli kendini kötüleyen
nefis. 173, 274

Leylâ (Ar.) Leyla ile Mecnun hikayesinin
kadın kahramanı, sevilen,
sevgili. 161, 173, 174, 175,
179, 180, 217, 239, 242, 243,
260, 275

lisân (A.) Dil. 157, 166, 191, 202, 232,
246, 257, 274, 285

Lokmân (A.) Büyük bir hekim, kıymetli
sözleri ve hikâyeleriyle ün
salmış bir hakîm olan
efsanevi şahsın ismi olup
dilimizde “hâzık tabip” ve
“feylesof” anlamında
kullanılır. 182, 188, 212, 225,
254, 299, 312

M

mâbeyn (A.) Aradaki şey. İki şeyin arası.
177, 290

mağlûb (A.) Kaybeden. 178, 261, 272

mahabbet (A.) Sevgi. 150, 216, 248,
268, 287

mahal (A.) Yer 181, 219, 276, 287, 298

mahfel-i cân (F.) Canın yeri. 197

mahfil-i sultân (F.) Sultanın yeri. 210

mahlûk (A.) Yaratılmış olan. 225, 241

mahrem (A.) Gizli 181, 226, 283, 311

maḥşer (A.) Ahiret hayâtında bütün
insanların, dünyada

yaptıklarının hesâbını Allah
huzurunda vermek üzere
tekrar dirilip toplanacakları
yer. 163, 166, 168

makâm-ı münzel (F.) Vahiy makamı.
172

makâm-ı ‘ulvî (F.) Yüce makam. 228

makâm-ı vuslat (F.) Kavuşma makamı.
207

maksad-ı insân (F.) İnsanın amacı. 210

mansûr (A.) Allah’ın yardımıyla galip
gelen, zafere ulaşan kişi. 195,
241, 245, 248, 264, 313

manzûr (A.) Görülen, bakılan, nazar
edilen. 187

ma‘ârif (A.) İlahi sırlar üzerinde,
varlıkların özü ve gerçeği

hakkında tefekkür, keşif ve	doğrudan elde edilen bilgi.
ilham yoluyla elde edilen	165, 167, 171, 181, 205
bilgiler, irfan. 156, 186	ma‘şûk (A.) Aşık olunan, sevgili. 154,
ma‘den (A.) Çok değerli şeyleri	156, 160, 190, 218, 264, 271,
kapsayan kaynak. 161, 212	279, 287, 288, 300
ma‘mûr (A.) İmar edilmiş, yapılmış	marîz-i kalb (F.) Kalp hastalığı. 182
olan. 154, 161, 187, 206, 210,	mâsivâ (A.) Allah'tan başka her şey. 154,
220	177, 186, 268
ma‘nâ (A.) Anlam. 150, 157, 160, 165,	mâverâ (A.) Görülen âlemin ötesi. 154,
169, 171, 174, 177, 178, 185,	168, 171, 203, 213, 216, 250,
187, 191, 200, 204, 209, 224,	281
238, 250, 262, 265, 267, 276,	maymûn (A.) Çirkin ve gülünç. 163
289, 308	mazhâr-ı sultân (F.) Sultanın tecelli yeri.
ma‘nâ’-ı âfâk (F.) İnsanın kendi nefsi	259
dışındaki gözle görülen bütün	me‘ânî (A.) Anlamlar. 247
varlık aleminin anlamı. 187	mecâl (A.) Tâkat. Güç. Kuvvet. 213, 224
ma‘nevî (A.) Manaya ait, maddi	Mecnûn (A.) Leyla ile Mecnun
olmayan. 176, 184, 221, 226,	hikayesinin erkek kahramanı.
251, 254	Âşık, seven kişi. 161, 173,
ma‘nî (A.) Mana. 191, 286,	174, 175, 179, 180, 217, 239,
ma‘rifet (A.) Allah ve sıfatları, fiilleri,	242, 243, 260, 275
isimleri ve tecellileri	meded (A.) İneyet, yardım, imdat, eman.
hakkında manevi tecrübeyle	Eyvah. 174, 202, 208, 224,
	292

Mehdî (A.) Allah tarafından doğru yola
iletilen, hidayete eriştirilen,
doğru yolda bulunan kimse.
174, 175

meh-i tabân (F.) Parlak ay. 206

mekân (A.) Yer. 154, 163, 188, 190, 201,
219, 232, 237, 241

memât (A.) Ölüm. 184

menûn (A.) Vakit, zaman, dehr. 203

merâtib (A.) Mertebeler. 178

mercân (A.) Denizden elde edilen bir süs
maddesi. 161, 210, 230, 240,
301

merdûd (A.) Reddedilmiş, geri
çevrilmiş, kovulmuş. 186

mer'i (A.) Yürürlükte bulunan, geçerli
olan , muteber. 171, 238

meşhûr-ı âlem (F.) Alemin meşhuru,
herkesçe bilinen. 203

mesrûr (A.) Sevinçli. 187, 293

mestâne (F.) Sarhoşça. 192, 307, 314

mestûr (A.) Örtülmüş. 157, 187, 206,
290

meşveret (F.) Fikir alışverişinde
bulunmak için yapılan
toplantı. 200

metâ (A.) Satılacak mal, eşya. 158, 167,
250, 289

Metâ'-ı hüsn (F.) Güzelliğin serveti.
157, 215, 222, 250, 267, 269,
270, 272

mevcûd (A.) Var olan. 151, 178

mevcûdat (A.) Var olan şeylerin tamamı.
168

mevsûf (A.) Vasıflandırılan. 163

mevtâ (A.) Ölü. 168, 232, 238

meydân-ı mahabbet (F.) Sohbet,
yarenlik meydanı. 239

meydân-ı aşk (F.) Aşk meydanı. 152,
161, 192, 199, 248, 295

meyhâne (F.) İçki içilen yer. 192

mezâd (F.) Alıcıların toplu olarak
bulunduğu bir yerde arttırma
yoluyla yapılan satış. 155,
222

mezellet (A.) Aşağılık, zelillik. 185, 222,
309

miftâh-ı cennet (F.) Cennetin anahtarı.

229

mihmân (F.) Misafir. 183, 195

mir'ât (A.) Ayna. 162, 171, 175, 215,

224, 239, 244, 252, 267, 275,

288, 316

miskîn (A.) Aşırı derecede tembel,

uyuşuk, âciz kimse. 155, 156,

281

mücâhid (A.) Nefsiyle mücadele eden,

benlik ve bencilliğinden

kurtulmaya çalışan kimse.

304

mücâvir (A.) Komşu. 272

mücellâ (A.) Cilalı, parlak. 175, 177,

185, 260, 267,

muhakkik (A.) Marifet ve keşif yoluyla

varlıkların, meselelerin

hakikatini bilme seviyesine

erişen kimse. 158

muhâl (A.) İmkansız. 213, 223

muhassıl (A.) Hâsıl eden, neticelendiren.

206, 223, 255, 283, 297, 298,

299, 311

muhkem (A.) Sağlam, sağlamlaştırılmış,

kuvvetli. Anlamı kesin ve

açık olan (âyet) 155, 167, 203

mukaddem (A.) Zaman ve mekan

açısından daha önce olan.

154, 158, 173, 225, 231, 263,

276, 282, 293, 294

münâfık (A.) Allah'a, Peygamber'e ve

diğer iman esaslarına

inanmadığı hâlde inanmış

gibi görünen ve öyle

davranan kimse. 156, 165,

295

münevver (A.) Kalbi aydınlanmış,

mânevî kirlerden ve paslardan

temizlenmiş kimse. 211, 237,

241

münezzeh (A.) Eksiklik, noksanlık,

kötülük vb.nden arındırılmış

olan. 200, 264, 287

münkir (A.) İnkâr eden, kabul etmeyen,

hakikatı tasdik etmeyen,

dinsiz. 168, 186, 187, 195,

209, 218, 227, 236, 237, 256,

258, 270, 282, 283, 292, 297,
298, 299, 307, 316

mu‘ammâ (A.) Anlaşılmaz iş. Karışık
şey. Bilinmeyen hâl. 241,
260, 262, 263, 277, 285

mü‘min (A.) İnanan, iman eden. 164,
172, 195, 218, 256, 258, 281,
286, 314

mu‘teber (A.) Geçerli, itibar edilen. 209

murâ‘î (A.) İki yüzlü kimse, riyakâr. 166

mürde (F.) Ölmüş kişi. 216, 247, 301

mürebbî (A.) Terbiye eden, eğiten,
terbiyecisi. 195, 281

mürekkeb (A.) İki veya daha çok şeyin
karışmasından meydana
gelen, bileşik. 182

mürşid-i kâmil (F.) Manevi yönden Hz.
Muhammed’in hakikatine
vâris olma seviyesine erişmiş
mürşit, insan-ı kâmil. 249,
253, 254, 259, 270, 311

Mûsâ (A.) Beni İsrail peygamberlerinden
biri. 178, 188, 237, 279, 292,
293

müsâvî (A.) Eşit, denk. 165

müşkil (A.) Zor, güç. 152, 282, 293

müşterî (A.) Satın alan. 157, 158, 220,
269

muttasıl (A.) Yapışık, bitişik. 161, 209

müzeyyen (A.) Bezenip süslenmiş,
ziynetli. 170, 179, 289, 290

N

nâçâr (F.) Çaresiz, elinden bir şey
gelmeyen, mecbur kalmış
olan. 193, 196

nakkâş (A.) Nakış yapan. İşleyen. 239,
241

nâlân (F.) İnleyen, sızlayan. 161

nâmus (A.) Irz, iffet. 193

nâr-ı cahîm (F.) Cehennem ateşi. 152,
168

nâr-ı firak (F.) Ayrılık ateşi 253

nâr-ı mahabbet (F.) Sevgi ateşi. 268

nâsih (A.) Bir yazının aynısını başka bir
yere çıkaran, istinsah eden.
237

nasîhat (A.) Öğüt. 165, 196, 277

nâ-tüvân (F.) İktidarsız, zayıf, hâlsiz,
kudretsiz, çaresiz. 219, 227

nâz (F.) Bir şeyi beğenmeyi, şımarıklık.
162

nazar kılmak Bakış, bakma. Bir şeye
şöyle veya böyle düşünerek
bakma, onu şöyle veya böyle
kabul ederek ele alma, bakış,
bakış açısı. Görme, tecrübe
ve kıyasa dayanarak
düşünme, fikir yürütme. 153,
158, 176, 216, 219, 224, 229,
246, 253, 258, 292, 314

nazîr (A.) Benzer, eş. 175, 199

nazm-ı pâk (F.) Temiz, duru söz. 162,
195, 199, 205, 210, 246, 254,
283, 291

nebât (A.) Bitki. 218, 265

necât (A.) Kurtuluş, selâmet. 184

nefes (A.) Soluma, soluk verip alma. 192,
204, 223

nefh (A.) Üfleme. 188, 189, 237, 281,
300, 305

nefs-i emmâre (F.) İnsanın şeytanın
teşviklerine itirazsız,
mücahedesiz tâbî olması hâli.
166

nehâr (A.) Gündüz, gün. 168, 177, 197,
205, 241

Nemrûd (A.) Hz. İbrahim'i ateşe attıran
ve Babil'in kurucusu olduğu
söylenen hükümdarın adı
olup dilimizde "aksi, ters,
asık suratlı, merhametsiz
kimse" anlamında kullanılır.
178, 226

nerdübân (F.) Merdiven. 152

nesl-i Âdem (F.) Hazret-i Adem'in nesli,
insanlık. 179, 269

nev-civân (F.) Genç, delikanlı. 154

nihân (F.) Sır, gizli. 162, 181, 183, 190,
191, 222, 225, 227, 232, 237,
245, 252, 264, 294, 303

nikâb (A.) Örtü, perde. 222, 256, 260,
267, 311, 313

nişân (F.) İz. Alâmet. İşaret. 150, 153,
155, 158, 159, 165, 170, 173,
219, 227, 254, 257, 265, 309

nisâr etmek/nisâr eylemek Saçmak,
dağıtmak. 219, 226, 298, 309

niyâz etmek Yalvarmak, dua etmek. 169,
170

noksân (A.) Eksik. 161, 201, 277, 280,
282, 288, 294

nübüvvet (A.) Peygamberlik. 181, 207,
291

nükte (A.) Başlangıçta herkesin
çözemediği ince, derin mana.
165, 200

nüktedân (A.) Derin ve ince manalı
sözler, nükteler söyleyen
kimse. 165

nûr (A.) Kalp gözüyle his ve idrak edilen
gönül açıcı aydınlık, gerçeği
görmeyi sağlayan mânevî
ışık. 179, 207, 209, 211, 217,
227, 241, 244, 260, 281, 292,
315

nûr-ı vâhid (A.) Tek nur, Allah'ın nuru.
168

O

ocak Ateş yakmaya yarayan yer. 189,
205

oğlân Erkek çocuk. 210

P

pâdişâh (F.) Ülkeyi idare eden devlet
başkanı. Mec. Sevgili,
sevilen. 150, 199, 209, 211,
228, 272, 296, 310

perî (F.) Cisimleri çok latif ve görünmez
olan hoş mahluk. 159, 162,
199, 202, 205, 206, 207, 208,
210, 211, 214, 240, 257, 259,
265, 266, 269, 279, 283, 293,
297, 311, 312, 313

pertev (F.) Işık. 206, 237, 296, 313

pervâne (F.) Geceleri ışık etrafında

dönerek uçan küçük kelebek.

192, 254, 314

perverd-gâr (F.) Bütün yaratıkları

besleyen ve yetiştiren Allah.

199, 204, 209

perverîş (F.) Beslemek, yetiştirmek. 211

peymân (F.) Yemin. 160, 260, 279, 307,

pinhân/pünhân (F.) Gizli, saklı. 190,

202, 206, 211, 225, 231, 240,

264, 270, 274, 275, 281, 306

pîr ü perver/pîr-perver (A.) Mürşit.

191, 253, 285, 286

pîr-i mugân (F.) Vahdet feyzini veren,

aşk şarabını sunan kâmil

mürşit. 151

piryân (F.) Kebap. 241, 299

pişmân (A.) Yaptığı bir işin veya

davranışın olumsuz sonucunu

görerek üzülen kimse. 231,

243

pûlâd (F.) Çelik, polat. 252

R

Rabbü'l-mağrîb (A.) Batının Rabbi. 168

Rabbü'l-meşrikayn (A.) İki Doğunun

Rabbi. Rahman Suresi'nin 17.

ayetine göndermedir. 168

Râfazî (A.) Başlangıçta Zeyd b. Ali'den

ayrılan ilk İmamîler'e, daha

sonra bütün Şîî fırkaları ile

Şîî unsurları taşıyan bazı

batınî gruplara verilen isim.

166

râh-ı 'aşk (F.) Aşk yolu. 153, 160, 198,

214, 267, 277, 296, 300,

rahmet (A.) Merhamet, acımak, şefkat

etmek, ihsan etmek,

esirgemek. 163, 229, 268

râsîhûn (A.) İlim ve fende, özellikle din

ilimlerinde çok geniş ve

sağlam bilgisi olan kimseler.

161, 204

reddetmek Geri döndürmek, kabul

etmemek. 193, 224, 237

ref' etmek Gidermek, kaldırmak. 195,

248, 270, 308, 313

ref^c olmak Giderilmek, (örtü için)

kaldırılmak. 235, 247, 254

rehberlik Yol gösterme. 191

remz (A.) Merâmı üstü kapalı bir şekilde

gizli bir yolla, ima ve işaretle

anlatma. 150,n 152, 159, 172,

180, 182, 188, 191, 197, 200,

204, 223, 228, 230, 232, 238,

241, 244, 245264, 275, 279,

287, 289, 290, 294, 317

resm-i âdem İnsan sureti. 252

reyhân (A.) Fesleğen. 170

ribât (A.) Tekke. 222

rumûz (A.) Remizler. 151, 197, 214

rû' yâ (A.) Uyku sırasında zihinde beliren

görüntülerin bütünü, görülen

hayaller dizisi, düş. 167, 239

rustahîz (F.) Kıyamet, mahşer. 184

rüsvâ (A.) Kötülükle şöhret bulmuş,

rezil, kepaze kimse. 168, 174

rû-yı sahrâ (A.) Çöl yüzeyi. 229

rûz u şeb (A.) Gece ve gündüz. 152, 268,

300

rûz-i ezel (F.) Ezel günü, ruhlar âleminin

başlangıcı. 236, 259, 312

rûz-ı mahşer (F.) Mahşer günü 168

S-Ş

sadâ (F.) Ses. 150, 170, 173, 217, 303

sadef (A.) Midye, istiridye vb. deniz

hayvanlarının kabuklarının iç

tarafında teşekkül eden ve

süslemelerde, süs eşyalarında

kullanılan beyaz menevişli,

çok sert, parlak madde. 162,

172, 181, 229, 232, 238, 241,

264, 307

sâdık (A.) Samimi ve içten şekilde bağlı

olan, vefalı. 295, 310

sahrâ (A.) Çöl. 169, 173, 221, 250, 257,

284

salâ (A.) Minarede okunan dua. 192

sâlik (A.) Tasavvuf yolunda mesafe

kateden kimse. 171, 174, 177,

180, 187, 195, 205, 210, 217,

218, 228, 224, 234, 240, 246,

250, 260, 272, 273, 275, 279,	sâzende (F.) Çalgıcı. 165
290, 294, 308	sebak (A.) Ders. 214, 236, 286
saltanat (A.) Hükümdarlık, sultanlık.	sebük (F.) Ağırbaşlılığı ve ağırlığı
bolluk, bereket. 178, 198,	olmayan, hafif, hoppa. 194
211, 242, 243, 255, 261, 283	secde etmek Allah için yere kapanış.
san'at (A.) Ustalık, hüner. 151	208, 233
sanmak/zannetmek Kesin olarak	sedd-i Ye'cûc (F.) Yecûc seddi. 250
bilmediği bir şey hakkında	seher (A.) Tan. Sabah olmaya başladığı
tahmîne dayanarak hüküm	vakit. 150, 195, 209, 219,
vermek, zan ve kıyasla	231, 248, 249, 251, 253, 293,
hükmetmek. Öyle	295, 302
olabileceğini düşünmek. 166,	selâmet (A.) Esenlik, güvenlik. 193
168, 184, 187, 190, 195, 206,	semâ (A.) Gökyüzü. 168, 171, 177, 210,
211, 215, 220, 232, 245, 251,	229, 263, 306, 308
252, 264, 269, 280, 281, 287,	seng-i hârâ (F.) Çok sert taş, kaya. 243
291, 292, 299, 317	serâpâ (F.) Tepeden tırnağa, baştan
sansar Postları değerli türlü etçil	ayağa. 220
hayvanların ortak adı. 165	serâser (F.) Baştan başa, her taraf. 168,
sa'âdet (A.) Mutluluk. 198, 235	175, 179, 192, 217, 231, 233,
sarrâf (A.) bir şeyden iyi anlayan, onun	239, 241, 258, 266, 271, 275,
değerini bilen kimse. 181,	281, 284, 289
291	sergerdân (F.) Başı dönmüş,
sayd etmek/sayd eylemek Av, avlama.	sersemlemiş, ne yapacağını
167, 209, 219	

bilmeyen kimse. 161, 195, 230, 231, 232, 235, 239, 241	seyrân etmek Gezip dolaşmak, temaşa etmek. 232, 240, 261, 270, 272, 276
serkeşlik (F.) Dik başlılık, asilik. 212	
ser-nigûn (F.) Baş aşağı olmuş. Talihsiz, bahtsız. 169, 176, 236	seyretmek/seyreylemek Bir şeyi eğlenmek veya öğrenmek maksadıyla özle takip etmek, izlemek. 238, 307, 312
serserî (F.) Ötede beride gezen, başı boş. İşi gücü olmayıp boşta dolaşan, haylaz, derbeder, avare. 193, 218, 268	seyr-i sülûk (F.) Hakk'a ulaşma yolunda belli tasavvufi adap ve erkânın uygulanması. 249
server (F.) Bir topluluğun en ileri geleni, reisi, başı. 198, 203, 208, 265, 283	sıfât (A.) Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik. 171, 184, 279
Settâr (A.) Allah'ın "Günahları örten" anlamına gelen sıfatı. 218, 311	sîmâ (A.) Yüz, çehre. Beniz. 173, 178
sevdâ (F.) Aşırı istek, arzu. Hırs. 188, 190, 243, 253, 257, 268, 280, 286, 295, 304, 315	sîmurg (F.) İnsan-ı kâmil yerine kullanılan bir sembol, anka kuşu. 246, 272
seyrân (A.) Gezip dolaşma, gezinti, temaşa. 162, 164, 191, 213, 217, 229, 240, 249, 299, 301, 304, 317	sırat-ı mustakîm (F.) Doğru yol, Hak yolu. 213
	sırr-ı âdem (F.) İnsanın sırrı, yaratılış sırrı. 191
	sırr-ı ekber (F.) Büyük sır. 265, 269

sırr-ı ihfâ (F.) Gizli, görünmeyene ait
olan sır. 209, 230, 231, 261,
284, 285

sırr-ı insân (F.) İnsanın sırrı. 202

sırr-ı vahdet (F.) Allah'ın birliğinin sırrı.
241, 272, 275

sırtlân Genellikle leşle beslenen, etçil,
postu benekli bir hayvan,
164

soğân Zambakgillerden, kat kat kabuktan
ibaret yumrusu ve şerit
şeklindeki uzun yeşil
yaprakları yemeklerde,
salatalarda kullanılan, keskin
kokulu ve acı otsu bitki. 153,
158

sogulcân Solucan. 163

söylemek Düşündüğünü veya bildiğini
sözle anlatmak. 156, 159,
170, 181, 189, 190, 221, 223,
240, 263, 265, 267, 173, 183,
292, 293, 198, 300, 307, 308,
310

söyletmek Söylemesine yol açmak,
söylemesini istemek. 194,
269

subh (A.) Sabah. 154, 161, 228, 266

Subhân (A.) “Her türlü kusurdan,
noksandan, beşerî nitelik ve
zaaflardan uzak olan”
anlamında Allah'ın
isimlerindendir. 201, 265

sûfi (A.) Tasavvuf ehli kimse. 166

süflî (A.) Aşağı, alçak. 170, 177, 178,
198, 202, 212, 239, 271

sühan-dân (F.) Güzel söz söyleyen. 253,
263

Süleymân Hz. Dâvut'un oğlu,
İsrailoğulları'na gönderilen
hükümdar peygamber. 162,
178, 211, 242, 289, 291

Sultân Murâd Osmanlı Devleti padişahı.
187

sünbül (F.) Açık mor renkli, keskin ve
güzel kokulu çiçekler açan
süs bitkisi. 153, 158, 162, 220

su'âl (A.) Soru. 161, 180, 181, 213

su' bân (A.) Büyük yılan. Ejderha. 159	şeref (A.) Onur, haysiyet. 201
Sûre' -i İhlâs (F.) İhlas Suresi. 209	şerî'at (A.) Dinin kuralları. 151, 167,
sûret (A.) Biçim, görünüş. 164, 165, 168,	178, 180, 181, 182, 183, 184,
172, 180, 188, 190, 191, 195,	224
209, 210, 229, 241, 246, 259,	şerm-sâr (F.) Utangaç, mahçup. 200
265, 269, 283, 311, 314, 315	şeyh (A.) Bir tarakata girip
surûr (A.) Mutluluk. 191, 155, 279, 316	seyrüsülükünü tamamladıktan
sütûn (F.) Direk. Silindir biçiminde	sonra o tarikatın başı
destek. 172	durumundaki en yüksek
şâdumân (F.) Sevinçli, mesrur. 219	mertebeye çıkan bulunan ve
şarâb-ı kevser (F.) Cennetteki Kevser	kendisine derviş yetiştirme
ırmağının tatlı suyu. 163	(irşat) izni verilen kimse;
şeb-i çerâğ (F.) Gece çırası. 177	taliplere rehberlik edip onları
şefîu'l-müznib (A.) Günah işleyene	tarikat usullerine göre irşat
şefa'at eden. 229	etmek ehliyetine sahip kamil
şehîd (A.) Allah yolunda ve din uğrunda	insan. 166, 182, 218, 278,
savaşırken ölen kimse. 162	308, 310, 312
şehr-i a'zam (F.) Büyük şehir. 172, 271	şeytân (A.) İblis. 159, 164, 286, 300, 304
şehr-i Bağdâd (F.) Bağdat şehri. 250	şirk (A.) Allah'a ortak koşma. 152, 294,
şehriyâr (F.) Hükümdar, kral. 160, 196,	289, 296, 297
200, 204	şirk-i ihfâ/şirk-i hafî (F.) Gizli şirk. 187,
şehzâde (F.) Padişah çocuğu, 178	191, 198, 209, 215, 248, 253,
şem-i rûy (F.) Yüzün ışığı. 192	255, 281
şerbet (A.) Tatlı içecek. 198	

T

tâbât-ı teng (F.) Dar sıkıntılar, daraltıcı sıkıntılar. 243

tab'-ı cismânî (F.) Vücut damgası. 234

tağyîr (A.) Değiştirme, başka şekle sokma. 186

tahâret (A.) Temizlik. 159, 198

takarrub (A.) Yaklaşma. 236

talâk (A.) Nikâh bağını çözmek. 156

talebkâr (F.) İstekli, arzulu, talep eden. 194

tanbûr (A.) Yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli tahta çalgı. 206

Tanrı Mabut, tapılan şey, ilah. 308, 293, 302

ta'akkul eylemek Akıl erdirmek, zihni yorarak anlamak. 153

ta'yîn etmek Belirlemek. 154, 230, 261

tarîkat (A.) Allah'a ulaşmak maksadıyla tutulan yol; bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlakını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı,

tevhidin hakikatine varmayı ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen tasavvuf yolu. 155, 161, 167, 239

tasarruf (A.) Sahip olunan bir şeyi istenen şekilde kullanma yetkisi. 178, 258

taşra (A.) Hariç. Dış taraf. 177, 181, 184, 198, 208, 224, 227, 230, 284, 287

tavâf etmek Kutsal sayılan bir şeyin etrafında dolaşmak, onu ziyaret etmek. 208, 263, 278, 280, 286, 314

tebdîl (A.) Kıyafet değiştirerek halkın arasında dolaşma. 209, 283

tecellî etmek Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyâda görünmesi. 275, 279, 289

tecellî etmek Görünmek. Bilinmek. uhur etmek. 152, 180, 208, 276, 277

tecellî'-i cemâl (F.) Sevgilinin güzel yüzünün tecellisi. 279

tefekür etmek/ tefekür eylemek/ tefekür kılmak Düşünme. 158, 193, 214, 228, 234, 274, 287	terkîb (A.) Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. Bu birleşme sonucunda meydana gelen şey. 159, 177, 190, 210, 239, 283
telkîn (A.) Tarikata yeni girmiş bir müride şeyhin zikir öğretmesi. 165	tertûb (A.) Sıraya koyma, düzenleme. 167
temâşâ (F.) Maddi ve mânevi âlemlerdeki ilâhi güzellikleri, Allah'ın tecellilerini seyretme. 191, 194, 262, 267	teşbîh (A.) Benzetme 157, 204
temessül (A.) Belli bir şekil ve surete girme, suret olarak görünme. 180	tesellî (A.) Avutma. 309
tenezzül (A.) Kendi seviyesine aykırı düşen bir şeyi kabul etme, alçaltıcı bir duruma razı olma. 187, 192	tevbe (A.) İşlediği bir hatadan, suç veya günahıtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme. 165, 290
te'vîl (A.) Kur'an-ı Kerim'i ve diğer kutsal metinleri farklı bir görüşle yorumlama. 11, 204, 233, 234, 240, 261, 264, 274	tevhîd (A.) Birlik. 156, 166, 186, 203, 235, 241, 289, 303, 304
tercümân (A.) Tercüme eden. 190	tıfl (A.) Çocuk. 157, 236, 308, 309, 310, 311, 312, 313
	tîğ-i gayret (F.) Gayret oku. 237
	tumâr (F.) Bakım, hizmet. 210, 227
	togân (A.) Yırtıcı bir kuş. Doğan. 151
	tombay Manda. 164
	toprak Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş

organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü. 153, 160, 177, 207	‘ unsur (A.) Umumdan ayrılan her bir kısım. 159, 171, 180, 188, 190, 195, 202, 206, 210, 221, 251, 252, 270, 290, 292
tûfân (A.) Çok şiddetli ve her tarafı kaplayan yağmur. 160, 233, 234, 261	unutmak Aklında kalmamak, hatırlamamak. 279, 294
tuğyân (A.) Taşkınlık, haddi aşma. 231, 261, 280	‘ uryân (A.) Çıplak. Anadan doğma. 162
türâb (A.) Toprak. 160	‘ uşşâk (A.) Âşıklar. 167, 260, 264, 305
tuzak Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen. 190	üçler Âlemlerin manen yöneticisi durumunda oldukları kabul edilen üç ermiş kişi, kutup ve iki eren. 209
	‘ üryân (A.) Çıplak. Anadan doğma. 212
U-Ü	V
‘ ubûdiyyet (A.) Kulluk. 183, 286, 291	vâdi (A.) İki dağ arasındaki uzun çukur. 161, 174
‘ ukbâ (A.) Ahiret, öbür dünya. 167, 285, 291, 296	vahdet (A.) Birlik. 191, 233, 241, 290, 292, 294, 309, 314
‘ ulvî (A.) Ulu, yüce. 170, 177, 202, 212, 228, 271	vâsıl (A.) Ulaşan, erişen, kavuşan. 156, 216
‘ ummân (A.) Derya, okyanus. 162, 188, 202, 207, 233, 242, 256, 270, 281, 291	vâsıl olmak Ulaşmak, erişmek. 216
	vatân (A.) Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. Yurt. 164

vâveyla (A.) Çılgılık, yaygara, feryat. 173,

174, 176

vech-i dildâr (F.) Sevgilinin olduğu yön.

Sevgilinin tarafı. 174

vefâ (A.) Ahdinde, sözünde durma. 170,

205, 282

vekâlet (A.) Vekillik. 78

vildân (A.) Cennet ehlinin hizmetkârları.

204, 210

visâl-i yâr (F.) Sevgiliye kavuşma. 155,

248, 295

vücûd (A.) Varlık. Var olmak.

Bulunmak. 153, 159, 161,

174, 186, 208, 215, 226, 237,

243, 248, 257, 263, 267, 273,

275, 279, 280, 284, 296, 310

vuslat (A.) Kavuşma. 170, 200, 217, 227,

283

vuslat etmek/vuslata ermek Kavuşmak.

170, 207

vuslat-ı yâr (F.) Sevgiliye kavuşma. 171,

263, 309

Y

yabân (F.) Tanınmayan, bilinmeyen yer

ve kimse. 150, 156

yağmâ (F.) Talan, çapul. 167, 175, 178

yalân Asılsız, uydurma, gerçekliği

olmayan. 153, 223

Ya'kûb (A.) Hz. İbrahim'in torunu ve

İsrailoğulları'nın atası olan

peygamber. 161, 240, 274

yediler Allah tarafından âlemi manen

idare etmekle

görevlendirildiğine ve

kendilerine âleme hükmetme

izni verilmiş olduğuna

inanılan velîlerin belli bir

mertebede olan yedisine

verilen isim. 209

yek-pâre (F.) Tek parçadan meydana

gelen. Bütün. 180, 311

yeksân (F.) Aynı seviyede, müsavi. 183,

230, 231, 232, 233, 238, 271,

306

Yezdân (F.) Allah. 183, 229, 234, 235,

243, 248, 281

yılan Sinsi ve hain kimse. 164, 165

Yûsuf Hz. Yakup'un oğlu,
İsrailoğulları'na gönderilen
bir peygamber. 161, 162, 235,
240, 271, 274

yuva Ev. 150

Z

zâhid (A.) Çok dindar olup irfanı
olmayan kimse, kaba sofu.

151, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160,
161, 162, 166, 168, 172, 180,
181, 182, 187, 189, 190, 193,
194, 195, 196, 198, 199, 20,
204, 206, 207, 209, 210, 213,
215, 219, 221, 222, 223, 226,
229, 239, 241, 242, 244, 248,
249, 254, 256, 257, 259, 261,
264, 267, 268, 269, 2701,
272, 275, 280, 281, 282, 284,
285, 286, 287, 288, 291, 292,
293, 294, 295, 296, 298, 300,
302, 304, 305, 307, 311, 312,
313, 314

zâhir (A.) Meydanda olan, görünen.

1602, 166, 169, 170, 171,
173, 174, 179, 181, 189, 204,
206, 229, 238, 293, 296, 299,
306, 314

zâhir olmak Meydana çıkmak,
görünmek. 171, 179, 204,
296, 306

zât-ı mutlak (F.) İsimlerin ve sıfatların
kendisine, özüne yüklendiği
şey. 279

zâyi (A.) Zıyan olmuş şey. 194, 236,
258

zebân (F.) Dil. 190, 311

zebân (F.) Lisan, konuşma. 154

zebî (A.) Boğazlama. 162, 226

zelîl (A.) Aşağılanan, hor görülen. 165

zemîn (F.) Yer. Yeryüzü. 170, 223, 264

zenb-i kavî Büyük kabahat. 202

zerger (F.) Kuyumcu. 166, 202

zerre (A.) En küçük parça. 171, 178,
217, 221, 237, 281, 291, 313

zevâl (A.) Bozulma, kötü duruma düşme,
alçalma.. 181

zeyn (A.) Süs. 159, 167, 222, 308

zill-ı hayâl (F.) Hayal gölgesi. Karagöz
oyunu. 171, 188

zikretmek Allah'ın isimlerini (esma-yı
hüsneyi) söylemek suretiyle
yapılan ibadet. 180

zindân (F.) Hapis. 162, 240

zînet (A.) Süs. 164, 255, 308

zinhâr (A.) Kesinlikle. Asla. 153, 155,
193

ziyâd (A.) Artırma, fazlalık. 187

ziyân (F.) Zarar. 153, 157, 158, 220, 223,
254, 297, 310

zuhûr etmek İlâhi sıfat ve isimlerin bir
surete bürünüp ortaya
çıkması, varlık suretinde
görünmesi. 173, 196, 219,
256, 275, 279, 283, 294, 30,
314, 315

Züleyhâ Hz. Yusuf kıssasının kadın
kahramanı. Hz. Yusuf'a aşık
olduğu bildirilen kadın. 162,
274

zulmet (A.) Karanlık. 173, 182, 189, 193,
194, 195, 196, 198, 202, 216,
227, 228, 232, 247, 254, 268,
275, 284, 293, 296, 308, 312

zümre (A.) Grup. 159

SONUÇ

Son yıllarda dilbilim çalışmalarında üslup incelemesi yapan araştırmacı sayısı artış göstermektedir. Edebiyatçının, malzemesi olan dil üzerindeki şahsî tasarruflarının ortaya konması hem dilin gelişimini seyretmek bakımından hem de dilbilim çalışmalarına ışık tutması bakımından mühimdir. Bu çalışmada, 17. yüzyılda yaşayan mutasavvıf, mürşit ve şair olan Nakşî'nin tüm bu yönlerinin onun şiir diline nasıl yansıdığı kullandığı fiiller üzerinden incelendi. Daha önce Türkçe yazılmış tasavvufi bir eser üzerinde böyle bir inceleme yapılmadığından tamamen şairin dil bilgisi tasarrufundaki sayısal veriler üzerinden, tasavvuf sözlüklerinden yararlanılarak değerlendirmeler yapıldı. Divan incelendiğinde şairin üslubunda duyu fiilleri, idrak fiilleri ve doğrudan tasavvuf ile ilgili olan fiillerin geniş yer tuttuğu tespit edildiği için üslubu bu fiiller üzerindeki tasarrufu bakımından ele alındı. Şairin kullandığı fiiller üzerindeki kip ve zaman tasarruflarına ve fiillerin beyitler içerisindeki görevlerine bakıldığında fiilleri çok anlamlı biçimde kullanma meylinde olduğu görüldü. Bu meyli; hem duyu fiillerini idrak aşamaları için çeşitli görevlerle kullanmasından hem de esas anlatmak istediği konu olan tasavvuf ile ilgili fiilleri, duyu ve idrak fiillerinden daha az sayıda kullanmasından anlaşılmıştır. Çok anlamlılığın tasavvufi metinlerde sıkça başvurulan bir anlatım tarzı olması hem şairin Türkçeye hâkimiyeti ile hem de nasihat üslubunu daha iyi anlaşılabilmek adına günlük dile yaklaştırmayı tercih etmesiyle açıklandı. En fazla kullanılan fiil türü olan duyu fiillerinin toplam 402 defa kullanıldığı ve 402 tekrarın büyük çoğunluğunda şairin bu fiiller ile insanın bilme, anlama, idrak yahut inkâr etme gibi zihnî faaliyetlerine gönderme yapıldığı görüldü.

Şairin idrak fiillerini tasavvufi fiillerden daha fazla kullandığı görüldü. Onun bu tercihten, müritlerinin kalplerinin yanında akılları ile de epey meşgul olduğu, tasavvufta “vahdet” denen hakikate ulaşma yolunda akıllarının rehberliğini de önemseydiği ve müritlerinin kalplerinin yanında zihinlerini de daima Allah ile meşgul etmelerini, aksi hâlde tam kurtuluşa eremeyeceklerini düşündüğü anlaşıldı.

Şairin duyu fiilleri ile müritlerinin Allah'ı hâl yoluyla yani kendi şahsî deneyimleriyle keşfedip idrak etmesini öne çıkardığı görüldü. Hem duyu fiillerini çok fazla kullanmasından hem de bunları en fazla ikinci teklik şahıs ekiyle çekimlemesinden ise maksadının müritlerini kendi algıları ve akılları yoluyla Allah'ı bulmaya yönlendirmek olduğu saptandı. Bu hem duyu hem idrak fiillerini oldukça fazla kullanmasından hem de bunları en fazla emir kipi ve ikinci teklik şahıs eki ile çekimlemesinden de anlaşılmaktadır. Tarikatta, mürit her ne kadar şeyhine tam teslimiyetle bağlansa da Allah'a ulaşmada, ideal kul olma yolunda kendi algısını ve idrakini de kullanmalıdır çünkü tecrübe nasihatten daha öğretici ve bağlayıcıdır.

Nakşî'nin fiil tasarrufundan anlaşıldığına göre kendisi okurlarını Allah'ın gazabı ile yahut cehennem ile korkutmaktan kaçınmaktadır. Her ne kadar şart kipi sık kullandığı kiplerden biri olsa da şart koştuğu fiillerin yapılmaması durumunda, muhatabın başına gelecek olan cehenneme gitmek değil Allah'ın sevgisini kaybetmek, kâmil insan olamamak, bu dünyadaki zamanı iyi değerlendiremeyip ömrün sonunda pişman olmak gibi durumlardır. Elbette belli başlı günahlardan müritlerini uzak tutabilmek için zaman zaman Allah'ın emirlerinden ve yasaklarından da bahsetmektedir ancak bunların sayısı oldukça azdır. Şair insanları meşakkatli ve fazlasıyla fedakârlık isteyen, nefisle mücadele gerektiren bir yola çağırdığının bilincindedir ve bundan dolayı hem kullandığı fiilleri anlam olarak olumlu fiillerden seçmiştir hem de olumsuzluk eki ile kullanmaktan kaçınmıştır. Ayrıca iletişimde muhataba bir şeyi yapmamasını doğrudan söylemek yerine yaptığında nelere sahip olacağını, yaptığı için teşekkür edildiğini vb. söylemenin daha olumlu sonuçlar verdiği de göz önünde bulundurulursa Nakşî'nin fiiller üzerindeki bu tasarrufun önemi anlaşılır.

Şair, kullandığı fiiller icra edilmezse müritlerinin elde edecekleri yahut kaybedecekleri şeyleri üçüncü teklik şahıs ile geniş zaman kipini kullanıp iyi ve kötü örnekleri detaylı anlatarak ifade etmiştir. Yani esasen fiilin geçmişte, şimdi ve gelecekte icra edildiğini bildiren geniş zaman ekini ana işlevinin dışında kullanmıştır. İlk bakışta üçüncü teklik şahıs bu fiilleri yapıyor gibi görünse de aslında gösterilen

iyi yahut kötü örnektir. Şahıslar dışında verdiği örneklerde Kur'an'da da geçen peygamber kıssalarını ve çeşitli ayetleri kullanması ise şairin nasihatlerini doğrudan Allah'ın emirleri ve Kur'an ile örtüştürdüğünü ve kendisini Allah'ın emirlerini iletmeyle mükellef gördüğünü; ayrıca Kur'an'ın yolundan da ayrılmadığını gösterir.

Üslubunun tüm bu yönlerinin yanında emir kipi tasarrufundan anlaşıldığı üzere Nakşî'nin, müritleri için Allah yolunda yaşanacak bir hayat şekli sunması Nakşî'nin şiir dilinde kurucu rol oynamaktadır. O sadece insanlara tarikata bağlanmaları gerektiğini ve tarikat adabını anlatan nasih değil aynı zamanda her müridi için ideal kul olmakla sonuçlanacak olan bir hayatı Kur'an ve hadislerle aktaran, duyu ve idrak fiilleri ile tasavvufi fiilleri destekleyerek her birinin Allah'a ancak kendi tecrübeleriyle ulaşabileceklerini bildiren tasavvuf öğretisini de ısrarla tekrarlayan bir yol göstericidir.

Nakşî'nin divanındaki filler *duyu fiilleri*, *idrak fiilleri* ve *tasavvufi fiiller* sınıflandırmasına göre incelendiğinde tasavvufi metinler üzerinde yapılacak üslup inceleme çalışmaları ile, Türklerin yüzyıllarca iç içe yaşadıkları tasavvufi hayatın Türkçeye nasıl yansıdığını tasavvuf şairlerinin dine, hayata ve insana bakış açılarını tespit edilebileceği anlaşıldı. Şairin şahsi yaşantısı ve görüşlerinin yanında, sosyal hayatta önemli bir konum olan şeyhliğin onun üslubuna önemli derecede etki ettiği tespit edildi.

KAYNAKÇA

- Açikel, Yusuf. «Nefsini Bilen Rabb’ini Bilir Hadis mi, Kelâm-ı Kibar mı?» *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1998.
- Akarsu, Bedia. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1975.
- Aksan, Doğan. *Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2016.
- . *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.
- . *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi, 2000.
- Akyol, Aygün, Mevlüt Uyanık ve İclâl Arslan. *İslam Felsefesi Tanımlar Sözlüğü*. Ankara: Elis Yayınları, 2016.
- Altıntaş, Ramazan. «Ebû Hanîfe’nin Akıl-Vahiy Anlayışı.» *Kelam Araştırmaları Dergisi* 2014.
- Aşkar, Mustafa. «Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye’nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili.» *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1999.
- Atik, Hikmet. «Nakşî Ali Akkirmanî Divanı (İnceleme-Metin).» *Yayımlanmış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

Ayvansarayî, Hüseyin.

Tercümetü'l-meşâyih. tarih yok.

Balcı, Mustafa.

«Osman Türkay'ın Şiirlerinde Dil ve Üslûp.» *Yayımlanmamış Doktora Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Banarlı, Nihad Sâmi.

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. Cilt II. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2016.

Banguoğlu, Tahsin.

Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Berger, John.

Görme Biçimleri. Çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Metis Yayınları, 1995.

Bölükbaşı, Rıza Tevfik.

Tekke ve Halk Edebiyatı Makaleleri. İstanbul: Dergah Yayınları, 2015.

Cebecioğlu, Ethem.

Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009.

Cevizci, Ahmet.

Felsefe Sözlüğü. Ankara: Paradigma Yayınları, 1997.

Ceylan, Ömür.

Tasavvufî Şiir Şerhleri. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000.

Çelikel, Sibel.

«Cumhuriyet Dönemi Türkiye Türkçesinde Öncelik Fiilleri ve İşlevleri.» *Doktora Tezi.* Edirne: Trakya Üniversitesi, 2016.

Dilçin, Cem.

Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Efendi, Bursalı Mehmet Tahir.

Osmanlı Müellifleri. Cilt I. İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.

Emen, Huriye.

«Tasavvuf Ve Tarikatlarda Güzel Koku: Osmanlılarda Tasavvufi Ve Dini Mekânlarda Güzel Koku Kullanımına Dair Değerlendirme.» *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 2022: 441-444.

Eraydın, Selçuk.

Tasavvuf ve Tarikatlar. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2011.

Ergin, Muharrem.

Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Dağıtım, 2013.

Esen, Muammer.

«Kur'an'da Akıl-İman İlişkisi.» *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2011.

Faruk Gökçe.

«Kutadgu Bilig'de kör- 'görmek': Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme.» *Türkbilig* 2015: 61.

Gülensoy, Tuncer.

Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi. Cilt 2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Güncel Türkçe Sözlük.

(ty),22 Ekim 2021. <<https://sozluk.gov.tr/>>.

Gürsoy, Adnan.

«İbn Sînâ'nın Nübüvvet Teorisinde Kutsî Akıl.» *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2014: 2.

Güzel, Abdurrahman.

Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı.
Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.

Hacıeminoğlu,

Necmettin. *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller.* İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2016.

Hirik, Erkan.

«Türkiye Türkçesi Duyu Fiillerinde Anlam ve Kelime Sıklığı İlişkisi.» *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 2017.

Kabaklı, Ahmet.

Tasavvuf Tarikat Edebiyatı. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2015.

Kara, Mustafa.

Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi. İstanbul: Dergah Yayınları, 2021.

Karaağaç, Günay.

Türkçenin Dil Bilgisi. Ankara: Akçağ Yayınları, 2019.

Karaarslan,

Halil İbrahim. «İman-Küfür İkilemi Örneğinde Kur'ân'da İkili Anlatım ve Bunun Dinî Eğitimdeki Önemi.» *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 2020: 77-113.

Kocatürk, Vasfi Mahir.

Büyük Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2016.

Korkmaz, Zeynep.

Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.

Köprülü, Fuad.

Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar.
Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları, 1976.

Kubbealtı Lügati.

tarikh yok. 9 Şubat 2022.
<<http://lugatim.com/>>.

Mert, Musa.

«Eğitimcilik Yönüyle Ebu Hanife.» *Marife
Dini Araştırmalar Dergisi* 2014.

Öztürk, Murat.

«Klasik Türk Edebiyatında Can Verme
Arzusu ve İntihar”.» *Mustafa Kemal
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi* 2014.

Pala, İskender.

Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. İstanbul:
Kapı Yayınları, 2000.

Safayî.

Tezkiretü'ş-Şuarâ. tarih yok.

Selvi, Ceren.

«Türkiye Türkçesinde Bir Çok Anlamlılık
İncelemesi.» *Yüksek Lisans Tezi.* Ankara:
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019.

Somuncu, Melike.

«Türkçede Emir Kipinin İşlevleri.»
Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri:
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, 2014.

Sorularla İslamiyet.

tarikh yok. 6 Ağustos 2022.
<<https://sorularlaislamiyet.com/>>.

Şimşek, Selami.

Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü.
İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017.

- Tanalp, Rüknettin. *Duyu Fizyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, 1975.
- TDV İslam Ansiklopedisi*. tarih yok. 19 Ekim 2021. <<https://islamansiklopedisi.org.tr/>>.
- Timuçin, Afşar. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları, 2004.
- Topçu, Nurettin. *Psikoloji*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2012.
- Uçman, Abdullah. «17. Yüzyıl Tekke Şiiri.» Kolektif. *Büyük Türk Klâsikleri Ansiklopedisi*. Cilt VI. İstanbul: Ötüken-Söğüt, 1987. 24.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2016.
- Umagan, Suat. «Nakşî Ali Akkirmanî Aynu'l-Hayat (Tenkitli Metin-İnceleme).» *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Uyar, Mehmet. «Sûfî Benliğin İnşasında Nefs.» *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Ankara: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Cilt III/I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010.

Yılmaz, Necdet.

Osmanlı Toplumunda Tasavvuf: Sûfiler, Devlet, Ulema. İstanbul: OSAV Yayınları, 2007.

EKLER

Ek-1: Tıpkıbasım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ولا هر دَرده دَرماندَر شرعیت
عبودیت ایچون جانای عبادیت
بِحمدِ الله نَکَم وَاِراهِل جُورمه
بِهان ایکن بُوکون نُورِ خفادن
نَ بِلِسُون قَدَرینی اِنکار ایدنلر
کُوندَر چُون سَنی اِشاد ایچون اول
بُومرغانِ جهان ایچده قُبُون
سُورُوب بَریشیا طین عَسکَرین اول
اُو تُوَر مِشدر عَدالت خَبتی اوزره
اُو قُور سِک سِرینی جانا اِنک سَن
طُوبدَر عالمی بَر بَر ضیا سی
دِ بَر اَعلاه وکَر اَدنی عَجَب دَر

مَرِضِ قَلْبِه لُشماندَر شرعیت
باشنه تاج و خاقاندر شرعیت
شِفا و لُطف و احساندر شرعیت
اچلدی کُوه رِک اندر شرعیت
اِنی بِلَمز کِه ایماندر شرعیت
قاجِمه قُوتلو مِهاندر شرعیت
یَدَر مَر قُورده چوباندر شرعیت
قُومان بوشهره دَر باندر شرعیت
بُوریدر حَکیمی سُلطاندر شرعیت
اُوزکده کِیز لُوقدا ندر شرعیت
یَنار بَر شمعَه یَزداندر شرعیت
حَقِّک اَمِرَنده یَکساندر شرعیت

او قنغله بيلمز سيري اذليش	كه شايم صاقل اذ عاندر شريعت
جهان طور دجه پيل امري بقا ديز	اني صانناكه ويرا ندر شريعت
طريق اوليا و انبيا ده	اوقوز سبك علم و عرفاندر شريعت

حقيقت نقيشيا بومرد كانه
طوتاز سه امري جاندر شريعت

كوكل دور اوله شرعيدن سني صيد ايمسون	آدايت امري حقك صيقين الدن چقه عبقا
حصار شرعي محكم طوت هواي نفسه الدائم	شياطين عسكري تاكريم متاعك ايمسون بغمنا
كورنر سبك شريعتن اشيك نيمز مسم عموغر	محمد مصطفی حق اولوز سبك علميله دريا
كورنك اچ پيرزن دهرنك ايكن مكينه الدائم	صيقين كرين ايدوب كندين سكا زهرين صوخورما
شريعت قبودر اول ايكني كل طريقت كوز	خبر آل ستر احمد دن نه يوزدن كوسترر روييا
اوجنچي معرفتدركو رموز دريس عشاقي	اوقوز سين لوح قدرتك بيلور سين قنادر عشا
بودن مقصود اولان اخر كه دوز دني حقيقتدري	كه اولدز جمله نيك صلي كنيم وار خلق اولان اشيا
بونظيم ايلدين اجرا بوكون عالمه اي زاهد	كچر مقلدين بربر اولوز اول عالمي كبري
كذار اولر نسه منلر هواي نفسيكه اخر	كود بوز اولر كه صورته قنكم حشر اولور موتا
كذار اول پنجبه بيك يالتر بلا واديلرين بريند	يناز فاري حليم انچه اولوز كاري انك ابوا
حلولدز ستمه اي زاهد اوصوف كسپيدر انك	اودر كنيم روي محشرده اولوز عالمدره رسوا
اولوز مي هنج حلول اولر كنيم واد جمله موجودا	اوله ير نور واحد اول سراسر هلايه هرجا

بونظيم ياك اي نقشي قبول ايمز سه منكر لر
كوروز لر يوم سبلاده قنكم ايرشوز مردا

سن سكا كل بول سني و لرن ايسكه	يعني اوزك ويرا كا اي سن آل سن ايله
حقه ايرش كن ايرش و عوايد و سن شللك	آدم ايسك طوت سوز كند و زير ايله

خَلَقَهُ أَوْيُوبَ قَالَهُ صَبِّحْ نَارِ فِرَاقٍ أَجْرُ جُودٍ بَقَعَهُ بَيَانَ أَهْلِهِ سَنَ أَوْلَهُ دَنَ غَفَلَتِي هُوَ	بِحَنَّةٍ كَبِيرٍ أَيْ بَرِي كُلُّ بَوَائِشِي رُكْنُ أَيْلَهُ كَلْبَرُ كُلِّ آخِ كُوزِي سَنَ سَبِي أَوْرَنَ أَيْلَهُ
بَحْرَهُ كِيرُوبَ بَسْرَتِي هَمَّتْ أَيْدُوبَ مُرْجِ دِلَهُ عَقَلِي دَوْمَنْ نَقَشِي أَكَا عَشِقَتِي تِلْكَ بَايِلَهُ	
بَنَدِي كُوشِ أَيْلَهُ زَاهِدُ وَازِ يُونِ سَنَ جَانِي بُولُ خَلَقَ أَيْدُوبَ بِزَرَةِ سِنْدَه أُونِ سَكْرُ بِيَكِ عَالَمِ كَبْرَتِي بِزَرَةِ سِنْدَه بَرِي بِحَرِي لَا يَزَالُ بُوعَا صِرْ كَسَنُو نَدَه كَيْمُ دُرْمَرِ نُطْقِ أَيْلَتِي	بِحَقِّ آرَادَنَ أَوْلَهُ غَاوُلُ جَانِ وَرُونُ جَلَالِي بُولُ جَارُ غَضَمَرِ خَانَه سِنْدَه كُوسْتَرِ زَانِسَانِي بُولُ آخِ كُوزِي فَهَمَّتْ سَنَ آني وَلِزِ يُونِ أُولُ كَانِي بُولُ مَنْ عَرَفَدَنَ أَوْ قُودَرِ سِي مَرِ أَيْسَكِ كُلِّ آني بُولُ
نَقَشِي وَشِ مَيْدَانِ دِلَدَه عَشَقِ أَيْنَكِ عَاشِقَانِ بَاشَلَرِي طُوبُ كِيلُوبُ غُلْطَانِ أُولَانِ مَيْدَانِي بُولُ	
نَهْ كُوزَلْدَرِ اِيَكِي كُومَلَكِ كِه بُو سِرِ أَوْلِيَه فَاشَرِ كِه كَلَنَلَرِ بُو جِهَانَه اِيَكِيدَنَ خَالِي دَكَلِ يُونِ وَازِ اَيْلَهُ نَفْكَرْ بُو دُمُورَه نَكِه وَارِ كِه أَوْلَه يَزِ اِيَكِي دَرِيَا كِيَه بَنَكِ آرَادَنَ	بُودُزِ آرَلِكِ حَقِقه اَمَلِ بَرِ سِنْدَنَ اِيَكِي بَاشَرِ يَرِي لَاسْخُوفَه دُوشُوبُ دُرِ بَرِ سِنْدَنَ كُوزِي بَاشَرِ خَبَرِ آيِ بَرِي آندَنَ وَطَنِ اَصْلَه اُولَاشَرِ طُوتَه سِنْدَرِي دُوجِهَانِي قَالَه بُو جَنَكِ مَحوَاشَرِ
بُودُزِ اِيَرِ سَكَا بَنَدِ دِيلَرِ بِيَسَكِ كُزِ آيَتِ سِرْ كُوبِنَدَه بُونَقَشِيكِ يُونِ وَازِ طُورَمَه طُولَاشَرِ	
خُدَا يَا عَزَّتِكَ حَقِّي كُوكُلِ لَوْحِكَ مَجْدِ اِيَتِ عَرَبِي كِيدَرِ دِلِ شِيدَا قَالْبِدَرِ جُونَكِه لَا اِيَجْرَه خَالِصِلَتِ نِيْمَه سَنَدَه بُو كُونِ دِلِ بِيَه سَنَ بَارَبِ كُشَادِ اِيَتِ مَكْتَبِ عَشَقِكِ دَرِ بَغِ اِيَتِه كَدَا لَرْدَنَ	كُورُوبُ كُلِّ خَانِيهِ دِلْدَنَ سَنِي سِنْدَنَ تَشَدِيدَتِ أُولَاشَدَرِ وَصْلَتِه شَاهِمِ كُوزِ سَنَ لَادَنَ اِيَتِ كُتُوزِ خَالِكِ مَدَلْتَدَنَ اَنَكِ سَنَ قَدَرِي اَعْلَا اِيَتِ أُفُوسُونِ شَهْوِ قَدَرِ دِلِي مَدْحَنَدَه كُوبِ اِيَتِ
أَبُو بَكْرٍ عَمْرٍ عُثْمَانُ عَلِيٌّ الْمُرْتَضَى حَقِّي	

جېيښم لطف ايدوب نفسك كرمندن نظر امضايت

آيا شاهم بولكلمه كندن جهانه
نه يردن سن آيا اصلين ندر
نه جوهر دز يوكلك كل وين جواپ
در لسون مرده دلر پادشاهم
سخر دن كوش ايدوب بلبلاز ان
كمان معني الدن برافمه
صيقين الدائمة نفسيك چيله پنه
كه سن بر چچه سين اوچدك يوادن
كوزك آج وار دلا فتم ايت بوزمري
اكر زان اوليوب بلبلا اولوز سن
ايشيد كسه است ايجره خطاب
اوكم فتم يمدى امرى استى
بودل دن يلويوب خيوان اولنلر
ايشيت ايدى ايلم بن بزر موزى
خدا موجود ايكن هر يره زاهد
ندر مقصود اولان بوندن يلوز سنك
ايل غفلت ميندن كى خدر قيل
سؤال ايتن كشي اغ وقت رادن
خطاب ارجي اولسن يلوز سن
يوليده عشق اري اولق ديلرسك

ندر مقصود خبر وين عاشقانه
كوز لطف ايت انى بزم بيانه
ايرشسون جان صدامي كوش جانه
كلاميك در لر بن آل سن دهانه
قولوب قان اغله سن باغ وچانه
مجت تيرن ات كل نشانه
سكا امر لسون دورى زمانه
صيقين صيد اوله دن سن اوله وغانه
سنى سن سننه بول كيمه بيانه
نه غم بر سن سننك دز اشيانه
كلوز سن يلر اول آخر ايمانه
دوشتر كون بكون انكركمانه
اكنجون بكون اول طاع وچوبانه
قولق طوت مر ايسك كلش بوجانه
نچون چينقدى محمد اسمانه
بوسرك و سين جواپك عارقانه
دكلدر صنعتك جنك وچفانه
انا سندن بكون كوز سز طوغانه
شريعتن چيقوب بولدن صباهه
صبر سن بت بكون دونشون خزانه

دَ لَرَسَك زَاهِدَا كَرِ اَدَمِ اُولُو
 دَرِيغِ اِيْتَمَز اُولُو زُ عَشَقَك دُولُو سَن
 حَرَامِ اِيْتَدِي خُدا نَارِ حَكِيمِ
 يَانُوبِ مَيْدَانِ عَشَقِيْنَدِه خُدا نِيَك
 قَتِي رِي مَرْدِ كَامِلِ سُو ز لَرِنْدَت
 نَه مُشْكِلِ مَرْدِ اُولُو زُ غَفْلَتِ اِلَهِي
 كُورِكِ آجِ وَازِ يُو رِي فَهَمِ اِيْتِ بُو رِي
 يُو كَلِكِ طُوتِ رُو زِ شَبِ يُولْدَن اِيْلَه
 دُوكُوبِ كُوزِ يَاشَلَرِيْنِ كَلِ اِيْتِ فِغَانَه
 دُكُورِ يُو فِ رُدَه خَرَمِنِ صَا وُزْمَه
 يُو رِي وَازِ كُونِ بَكُونِ اَرْتَدِرْ كَالِك
 اِيْتِ نَظْمِ دُرُ رِي اِيْمِ قَبُولِ اِيْتِ
 جَوِيْرَمِنِ يُو ز لَرِيْنِ جَوُورِ وَجْفَا دَن
 دِيْلَه زِيْلَكِ اِيْدُوبِ رَا وِ خُدا دَه
 كُجُوْرْمَه وَفِيْنِي كُوشِ اِيْتِ كَلَا رِمِ
 وَجُوْدِكِ بَا غِنِيَكِ هَمْنِ كُوزْتِ كِيْمِ
 حَقْنِكِيْمِ اُولَه اُولُ كُونِ نَفْسِي نَفْسِي
 قَبُولِ اِيْتِ سُو ز لَرِيْمِ حَقِ يِلْسُونِ اِيْتِ
 كُوزِ اُجُوْبِ فَهَمِ اِيْدِرْمَكِ كُزْ بُو رَا زِي
 خَبِرْ دَا زِ اُولُ يُو رِي زِيْنَهَا زِ اُو ز كُودَن
 تَعَقُلْ اِيْلِيُوْبِ زَاهِدْ بُو نَظْمِي

كُوكُلِ وِيْرَسَنْدِيْ پِيْرِ مَعَانَه
 اِيْشَكِيْنِ يَصَدَّ ثُوْبِ قَائِمِ دُورْمَانَه
 اَكَا بِلِ بَعْلِيُوْبِ جَانَه قِيَا نَه
 بَحْلِ اَيِلَرِ اُولُ جَانَه قِيَا نَه
 بُو سِرِي فَهَمِ اِيْدِ مَوْجَانَدَن اُولِيَا نَه
 اَنِكِ كِيْمِ شَرِكَلَه قَلْبِي قِيَا نَه
 صَقِيْنِ اُولُ مَزْ بُو كَا عَذْرُوْبَهَا نَه
 اُولَاشْدِرْ كَنْدِيْ كِيْ اُولُ كَارُبَا نَه
 اُولَا كِه عَشَقِ اُو دِي قَلِيْ كِه يَا نَه
 كِه وِيْرْدِيْ كِ بَغْدَا يِ اَخِرِ صَمَا نَه
 جِيْقِيْلَمَزْ بِيْرَا دَمَلَه سَنَرْدُ بَا نَه
 ضَرَرِ كَلَمَزْ يُو قُولِ اُو زِي طُورَانَه
 كِرَرِ عَاشِقِ لُولَانِ بَارِي كِرَاتَه
 كَسَرَلَرِ يَاشَلَرِيْنِ دِيْ كُوبِ نِيْشَانَه
 قُولَاقِ طُوتِ اَوْقَتَانِ كَلِ بُو اَنَانَه
 دِيْ كِيْمَزْ سُنْبُلِيْ هَرَكِسْ صُوغَانَه
 اِيْتِدِرْمَكِه سَنِكِ بِنْدَن سَكَا نَه
 صَقِيْنِ اِنْكَازِ اِيْدُوبِ دُوشْمَه يِلَا نَه
 اُولُو ز سِيْنِ رَا وِ عَشَقِ اِيْمِرَه يَكَا نَه
 جَكُوبِ اَلْ غِيْبِيْدَن دُوشْمَه زِيَا نَه
 نَظَرِ قِيْلِ حَقَه سَن اِيْتِمَه يَزَا نَه

اونیاندر کون بکون عشق بکونیم
 ایت قلبت یوری وار غیر حقدن
 ژابه کندی انجا قلوب ایلیمه
 یوزم طیراق اولوب جانلر قداور
 قدا ایت جانکی وار ما سوادن
 بودر عشق اهلنک نالته
 یویوزدن ایشنا لقی ایلستلر
 اوکیم عارف دوز بدتر بوسور
 اگر تعین ایدرسن زار عشقی
 انکوندر بکون قریب ایدنلر
 یقاسیک قور طرآن عشق ایلدن
 اولرکیم عشقه بنیاد اولبند
 خلاص ایلر اوزین دوشمن یوزند
 قولق طوت فهم ایدوب دیکه کلیم
 اودر شایم بوبولده مرف کایم
 یا ثوب حیوان کی تا صبح اولجه
 یراغک محکم ایت راو خداده
 خلاص ایت کندی نفسیک ایلدن
 نپلسون کندی ایلر خدای
 اوکیم یلمز اوزین مولای بلسر
 دیر سنک بولمه سن جانا اوکانک

قومار لر آتشی صوسن قزانته
 دولانوری خدا ایله بوخانه
 دونا کوز از قکی دآشم اورانه
 یویوب و بواز کانی قورلته
 سبلوب پاک ایلوب قلبن بویانه
 کیروب زکینه معشوق بویانه
 ایرشوز آخری شا هیم اوکانته
 بولاردن ما ورا کلمز زبانه
 آنک صغیر کلامی هر مکانته
 گوکل ویز میش دور اول نوجوانته
 دوشر اول عاقبت دار الامانته
 اکا معوز اولوز جیم ویرانه
 مقدم آل اوران پیر و کمانته
 دکلدر بوضفین فن و فسانته
 بوسری فهم ایدوب خقدن اوتانه
 کورنمن حق یوزی زاهدیتانه
 دیمزلر عشق آری بولده قلانته
 اصر در لر سخی مسکین بیلانته
 قیوب دل خانه سین بریز دولانته
 بونظم خود منم کوندن عیانته
 قول اول وار سندهی ائی بولانه

سۆزۈم بېلىڭ يىتاشىڭ بۇيانە قۇمانلىرىڭ بېلىش اول باغ جىنانە حېقىقەتە ياق بىسۈب دۇرانتە گامىنىڭ كىملىرى قۇرانتە مىزادىڭ بۇمىنىدىن آلانە قېنىڭمىز سىن شۇرۇوانە قۇمانلىرىڭ خاراڭزىبۇرى قۇغانە بۇيۇب باشىڭمىز كىم قىدىجىنانە جىلان كۈستىرىڭمىز اول غاشقانە خۇداچى سىڭا دېرىڭ دېوانە	اۋقۇزىڭ كىرەڭ سىن بۇكۇن سىن وېمال يازىچىڭ بىلىڭ دىگىلىڭ طەرىقتە مېۋە سىن كادىۋىتازىڭ اۋلۇڭمىز اۋرۇمى شامى نىشانى قۇلۇڭ طۇت جارىڭمىز دىگە بۇنۇڭمىز بۇباغ بىچىڭمىز قىياۋىڭمىز بۇكۇن سىن ياللىڭمىز دىھرايمە زىھار بۇلۇڭمىز جىلاننىڭمىز بىلۇڭمىز تېجىلىڭمىز بۇيۇبمىز مەشۋۇت بۇلۇڭمىز قۇدۇڭمىز سۈنۈلىڭمىز
يىتەڭمىز قاش ئىلدىڭ بۇستىرىڭمىز كۆزۈمىز بېلىش اول بىلەڭمىز	
كىم قىچىڭمىز قۇدۇڭمىز بۇكۇن سىن بىلىش دۇرۇمىڭمىز بۇيۇبمىز كۈستىرىڭمىز بۇغۇرۇمىڭمىز بىلىش قىلىش غەلىتە بىچىڭمىز بىخەتەر شىڭمىز خەتەڭمىز كىم بىڭمىز كىم بىڭمىز سىلطانمىز	داۋىدنىڭمىز كىرەڭمىز قىرغاق داند دەيدۇڭمىز كىرەڭمىز قىرغاق داند كۈستىرىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز دەم اۋرۇمىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز سالىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز
كىم بىڭمىز قىرغاقمىز بىچىڭمىز كىم بىڭمىز قىرغاقمىز بىچىڭمىز	
بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز	بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز بىچىڭمىز

سَرَكَشَلِك اِيْدُوْب قَالَسَك اَكْر عَالِي سَقَل كَلْمَرَسَه سَكَا جَبِيل حَق دَعُوْب يَارَه طُوْب اِيْلَه بَاشِيك مَنَزَل اَلُوْب دَار فَنَادَه قَالْمَرَسَه قَلَم خَيْرِلَه شَر يَار مَدَن آخِر دَل دَر دِيك اِسْتَرَسَن اَكْر بُونْدَه دَوَاسَن	عَلُوْبِدَه اُولَان عَلِيْلَه عَرَفَان اَلَه كِيَر مَر كُوْشْتَر مَر اَوْزَن مَعْدَن قُرْآن اَلَه كِيَر مَر سُوْرَاسِي صَبَا رَفْتَكِي مِيْنْدَان اَلَه كِيَر مَر قَوْلُوق يَار يَلُوْب وَضَلْت سُلْطَان اَلَه كِيَر مَر مَلُوْتُ دَامِن لُطْفِك كِه بُولْقَان اَلَه كِيَر مَر
يَا دَالِيْدَن اَلِيْن جَكِيْنَك نَقْشِي حَقِيْقَت بَنْدِي چُوْرِيُوْر يَارِيْلَه سِيْرَان اَلَه كِيَر مَر	
كَلْدِي يَتَشْدِي تُوْبَهَار بِنْدِي بَرَم بُوْشْتَر اِسْتَرَاْنِي بَاي كَدَا جَان كُوْكُل اَكَا فِدَا اُولِكِيْشِيك سَحِيْد اُولَه حَقَه بِيخُون بَعِيْد اُولَه اُولِكِه كُوْرَه دُوْرْت مَلِكِي حَقَه اِيْدَر هَر يَلِكِي	بُلْبُل كِي شَام وَسْخَر تُوْبِي زِيْر آفغانِيْز يَا قَدِي بَرِي عَشِيْق خُدَا عَرِشَه چِقَار دُخَانِيْز بِر كُوْن اُولَه كِي عِيْد اُولَه قُرْآن اُولَه بُوْجَانِيْز كُجْدِي كُوْكُل نَه قَلَكِي دُوْست اِيْلَه دَر اِيْمَانِيْز
نَقْشِي اَوْزَن اِيْلَه نِهَان اِيْمِيُوْن آه وَفَعَان سِيْر عَرَف اُولْدِي عِيَان قَلْمَدِي هِيْج كَلَامِيْز	
سَن سَنِي بَلِيك اِسْتَرَسَن نَظَر قِيْل كَامِل اِنْسَانَه اَلَك جَك كُل بُوْشُوْدَا دَن بُولُوْب بَر مَرِشِي كَامِل خَبَر آل پِيْر چَر قُرْآن سَن اُول اِيْنَه حَقْدَن اَرِيْن كُل شَرِك اِخْفَادَن كُوْرِكِه كُوْر دُوْكَوْشِيْز اُوْبَر شَمْع اَلِهِيْدَر بَقَار سَك كَر چِرَاق اَنْدَت اَنَّا نَلَر بِيْر مَقْصُوْدِي كَلَمَان مَعْنُوْبِدَن چُون دِيْدِي كَلَشْنَدَه اُولُش سَن دُوْشَالَم اِيْمِيْز	وَكُرْنِي اِيْ بَرِي بِيْگَر دُوْر سِن وَحْشِي حَيَوَانَه اَوْهَوَانْدَن عَرَف سِيْن اِيْرِيْش جَانَا اَوْسُلْطَانَه اَجُوْ جَان كُوْر لَرِيْن بَر بَاق نَظَر قِيْل وَجِيْر جَانَه چِقَار كُنْدَك اَر اِيْرَدَن قَوْل اُول سَن اُول سُنْخْدَانَه كُوْكُلْدَن رَفْع اُولُوْر ظِلْمَت اُولُوْر سَن اَنه بَرُوْلَه وَارِز اُول مَنَزَل يِلَه اِيْرَر اَلْبَتَه نِيْشَانَه بِهَار اُولْمَرَسَه اِيْ زَاهِد كُوْر بُلْبُل آفغانَه
اَلَا فَر نَعِيْم يَا كَمْدَن تَمَامَت اِيْمِيْ اِيْ نَقْشِي	

الای زاهد دور زمانه
مکر سن بیلدک توحید ذات
ایا خالق دکلجی جمله شیدن
اوکات فتم ایت کلام عارفان
اگر فاعل حق د بیلور سالت
اودر کیم حقد یلر آنلر ارادت
معارف اهلینی انکار ایدنلر
اولر کیم حقیقه حق بیلور دن
کلام عارف فتم ایلینلر
ویرز سالت شکر جاننا اگر سن
نیچون اومتز کلستان خدانک
متاع حسنه یارک حقیقت
مکر کیم بلیر اول سزی عرفدن
بولر خود عارفه کوندن عیاندر
خطاب ایتمز اولردر سنده زاهد
اومعنی کوز اوقندی طفل دلدن
یور ی زاهد بوکون فتم بیت بوسری
اگر کفرک قالور سه شوبله مستو
اگر فاش اولمیدی علم و عرفان
کلنلر عاشق شنیدا مقدم

عجب دخل ایلر اولدک عارفانه
اوزک واصل ایلوب دار الامانه
تکلم ایلین خلق وجهانه
صقین اولمز بوکا عذر و بهانه
نیچون سولیر سن ای مسکین بیانه
ویرز چون اوج طلاق اخر زمانه
منافق ایدوکی کوندن عیانه
انک حقد سوزی دوشمکانه
ای تشبیه ایدر می شاعرانه
اوتر طوطی و ش اخر دوغانه
ایروب بلبللری شاهم اوکانه
اولنلر مشتری دوشمز زیانه
قویوب کند اوزین غیر دیانه
اولور می بو اوزندن الیو یانه
که کلش مکتب دلدن بیانه
نیچون درسین اوکلر هیچ لیانه
که جانک خای غفلتدن اویانه
خدا حق ایرشمز سن ایمانه
دور دیک جمله من طاع و چوبانه
نلر یازمیش کوریدک یانه یانه

کَلُوزِ مِش کُورِ دِکِن زَا هِدِ زِیَانَه	کَمِکِ وَاژ دِرِ مَحَقِّقِلَرِ تَمَاجِ
اَوَلَا شَدِ زِ مَزِ سَبْنِ اَوَاسْتَانَه	صَقِین زَا هِدِ اَوِکِمِ کَسِبِ عَمَلِ دِرِ
کِه یَقْدِمِ آتَشِینِ قُویدِمِ قَزَانَه	بُوسُونِمِ بَسْدِرِ عَشَقِکِ اَوِیَانَدِ
آنِکِ کِمِ اَوِی وَاژ مِشَدِرِ نِشَانَه	بِکَرِ مَزِلَه اَتَانِ اَلْبَه طَاشِ
نَظَرِ قِیلِ نَظْمَه سَنِ اِیْمَه یَزَانَه	تَغْکَرِ اِیْتِ اَکَرِ وَاژ اِیْسَه عَقِکِ
بُو اَوِی هَرِ کِشِی قُویمِزِ کَمَانَه	اَوِیْدَانِ مَحَبَّتِ اِیْجَرَه زَا هِدِ
کَلُوزِی مِشَدِرِی اَکَلَه دُکَانَه	آنِکِ کِمِ اَوَلِیَه هَرِ کِزِ مَتَاعِی
اِیْرِ رِسَه بَاشِی آنِکِ آسْمَانَه	مَحَبْدِرِ قِیْمَتِ عَارِفِ یَلِیْمِزِ
بِیْچُونِ مَاکَرَه مَزِ سُنْبِلِ مَوْعَانَه	اَکَرِ دِیْرِ سَنَکِ جِهَانِکِ تَغْمِیْرِ دِرِ
اَوِیْکَرِی بُو کُونِ جَانَه قِیَا نَه	سَوْنَلَرِ زَا هِدِ اَشَا هِیْزِ اِیْرَاقْدَن

بَحْلِ اِیْمِیْجَه تَا زَه کَمَلَرِ

کَلُوزِی نَقِشِیَا بِلْبِلِ فِیْغَانَه

اَوَلَدِ وِرِزِ کِمِ حَلَقَه بِنِ جَانِ کَمِشُون	اَصْلِیْمِزِ هُو دِرِ بِنِ کَانِ کَمِشُون
اَنکِیْچُونِ کَامِلِ اِنْسَانِ کَمِشُون	دَسِتِ قُدْرَتِ اَیْلیْوُنْدِرِ بَرِ وِیْشِ
خَاتَمِ وَقِیْتِ سُلَیْمَانِ کَمِشُون	دِیْوِی بَرِی اَمِیْرِ مِزْدَه رَا مَرِ اَوَلُوبِ
اَشِکَا رِیْزِ صَنَامَه پِشَهَانِ کَمِشُون	کُوسْتَرِ وِیْزِ یُوْزِ جَارِ غَضَرِ دَن بُو کُون
اِیْچُونِ کَامِلِ اِنْسَانِ کَمِشُون	اَزِ تَوْبِ اَکَسِیْمِزِ مَنَوَرِ نُوْرِ مِیْنِ
بَادِشَاهِ مَرِ کُوتَه سُلْطَانِ کَمِشُون	وَارِیْثِ مُلْکِزِ بِنِزِ مَدِرِ سُلْطَنَتِ
کُنْتِ کُزِی دَهْرَه مَرِ دَانِ کَمِشُون	کَلْمَه مِشَدِرِ اَزِ قَدِ مِزِ هَرِ کِزِ بَیْرَه
اَوَلِ اَخِرِ مَسْنَتِ حَیْرَانِ کَمِشُون	جَامِ عَشَقِکِ نُوْشِ اِیْدُونِ بَرِ مِصْرِیْنِ
بُوجَانَه بُوْنِکَه عُرْبَانَه کَمِشُون	عَاقِلِزِ تَاجِ قَبَا یِ نِیْلَرِ یِیْزِ

خسته دلبر دزدلش در مانده	مرهم حقیر که لقمان کلسوز
اولکم آیلر باشنی عشق اینجه طوب	نقشیایز آکا جوکان کلسوز
اوتلر قدر ایتسانه خربدار جمال اولمز اگریز و اگر بحر تمامت اول بقا تخمین نه قهر نه خیال اکثره لطفنده اومری شی اوقات فهم ایلک ائی زاهد بوسون بیخه خیال استر بوسر بیک استرسن ان چک هاری هوسندن بر اول بیکه در یک این جهان بقیون احوال بولر دولت دوزیم بیل حقیقت نوجوان ایچره	جهان یسته دن دستن چکریم بوجان اولمز قدمد فیض الوریجا ایتنا اولوق محال اولمز کجر خوف رجاستد عدمد ربونده دل اولمز که بونظم در ربایم هوا ایلله مقال اولمز اشتم اخیان ایلکه اراقدن بوسوال اولمز صراط مستقیم کله که غیردن مجال اولمز بولمز ماورا بوند که بوسر کسر مجال اولمز
سکا اولمرسه ائی نقشی بودولت شیخ کاملدن	کوزمز حق آکا هر کیر فالور اول اهل حال اولمز
کبر و مزجهان اول ائی بری برجهان از چک ایت دار فادان کور بخت جلدین سرمهر کرمه جانده آدم اول مرایش بشاز کج نبوت برده سینده ایر مقام وصلته یزد ری بجا کوزل سن صولتد حسنک سیک	وار لغدن آل چکوب سن وصلن جانانه از قیل سفر ملک بقایه موتی یوق احسانه از مهرید کاملدن آل آل منزل سلطانه از کیر ولایت شیری ایچره احمد رجانه از چیق عنا صر برده سیندن ماهی و شغانه از
اشتماع ایتد کسه زاهد کز کلامی نقشی	فتنی معدنله که کلک یته وار اول کانه از
چار غنصر دن این چک مدد انسان اوله کوز	مقصود صدقه ایریش ائی بری کل جان اوله کوز وطن اصله ایریش علویه سلطان اوله کوز

لَیْنُ الْمَلِكَةِ قَدَمَ بَصَرِ كُلِّ اُولُوْبٍ غَیْرِیْ فَتَوُ صَبَقِیْنِ اَوَّلَ قَالَه دَیَانَمَه بَصَه كُور حَالَه قَدَم دُرِیْجَا اُولُوْبٍ اَخِر قُوْمَه كَنَدِیْن قَدَرَه كُجَه كُور اِشْبُو غَرَضَنْ كِه بُود دَر ذَنْبِ قُوِي	جَاك اِنْ خُرَشِدَنْ اَي مَه یُوْمُ كُور اَز قَانِ اُولَه كُور اَوْ قُوبِ عِلْمِ كَدَنْ شَاه مَرْدَانِ اُولَه كُور كُزَارِ اِيْت ظَلَمَتِ تَنْدَه یُوْرِي عُثْمَانِ اُولَه كُور جَوهرِ مَحْضِ اُولُوْبِ اَخِرِ اُولُوْكَانِ اُولَه كُور
	كَلَه اَي نَفْسِیْ شَیْدَا یَتَر اَتَدِكْ خَبَرِ طُوبِ اَخِرِ یُوْلِیْسَانِ یُوْرِي نَهْلِ اُولَه كُور
وَاَز اَي زَاهِدِ یَلَدِكْ بُوْنَمَ اُولَانِ جَانِ نَدَرِ یَلَدِ كَسَه اَي فَرِخَا صُ اَوْ قَلِ اَتَدِكْ یَا یَا كِ یَا صُرِ عَاشِقُ بِنَا زِدُونِ كُونِ مَعشُوقُكْ اِشِدُ وُجُودِ حَقِّ وِیْرِلَدَنْ اِیْمَانِمِ اُولَدِیْ كَفَرِمِ اِیْمَانِمِ هَمِ عَاشِقُكْ بُود زِیُولِ طُولَه شَیْخِ صَالِحِ صُورِ كَمِكِ عَشَقِیْ وَرِجَانَدَه اُولُزِ قُوْرِي دُكَا نَدَه بَاشِرِ كَسُوْبِ مِیْدَانَكْ جَالِنَانِ جُوكَا نَدَرِ	صُورِ بَرِ كَا مِلْدَنْ اَبِی جَانِ نَدَرِ جَانَانِ نَدَرِ سُؤْلَه اَمِدِیْ بَیْنِ النَّاسِ كُفْرُ اُولَانِ اِیْمَانِ نَدَرِ حَقِّ كُور قَهْرِ اِشْبِ كُور جُونِ ارَادَه شَیْطَانِ نَدَرِ رَاوِ عَشَقَدَه سُنْطَانِمِ كَسِبِلَه قَرَا یَزِ نَدَرِ اَوَّلِ سَوُوبِ حَقِّ اَوَّلِ اُولَانِ دَرِیَانِ نَدَرِ اَلْفِ لَامِ رَاسِنَه هَمِ سُورِ وِیْسِ نَدَرِ بُوكُوكْ دَرِیَا سِنَدَه دُرِیْگَه مَرَجَانِ نَدَرِ
	عَارِفِ اَكْلَرِ بُو سُوْرَدَنْ كِمِ كُور مَشْدَرِ هَرِ یُوْرِي نَفْسِیَا بَیْكَرِ كُور دَنْ سَیْرِ اُولَانِ سَیْرِ اَنْ نَدَرِ
نَكِمِ سُؤْلَرِ سَكَا بِنْدَنْ اَوْ حَقْدَرِ صَبَقِیْنِ حَقْدَرِ سُورْمِ كَلِ یُوْرِ جَوِیْرَه صُورِ مَرَسَكْ اَتَشِیْ عَشَقِیْ یُوْكُونِ سَنِ سَوُوبِ عَاشِقُكْ بَرِ جَانَا اَفَلَدَنْ یُوْرِي زَاهِدِ بُو سُوْدَا دَنْ اِنْ جَاكْ خَلَا صُ اِیْت كَدَكِ بِنْدُ وِیْلَا دَنْ	اِشْبِیْرِ سَاوَرِكْ بِلِ حَقِّ قَوْلَقْدَرِ اَكْرَه شُؤْلِیْنِ دِلَدَرِ دُودَا قْدَرِ دَرُودِ مَسِیْمِ اِیْمَرِ بَیْرَاو جَا قْدَرِ بِقَا رِ عَشَقِ اَوْدِیْنَه جَانِ قِیَا قْدَرِ صَبَقِیْنِ صَنَمَه بُو مَنَزِلَرِ دُورِ اَقْدَرِ كِه دَا اَمِ اَتَدُوكِ سَاكَه طُورِ اَقْدَرِ

بُو کون نَقِشی کُور کَ عَشِقَنَه یار کَ
صافِنا وِجانی مَر دُ فوجیا قَدَر

آلای سالیکی سولا فو لوق طو کَل بُو فَریادَه
بُو لوم بَر صبح دَم جانا ایر شدی سَد یاجو
چو کُور دَم بَحَه طالیر بوجان بَر یارِ اِچِرَه
سؤال اَندَم بُولردن بِن بوسر کَ ما وراسیندن
چَنگِکِ استماع اَندَم بُولردن بِن بوسر کَ فَناری
ولی عَمِلِنَه ما هَر دُ سؤال اَیَسَنک بُولردن سَر
بُولردن اَلجَکُوب اَخر کُوب اُول سَد اَکرافین
بُو مَنزل اِچِرَه طالیر بَکیم وارِ جَمَلَه جانا
مَناع حُسَنی دَلدار کَ دُور دُ اول یَرده بازارِ
جَکُوب اَل سِنَه بُولردن چَنگِکِ عَزیم راه اِشَدِم
بُولر کَ شَمش جَماندن بَر اَمش قَلَمش کُور دَم
بَقُوب اَیَنَه دِلَه طو زَر دَم بَحَر حَیَرَتَه
طُوب دَسَمَدَن اُول اَمش بُو بوجا کُوملِکَن
وِیُوب کَنَدِم اَکا اُول دَم اَلُوب بُو سَنکِکِ بَنَدَن

اُولر کیم بَلَمز اوز نَفَسین بُو نَظَر اَیَموز اَر کَ
صَنور لَر نَفَسِیا اَنلَر سَنی دُوشَمش سِن اِلحاده

نَدِر اُولکیم بُو مَر شَلر چان کُور کَدَن اَیَموز عَیسا
اِکِجی کُور نَدِر مَهَل کَ کِه عَالَم دِر شُور اَنَدَن
نَدِر عَیسی اَیله مَهَل کیم اَیَلر یَرده جَموعَت

اُورُوب دَجالی قُل اَیَلر عَد اَللَه دُور مَر جَا
سُور رُجُکین جَمان اِچِرَه کَر کَ ظاهِر کَر اِنحَا
بُولردن قَنغید اَیَلدی اِمامت خِذَمَت اِچِرَا

ندرد بوندن غرض شایم کشادین مکتبی علمی	او قوشون نشخو آدم بلیسوقد بول
یرتر عورت آلوب ایز بولردن طوعه ادم	نظیری اولیوب نقشی اولوز لر عالمی کبرا
تفکر بیت آیا سالک تجان امر لیدی رحمان ایشیون آبی ابراهیم قولر باش اوزر کیم قویتم طوب انیمیل ایزان اولدمکه بندایتدی هوادن اندیروب جبریل دلا اولدمده بز قوچی کل امد ایلک تاویلین ندر انیمیل و جبریل ندر جسمده ابراهیم اول قوچیکه انیشد	که بیت انیمیل جانانم یولونده سن قریان ملکله اغلشن اولدمه بچون بالیدیر افغان بجافله کسمیوب ایز خدادن ایزه چون دزمان دیک سن چاک آلت اندک که اولدک امره چون قریان که عاشق کرائک جانان اید بدم سرتی اذعان ایدوب بچون شایم بچون کسمه بچاق اولان
بو اسرار معنائی که نظم اندک بولکون نقشی اوقونغله بولنم بول عقیقلر بونده سرگردان	
ندرد کور سنده جبر ایل که بولکون داندیروب قریان قولیدر قوچ سنک نفسیکه ابراهیم ایز اولدم کولکون چوکه انیمیل که بولسند بقا ملکین کیدوب اولدم جکیندن خجاکلکی رفع اولدی و طایفه حق ذایت سوروب فی الجملة اغیار بولوب انیمیل اولدمه چون دلا ملکین کونمکین کوروب و ح اولد چون روحه که ایلایسوقلبدن	دلا عقیق دور اویکم سنی سندن اید اذعان هلاک ایشد رجانان ایز و جحدن اکا احسان فنادن اچکوب ایز ایز حاندی چون یزدان لجیلد باب رحمت چون کورندی صوب رحمان مبکین اولد جوار ابراهیم اوزین نحو ایلین اولان ایدوب توحید ذات ایزه آد خدمت اچخان که قریان اولق اسد دل بیز اول کور سرگردان
بولوب دل یوسعلک ایز بچون حق سعادته اوتورمش نقشی اول کون اولوب مصر و ده سلطان	
برنجایب عشقه دوشده مراد دلا کولیدر	چکیر نعم حمد لله بیکه لقمان کز لیدر

كَثُرَتْ ظِلِّي خِيَالِي كُوسَتَرَنْ فَأَعِدْ كَيْبُ جَارِ عُنْصُرْدَنْ كُوزَنْدَكْ كَرِجَهْ كَمْ بَرَقَطَرَه سِنِ صَبَا نَعَكْ بُولُقْ دِيلَرَسَكْ صُونُغْ اَلْدَنْ قُومِي كَمْ	صُورَتِكْ نَقَشِنْدَه شَهْمِ نَفْخْ اُولَنْ جَانَانْ كَرِيدَه دَفَرِ حُسْنِنْدَه جَانَانِ بَحْرِي عُمَانْ كَرِيدَه اَنَسِنْ اُولَنْ جَارِ عُنْصُرْدَنْ رَحْمَانْ كَرِيدَه
كَمَتْ كَزَلْ كُوهَرِنْ سِنْ بُولُقْ اِسْتَرَسَكْ اَكْر نَقَشِيَا كَنْدِنْدَه يُوْقَلَه سَنَكْ اُولْ كَانْ كَرِيدَه	
بَشِنْ بِرُقُورَامْ سِنْ بُوْعَبْدِكْ بَرْمَزَه اَيْتْ كَلْ بِيلُوزِيكْ نَا اَزْدَنْ كَمْ بُوْدِلْ سَنَسِنْ قَرَا اَيْتْمَنْ نَقَارِنْ رَفْعْ اَيْدُوْ يُوْزْدَنْ صِلَا اَيْتْ اَهْلْ عِرْفَانَه عَمَلْ اَيْتْ صِلْبْ بَحْرِيكْ اَحْوَبْ دِلْ مَكْنِنْ شَاهْم	كُتُورْ خَالْ مَدَنْ كَنْدَنْ يِقْلَه شَرْ قَلْبِي شَاد اَيْتْ كَلْ اَبَرِيشْ لُطْفْ اَلَيْه سُلْطَانْمْ بُوْعَبْتِدَنْ اَز اَيْتْ كَلْ جَمَالْ كُوزْ سُونْ عَاشِقْلَرْ قُورْ بَرِي كُشَاد اَيْتْ كَلْ اَوْفُوتْ عِلْمْ وَلَدَنْ كَنْدَنْ بَكَا سِنْ قُولْ قَنَاد اَيْتْ كَلْ
مَهْوَكَدَرْ فَيْضْ اَوْسَانْ كَمِشْ خَرَابْدَارْ اُولُوْ نَقَشِي مَتَاعْ حُسْنِيكْ اِسْتَرَاوْلْ كُتُورَانِي مَرْد اَيْتْ كَلْ	
مَيْسَرْ اَيْتْمَدَكْ يَارَبِّ عَجْبِدَرْ فَتَحْ بَعْدَادَه اَلُوْبْدَرْ كَر اَرَنْ كَرْدَنْ دِلَا اُولْ دَمْدَه بَر عَاشِقْ خُدَادَنْ قُورْ قُيُوبْ بُونَلَرْ قَانْ بَر مَلِكَه وَارْدَقَه بُولُوكْ بَدَلْ كِنْدَنْ كُوزْ بُوْخِذْمَتْ اُولُوبْ اَجْرَا سَكَا اَيْتْمَرْ مِي بُوْعَبْرَتْ كِه بُونَلَرْ اَلْ حُكُوبْ حَقْدَنْ بُولُوكْ ظَلِيلَه تُوْمَشِدَنْ جِهَانَه اَصْلَا بَاشْ اَكْمَرْ بَعُوبْ بَر دَمْدَه جُونْ كُوزْدَمْ فَاَرَا اَيْتْمَنْ كُوبُوتْلَرْ يُوْرَمْ خَالْ اَلَيْكُوتْ اَيْتْمَدْ نَدَرْ بُوْحِكْمَتِكْ يَارَبِّ حَقِيقَتْ بِلْدَمْ اُولْدَمْ كِه دِيمَرْ مَوْوِنْ وَاكَا فَرْ نَظَرْ قَلْدَمْ دِلَا اُولْدَمْ دَرْمَرْ عَسْكَرْ دَمَرْ مَهْر	رِجَالِكْ كَلَه مَشْكَوْدَرْ مَكْرَمْ اَنْدَه اَيْمَدَه كَسِيلُوبْ بَرِي بَرِي بَلْ كَلَرْ قَلْبِي طَاعْ صِرَادَه كَمِي قَانْ اَغْلَدَرْ نَظْمَه كَمِي اُولْ شَهْرْ نَعْمَادَه عَدُولَرْ اَلْدِيلَرْ مَلِكِي بُولُوكْ بَرِي غَيْرِي سَوَادَه قَلْبِ سَرِجْ كَدِيلَرْ اَخِرْ بُولُوكْ اُولْ مَشَاوْ اَرْشَادَه اَنْكُجُونْ يُوْزْ اَعَا رَمَرْ لَرْ جِهَانَه مَلِكْ اَعْدَادَه قُورْ اَزْدَرْ جِهَه دُوشْمَانْلَرْ مَكْرَمِي رَهْ كُيَادَه كِه صَفَلَرْ بَعْلُيُوبْ دُورِشْ اَرَنْ لُشَاهْ كُيَادَه عَدَالَتْ اِسْتَرَاوْلْ بَرْدَنْ كَر كِه اَعْلَا كَر اَدْنَادَه نَرْ يُوْزْدَنْ كَمْ اَيْدَرْ اَمَرْ پَر رَزْ اَنْدَه اَيْمَدَه

سؤال ايدم اياك اسمين ديدم دؤرت حرقه ايجان برين اخراج ايدو. حرقه يوسره صغله سن نايكم ديلن سلطان قول ايلز ديلن برينك سلطان	خبرال ايدم ديدم ولي فاش ايمه هرياده فجه كر صايغ اولمشدن كوزك آج سن بومعاده كه آنكوز نصرف چون سراسر جمله اشباهه
	اگر ديزلر سه منكر لر ندر بو نظمك اي نقشه كورن هم كوسترن اولدرنم واريز اورنده
ايدم تاويلني نوحك ولي فهم ايت ايشن ايجان كيسه كيرمك اولدرنم دين اعران ايدو جانم اوچني كوزكه طوفان ايدو ب تاويلن عاشقار ايكي قوميكم اولمشدن ديشلر چو كه اولده طبور ايمش معتبر لر برين آنك ايشن جانا تمام ايندك چون اول سيري نكايان اولده ايكي عورت ديمك نوحك بريسي نفس اولدرنيل ايكي طبع جسمانه ديشلر وهيدر آنك بودر تاويلي كيشينك كه آخر ايندم ير اوزن	بو كوزك ايجره وحدت ديدم بيشلر ايلكل ايجان كيرن عرق اولدم اي اخر بو بو اولدرن چون دمان ديشلر بحر هيو لا كه اولمشدن دوشن اولان بري آنك وحوش اولدم كه يعنى قوت حيوان كيم اولوز بيش اول اخر حقيقت فوق روحان كوكلدر عقله جانا عملدر عليه يكسان كه اولدرن علمان شا هم اي عرق ايدم ير دان كه كنان اولوز غلوي هلاك ايشن طوفان يريد نصبره اول نايكم اولوز هر خلد مشه قربان
	كيدن حقيق اولدرنم دين اعران ايدو ب آخر يوردن محكين اي نقشه اولوب اولوم چو سلطان
كوزندر بو اهل عشق كخلق اكا اولمز معين بو نيكه در روز ازلدن استن منكر حقي ايليسك عليه بقه حق سوزي ايمر قبول بن بو ملكي فتح ايدلنك كسيه باش اكر مر	بغلشور اركان صفاتن اكلر حور عين كم اولوز اولمز حقيقت اهل اسماءه يقين رد ايدر اهلك كلامك بولسه دنجي براتن بيع عبرت چكشور بزلعه غاييله متين
عني چككك نقشه اسن منكرك انكار بيه	

اکسک اولمز بوجانده هر موسایر لعین	
هر دَرده در مان اولان اوله کوز قریان اکا اولکم لحد جان کوزین دوجان شیران اکا ظا هراقریان اولسون نیجه یوز بیک جان اکا	تک سندن درد بولمشق بولور لقمان اکا عاشقین سولرین کیم بولاسن کیم اوزین آغله چشمک فان اولسون دیکر بریان اولسون
نقشیا بکله ادب هر رده دیر تمه لب اولکم یان دی روز شبح حق ایتد احسان اکا	
سیر آودنا ایچنده بر مصاحب یاز ایله عالمی لاهوت ایدم غرق اولوب آوار ایله ایندیلر بر مرثیادی خرق یوق کفار ایله حالتن آغله کوزدم آنده ایتد وکی آوار ایله	خلوت خلوت ایشغ خلوت دلدان ایله دورت عنایر ترکبندن رفع اولور دایم کر فقیر و کر غنیدر سیری سیرم ایچره چون اینس جین کر ملکدیر بر مؤذوب بری پیر
ایر میسلا ایشبوریه عالم ایچره نقشیا قالدی ظلمت برده سنده کیمدی اول انکار ایله	
مراد کید و کین بلسم شولندن سنیب آما یقین اولسون اولر یی ایدوب دل ملکین تشها که دوکم یطشره کون ایچره صدق در برین بر سندن زانک طوتکم اکا جاندر بری کویا اوقوز لر انی عاشقلا اولور لر عالم کبرا فالور بیکار اولده بوزار کر رستمی سربا طوبی هر سیر لیرن صقلا ایشدیر مرز اول بری سیری ولایتدیر کمالر قابیلر ایحسا یقین اول حضرت حقه اچلسون سیر آودنا	شریعندن حقیقتدن خبر سورش سن ای آما ایراقدن بوسوال اولمز آبدن اولیو خارج قول طوت ایدک ای سائل ندر صراف عالم کوز شریعت کر حقیقت کیم بولر بر جسیم واحد کال معرفتدکم کتاین مکتب دلدن بوسره ایرمین راهد ایرشیر وصل دلداره حقیقت اصیلدیر شرعک که اولشد نهان آند بری امر نبوتدیر طوتر اول عالمی ملک کوزک آچ شوز کیم فهم ایت بولندم انکار ایله

ایک دوزخ و صفات دوزخ بری ظاهر و باطن اولید کریم کا محرم کو دیدک بوحمل ایچره	بری کج محمد دز بوسوزدن سن خبرالها نه سونلردم سکا جاناکه ویرمشدانی مولا
ترکتر اولوب دریا سحر لر کر قلم نقشی اولورسه یاز سکر وصفک اوشیلر قالمیه کتلا	
ایا سن صفتی کم سندن بوکشناری دهان سونلر سنی اول سکا بلدر مک مرادین قصد ایله مولا یراند بجه اشیا یی اوزین بهمان ایدوب آنده اولرکم بیلیم نفسین عرفدن المیوب درسی کیندر بوقیه جنبش کر کیندر نطق ایدک کوهر خیالی ظل تر عتوت کورینر خیمه شده	و یا ترکیب اولان عنصرا خودی زبانی سونلر عنا صردن گیوب بطون بوندن رجحان سونلر کوریلد ایچره بیک یوزدن ولی گشت نهان سونلر دکلدر حقه عارف اوزین بیلر یلان سونلر اوز کدن اولدک عارف کسندن اوزک کاسونلر دکلدر نطق ایدک صورت دروینده دوران سونلر
سقیه هم رهم خرمین ایچن عاشق کرای نقشی ایرر معشوقه آنلر مکا ندن لامکان سونلر	
طوغدم آنلر زبکی دوراته ایرشیدم کر دم نیجه دم خدمت ایدولیشواراده کوردیمکه نیم بیلر دورت یانم المیشلر قوندم آن بن هر تکه وار بده لاده آلدم خبرین تمش ایکی ملتک آنده کوزدم یه نلر اولیوب اول پت ترسا طهیدم آکا چون عشقی بکار بونه صاندی اولدم نیجه دم آنلر ایله بنده سییه بوش مغرب یقاسن من کوروب آیلدم افغان	طوتدم اولوی امریکه فرمانه ایرشیدم عزم کجورون آخری بر جانه ایرشیدم زنادی کسونجکدم آل قرانه ایرشیدم الای کجوب منبرل ملاده ایرشیدم سیرین اوقیوب مذهب عرفانه ایرشیدم کیردم بویا نوب دیکینه احسانه ایرشیدم یاندم اودینه بر اولو کخانه ایرشیدم دیر ایچره کیروب کعبه ره بانه ایرشیدم مشرق کوشین کوشتر اول کانه ایرشیدم

دُونُكُمْ أَلَمْ أُولَ كُفْرِهِ دَلَالُ جُونِ أُولَ آرَادَهُ بَايَا أَلْفِ إِنْهَى أَنْكَ لَامَ إِبِلَهَ سَبِينْدِنْ جُوكَانِ بَلَا كُوزْدَمْ أَوْدَمْ كَيْمَ دُرُزْ أَلَهَ خَشْمِيلَهَ بَقُوبِ أَلَدِي يُولُ جُوكَهَ بَالَمَكِ وَزْ وَبِدَمْ سَرِي مَنَ أَلَمِ أَنْكَ لَطِغِلَهَ قَهْرِي	يُولُ لَرَكِي جِي حَضَرَتِ دَرِيَانَهَ ايرِشِدَمْ كَيْمَ نُورِي سَبِيَهَ عَاشِقِي نَهَانَهَ ايرِشِدَمْ بَاشِيْنِ طُوبِ ايدُوبِ جَانِلَهَ مِيدَانَهَ ايرِشِدَمْ قَانِلَهَ يَاشَرُ دُوكِرَكِ بِنْدَجِي سَيَرَانَهَ ايرِشِدَمْ كُفْرِي نُورِي نُوبِ دَوْلَتِ ايمَانَهَ ايرِشِدَمْ
	كَلْ فَهَمَ ايدَهَ كُوزْ قَافِ وَتُونِ شِينِ ايلَهَ رَمَرِي يَا كِي حَذَرَايتِ صَنَمَكُو يَا بَكَانَهَ ايرِشِدَمْ
كَأَنَّكَ مَسْتَبِيدٌ قُوَيْدِي جُونِ آخِرْ خُذَا بِمِ عَيْنِ دَالِ تُونْدَنْ كُوسْتَرُوبِ أُولَ رَسْمِي كَيْدِي أُولَ أَمْرِي أَلَكِيمَ أَكْمَهَ رَنَكِيْنِ جَامَهَ لَرِ كُورْدِي أُولَ مَنَلِ دَكَلْدِرِ يُوَقْدِرِ اِنْشَانِدْ خَبَرِ ايرِزِي جُونِ أُولَدَمْ هِدَايَتِ كُجْدِي لَرِ مَنَلِ لَرِي كِي عَلَوِيْدِي بُولَارِي كِي سَغْلِي خَلْقِي دُوزْ اُولُوبِ يُولُ لَرِ خُذَادَنْ ايرِ مَنُوبِ مَقْصُورِ أَمْرُ اُولُنْدِي يِنَهَ يُولُ لَرِ ايشِدِي لَرِي رِزِ سَفَرِ جَالِ نُوبِ جُونِ كُوسِ رَحَلَتِ هَرِي قَانِ اَعْلَدِي	اينْدِي دُورْتِ حَرْفِ اِيْجَرَهَ جَانَا دُوسْتِ اُولُ حَقْدِ جَدَا بَرْهَوَا اِنْدِي اِيَاغِي سَرِنَكُونِ اَغْرِي صُودَا طُولْدِي اَنْدَنْ كُوهَ صَحْرَا لِيكِ يُولُ بَايِ وَكَدَا ايشِدِي لَرِي رِزِ نِيَا زِي ايسْتِيُوْبِ جَقْدَنْ بَقَا قُونْدِي لَرِي رِزِ غَيْرِي مِلَكَهَ جَقْدَمْ ظَاهِرِ وَصَدَا جَانِ اَرِ يُوَقْدِرِ حَيَاةِ اَكْلِ شَرْبِ اُولُ رِزِ عِنْدَا يِنَهَ ايشِدِي لَرِي نِيَا زِي فَهَمَ ايدُوبِ جَقْدَنْ يِنْدَا كُوجْدِي لَرِي رِزِ مِلَكَهَ طَوْغَرِي اِيلِيُوْبِ آخِرْدَا ايرِزِي لَرِ اُولُ شَهْرَهَ جَانَا اِيلِيُوْبِ وَايرِزِي قَدَا
جَمْعِ اُولُوبِ اُولُ اَمْرِ اُولُ اِرْكِكُوبِ اَدَمَهَ جُونِ اينْدِي لَرِي رِزِ دَمِيْنَهَ اَجْ كُوزْ سَنَ اِيْ هُمَا	
اَقْدِي صُولُ رَكِي يُولُ لَرِ اَلْفِ تُونِ بَحْرِيْنَه اُوْدُ صُوطُ طِرَاقِ يَلْدَنْ بَغْلِيُوْبِ صُورْتِ اَكَا اَلَكْدِي آخِرِ اِسْبُومِلَكَهَ كُوسْتَرُوبِ اَنْدَنْ وُجُودِ	بَشْدِي اُولُ دُرُزْ صَدَقَهَ اِيلِيُوْبِ خَالِوْ عَطَا وِيرِزِي جُونِ اَللَرِ اَيَقْلَرِ لِيكِيْنِ اُولُ مَعْنِيْ خَفَا كَيْمَ ايرِ مِلَكِ بَقَا يَهَ كِيْدَهَ اَنْدَنْ بَسْرَجَفَا

يَسْمِيَهُ كَرَامِي بُونَد شُونِيكَم اِي مَرْد خَاصَر	دَوَر ايدَر عَكْسِيَنَه بُكَازِيَر اَوَّل تَمِ خَطَلَا
بِس دَر بُونَقَشِي كُل هَر نَكَم نَقَلَم اَيْلَدَك	كِي صَبَقِيَن كَسِيَك دَكَلِدَر سَن مَكْر اَبَر دِ اَسَحَقَا
كُل اِي سَالِك اِي شَت بَنَدَن قَلَمَدَن كُوَر دَر مَعْنَا اِي كُنْجِي يَلِيَش اَوَّل زَاهِد بُو كُو كَر لَوَح مَحْفُوظَك نَدَر اَوَّل شَهْر اَعْظَم كِيَم قُوِيَش دُو شَت اَوَّل خَبَر وِيَر كُل بُو شَهْرَك سَن مَقَام مُنَزَلِيَدَن كِيَم اَوَّل بُو جُون لَام يَا مُنَزَل مَقَام عَيْنِيَلَه جِيَمَدَر بُو رُجِك بَا سَبَا اِنْدَن اَو شَهْر لَشْكِرِيَن رِي سِيَر اَشِيَت كُل اَمَل سَن نَا كِيَم اِي دَم رِي زَر بُو كُوَن اِي اَوَّل بُو رُ عَيْنِيَلَه لَشْكِر اَكْبِي كَا فِلَه هَادَر بُو لَوُر صُورَنَدَه اِنْسَان دَر وَلَكِن جَنِيَم جَان اَوَّل بُو لَوُر دَر بَحْر وَصَدَتَدَن اَوُرَن فِهْم اِي كِن دُر لَر اِي كِي يَا حَا يِلَه زَاهِد كِه كَلَمِيَش دَر بُو لَر خَلْقَه كُجَن لَر اَشِي بُو مَنَزَل دَن اَوَّل بُو جَنِيَم حَرْفِيَك شَاه بُو دَر اَوَّل نُوْر اَعْظَم كِي مَقْدَم صُور اَنِيَا بُو حَرْفِيَك كُتْرَتَا اَوَّل كِي اِي دَر مَنَزَلَه عَالَمَدَه	كِه عَارِف لَر بِي لَوُنِيَا حَقِيَقَت اِي نَدِي لَر اَمِيَلَه دَكَلِدَر دَرَه يَانِيَنده اِي دَر سَن كُو كِه سَن اِي خَفَا قُوَنَان دُو رَمَن كُجَر اَخِر كَر كِه مُوْنِيَن كَر كِه تَر سَا قُوَنُون كُو جَشْت دَر عَا شَقْلَر هِيَا اِي كِي بُو مَوْلَا اَو كَان فِهْم اَيْلَه بُو رِي جَر كُو رَن اَج كَلَدَن فَر دَا خَبَر يَلِيَر لَر اِي زَاهِد نَدَر بَا شِيَنده كِي عَوَا وَلِي فِهْم بُو رَمَن طُغُو جَان قُو لَاعِن سَن هَا حِسَاب اِي ت بِلَمَك اِي سَتَر سَك كُو رِي مَكِيَشَت اَمَا بُو لَوُر دَر عَالَمِي مَعْنِي بُو لَوُر دَر عَالَمِي كُجَرَا كِه اَوَّلِي شِي دَر صَدَف لَر دَه بُو لَوُر كُو هَر يَكْتَا اَو دَر كِي جُمْلَه حُكَم اَيْلَدَر كَر كِه اَسْفَل كَر كِه اَعْلَا بُو رِي دَر لَطِيْفَه قَهْرِيَن اَوَّل بُو زَا مَرِنْدَه هَر اَشْيَا طُغُو رِي مَادَرِي اَوَّل دَخِي خَلْق اَوَّل كِه اَشْيَا اَوَّل بُو اِنْسَان كَامِل اَوَّل اِي دَر مَوْت لَر اِي حَيَا
چَكُوْب اَل اَشِي بُو كُتْرَتَدَن اَوَّل بُو رِي كِي دَر جُجُونِيَك	حَقِيَقَت يَلِيَش اَوَّل نَقَشِي اَوَّل بُو رِي سَن كَا سَن اِيَلَا
اَوْتَدِي يَتَه جَان بِلِي دَن اَنَك كُل دَكَلَجِي	عَا شَقْلَر كُو رِي يَا شِي قَان بُو لَانِي قَسَل دَكَلِي طَالِي لَر كِي كُو رِي دُو سَتَه كِي دَن بُو لَر دَكَلِي

أَوْفُورَسَاكَ بُوَقْدَرَجُوقَ ظَاهِرُ لَوْلُو قَدَرِ حَقِّ فَحْمِ أَنْزَلْدِرْ أَكَلَنْ أَرْضِ إِنْسَانَه دِي كِلَنْ	آج كُو ذِي قَلْبِكِه بَاقِ شَهْرِ دِيَارِ بِل دِي كِه إِنُوبُ عُمَانَه دُو كُنْ هَمِي بِر كُولِ دِي كِه
نَقَشِي دُو زِيَانَه لَر نَعْرَه أَوْ رُوبِ مَسْأَلَه كَر هَر مَدْفَدَنْ دَر دَانَه كَر طُوعِي نَقَشِي أُولِ كِه	
أُولُو رَقِيسِ حَقِيقَتَه خَبَر دَارِ أُولِيَانِ حَيَوَانِ أُولُو كِم بِلْمَزْ أُولُو نَفْسِيْنِ عَنَاصِرِ طَنْ اِبْدَرِ كِنِ أَلْفِ مِمْ دَالِ أُولَانِ اِسْمُكَ حَقِيقَتِ كُو هَرِي سَنِ سَنِ أُولِ دُرُ شِمِ سَنِ كِم صَدَفَه اِيْرُو دُشْمِنِ سَنِ اَلْوَجْكَ اِسْتَبُو كَرْتَدَنْ نَدِر فَهْمِ اِيْلَه بُوْرَمَرِي سَرِ اُولِ مَلْهِي مِثْلِ اِسْتَكِم كَر اُولِ تَشْنَه عَالَمَه اَكْر اِبْلِسِ وَ مِثْلِ بِلِسِ بِلْدِي اِسْتَبُو سَرَارِي	كِه بِلْمَزْ كُو هَرِي اَصْلِيْنِ صُنُو اُولِ كَمْدُو ذِي اِنْسَانِ خَلَاصِ اُولِ بُوْظَلْدَنْ اُولُو رَاوْ خَا كِه كِيَسَانِ عَنَاصِرِ سَايَا اِنْدَنْ كِه قُوْرَمِشِ نَحْنَه سُلْطَانِ مَكَانِكِ بَحْرِ وَ حَدَثَه بُوْزُوْدَنْ اِيْلَه سِيْرَانِ فَلَكِ بُوْزُوْدَنْ دُرُ سَنِدَنْ اِيَا عِيْلَه اَلْمَدَنْ دُوْرَانِ سَرِ سَرِ اَبَه غَرَقِ اُولِشِ كُوْرِيْدَنْ سِرِ اُولُو عِمَانِ اِبْدَرَه شَبَحَه اَدَمِ بِيْجُونِ اِيْلَرِي اُولِ عَصِيَانِ
بُو كُو هَر كَر كِه نَظْمِ اِسْتَكِم دِي كِه كَسْبِيْلِي اِيْ نَقَشِي مُرُوْتِ كَانِي اُولِ مَوْلِي اَلْسَتَدَنْ اِيْلَمِشِ لِحْسَانِ	
بِنِ بَكَ اِيْتَدِيْم دِرِيْعَا اَبْلَدِم كَمْدَمِ خَطَا سُوْرَجِ مِشْتَمِ بُوْ يُوْلَه يَا رَبِّ صُوْرَجِي عَفُوْتِ بِنِ سَرِ نَكُونِ اُولْدِم بُوْ يُوْلَه طُوْتِ اَلْمِ قَالِدِرِ بِنِ شُوْبِلِكِم جَمَكِم فِرَاقِي اِيْرُوْلُقِ دَرِيْدَنْ اُوْشِ يَا مَسُوْمِيْ اُولِكِشِي كِم بُوْلَه اُولِ بَرِ كُو هَرِي بُوْدَنْ اَرْتَقِ دَر دَر اُولُوْرَجِي سُوْدُو كِيْدَنْ بَرِ كِنِي	بِلْمَدِم اَلْدِرْدِم اَلْدَنْ دَرِيْمِ اِيْتَمِشْكَنْ عَطَا بُوْ خَسَه كِنْدِي دَوْلَتِ اَلْدَنْ حَسَرِ اُولُو اِيْلَانِ سَنِكِه طُوْتَمَرِ سِنِ اِلْهِي سَنِ اِنِي كِيَمَلِشِ طُوْتَا جَمَكِم شِيْدِرِ بَلَكِه شَاهِمِ حَضَرَتِ اَدَمِ اَنَا بِيْمِيُوْبِ قَدَرِيْنِي اَنَكِ اَلْدِرُوْبِ اَلْدَنْ صَنَا اِيْرِيْلُوْبِ دَارِ فَنَادَنْ عَاقِبَتِ اَنَسِرِ يَسَا
كَسْمِيُوْبِ حَقْدَنْ اُوْمِيْدِكِ اِيْتَمَقْصُوْدِي بُو كُونِ كُلْ كَانِ مَعْنُوْبِدَنْ نَقَشِيَا طُوْرَمَه اَنَا	

بُوکُون دَر کَا وِ عَزْتَدَن رِسَه جُوشِ ایلْدی دَر یَا مُجَلّا اُولْدی دِل لُوحی سَر اَسَر نُور اِجَلّا دَن جَمَالِک کُوشْتَر وُوب دِل بَر بُو مِرَاتِ مُجَلّا دَن بُؤنْظَمِک کَسْب ایلْدی اُولْمَز اَیَا مُجَنُّون دِل خِستَه	حَقّایِی دُر لَرین دُوکْدی دُوشْتَه سِیْنَه مَحْرّا کُوزُلْدَه اُوز کَمَر عَالَم هِدایت ایلْیُوب مَوْلّا بَنی بِنْدَن اَلُوب اَخِر نِکَم وَا ر ایلْدی بَغْصَا مَکَر رُوز اَلْسَت اِیْمَره یَا زِلْدِک دَفْتَر لَبْلَا
	زَهی دَوْلَت کِه اَی نَفْسِی بُولُوب عَالَمَه مَسْخَر حَیَات اَبِک اِیْجُوب اَنَدَن کَلَامِک ایلْدِک اِیْجَا
اَی بَنِم نِیْکَا رَه کُؤْکِم سَن سَکَا کَل سَن سَکَا بِر کُؤْکَلَر مُجَلّه عَالَم صُورَتِک نَقْشِندَه بِل نَشْن جَمَالِک سِرِی سَنَسِی چَار عَنفَصَر دَن بَا عِبَان دَهْر اَلِنْدَن بَر قَلَم سَن کِم بُو کُؤْن	اَی لَکِن نِکَم دَر نِجَلِی لُوح دِلْدَن بَا ق بَنِکَا اَی کِی لَک صِغَر اَرَا یَه اُولْسَه عَالَم بَر یِکَا کُوشْتَر وُوب دُر قُذَر تِیْدَن اَج کُؤْکَل سَن اَی هَمّا اِشْکُوشْ طُوتُودِک جِجَانِی سَر سَر اُولْدِک صُؤْکَا
	بِلْمَک اِسْتَر سَن حَقِیْقَت اِشْکُوشْ نَقْشِک دَر مَرَق فَه اَبِیُوب اُوز کُود وُوشْک حَقّی ذِکْر اَبِت دَا اِمّا
کَر دِل بَر سَک حَقّی بُولُوب کُؤْمَه صَفِیْن هَر یِکَا کَل ظَرْفِیْل لُوح دِلَه سِر حَقّه عَارِفِیْ وَلَه بَلِیْسَلَر کُودِی نَفْسِک حَقّی اُوز لَک اَی لَمَر مُجَنّن سِر خُذ اَبِت قَلْب لَکَل وَا ر یُورِی اُول اَلْسَت بَر مِیْنَه جَانَا عَشْق شَر اَبِن اِیْجَا	سَن اَبی وَا ر سَنْدَه بُول سَن سَن سَکَا کَل سَن سَکَا کُوز نَه اِشْکُور یُوز نِیْدَن اُولِیَا وَا اَنَبِیَا کِم بُو ر مِیْشِدَه بُو سِرِی اُول عَلِی الْمَرْقُوش اِیْجُوب دُر مَعَان سِر اُولّا رَض سَمّا سَاقِی دُور اَن اَلِنْدَن دَر دِیْنَه بُولْمَز دُؤَا
	مَاسُودَن بَا ک اَبِیُوب قَلْبِک مُجَلّا ایلْدِن نَقْشِیَا اَنَلَر دُر اَبِیْنَه عَالَم نَمّا
اُولُوب عَقْم جَمَل کَدَن سَنِک جَانَا بُو کُؤْن خَیْر اَن جِجَانِی وَا اِیْمَره بُو کُؤْن اَبِیْنَه دِل سَه	اُودُز اَبِیْمَدی اَخِر اَنّا اَلْمَحَق سِیْرِی پَنَهَات کُور یُوز قَنْدَه کِم بَا قِشْم حَقِیْقَت صُورَتِک رَحْمَان

چو غوب بیکانه لکدن دل ایدلک قوللوق اجرا بتم دزلر صدقلده بتم چون کوهر نکشا طشوبد ز زیر لای سراسر قبلسوب سترم بو کونلر ای یلدر لر سحر له کججه قیشلر کوزلک آج سوزلرم فهم ایت صفین کلده قشکلر نکیم وار خضر نایلر بتم علم نهانده بتم شاه جهان ای دل بتم ارمده در عالم طوسیم بند دنیا بی بر قسم بدم آلدن بن لسان حاله جاناد بستم کرم یاد بتم	جکوب آل اشبو کزندن اولونک بانش سلطان بتم اول کاشفا سراز بتم اول بحر بی باغان آنکچون کوز مقدر سکر بتم سزده سرگردان بویاز و شمیس کوندر لر دوز امرمله چونیکسان بکر بو غمرک آیامی اولور سن صکره سن شیمان شور عقل وادراک کوز عالمده سرگردان بمدر یقیق و یقیق بتمله دیردر هر جان آز قالمدری عالمده که اولمش امریه فرمان دو باید بجمله موتا کریرندن ستر غریبان

کوروب بو جا غصه کسنی دم صنو لهب
ولی بمر که ای نقشی کورندک صنو انسان

نیز کوز دایه کم آخر جهان ایچره اولور بنیدا دیشکر کالوامة فتنکم اوله اول ظاهر ایدوب نزلک کوکل سن اولخدا دن غیر شو قیامتک نیشاندیر بو شیخی کم کشت اخیر مقدم طوغیه اوج کون طوغوب زنجی مغرب قالوب بدم بو حال اوزره بینه اول جانب مغرب طوغوب چون صکره مشرقن تمام کوسر کونک	کوروب بیت الحمدن اول صداسند طور اصحا سینک ملک وجودک چون اولو هر خد مته اول قوسر بیت الحرم ایچره کرک اعلا و کرا دننا طوغر مغرب دیارندن زمان حضرت عیسا کوروب اول خلق عالم کم دیر لر آنده و اولدا یا قوب امر خدا اولدم اوله ظلمت بو دنیا ظهور آیلر انک سری کوزک چون ای ملک سیمما

اگر کوز مر سه سال کز بو نظم عالمی معنی
ایشی شوز اولون نقشی قن اولدم از فرزد

اینا کل دایه لار منک ندر فهم ایت سوزن ای جان	که اینمیشکر جفا سزیدن حقیقت خنکم اول حیوان

نه یوز دندرا آتک شمن اگر تعین ایدر سمن چشوب بیت الحمدن اول ندو مقصود کلکدک ایکی شیند بولر جانایری اولسوری آخر	قنی بعقل اولکم ایدر بوز سمن اذعان اوقوز سن کر بواشرا بوزن اوقولسون ایخوان برایسی قوم اصغر دوز مقدم ایلر اول مخیان
اؤکم بوسر اخفادن خبر داز اولمدی نقشی قوری دعوا ایدر انلر نه بیلور کم ندر عرفان	
کورلدن وجه پاکک چون بولدم عاشق شید دوشودل آتش عشقه کوروب کوزلدن لای کوزکن مجنون وکیل خرقا لوب صحرای عشق انجیره تمامت الیروب عقلین کوروب اول وجه دلدار	سوزدم عقل اذر اکی اولوب علملره رسوا دو کچشم سرشکن اول ولندن آدو و او سیلا دمندن وادیلر بکر قن اول دیرمدن لیللا بوز حیران وست اولمش وجودک قابیلر سلا
شراب دست قدر ندن ایچسار نقشیها آخر ایلر حشره دک انلر کوز غریبان اولوب هر جا	
بوگون راه خدا انجیره کیم دزدیم بلمش اول انجانا کوز دین روی صحراده یا نور یکنبار بر ممر دلوب هر گوشه سن ایلک طاقلمش خلقه کبریز طنوب هر خلقه سن جانا انک کوزدم برز آدم چو کوزدم بر بولک قومی کوروب اولعاشیک الله اولرکم حشره در آخر حقیقت خلقه کوزدن چون دوروب جای قیامت جلال کبر یادن چون حد قبل اشبو نظمیدن دلا فیهم ایله بوز مری	درونی سیننه ده جانا اچلدی عجب شیران یونوب دورن کوشه اتمشکر دور اول قدرت بزدان ایر شمر کشتنک عقل کیم لعل کیم مرجان چکر لر دوزدم دورت یزدن تمامت جمله بیکسان صفا لکسب ایدوب جانا اوقوز لر آیت قرأت سوزلمش باب رحمت کوز اول یرده سرگردان دیوب بالبتی بولر ایدر لرد در دله افغان فلک یوز دوزند ریشند آیاغک المه دن دوران
کجوب اول خلقه لر چون اوزین محو ایلش نقشی بولوب اول سیر اخفای نه کفرک قوز نه خود ایمان	

تک نظم آیدم جانان بگوین بر دیر یکتا دانت آهوب دل مکتبک شایم اگر جمع اولی غاشق کبر و باری هیدایت مستی اولیان عارف خطا و حرم عصیانم عفو آلیوب یارب ایت کوزیا شکرین قانایت فریق نار حستودن کجوز لایرده سندن کل بنی لطف لیک سلطان	د کلد رانیسیا حقی دلایز قطره در یادن آنک مدخنده عاجز در د کلکم بن براد نادن کوز غله دست اوزمر نیل سونیک بر اسمادن عطا و لطفک احسانیت کجوز باشم بوسودن اوله که بزم اوله کوکم که یکدی سنک خارادن خلاص ایت غیر بد بجان مدد ایزمه الادن
کالی سلطنت اولدر بگوین مخنون و شش نقشی ابروی منزل مقصوده فراغت اوله لیلادن	
چک این ای بری تندک یوری وار جان اوله کوز بوز کوز اشبو طلیسی اوقیوب علم لدن یکده روب سنک سنک لوب ای بری سن کجه کوندوره قتمه ویرسن اکامنا بودی هر دین یلمز کوزی نایج آدمی سناک	ایر شوب شایه مقصوده بر کان اوله کوز قومیوب تحی بی ملکه سلطان اوله کوز کھی ظایره خروشل بیت کھی پنهان اوله کوز کون ملک بقاده مه تابان اوله کوز بولوب هیلنی آنک سن قول قریان اوله کوز
بود ز دینه محصل سکا نقشک کوزه لم اکلیوب نظمینی آنک این بول آن اوله کوز	
بیم بودرینم حرف صوراز سن اصل حقدنک بونی صید ایمان سالک ایشین قریب سلطان طلب راهنده ساکرا اگر بولرسه بر کامل	معانی کسب ایدر طور مزدها نیر و داندنک فالوز نار فریق ایجره اگر چه بر نور اقدند وفا ویرمز آنک سعیمی استک بک اراقدند
کلامین فهم ایدن نقشی جانی چو وفا ایجره سبق دایشند بر اول کسکیم اولو اوجاقدند	
خدا ظاهر در ای عاقل ایشیم خلوق ویرشتن	خلاص ایت اکلیوب زاهد کل اوله حقد دوز

سَنِي سَنَ صَنَمَه كَيْم سَن سَيْن بُو كَنْت عَيْن حَمْدَتِك سَكَا تَمَرِي بُو جَت كُونش كَم طَوْغَه عَالَمَه بُوسُوز دَن بَلِيوُب زَاهِد اَمَشْتَدِم طَاش اَرَشْتَن	بُورِيوُب چَار عَنصَرِي بُو زَن دَن اَيْلَدِي مَعْمُومَن كِرَز هَر غَرَفَه دَن بَر تَو اُولُور جُون خَا دَر بَر تَو دُو قَوُوز يَاشْتَه بَر كُون صَقِين آي غَافِل اَلْبَسَم طُون
يَتَر بُو يَتَدِين آي نَقْشِي آلَان بَر قَلْدَن اَمَشْتَدِن قُولَاغِن بُو رَسَه لَر جَن كَر اَنَا الْحَقْ چَاغَر طَبَنُو	
كَنْدِي نَقْشِيك بَلَمِين اُول يَارِي بَلَمَر قَنْدَه دَر رَهْمَاي عَالَمَك شَهْرِيك نَمَاشَا اَيْتَمِين قُوبَا نَمَر هَر سَحَر جُون يَاغ حُسنِك كَلَرِي رَفَع اَيْدُوب كَنْدِين اَرَادَن اُولِين جَان اِيچَره جَان	اَلْمَيَان دَلِدَن خَبَر دَلِدَار بَلَمَر قَنْدَه دَر بَكْرَز اُول اَعْمِي كَم يُولُورِي بَلَمَر قَنْدَه دَر صُور تَا بَلْبَل كَجَر كَلَزَارِي بَلَمَر قَنْدَه دَر دَعْوَلِي بَا طَلْدَن اَنَك وَا ز بَلَمَر قَنْدَه دَر
لُوج دَلْدَن سَلَمِين ظَلَمْت حِجَابِي نَقْشِيَا شَمْس كُوز مَز كُولَرِي اَنوَارِي بَلَمَر قَنْدَه دَر	
اَي كُوكُلَه اَيْلَه اِسْتَد بِيك سَنَدَه دَر اُولْدَن اُول اَهْلِي اَعْلَر اِيكَن كُولِين عَاشِق اُولَان بِي قَرَار اَلَدَه دَكَل اَحْتِيَا ز بُونجَه كَيْم اِيدَن بِي سَلَمَك اَبِي نَدَن زَاهِد اَبِي بَلَدِي عَقْلِي اَكَا اِيَر مَدِي مَنْزِل اَوْقِن اُول اَتَا ز قَنْدَه دِيلَر سَه يَتَر سُوز لَر بِي فِهْم اِيدَن چَاك اَلْبِي جُسمَلَه دَر	اَرَه كُوكُل شَهْرِي هَر نَكِه وَا ز سَنَدَه دَر كَنْدُو بِي بَلَمِين حَق دَكَل اُول مُرَدَه دَر اِسْتَد بِيك طَوْغَرِي يَار كَل رِي كَل بِنَه دَر نَن دِيد بِيك اُول بَدَن كَنْدُو اَوَزَكَه بَرَدَه دَر اَرَه بُونجَه بُولَدِي بَن دِيد بِيك بَرَدَه دَر بُولَك دَمِينْدَن اَل طُون تَار قُذَرْت سَخ اَوَزَه دَر اُولَكِه اُولُوز بَر بَدَن كُوكُل كُوزِي بَرَدَه دَر
جُملَه كَلَن اُولِيَا دَعْوَت اِيدُوب دِيرِيَا بُود بِيك نَقْشِيَا تَكْرِي حَق بَرَدَه دَر	
اَي زِي اَنكَا اِيدَن بَر بِلُوز يَار نِي يُوُف	يُوقَسَه قَالَدِك كَم اِيچَن حَقَه اَقْرَارِي يُوُف

بِرِجَالِجِ اِيْتِ اَشْبُو دَرْدَه اَوْلَدِيْنِ ضَالَكَه كُلَّ اَكْمَلِيُوْبِ اَبِي حَيَاتِي عَالَمِ ظَلَمْتَه جُون كُج بُو سِيَلَكِ بَرْدَه سِيْنَدَه مَذْهَبِ عِرْفَانَه كُلَّ اَلْجَكُوْبِ اَوَّلِ دِيْنَدَن عَشَقَه هَمْرَاهِ اَوَّلِيُوْبِ اَيَلِيُوْبِ قَطْعِ مَنَازِلِ بُو فَنَ اَمْلِكِيْنْدَه اَوْشَر	كُوزِ تُولِ اَخِرِ بُو بِلَادَن اَمِي كِيْتِي عَارِيْتِي يُوْفُ اِيْجَه دَن بُو حَضِرِ اَلِيْنَدَن جَشْمِ بِيْدَارِيْتِي يُوْفُ يَكِ نَظَرِ قِيْلِ بُو جِهَانَه يُوْقَلَه كُوزِ بَارِيْتِي يُوْفُ بُو حَبِيْبَتِ خَانَه سِيْنَدَه يَا نَمَغَه نَارِيْتِي يُوْفُ قُرْبِ حَقَّه وَاصِلِ اَوَّلِيَكِ يُوْحَسَه اَنكَارِيْتِي يُوْفُ
حَمْدُ لِلّٰهِ جَعَلَهُ غَمِّ كَمِ عَالَمِ اِيْجَه نَقِشِيَا مُرْدِيَه جَانَلَرِ بَخْشَلَرِ طَبْلِي كُتَارِيْتِي يُوْفُ	
يَكِي كَمِ جِهَانِ اِيْجَه بُو عَشَقَدَن صَفَاسِي يُوْفُ جَانِ قِبَلَه سِيْنَكِ كَفَه سِيْنَه بَقْمِيْن اِيَاوْ بِرِ مَكْتَبَه كِيْرْدِيْمِ بُو عَشَقِكِ سَرَايِيْنَه اَوَّلْمَسَه فَنَاسَا لَكِ اَوْلَانِ زَاوِ خُدَادَه	عَاشِقِ دَكِلِيَزِ اَوَّلِ مُرْدَه دُرُزِيَا اَوَّلِيُوْبِ جَمِي بَدَنِ اَيَلْمَسَه دَه بِيَكِ كَرَه اَلْاَسِي يُوْفُ عَاشِقْلَرِ اَوْقُوزِ بَرْدِيَكِه حَرْفِ صَدَاسِي يُوْفُ قَالْدِي فِرَاقِ اِيْجِيْنَه كُوْلْمَسَ بَقَاسِي يُوْفُ
نَقِشِيَا بُو عَاشِقِ اِيْرِيْمَه كَرُوْضَلَتِ اِيْجِي جِهَانِي وِيْرَسَه لَرِ غِنَاسِي يُوْفُ	
بِنِ كَالِ عَارِفَانِ مَذْهَبِ عِرْفَانِيْمِ هَمْرَه وَارِضِ رِسْمَادَه خَلْقِ اَوْلَانِ اَشْيَا اَلْاَرَكِ كُجِ اسْرَارِ خُدَايِمِ هَمِ مُشْفِيْعِ الْمَذْنِبِيْنِ بِرِ وُجُوْدِ بَاقِي يَمِ كِيْمِ ذَا اِيْمَه اِيْرَمَزِ نَخْلِ دِيْرِدَه سِيْنَدَه خُدَايَكِ كَرَجِه جُوْهْدَزِ قُوْلْمَرِي خُوْرُوْغِيَانِ دِيْلَرِ سَكِ بِيَا كُلْ كِيْمِ زَاهِيْدَا اَمِي دِيْنِي صُوْرَتِ بِيْنِ اَوَّلَه ظَاهِرَه قَلْمَه نَظَرِ	كَافِرِكِ كَفَرِي وَجَانَا مُؤْمِنِكِ اِيْمَانِ يَمِ مُسْلِمِ فَرْعِيْدَرِ اَنَلَرِ بَا طِيْنَدَه جَانِيْمِ سِرِ اَحْمَدِيْنِ اَوْرَمِ جُونِ رَحْمَتِكِ بِنِ كَارِيْمِ كَرَجِه كِيْمِ صُوْرَتِ يُوْرِيْنْدَه بَرِيْنَانِي فَايِيْمِ لِيَكِ جَانَا حَقِّ سِيْلُوْرِكِ جَمْلَه نِيَكِ سُلْطَانِيْمِ بِنْدَه دِيْرِ عِيْنَا حِ جَنَّتِ هَمِ اَنَكِ رِيْضَوَانِيْمِ قَلْبَه نَاطِرِ اَوَّلَه كُوْرِكِ نَا اَزَلْ دُوْخَانِيْمِ
دُرِيَكْتَا كِيْمِ اَوْقُوزِ لَرِ عَالَمِ اِيْجَه نَقِشِيَا	

بِرَصَدَفِ خَاكِندَه آخِرِ بِنِ آنِكْ عُمَانِ بِنِ	
بَنِي كَسْبِ اَيْلِيكْ بُونَدَه اَمِي يَارِ كَيُوبِ دَامِ بِلَا اِيْمَجْرَه لِبَاسِنِ اَكْرَعَقْلِكْ اِيْرَشِمَز سَه بُو كَارَه اَوْلِيَه كَر اَهْلِي اَنِكْ دَسْتِكِي كِيچ بُو ظَلَمْت بَرْدَه سِنْدَكْ اَنج كُورِكْ بُولْمِيَان اِنْسَان كَامِل اِي دَه دَه	ظَهْوَر اَيْنْدَه بَقَادَه چَارُ نَا چَارِ كُورِيُوْر دَنِكِي اَنِكْ يِنَه تَنَكْرَارِ بُولُوبِ يَز اَهْلِي زَاهِد اَكَا يَلَوَارِ بِيْر اِيْشِيكْ شُوْبِلَه بِيْل اِي شَهِيَارِ اَوْلِيَه سِن نَاكِه شَاهِم اَهْل نَارِ كِيچ دِي ظَلَمْت حِجَابِن اُولْدِي زَارِ
خُوش نَصِيحَتْدَر بُونَقَشِي عَاقِلَه پَس دُرْمُو اَمْدِي كَل اِيلَه قَرَارِ	
قَبِي بَرْدَر بِيكَا كِي چَكُوب اَل كَار دُنْيَا دَن اَچُوب جَان كُور لَرِن اَخِر چَكُوب اَل جَمَل دُجَان كِتَابِي عَشِقْ اَد بَرْدَن اَو كِي مَجْنُون وَش بِلَمَز صَقِيْن نَقَشِيْنَه اَل دَانْمَه بُو دِهْرِكْ بِلِيْش اُول زَاهِد بُو كُون عِلْم طَر بَقْتَدَن اَو جَان كِي بَهْرَه مَنْدَا وَلَز اُولَر بِيْلَر اَمِي زَاهِد بُو اَسْرَار صَفَا بِيْخَشِي	صَدَفِ بِيْرِنْدَه كَان اُولِيْش كُورِيُوْرَه فَرْدَر يَادَن جَمَالِي يَارِي سِيْر اِيلَر بُو مِرَاتِ مَجْدَدَن حَقْدِيقْ دُر لَرِكْ اَنْدَكُور مَز شَهْر لِيْلَه دَن بُولُوبِ نَقَشِيْنْدَه نَقَاشِي حِقَاقْ تَر كِي اَوْر يَادَن نَه بِيْلَسُون اُول عَرَفْ دَر سِيْن خَبِر عِلْم رُو يَادَن قَالُوْر اُول عَالِي سُقُل نَه حَاصِل بُوْر عَوْر غَا دَن
بُو سِر لَر كِي عِيَان اَيْنْدَكْ بُو كُون نَقْم اِيْمَجْرَه اِي نَقَشِي خُدا حَقِي دَكَل كَسْبِيكْ هِد اَيْنْدَر بُو مَوْلَا دَن	
جَمَالِ رُؤْيِيكْ جَانَا اَيْنْدَكْ تِنْدَه دِل سِيْرَان كُورِم قَان اَغْلِيُوب اَخِر بُو مِيْدَان مَحَبْتَدَه بِن مَجْنُون عَشَقْم كِي سِر شَكْم اِيْمَجْرَه عَاشِقْ قَل نَلَر جَكَش دُرْمُو جَانَا كُوكُل اَيْنَه دِل دَن	يَتَر دَم عَقْل اِدْر اَكِي اَقْرَبَا شِم كُوكُل كَر يَات كُورِيُوْب دُرْمُو بِيْلَر بِيْل اَنِكْ بُولِنْدَه سِر كُرْدَان سِر سَر غَرَقَه وَاَر مِيْشِي هَزَارَان لِيْلَه لَرِي حِيْرَان كُورِيُوْب دُرْمُو دِل اَر اِي كُورِيُوْب دَن دُرْمُو دَن اَل قَان

اودر کم ای بری نقشک بوکون خون سیر شکند اولوندر زکی شاهیم بون یا قوتیله مر جان	
ایچکدن بادور عشقی سنا زبانه دوشد بر کوکلر ملکی صیدایدن مکاره دوشد بر سنا ز آتش دوفت ز اوز که کاره دوشد بر بوسری بلمیان عاجز صانور انکاره دوشد بر	کوکلر زدم قرار ایتمز خیالی یاره دوشد بر یوزندن فتنه لر پیداقور روز قیامت خضر یوق اینداسیندن آشر یوق اینداسیندن بچون منصور و ش یارک یولنده اولیم بر کیم
ایودرد اولدک اکر سن سون اول خون ای نقشی بکلر چشمک یاشی عجب دلداده دوشد بر	
عم دلدار حسرتکه جگر زلفان اولان کلسون آقار سنلر کی جانلر دوز اول ایچون دانم دوشوب پزوانه وش شمع یانوب زیان اولان کلسون بلا سینغیر ایلر آلم چک ز جفا سیندن کیروب کهنه سال ایچره بوکون عریان اولان کلسون شهید عشق اولان زده اراق اولوز منافق کیروب میدان عشق ایچره شوقیان اولان کلسون کوروز کرحی هر سیرده حقیقت ای کل رعنا بقا مکنده ای زاهد اودر سلطان اولان کلسون انک معور اولوز عمری کرک دنیا و عقاباسی	بلا کینه کور یاشین دوی کیم یان اولان کلسون سحر دوزمن کورم یاشی دکر دلدار ایچون دانم جکوب آل غیری سودادن وصال یار ایچون دانم فراغت ایلر عاشقلر بودنیانک صفا سیندن اوکیم ترک ایدی دنیای کجوب نفسیه هوسیندن کچرلر جان و یاشیندن انک یولنده صادق اکاجان ویرمدر قصدم قی اول کحل عاشقلر اولانوب حاب غفلتدن اولکیم اولدیر پینا کجوب اخر بونلکدن وجودین ایلکین افنا النک طوتدی دسیندن است بزمده مولا
حقایق بحرینک نقشی اولوندر چونکه دریاسی بولوب اول در یگانی واروب عثمان اولان کلسون	
بری یلدر بری آتش بری طبراق بریدر ماء	کل ای سالک قوت طوت کورندر ترکیب اولان معنا

اوكيم صوابله طبر افدن بيلور سر شغلدير انكر
 بري تندرك جانار بر سچ جان اولوند بيل
 بوردن قبيغدير اولكم كه دوشده طشره اي سالد
 برينك روجنه جانا دميشك روج خيوان
 ايكنيك بوقله مابينك دوز شمع چراغ اند
 نه كوهرد ولا اولكم اگر رام اولسه اولنفسه
 ابي كل بار جان اينكم آلوب حكيم الله نفسي
 وكالت خدمت اولدم اولولا حرف دلدرك
 بري شرفي بر غربي اولوب شهزاده كربونكر
 وكرن نفسك آلورسه شريعت بغي سندن
 كيدر بوساطت آلدن كوز اياج بيش اولنر
 وقومر سه جان آلدن عدالت شمشين بريم
 بولوب نمرود شده دي دحي فرعون بدكاري
 مراتب قطع ايدو جانا كذايت اشبومرلدن
 شوروب رختي صبارفتن آلوب تحسليماني
 بقا بول كچ فنا دن كل لباس ايت جمله اشياء
 اوجانكم اشبومكندن خدا يا اللله درين

اوكريم بادا تشدير حقيقت علوبد رامت
 كه اول هرگز فنا بولمز بري سغلي اولور فنا
 كه بلر اياج يوزين هرگز كزر عالمه اول اعني
 برينك روح انسان ديوب هم ايلمش لغوا
 يتا زلي و هاراي دل قومشدر الله چو ولا
 قالور اول عالمي سغلي فوبار باشنده چوغوا
 كوزين آجدر ديوب هرگز نصر فاولنه اولنا
 اما هي آلوب معني نيكايك ايلسه الا
 ايكنيك اريد واجندن طوخته تايرو ملك سيما
 اويوب عقلك اكل جانا ايدن اول حكيمي بحر
 قالور معلوب اولور جانك نه اضي اخلق وزدا
 كسوب باشين انك جانا ايدرم عسكرين بغا
 سورون ملك وجودندن قومر موسى كجا صلا
 ايرش ملك بقا ايجره اولور سر جمله دن اعلا
 شكلايت خاتمي سري ولا حاكمين تاهرها
 كودون هر ذره دن جانا كه سنسين علمي كبرا
 اوزندن بي خبر در اول علمدن دم اور جيفا

ايدنك نفسيا اجر بكون مجنون وش نظم
 كه جاناني جان ايلر كه اول جان اولور ليد

ايكني يوسفك سرك اكر ايت كسه سسيران
 بر اقد اي جانه ايجره كه اوله يوسف زندان

ندر تاويل يعقوبك بلورسك سونكه كاي جانا
 اوجني كيم برادر لر ايدو اولدم حسد جانا

ایدیوب دوردیجی بهانه یدی قورد کردیوب آخیز ندرد کوز کیمه کونلکدن مرادم فهمید سیرککل بیشجی کوز که یعقوبیک فراق ناز و خستردک	آغز نر ایشدی قرداش کتوردی کوملکن برقان یوروز سالک اولمش سن یوزلک اولوشن آخو اغارمش دین لر جانا دوکلمکدن یاشی هران
زلیخا اولدی التیجی جوانی استرم سندن کوردوب نقشی کبی شایم اگر ایشد کسه سیرکن	
بردی دیر بتیم بن کلدیم کورسوب انسان کرانش و ملک جنک طالبری کیم واردر بوسری آنا الحقدن بردرس او قودم منکم کرتک هیوب وحدت سورتنه بنم زاهد فهم ایت یوری یور مزی آلدیم صغین عفاک قان آغله واری زاهد انسان اوله مزی سن	آخر مه قود زیا در مه چمان پنهان علیمه منم جانا عاقلاری سرک دات ایلر نیجه منصورک نظم جکرین زیا ن هر کیمکه یولوز داتم قول لیکن اولور سلطان دوشور او زکی شایم سندن سکا در مان بند ایچره دوشوب قالدک آخرده اولوب حیوان
توحید آنا الحق نقاشی آفل زاهد منصور اوله لی نقشی یوزدن او قور هران	
دلا دزی بتمکدن خبر الدنسه انسان سن کوزک ایچ کل اولدک فهم ایت لیکن عاقل مبالید کوروب سن دزیکانی خبر الدنسه گراندک حد رقیل دیوچیندن جعفره خاتمک الدن سوروز استب صبارفتن اگر جانانه ایزمرسک	یدی دریا یومار جورنک نه حاصل یوقشون کچر یوغریک ایتامی صغین کم صکره شیمانسن جکرسک کندی وزکدن که یلدک تجرکمانسن سکدر سلطنت شایم قبیپسن سلیمانسن فالوزمیز لیرک زاهد دخی آفسرد بی جانسن
کلایمک فهم ایدن آذر یوقن ایچره بوکون نقشی سحن وازلی بولن طوندک یوز وایرد مرقدن	
ندرد دزی بتیم ای دل که چقمان اول بود ریاند	مکان برصد قدر کیم دکلدر آق و قار دت

تکیم وار جمله مخلوقی سراسر جمع ایستدند او بر نور منور دزد که قونش خانه دل رموزی سر و حد شدن او کیم هم ایلمر اخر	بولماز بی بدلدز اول حقیقت مثل اشیاد نیاز کیل و نیاز ای دل آنک نور دلا راد نه بلسون کیم غرض جانا ندر ایشو معاد
بگویند بختون وین نقشی دلا بومکلب و دل نکر چکش دزد بلسان آنچه درسی لیلاد	
بول دلا کج نهانی سندان سرور لک بود برده کز نماد سیر ایدوب بو وحدت اون سکرینک عالمک سیرین تماشا ایلوب چرخه جام آستی دست قدر دلا بگویند	شرک اخفاد خلوص اول کل دلاور لک بود کشف و دلاز نیمه صفتکم پیرو بولک بود صوت حقن کذاز ایت کل دلاور لک بود نوش ایدوب ایل سنکم حشره دلاور لک بود
باب عشق مکیندن درین حق نقشی بی حروف نطق ایله ای چونکم رهبر لک بود	
خطابی علم آستما رموزی سیر انسا ندر استانی علم اسرار او کیم فهم ایلمر و مزین او کیم روی دلا ری تماشا ایتله هر روز چنکم اول کمان آبرو کیر میدان عشق اچره دلاز دما قتل ایلمر سراسر عالمک خلقین	کتاب نقطه اول حقیقت اهل عرفاندر کور پیور صورت انسان و معینه حیواندر چقار لر ارادن انلر بو معنی اوز که شیر اندر باشین طوب ایلر عاشق لک کیم زلفی چوک اندر باز لک بر نفس جرمی رضای حکم سلطاندر
بنائی دست قدر دندز با همز بلمش اول نقشی لباسین نازده لر انجق عقل لر نوند محیر اندر	
بگویند اول عید اکبر دز کلین قربانه عاشق قاز ایتد و شر اولدم کوروب اول شمع رویند شراب عشق دلا ری اچون میخانر دلدن	کیر لر جامه ملکون قیاز لر جاننه عاشق نیاز قندیل عشق اچره اولور بر وانه عاشق تمامت دلاز بول عقل کور مستانه عاشق

يَقَارُ لِرَبُّوتِهِ عَشَقِي بُولُرْ اِنْسَانِ كَامِلْدَن كُچَرَشَكْلِ هَيَايْمِدَن هِمَانِ پَرُوَارْ اُورُز بُونلَرْ	اُولُورْ لِرَجْوَهَرِ اَوَّلْ اِيَرْمَاوُلْ كَانَهْ عَاشِقَلَرْ تَنَزَّلْ اِيَلَسَرْ هِيچْ صُورِتِ اِنْسَانَهْ عَاشِقَلَرْ
بَاشِيْنِ طُوبِ اَيَلَهْ نَقْشِي كِرُوبْ مَيْدَنِ عَشَقِ اِيچَرِهْ صَلَاوَرْ جَمْعِ اُولَانِ كَلَسُونِ بُولُورْ مَيْدَانَهْ عَاشِقَلَرْ	
يَحْمَدُ اللهَ بُو جِسْمِيكْ طَلِسْمِيْنِ بُولُورْ دِيرُوبْ مَوْلَا جُوكُورْ دِيمِ اَنَدَن يَزْمَهْرُ طُورْ دَسْنِيْنَدَن رُلُوحِي بَاشِيْنِ قَالِدِ يَزْمَرْ اُولْ مَهْرُ بَقَرْدَانِمْ چُونْ اُولْ اَوْتَهْ يَدِ طَامُوسْ كَرَجَتْ يَزْمَرْ اُولْ طُوبِيَهْ بِنْدِ اُولُوشْ يَا بِلْمِشْ قَهْرِ اُولَانِ مَرْزِيْنِ بَرَهْوَا بِيَرْمِيْرْ وَلَمْ وَاَزْ كِيچَهْ كُونْدُورْ اَكْرَهْ يُوْقْ صَبَاحْ اَخْشَا دَكِلْدِ زَسِيْلِ اَدَمْدَن نِكِيْمْ وَاَرْدِ اَنَكْ خَلْقِي بُولْمَزْ لِدِرْ كِهْ اَيْ سَالِكْ كِهْ سَنَدِ عَمِيْرْ كِيْمْ يُوْقْدُ عَجَبْ كُورْ دِيمِ بِنِ اُولْ شَهْرِيَهْ حَقِيْقَتْ جَمْلَهْ فَرْشِيْنْدُ	كِرُوبْ هَقْنِ اَقْلِيْمِيْنِ كَرْمِ نِكْمْ وَاَزْ عَالِي اَخْشَا كُورْ بُولُورْ شَرْقْ وَغَرْبْ اَنَدَن سَرَسَرْ نُورْ اُولُوشْ هَرْجَا كُورْ بُولُورْ جَمْلَهْ اَرُوْا حِي كَرْنَهْ اَسْفَلْ كَرْمَلْ اَعْلَا دُورْ اُولْ لُوحِيكْ اُولُسْتَنْدَن كُورْ نَمَزْ اَيْلَرْ اِسْتِغْنَا قُوشْ اَتْمِشْدِ يَزْمَلْ اَنَكْ كَرْنَهْ يَزْ كُوكْ وَاَزْ خُودْ دُنْيَا طُورْ غَرْبْ سَنَدَن اَنَكْ شَمْسِي دُولْمَزْ اُولْ صَقِيْرْ اَصْلَا اُولُورْ كَنَدَن طَاْمَرْ اُولُوشْدُ اُولْ كَانْ قَلْمِ سُونُورْ مَهْنِ نَمَلْدُورْ بُولُورْ عَالِمْ جُونْ نَهْ اَدَمْ وَاَزْ نَهْ خُودْ حُوقْ اَقَا زَا يَزْمَقْلَرْ جَانَا دُورْ مَرَاوُسْتَنْدَن بَرْدِ دُنْيَا
كُورْ بُولُورْ لُوحْ دِلْدَن جُونْ بُولُورْ مَحْنُونْ وِشْ نَفْسَهْ جَمْلَهْ اَيَلَسَهْ زَاهِدْ بُولُورْ دَن جُوقِيْدِ زَلِيْلَهْ	كُورْ بُولُورْ لُوحْ دِلْدَن جُونْ بُولُورْ مَحْنُونْ وِشْ نَفْسَهْ جَمْلَهْ اَيَلَسَهْ زَاهِدْ بُولُورْ دَن جُوقِيْدِ زَلِيْلَهْ
لُوحْ دِلْدَن سَيِلْ نِجَالِي اَيْ كُوكْ كَلْ جَانَهْ بَاوْ يَلْمَكْ اِسْتَرَسَكْ يُونُورْدَن كُنْتْ كُنْتْ كُنْتْ سِيْرِيْنِ يَزْ اَوْنِجْ خَاكْ اَيَلْمِشْ كُورْ دَايِيْنِكْ مَرَاتِيْبِ وَاَزْ يُوْرِي طُوبِ اَيَلَهْ بَاشِيْلَرْ يَزْمَرْ اَوْنِجْ حُسْنَهْ مَيِشْدَهْ زَارِي عَالَمِ اِيچَرِهْ صَنْمَهْ هَرْ كِيْمْ جَالِيْدُ	كُرْ فُجُودِكْ اِيچَرِهْ شَاهِيْمْ اِيچْ كُورْ كِهْ جَانَانَهْ بَاوْ مَكْتَبِ حُسْنِيَكْ دَايْمِ اَوْقُونَانْ قُرْ اَنَبَاوْ كُوسْتَرِ زَا دَمْ يُونُورْدَن كُنْدِي اَوْنِجْ مَرْدَانَهْ بَاوْ كُرْ بُولُورْ بَا زَارِ عَشَقَهْ جَالِيْنَانْ جُوكَانَهْ بَاوْ اَرْ يَا نُورْ هَرْ يَزْمَرْ كُوكْلَهْ اِيچْ كُورْ كِهْ شِيْرَانَهْ بَاوْ
اَوْنِ مَسْكُونِيْنِ عَالَمِكْ قَلْمُوْدِيْلَرْ سَنَكْ سِيْرِيْنِ	اَوْنِ مَسْكُونِيْنِ عَالَمِكْ قَلْمُوْدِيْلَرْ سَنَكْ سِيْرِيْنِ

عارف اول عالمده نفسی کلبه و انشائه باق

عجب کوزدم بوعالم خلقین ای یار	کوزلری سرسری جانانکم و آس
همایملریکی دار فساد ده	هوانی نفسه اولیشلر گرفتار
خبردار اولیوب آخر اوز زندان	فالوبدز هر سیری طمکنده ناجار
کل ای زاهد تفکر ایست بونظمی	قبول ایست سوزلرم رد ایتمه زنهان
چوب آخر جهالت برده سیندن	سلامت بول اوز کیدن اول خبردار
هواي بنفیسله جولان ایدنلر	دور قات قات لباس زنگه نگران
بودر جانانا هوانک اقصا سی	یوریدر حکمی اول چار ناجار
بوسری یلدر کجادی زمانلست	قنی غیرت قنی ناموس قنی عار
سوزم حقدیر ایتمسک اذعان	صیقین رد ایلکوب کل ایتمه انکار
بودلر زاهد افهم ایتمبلر	جهالت بندنه اولیش کرفتار
نکیم کسب ایلدک سنده شوالک	ایدر کوکل کرک کل طون کرک طار
یتزدک ضایع ایتدک بوجه عمری	سکاسن اولدک پردم طلبکار
اولرکیم کجادی وان لوق حجابن	سبکاز اولدی انلر سبکبار
یلنلر کفر یلده ایمان زاهد	زبان عارقه ایلر لرا افسار
کجر سیک المبدین شکر خفادان	اوز کیدن غیری یوق بلدیکه دیار
بونفشک سوز لرین بیلک دیلرسک	بولوب یر اهل شونلک ایلک افکار

و کربن رد ایدن نفسیک کلامن

فالور ظلمت بوجا غنده کشفکار

ایاکل سیری موسی ایشتمندن بوکوز ای جان	قویوب طابوت و تنایچه فرار ایمک ان اولان
مفسر اکره طابوتی دیمشکر عالمی لاهوت	علیدر چون دکر جانانا کلام ایلک اذعان

یَاقُ صَوْبِ جُونِ اَنی هَلَاکَ اَیْمُکَ دَر جَنِمِکَ اُولُو عَلَیْکَ حَی نَفْسِکَ اُولُو جَیْلِکَ جُونِ شَامِ اِیْرُوبِ فِرْعَوْنَه جُونِ مُوسٰی نَدَرِ اَلُو صُودَنِ اَبی	کِه حَوَّ اُولُسُو وَ جُونِکَ اَشْتِخَا بَا بُودِ زَعَرَه اَن کِلُوکَ دَر جَو حَیَاتِ اَبی کِیَمِ اُولُو زِ اَیْمِکَ بَشِمَانِ هِدَايَتِ بُولَه دَر نَفْسِکَ کِه غَرَقِ اَیْمِکَ اَبی زِلْزَانِ
چَقَارَمَقِ اَنَدَه طَابُو بَی خَلَاصِ اُولُو دُرُودَنِ فَنَادِ نَصْرَه اَبی نَفْسِکَ بِقَادَه اُولَه اُولُ سُلْطَانِ	
اَچُونِ جَانِ کُوزَلَرِنِ جَانَا بُو مَرَاتِ مُدَارِنِ بَنِ بُو یَا نُوبِ زَنَکَه اَنکِ جُو کُورَدَمِ نَچَه عَاشِقَلَرِ یَدِ قَاتِ نُورِ اَعْظَمَلَرِ جَعَلِ اَیْلِیُو بَر نُورِ اَوُدَمِ زِ حَالَه یُو زِ طُودَمِ کِه عَقْلِ اَبَدِ بُو کَارِ	بَسُو نِ بَر نُورِ اُولُو بَ کُورَدَمِ بُو کُونِ زِ خَدِ اَدِنِ کُورِدَمِ رُوی اَخْمَدَنِ چَانِ چَقِیدَمِ اَرَاکِنِ بَنِ خَطَرِ اَبَا جِی اَیْمِکَ اَشْتِیدَمِ اُولُ هَمَادِنِ بَنِ بُورَمِ زِ اَهْلِ حَالِ اَکَلَرِ کِه اَوُجِ طُودَتِ اَنَادِنِ بَنِ
صُورِ مَرَسَکِ زَا هِدَا نَفْسِکَ بُو کَطْمِ کَسِیْلَه اُولَرِ نَکِمِ لَاسْتِیدَمِ اَیْمَدَنِ اَکُوبِ بَیجِدَمِ بُورَادِنِ بَنِ	
بُو کُونِ بَنِ یَنَه زِ شَخْصِکِ لَا مَرَدِ جِهَانِ کُورَدَمِ اُولُو لَرِ زِ بَرِدِ سَسِنِدَه دَلَا اَهْلِ مُقَرَّبِ هَبِ چَوَرِ مَشِیخِ یُو زِ بِنِ طَشَرَه اُولُو بَ جُونِ کَنَدِ اُولَرِ اَیْمِشِ رَدَه ظَلَمَتِ طُغُوبِ جُونِ شَمِشِ مَغْرِبِدِنِ کُجُونِ اَلْفَقْرِ فَرِیدِنِ شِکَارِ اُولُشِ اَدَامَتِ مَقَامِ لَا وَا لَای قُیُوبِ اَرِیدَنَه اُولُ مَهْرُ	بُورِ اَفْخِجَه سِنِ اَنکِ عَجَبِ صَاحِبِ قَرِ اَن کُورِدَمِ قَوْمَا زِ لَرَانَدَه اَبَرِ اَبی کِه سَیَرِنِ نَا تَوَانِ کُورَدَمِ یُو رُشِ لُطُوفَه قَهْرِنِ اَبی حَضِرِ زَمَانِ کُورَدَمِ جِهَانِ قَبْلِشِ نُورِ وَ بَی سَیَرِنِ نِهَانِ کُورَدَمِ اَبَرِ شَمِشِ قَابِ قَوْسِیْنَه مُجَدِّدِنِ نِشَانِ کُورَدَمِ اِیْرُوبِ دَر اَلْقَرَارِ اَیْمِکَ اَبی کُفَرِ اَیْمَانِ کُورَدَمِ
لِیَا سِرْ جَارِ عُنْصُورِ بُو یَسُوبِ جُمْلَه اَبی نَفْسِکِ بُو یَا نُوبِ زَنَکَه جَانِکِ لِیَا سِیْلَه دُورِ اَن کُورِدَمِ	
هَی نَه قَدَرِ نَدِ کِه یَا رُبِ بَرِ نَفْسَه سِیْکِ مَقَامِ اَبِکِ کَرَه اَنَا سِنَدَنِ بُو مَقَامِ عُلُوبِکِ	اَوُجِ دِلْدَنِ کُورَه سَالِکِ قِیْلَه ذَوْقِ صَبْحِ شَامِ طُوعَه اَخِرِ قَرِیْنَدَنِ بَی بَدَنِ اُولُ اَبی هَمَامِ

بۇيا نوب زىكته حَقِّك بىر نوب ولىجان كۆڭلۈڭ
دوشمىمە تاكىم حَقِيقَت روى رضى سايى
اچ كوزك فھم ايت نوب مژگىم دكل بوقىل قال

عقله بغمه قىل تفكر كل رموزى نقىش
كىم حَقِيقَت عقله صغىر با دىشاھىم بولكلام

اچلىق قىرتن قالديره دن باش جان
ھرنە صىقلە بوندە موصوف اولوز سىك اخر
نقىش حجابى دلدن پاك ايلدىن سە كرسك
فعلك ايا حضرتك اويدي ايسە فعلينە
نفسك ايله كچە لر ايله جھاد اكبر
ھرنە كلومر نوش ايدوب بارخدا دن بىلوب
ذكر خداي الدن قومە اولنچە سنكېم
صغىن حرامە صومە خىزىر اولوز درونك
اېكى يوزى اولنلر ميمون اولوز يوزلر
دنياي مارك اېتميان كلبە دوراي دە دم
يئوب يدير مىنلر ايلدىكى جىمع مان
خلقى صوفان دىلە بىلان چيان اولوز بىل
يئوب اچچوب يتانلر طومباي اولوز شوبىل
زىنت اچچون جامە كر كىسە كرىز كىش
قيايغا اولوز مىش بىقسە راز غىرىسە
مؤمن ايسك مؤمنە كىن طومكە كىمكى صغىن

كۆرە كە تحشر اولمش خىرت اېچىدە انسان
اوشكە بۇر بۇر سىن ايله سوز مكل اذعان
بولە كول خدائى بىلنە كۆن ومكان
اولە انيسك دلا اندە حبىب الرحمن
اولە اول كۆن دىنىكېر بىكر وعمرلە عثمان
وپرە شراب كۆر سكا ولا دىك بات
اولە سكا ھىنىشېن اندە اولكون عاشقان
حسد ائود كلدى شكك اولوز صوغىجان
بولمىز دھىت انلر اوده يئاز اوھرات
نخلى ايدى رىنجىدە اولە پلنك ارسلان
انلر اولوز قىچجە ياخود اولوز طوگزلان
ايوا اولوز كندوزىن بىوك كۆرن مسلمان
قارلر اولوزكى صغىن كۆن ايدىن فراوان
طاوئس اولوز شككېم ايدە طامود عجولان
فيللر اولوب لوطىلر اولە جھنم وطن
دوۋ اولوب بۇر سىن نارك اېچىدە سىران

اول صورتده گونلر زنبور اولور اكرئي
 حقي قراموش ايدوب اوينايون گونلر
 اولكم ايدر نطقالق كجي اولور بلمش اول
 غائب اولان شهوت برخر اولور يولازير
 ايلبون مساي ادم اينن بيسلر
 علم اوشوب عاكس كيشك اكر شوبله كيم
 خلقه نصيحت ايدوب كندى سوزك طومبان
 خرس اولوب كچه لر اولر اجوب طام دلر
 اولسه منافق كشي كللك اولور قيل حذر
 قوبه وتلقين الوب صكره فراغت ايدن
 اوليانك حالي چون معنى اوغور كينلر
 معرفتم وارديو لاف وكذاق ايسمه
 سارنى سارنده لر ايرلسه لر جالسه لر
 فائده سز انديشه پيره ايله بت اولور
 ايكي جهان فخرينك سومين افغالي
 علمي اكر زاهد ادينه ايجون اولور نسك
 غره اولوب مالنه منصب آلانلر بوكون
 منزل وزاق سن بيان ات ودر كرده يوت
 بوشوز لر دردمده صفيه سوز دكل
 چونكم پيره رستخير هرنگه وارز افلى
 كراولسه شيخ مراب بيقوش اولور شوبله بيل

خرصي اولان كشيتر خورده دور يا صرتلان
 شكل دور هريزه داتيم ايدر اول فغان
 بيشك اولور سه جيله يلكي اولور بېكان
 اولكم ايدر زنجاليق زها اولور اوشيطان
 قراطال وهم ما اولور اوله اوكنده عيان
 ميوه سز اعاج كي دورمه جهنمه يان
 برقلانلي قوز كجي ايجي جورلر بيلان
 صكصر اولور صورت اولسه اكر اوهمان
 كيمكه طويق انكار اولور كروه كفسان
 يوزي دتوب ادينه اند اوله بر نشان
 انلر اولور كي دليل دكل اول نكندان
 قرغه اولور شوبله بيل يا خود اتر صقصفا
 قناد قاقوب اور اول خروس اولوب آي چوان
 جقل اولور مش صيقين اولو ايجون آغليان
 انك ايله حشر اولور قسطة مهال اولوان
 يرالف اوكرندك مقصودك اوتلق صمان
 دولته باتدم صانور رتوجيه ادوصان
 قدن لام ايلش جرميله بارى كران
 موت ايريشوب كوره سن هرته كيم ليم بيان
 خراولوب پينه لر قوم يهود بيلسان
 اكا اويالك صوفيلر قوزغون اولور اولهمان

کرت کا بوسوز لر هزرت اشرايتيه	طاش ديمرده اوزك ايلراوده دورسه بان
کرت بوسوز لر دلا استرسيك کتمة سين	توحيد ايلکين روز مشب دول ياشني قان قان
فهم ايد سوز لر خوشتر ايجره در بولار	صنعه صقین ظاهري ديني ائمه ويران
کرچه ديمش نچه اشبو جهان ايجره در	چک الي بوزادن ائمه ان سن ايمان
نقشب نظام اوغليک تعبيرني ح ايدوب	
اب حیات ایلک تشریب ایدوب کامران	
ای کریم هذرت ائی پادشاه کن فکات	راو عشقک ايجره قالد ايجره يوزنيك عاشقان
ایزدی لطیفک بکا چونکیم ظاهر اولدی کیزلیکان	حمد لله شکر میت سکا ای شاه جهان
جان دل بولدی هدیلت قالدی شرت وکان	
کندی عقلت خلعت ايجره طوعه اول شمس اله	روشن اولدی بر توندن بر برین هرجا بکاه
قند بقدیم ايسه کوردیم سله دز اول پادشاه	حمد لله شکر میت سکا ای شاه جهان
جان دل بولدی هدیلت قالدی شرت وکان	
ایزدی دسیم سکا چون ائی پادشاه بحر و بر	اولیوب آخر بولیده جرم وعصیانم سیر
ایلدیم لطیفکله آخر ایکی عالمداز کداز	حمد لله شکر میت سکا ای شاه جهان
جان دل بولدی هدیلت قالدی شرت وکان	
و بر قییم می بولت بن جان باش ائی شمس خوان	ایم بون جانسیر ایدری ائی بری بر دمر قان
ایزدی لطیفک بکا چونکیم ائی کریم کردکان	حمد لله شکر میت سکا ای شاه جهان
جان دل بولدی هدیلت قالدی شرت وکان	
چونکه اولدز بونشانی نقشب کل یای باص	ایم بواوقی ائی بلرز عالم ايجره دگمه ناس
اولدز کیم بو هنر لر غیریه اولز قیاس	حمد لله شکر میت سکا ای شاه جهان
جان دل بولدی هدیلت قالدی شرت وکان	

قُولُوا قُرْبَانِيْمَ جَانَا بُو كُون نَفْسِيْن بِيْلِك يَارِيْش بِيْدَر لَر آي اِيْمِه بُو كُون كَرْدَال اَكْبَر جُون كُجُوْب سَن نَفِيْ اِيْشَانِي هَنَابُوْل نَا كِه جُمْلَه دَن نَدَايِي لَوْ قِيْ يَار مَن بُو سِرَه وَاقِفْ اُولَرْ سَك اِرَم دِيَرْ سَك بُو اَسْرَارَه نَظَرْ قِيْل غِيْرَت اِيْلَه	وَكْرِيْ اَيْنِيَا حَقِي سَلَامِيْكَ اَلَمْ اَنْخِيَارِيْش اِيْ جَنَدَا يَلِيْوِيْ اَخِر اِرِيْشَه جَشِيْم سَتَارِيْش اُولُوْب يَزِيْجِيْم حَقَانِي جِهَانِي طُوْ اَنوَارِيْش كِيْدَر بُو لَحْسِيْن تَقْوِيْم سَنِي صِيْد اِيْلَر اِنكَارِيْش نَدَا دَر بُو قَوْلَه اِيْم بُوْرَه نَكَالِيْ اَكْلَه كُغْتَارِيْش
	وَكْرِيْ اُولِيْهَه فَهْمِيْ كَرِيْم قِيْل اَمْدِيْ اِيْ زَاهِيْد اَلْجَنَك نَفْسِيْدَن لُطْفَانِيْ دَكَلِيْ بُو سَنِيْ كَارِيْش
بَن كَان صَفَا جَشِيْم كِيْم اَنَك دُوقِيْ جَانِيْدَه اَجُوْب حَق اَلْيَقِيْنِيْ كُوْر اَزَلْدَن مَذْهَبِيَا رَه شُوْد كَلُوْ جَسْتُ جُوَانِيْدَم طَلِيْسِيْ خَلِك بَن نَا كِيْم وُجُوْد دَر غِيْرِيْ جُو اُولَد كَال عِيْنَه وَصَل اُولَد كُجُوْب فِيْ اَلْجُمْلَه اَسْمَادَن اِرْلَدَن دِل مَسْتَمَا يَه اِرِيْشِيْ دِيْ تِيْر مَقْصُوْدَم حَقِيْقَت مَنَزِل يَارَه	ظُهُور اِيْمِيْشِيْدَم اِيْ مَرْوُكَا كَان اُول اِيْمَانِيْدَه بُوْبَنْدِيْ كُفْرَه اِيْمَانِيْم اِمَام اُولَدِيْ دَر مَانِيْدَه بَدَن سِيْرِيْ بِيْ بُوْلْدَم مَسْرُور اِيْمِرَه قَانِيْمَه اَز قَالَدِيْ دَر سِيْمَدَن كُوْر دَر مَرْ كِسَه يَانِيْدَه تَكَلَم اَيَلِيْن اُولَد زُكُوْرِيْش بُوْلِيْسَانِيْمَه اَلْجَنَك دَر اَوْسُوْدَادَن اَوْقَم يُوْقَدُر كَانِيْدَه
	بُوْنِيْكَ اَنْشَالِيْكَ اَسْتَرْسَن اَكْر نَفْسِيْدَن اِيْ زَاهِيْد بِيْرَسَكَا بُو حَجَّتَلَر اَوْ قُوْر سَك كَر نِيْشَانِيْدَه
يِنَه اِيْشِيْ حَرَكَت جُونَكِه مُحِبَّت نَكِه وَار بُوْجَه لَر مَرْتَم اَخِرِيْكَ اَعْرَض اُولَدِيْ بَقَا كِه بُوْدَر مَنَزِل اِحْسَان قَبُوْدَر جُمْلَه يَه بُو كُوْرِيْ بُوْب سِر حَيْر عِرْقَان اِرِيْشُوْب اَلْدِيْ يُوْلُوْم اِسْتِيْدُوْب بَنِيْ اَيْنِيْ قَوْلَا اُوْرِيْشُوْب اَنكَا كُجُوْب كُوْرِيْ سَه مَوْلَا بَنِيْ بُوْنَدَن دَخِيْ جُوْل	اُولُوْب اُول عِيْن اِيْمَانِيْم بَنِيْ شَاد اِيْلَدِيْ يَار وَطِن اَصْلَه اِرِيْشِيْمَك اِيْچُون اِيْ شَاو كِيَا ز اَجَان اَكْبَر بُوْر مَوْزِيْ جَالِيْشُوْب لَيْل وَنَهَار دِيْدِيْ بُوْ مَحْفَل جَانْدَرِيْزِيْ كُل اِيْمَه فَرَار كُزَار اِيْشِيْدَم اُول اَرَادَن كِه اِيْدَم يَارِيْ شِكَا ز دِيْدِيْ يَابِيْكَ بُوْد كَلِيْز اُول سَن خَرِيْد اَر

بگروڻ آخر ياريمه جون قدم اوزدم قدمه ايريشوب منزله اخر اڪا اي طالب جان	ڪي عيان اوله درجيم ڪيمه اوسئمه ڪي ياز ديدم اي قادر مولا بوميد زاول اولو ڪاز
	ديدي حمد ايت يور نقشه بود زاول سري خفي ڪه اير نلر بوا رايه ايد زان ڪله قراز
دوشدي جون آشي عشقه پنه دل ڪري ڏيندنه صار لئه زلف دلداره قوم مقصودن الدن اول ايرشد عبيد ڪير جون وصال يار ايجون زاهد کور نلر روي دلداري دلا ميندن عشق مجره کور ل شير ميزانك محبت زنجيرين ستر ڪيم	يانوب شام و سحر آخر قيو اول باش ايله جانه و پير منصور وش ايت بوگون اول جان جانه گجونا اول جان ياشيندن نچون قربان اولمايه باشين طوب ايلوب جانا بونا نلر قربان فانه خدا بونينده بند ايتش اول ڪيم بكون اولدا
	طوت ڪور دامن صيقين عاز ايمه آئي نقشي نهایت ديه لر سکا آخر بوا اولدي بوننه
حمد لله شڪرميت ياره ايردم بن هله چاڻ ايدوب تنال حجابك يلد و آخر نفسي اوقوب ياز معله ما هر اولد مسه زاهدا صور تا بقسك حقيقت ڪوچيم ڪتر قولم	ايجي ڪله قالدرد دلداره ايردم بن هله ڪندي جھلم اي هري اسراره ايردم بن هله مزيد ڪا مينده ڪي اقداره ايردم بن هله مظهر سلطان اولان خنڪا ايردم بن هله
	بلبلم روزي از لادن باغ يازده نقشيا کوليه فرناذ ايجون ڪلزاره ايردم بن هله
کور نلر ذاتي خيرات ايجنده فنا بولوزد ينلر رسم آدم اوکت فهم ايت بوغض خاترينم نهان اولر کوزندن سيرا شيا	اوزن فرق ايلمشلر ذاتي ايجنده نه بيلسون وازلغي لذات ايجنده بيان جعفر دوزن آلات ايجنده کون ڪندين بوگون ذرات ايجنده

آنک کیم صنمیه چرخ خفا سی آن جذب ایدر کرد اب اکبر یوری جفمه بو عشقک جقمعی	دو نر کز اتله هیهات ایچنده قالور جانا دوز اول مات ایچنده نهان ایت آتشی بولاد ایچنده
کچوب لادن ابروب الایه نقشی چقار اول ارادن اوقات ایچنده	
ای بو کون میدان عشقه ایلر عوا ای یاز کیم آنک ایشانی جاندر عالی معنیه چون عاشق شنید اولانلر مذهب عرفان ایله ناکه یتیش بیک حجابی رفع ایدوب اولیاشا سوز بود کیم ایندی ای آج کونلر ای مرغی	کبری سوز آسب و نازک کوره آله نیکم و امر و نریمک استر امدی ای یتیموب آندن فراد تن ایلر جملة ناسی ایلکوب و ابرین ناز ابره بو قولق کماله ایشدیروب کیدین شکار کچ بو غفلت هرده سیندن اولیبوسن خوراز
اولییدی نظم باکم ای بری مقبول حق سونلیدی روی نقشیدن سکا پروردگار	
ای حقه طالب کج توحید کل توحید حقد و ایشو صد اکم اولی حقه صد بوند در افر از اهلیم دکلر نار اهل کچ بوسودادن زاهد کفره کیمز مجاهد بونده در کمال انسان لیک بکر خیروان حقد بونده سیرانک ویر بوکباش و جانک چکاتمه کل بو طاسی هر کوزمه عام و خاص	حقی باطلدن سچ توحید کل توحید بونده در امر خدا توحید کل توحید ای غافل انکار اهل توحید کل توحید استر اسیل عید ایچره عید توحید کل توحید کورندی بو کیزل کان توحید کل توحید اولسون کفرک ایمانک توحید کل توحید یوکیشون قلبیک باسی توحید کل توحید
سوز قبولدن شیطان فتم ایدوب بودوزانی ای نقشیدن جانی توحید کل توحید	

دِیَی اَلله ایلَه جانا بوزمزی فَنَم ایدرسک کر
دِی اُولمقلوق سعادندز کیم عقل اولدز
اوکسکم ایجه ای آخر حقیقت اشبوشریتدن
ایچنلر راو عشق ایجه بوشریتدن بوکون جانا
آنک کیم اولدی قلبی جنابتدن بویوزدن بآک
بوتن بومقله ای زاهد الیمار منزل مقصود
بولوب بوجسم حقایق ابد ایلَه کل حقدن
فنادن آل حکوب آخر ملکیده اول سلطان
کدالرشبوشمزلدن جوزوب زنا رکی آخر
حکوب آخر بومزلدن قبوندن طشکر کل آخر
وکرین بیک پیل اوفورسک بوکونیاق وفارده
کیدز بوسلطنت اَلدن قالوزسک علی اسفل
بودرین بیلیم زاهد بوعلی بلمیز جاهل

دوشوز عقلک محمد له وکرین کیتدی اَلد ستر
اودز کیم بلدی هر شی اولوب اول جمله ممتز
قالوز ظلمت بوجاغنده طهارتسز اولوزنر
ایدز غسل روحانی نمانت ای شه کیشوز
نه اصی کر اوله آنک دلیده حجتی ارسر
که اول بوجسم فایندز درونک ایلکل انور
الین چک شرک اخفادن که آندی آبی بیخبر
اوزک قوللقدن زادایت جهان ایجه اولوب سوز
خلاص اول ظلمت مندن دیرسک ایجه سن کوثر
جنابتدن اربن بآک اول بوجسمک کوهرین کوشتر
علمدن نسنه بلمز سن قالوز بوشید اولدنر
عروج ایتمز اولوز قلبک اولوزن جمله دن ابر
نه بیلین اول بواسرائی که اولدز اسب حراستر

عجب نظم ایشک ای نقشی بودرس هر معمای
نظیرک یوق جهان ایجه خد احق که ارسنر

اله مندن بوجوابی آکا ای روح روان
برایشی انیمش اولسه بوجهان ایجه خد
قودمی بیری حق کیم ائی یاد ایلمدی
یادیمز میدی محمد که ایدیک ائی رد
قوالیم جمله ائی کوره لیم بونجه امام
قودمی بوسوزی آنر دلا فهم ایتدینر

لینک جانا سوزیم اکلکه کیم بودر زین بان
جمع اولوب بریره کلسه ایدم می خلاق جهان
که دلا صکره کلنلر ایدم کر ائی بیات
بوتن سیر قاله کتورمک اکلادور زمان
دیدمی بوسوزی آنر که بولر اید عیان
کر حلال اوله حرام اول کراوله کفر ایمان

ایمدی اولیایه حقیقت برایشه این حوز بوسوزی منزل لاندن صوره کور استرسک یوری وار قلبه نظر قیل ری کل اوله دین فی المثل ایتسه حق برایشی کربونده حرام له فودی حضرت مولا که دلا ایت ایله برایشی ایتیه الله ورسولی دخی جون قوی قرانی اولوز بن بوسوزی فهمیده نیک	اوسوز اولماز یوارده یوری دیرمه لسان یوخسه بود قدر دور یوز نه پیلور یوله قلان صورت طبعه حدز قیل قوانی بونده همان کرمی اوله ایدرمی کمر اوله حضرت زمان این بلد زمدی ناسه یوری وار ایتیمکان یلان اولمز می اولوب اول بار کیر ان که بودوز را حقیقت قلانی جمله یلان
بس دور بو نظم پاکک سارکانه نقشی یوخسه عالمک نه پیلور یوله کور یلان	
هر مکان شرف انسان ایله در ایدن آنکه اکا امدی وصول که بو خفیه ایکی ال وار اولیلک ایدن آنلرله اینی حق نکه وار بودی بلمیر آدم کوزه لیم کوزک آج اینجه خیال ایله در بوکل وخی ووز غفلتی قو	نیکم تده ضیا جان ایله در اوزی خفی سوزی قران ایله در ری غیره بری برکان ایله در نیکم بواپی دوران ایله در نه پیلور سه کینه نقصان ایله در که بو نظم قبی عرفان ایله در نیکه ایندک دیمه اذعان ایله در
چوقیدر بو فیه هنر نقشی بر کیم کیجه کوندوز اشی سبحان ایله در	
کور ندر او جماع و حور محمدی غلمان یار هم براق و قصر معنی کوزی طوبی ایله هم ندر کوز چار ابرق کیم بری شود انک	کیم سیکله پله در اول غیره ایتیم قران ادر بس قرصون جنت دخی غری هنر وار بری خمری بری شود در بری بالید بوقله وار

گراول شهرنده یا کور هریری بونلر ندر	ایتمیه ناکیم ابدده جمله سی سندن فران
درکله امدی بو کلام کراور کسلا سحوت	ایم ان تاویلده چکدی ریزله پروردگار
اولمیه علم لمی معنی شونله بیلیم زاهد	ویره مز قرانه معنا ظاهر اولر ایشبوکار
استماع ایت امدی بی ایدین زیر عیان	قالستون بوشیدن معنی علم اولسون آشکار
بو کوکل او حاق دوز بیل عشق اولمشدن	قهر خلقه تشبیه ایتدم ایلکون نظم تیار
عقلی طوبییه طوتدیر کورده ایتدم کرم	ادریسه احسان دینلیدی کله سرای شهریار
قوت روح اولدی ولدان هم فوشتلر نفس	ایم ویریز جانه حیاتی اچیلور شهر دیار
همدخی رضوان رضا دیر سیردور صونله مراد	نخره دیر لر معرفت چون اید کور آن شکار
سودایسه علم لندیز اخی حلیم اولدی غسل	ایم آقار جسته بونلر دوزیمون کیل و نهان

بیر دوز بونظم پاکک عارفانه نقشیسا
غیره فاش اتمیه کرم قبل ایلک کل بونده قاز

ندر سود زبانی بلمز کشتی اول جان بولمرسه	قالور عقل اولر اول آدم اولو جانان بولمر
او کسکیم اوله در داسی خلاص اولر اودر دند	دو کر کون باشلرین نیر اکر لقمان بولمرسه
نه حاصل اوقق یازمق مفسیر کر محمد نلر	اگر قلب سلیم اچره اولان قرانی بولمرسه
اول اولر شخه کبری حقیقت بوجان اچره	بولوب بزم نشید کامل اکر خمایی بولمرسه
اولور آخر بهایمیدن ایشمز قدر انسانه	یا نور ظلمت بوجا غنده قالور اولکان بولمر
صوبار قلبک اسبابک کورینور اوزک عالمده	کیدر بواجسن تقویم صور در مانی بولمرسه
چکر قولقدن اولکس آل اناز لر چرخ دوان	بولر لر زینتک آنک دل ویرانی بولمرسه
الور لر دوزیمکاسین کیدر بوسلطان الدن	قالور کیم دایا کبرده توستر سلطان بولمرسه

محصل سوز بود ز نقشی قلان شرلی حقی اچره
خلاص اولر جهنم دن بتون ایمانی بولمرسه

نیکم اول شخص منکم علم و عرفان اولیه ال حکوب اق وقرادن لوح دلدن درس کوب کرمیه باغ و بهشتی نفسی راکم ایموب حکمدین دستین جهانندک نفسه اول قول ایکن یلدوکن بلوب اولکس اگیوب مقداریجی بوسیدر علم معانی کیم عیلدن دم اوروب مسئله مؤمن دیمکر اول سببدن زاهد مؤمن اولد ز عالم ایچره مسیلمدن فرق اولوب طکدر منکر کز ایمان ایمیه کمر نظمیته مظہر حق اولسه ز کس ای انکار ایلین دزیکتا اولینکر زبیر دستمده منیم کج بقنلر نظم اوزره شونله یلکم زاهد بت اکا آجیم نغابی کیم بودر کاری ازلت	عقل اول اولیوب اول بر اولوکان اولیه بقیوب اعراب و حرفه اهل قرآن اولیه اوله اول اهل جهنم وار یخی فان اولیه جسم مرکب عقل راکب کندی سلطان اولیه اهل عرفانک یولنده قول قربان اولیه فاله آخر جهل ایچده انک اذعان اولیه نفسین اولک ایموب کفری ایمان اولیه قولی انکار ایدوب نکرا مسلمان اولیه رفع اولوب بغض و عداوت حقن ایلک اولیه بولوب فیدوس اعلا وصل جانان اولیه ایلوب قطع منارل بحر عثمان اولیه اوله بر درده کرفزار اکا درمان اولیه حسرتمدن جان ویروب اول کوزری فان اولیه

نقیب انظرن سنک فہم ولیہ عالمہ کز
 امدن ای شونیکہ یلکم سکا قربان اولیه

یحبہ اللہ ینہ جانان بکون سن بر نشان ایدک اول عاشق کز کلشد حقیقت یزدن اوکدن جو بتر بوخند منک حقہ بود اربی فنا ایچره جهان دور دقہ دور شاہم کس بوقلیر ایلک نظرقل قدس حقہ کز غیرک اولیوب آخر سحر خیر اولدی شوقیکہ بوجسم ناتوان کوز کیم	یا بوب ملک عزیز انی عجب خوش آدوشان ایدک اولارک شان ایدوب روحن ری شاہ جهان ایدک سخاوت ایلوب آخر بقادہ بئر مکان ایدک کوزرک خاک ذلتدن انی سن شاہمان ایدک ظهور ایدم زمانکده یولیدہ جان نثار ایدک ویروب لطفک اکا قوت دوجسم دبدان ایدک

سکا

سکا نمر می بود و لست که غیره ایمینوب آبی حالش کوس رحلت چون حضور حقه وارد قد مقدرمش از لدن بویوز کدن اولسی معور سراپا اول یقلش حقیقت ای شهم عالم برینه اون دیش حق بلورسک انی گرم کاپ	بلوبت آخر محاک سن سخای عارفان اندک بوخندمت شمن ای مهر واکاشن ارمان اندک اودر کیم بوبد ایچره مقدر دن اولان اندک ینه معور ایمینوب آبی حقه دوستای عبادک و بر لب زما انسترا نی صغره زیان اندک
بلوبت بونقشینک قدرک بویانوب رکنه آخر ایرشدک وصله ایمان اوزده ایمان اندک	
کندی نفسین یمین اول یاری بلیمز قنده در رهنمای عالمک شهرین تماشا اتمین قویانلر هر سحر چون باغ حسیک کلرین رفع ایدوب کندن ارادن اولیا جان ایچره جان	آلیان دلدن خبر داری بلیمز قنده در بکوز اول اعمی یه کیم بولری بلیمز قنده در صورتا بلبل کچر کلزار ی بلیمز قنده در دعویسی باطلدیر انک واری بلیمز قنده در
لوج دلدن سیمین ظلمت سخاین نقشیا شمس کوز مر کوز لری انواری بلیمز قنده در	
ینه بن جانان لیدن ایلد فر بر سر عیان پرتوی نور خدا در کیم اید و بدز نفع اب اول سبیکه کینج اسرار ایلدش در حق سنی اولدی نور ندن منور ای و کون انیم تمام	کوش ایدوب کل دکله آبی کورند جسمکده جان اوز وجود کدر سنک کیم ننده سن اولدک ایمان سننیز اسرار حقایق سننیز ایل شاه جهان صالیدی پرتو روی ارضه روشن اولد مهر جان
اولکده بولدی شش جهان نقشیا بر در موه عاقبت کوزیم انکله دولدی بر کولده آسمان	
کل ای ناصحه نه سیردیر بوفات ایندیکه انسان اوله بر رای ظاهرده بودم غائب ایدو مری	کوزینوز رو یاده اول کرک قولد کرک سلطان کوز لری برین بونلر حقیقت کوشن ابدان

بیان اینست که بواسطه لباس بزرگوار لطیف است حقیقتش بشو موتی بکم کورندی معنی اود در بر سگ آنی جانان و یا بودن اولان کمدن دکلم بر سگ اول موتی و یا کمدن اولوزدن بویزه قنیر صورت کور نمید و یا موتی بوموتی کم حقیقت کورندی کچه در کثرت	ایش سون آنی عاشقانه در علم و قدر لیسنا دکلمی غایت اولمش که دفن اندی آنی اخوان که ایدک آنی قول اوزره حقیقت خاکه یکسان کورندی و بلسر جقدی سنی هم ایلدی اوعان که سیرایت بدنه آخر که اولدوخی دکلمه کان کلمنی آه رخمندن و یا بالقوی ای جان
بورانک در سن ای نقشی کورنار حضرت حقد کثرت قاله رمیکه بودز بول بودز ارکان	
ای کوکل نردم تقرب ائمه دک دلداره سن طغرل دلدن المدن در سن عرفدن آل سبق سرنکون اولسک عجبی قریب دلدن بوکون اود صومطراق یلدن اولمدن جسمک بسا میسنه صدبار اوزره تیغ حسرت سن بوکون	افضای بنفسه اوبدک اولدو کا اوان سن ضایع ایندک بونجه عمری ایزمدک اسرار سن کم عیان اشدک بو سرتی پسلمدک اغیار سن کمدی یوخسه ای دل صدقله اقرار سن نیلمکم اوزر ما مش سین یاره نه زیاره سن
کورمک استرسک حقیقت روی حق نقشی لوح دلدن سبیل حجابی وار یوری بچار سن	
اولکه رب الشرفیک سیرین اکمر ای هما سوره والشمس در سین فتم ایدک عاشقانه کی حذر قیل والقمرد در برین انک ائمه فاش بوقله سیرین بوارانک علم حکمت بونده در مغرب و مشرق یزدین سن دوز اولدی بو ظاهرین بلدک که یزدین مغرب و مشرق ندر	حق رب الغریبن دخیل ایشیدر عطا کشف اولوز سرتی ضعیفک یلنوز بوماورا والنهار لیلک ضم ایت طوط سوزم ائمه خطا کمر قسم ایشین بولار له خالق ارض و سما ایم عیان ایشین ایکی سین ایکی سین ایشین خفا لیک یلسک باطنیده علمین انک ای هما

کم طوغده

یوڤله امدی بونلرک سن مشرق و مغربین	برجی نور ییگانه بری نور یی مصطفی
دورت اولوب تا کی بومعنا بونلرک دوه دوا	

چوق معانی نظم ایلمک سن تقشیا الایکه بو
بلکه نظم کلمشیدر اوله لی قه لوا بلی

بوجودک انجره زاهد جنت رضوان ندر	یا انکه زین اولان حوری و علمان ندر
چار عنصرت زکیندن خلق اولان کرمر آکا	کیم قنادر بوتقا اول اکلک کوز انسان ندر
بدی قات بردن قوشاقش ای بری کوزدم انی	بغلیو بولدرین انک بکلین نعبان ندر
چونکه زاهد بلمک سن جنتک اسرار بری	یا حجم وقت ایجره آتش سوزان ندر
آیت انجره ایشیککن اول هما جبل الوریذ	بویقینلق انجره زاهد دعوت رحمان ندر
فهم ایدو اخر نور مزی اولمه کل لا یبصر و	کچ عواملق زمره سیندن بونده کوز اذعان ندر
ختم ایدوب اخر حقیقت دوش کابک سوزکین	بو یوب انی عقل کولده محو ایدک عرفان ندر
جوز در ایما ندن طهارت اکلک نظم ای بری	کیم کول اولقدن نشا جوز ندر جوز ندر
کره دایت کر صدالت چونکه حقیق ایشلین	یا سنیک ایلسه داکم اندیکک بهشتان ندر
غری کیم مر جوق آرایه سونیه امدی زهدا	یا بوداخم خلق اضلال ایلین شیطان ندر
جان باشی مراو عشقه ترک ایدن عاشقه	اول کریم لا برالک اندیککی احسان ندر
ذات پاکین برده سیندن قهریه آلت اولوب	جمله یده قان اخلدن اول فتنه دوران ندر
کاف و نوف اولندن اول عالمی معیند مجون	حقه عاشق بری معشوق بو اکی مردان ندر
اود و صوفهراق و یلدن اولیوب چون کلمه	بی بدن معنی یوزندن خلق اولان آبدان ندر
تمخی نر کون جمله ناسک حضرت حقن دلای	کی عایدکی زاهد کیمه عصیان ندر
جسم جان اولمزدن اول حقیقه ای شهر یاز	ایلتوب دوزی آستندن ایدوکن پیمان ندر
کل مولادیشکن عالمی وحدتک اول	یا بوملکی قانی انجره کمری آدیان ندر

حَضَرَتْ نَوْجَ نَبِيكَ كَشِيَتْ أَمَانَهُ
 وَتَكْبَرُ كُنْ جُمْلَةً جَانِكَ عَالِي أَرْوَاحَهُ جُونُ
 كُلُّ أَوْبَانٍ صَفَلَتْ مَيْدَنَ كُوسٍ رَحَلَتْ جَالِدِينَ
 أَوَّلَ آخِرٍ جُونِكَ أَوْلَدُ زَطَاهِمُ بَاغِي جُونُ أَوْلُ
 جُونِكَ جَانَا بُونِيَهْ دِرْ بُونَا نَدِرْ بُوَادِي
 بِرْ بِلُورْ مَحَارُ لَنْدَنُ أَوْلُ يَقْلَمِشْ كُنْ بُو كُونُ
 أَمْرُ وَهْمِيكَ خُذْ شَدْدَهْ كَامِلْ أَوْلَسْ بِرْ كَشِي
 جَمْعُ أَوْلُوبْ مِيدَانِ عَشَقْدَهْ عَاشِقِي بِجَارَهْ نَدِ
 بِرْدِي بُو دُرْ سُوْلَمِ بَاشِي أَوْزَهْ زَاهِدَا
 أَنِيَهْ كُلْ تَا وَيْلِيْنِ أَنْكَ كَرْ أَوْزَكْسَهْ رَاسِيخُونُ
 كَرْ قَدَمْ بَصْدُ كَسَهْ زَاهِدْ بُو طَرِيقْ عَلِيَهْ
 بُو كُوكُلْ يَغْفُوبِيكَ مِضْرِيَهْ اِبْرَدَكْسَهْ أَكْرَ
 أَلَسَهْ بِرْ كَشِي جُمْلَهْ كَرْ كَشِي سَهْ أَنْكَ جَوَهْرِي
 مِيلَكِ دِلْدَنِ عَرَمِ ايدُوبْ جُونِ جَوَهْرِي مَعْدَنِيَهْ
 بِرْ كُوزَلْ سُوْدِي مِجْهَانْدَهْ كَرْ جِهْ كُوشْتَرْ مَرْبُورِي
 بُو تَرْ عَشَقْدَهْ يَانُوبْ كِيَا أَنْكَ هَرْ صَبْحُ وَشَامِ
 بُو رِي نُوْبْ شَرَكِ لِبَاسِيْنِ كَنْدِيْنِ اَتَمِشْ كُنْ يَمَانِ
 نَفْسِ زَلِيخَا أَوْلَدِي جُونِ مِضْرِدِلْدَهْ أَيِ بِرِي
 دُمْبَدَمْ مُرَاتِ دِلْدَهْ شِيَوَهْ وَنَا زَايِلِيُوبْ
 اِبْرَدِي كِنْدَهْ صُنْعِ صَادِقِ دِيدَهْ سَبَا لَرَهْ
 أَدَمِيَكُنْ بُو شَهِيدِ لَرَجَّتْ اِبْجَرَهْ كِيَمِ أَوْلُورْ

كِيَمِيْنِ فِي الْجُمْلَهْ نَاسِي غَرَايْدَنَ طُوفَانِ نَدِرْ
 بِرْ بِرِيَهْ بَكْرَهْ مَرْ بُو كَشْتَرِي أَلْوَانِ نَدِرْ
 آجِ كُوزَلْ دَبَرَتْ دَهَانِكَ كُوزَلُوكَا دَرْمَانِ نَدِرْ
 يَا كَا بَلَرِ اِبْجَرَهْ زَاهِدْ مَنَ عَلِيهَا فَانِ نَدِرْ
 كِيَا غَلَرِ كِيَا خَنْدَانِ كِيَمِي نَالَا نَدِرْ
 أَوْلِيُوبْ هَرْ كُورْ فَا مَعْمُورْ أَوْلَانِ وِيرانِ نَدِرْ
 يِنَهْ اِبْرَمَرْ حَقَقَهْ أَوْلَكْسِ بَسْ كَا نَقْصَانِ نَدِرْ
 أَوْلِ آخِرِ بَاشِلَرِيْنِ طُوبِ اَيْلِيْنِ جَوُكَانِ نَدِرْ
 يَدِي قَاتِ اَرْضِ كَرِ اَبِي دُوعَرَانِ جِيَوَانِ نَدِرْ
 سُوْرِي رَحْمَانِ اِبْجَنْدَهْ لُوْ لُوْ مَرْجَانِ نَدِرْ
 وِيزْ جَوَابِيكَ اَمِيَكِ أَنْكَ يُولْ نَدِرْ اَرْكَانِ نَدِرْ
 بُو وُجُودِكَ شَهْرِي اِبْجَرَهْ يُوْسُفْ كَنْغَانِ نَدِرْ
 دَاخِلْ أَوْلَسْ دِيَهْ اَكَا حِي ايدُرْ اُولُوجَانِ نَدِرْ
 اَشْدُرْ أَنْكَ كَارِيَا نِ مَتَقِيلْ أَوْلَكَا نَدِرْ
 اِيَكِ كِيَمَرْ أَوْلِ يَانْمِدَنَ شُوْبِيَكِيَمِ بِرَانِ نَدِرْ
 وَادِي اَيْمَنْدَهْ كُوزْ مَجْنُونْ وَسَرْ كُرْدَانِ نَدِرْ
 جَالَكِ ايدُوبْ عَاشِقِلَرِ اَبِي كُورِيْنِ غُرْبَانِ نَدِرْ
 يَا كُوزَلْ لِكَ عَالَمِيَنَدَهْ يُوْسُفْدَهْ زَنْدَانِ نَدِرْ
 عَاشِقِي بِجَارَهْ بِيهُوزْ ايدَنَ قَتَانِ نَدِرْ
 جُمْلَهْ أَشْيَا أَنْكَ بُو زَنْدَانِ عَرَضِ اُولُوسِيَرَانِ نَدِرْ
 مَرْغِ سَبَرِي بَطْنِي اِبْجَرَهْ اَمِيَكِ أَوْلِ مَرْغَانِ نَدِرْ

بُوْنَا مَلِكُنْدَه اَخر اُولُوبُوبُ مِثْلُ اَنَلَسْ بُولَه دَمِنْدَه اِبر شُوبُوبُ جُونُ حَضَرَتِ اِسْمَاعِيلَه اَوَّلُ سُلَيْمَانِ رَمَانِكْ بَابِشِ اُوزَرَه رَاهِدَا جُمْلَه دَن غُربَتِ بُو دُزَكَمِ اَي صَدَفِ دُزْدَانِجِي فَهْم ايدَنَلَر نَغْلِمِ بَاكَمِ عَالَمِ اِيچَرَه اَي بِرِي	عَالَمِي مَلِكْ بَقَادَه سُنْبُلُ وَرِيخَانِ نَدِرْ عَرَضِ اُولُوبُوبُ كُوكُلَرِ نُوْرِنَدَن نَخْلَاقْ اَوْرِيانِ نَدِرْ اَفِيضُولُ اَلْمِشْقَبَه اُوزَرَه قُورِيلَدَن سَايَانِ نَدِرْ كُونِ دُوقُفْمَزْ كَشْتِي كَرْمَرِ صُوبِي بُو فُوقُ عَمَانِ نَدِرْ بِلْدِي اَخر اُولُوكَشْتِي كَمِ دِينِ نَدِرْ اِيْمَانِ نَدِرْ
جُمْلَه سِينْدَن كَجَلَكْ اَنَكْ كَلْ خَبَرِ وِرِ نَقِشِيَا بِي وَجُودِكْ جِسْمِي اِيچَرَه اَيْتِ قُرْآنِ نَدِرْ	
كُورِنْدَه يَخَانِه دِلْدَن يِنَه نُورِي دِلَارَانِكْ كُورِلْدَن رُوي دِلْدَارِي بُو كُوكُلَمِ شُولَه مَسْتَدِرْ قُومَرِ مَجْنُونِ وَشِ اَلْدَن كُوكُلْ كُورِبَادَه عَشَقِي جَاكُوبِ اَلْجُمْلَه اَسْمَادَن كُوبُوبْ اَلْبَرَه سِينْدَن دِلْ	اَنِكُجُونِ اُورْدِي جَانِ تَرَكِيْنِ سَمُوقْدِي بَحَارَانِكْ كُورْتَرِ بَكَارِ دُزْدَه سَرَا سَرِ مِلْتِ دَارَانِكْ كِه كُورِ مِشْدِرِ اُوجَامِ اِيچَرَه جَمَالِي اُولِيَانِكْ تَمَامَتِ اَكْلَدِي اَخر مَسْتَمِ اَيِنِ اُولِ اَلَانِكْ
مُدَامِ اَيْتِ عَشَقِكْ اَي نَقِشِي صَقِيْنِ يَادِ اَيْتِمُودَانِ اِبرِشِيدْ چُونَكِه بَرِ اِيچَرَه جَمَالِي نَارَه سِيَرَانِكْ	
عَشِيقَه بُنِيَادِ اُولَا ايدَن قَلْبِي مَسْمُورِدُرْ مَكْتَبِ عَشَقِ اِيچَرَه جَانَا اَوْقُوبُوبُ اَسْرَارِ حَقْ عَشِيقِي هَرَاهِ اَيَلِيكِه ايدَن قَمْدَه بَاهِ سَاقِ رَاهِدَا مَعْنِي اَفَاقُ وَاَنْفُسُ عِلْمِ وَحَدَثِ مِزْنِ لَدُنْ چَكِي شَرَا لْ غَيْرِ ايدَن بَرِ حَقْدُرْ مَقْصُودِ مِزْنِ لَنْ تَرَانِي رَمَزِيْنِ اَي دِلْ فَهْمِ ايدَن عَاشِقِ بُو كُونْ	مِزْنِ مَقْصُودَه اِيْرَدِي جَانِ دِلْ مَسْرُورِدُرْ عَارِفِ بِاللّهِ اُولُوبُوبُ دِلْ دَبْدَه كُرْبُرْ نُوْرِدُرْ جَشْمِي مِزْنِ اُولُوبُوبُ حَقْ بَرَه مَقْطُودِ دُرْ اَوْقُوبُوبُ لَوْجِ دِلْدَه صَمَكِمِ مَسْتُورِدُرْ اَيْتِمُوزْ بَرِ شَرِكِ اَخْفَا اَصْلَامِ غَيْرِ دُرْ مُوسَى وَشِ مَقْصُودَه اِيْرَدِي هَرِمَكَانِ طُورِدُرْ
كُوسْتَرِ لَدُنْ لَوْجِ دِلْ طَه وَتِي سِرْتِي قَلْبِي مِزْنِ كُزْلُو كَجَدِ نَقِشِي اَكَا كَجُورِ دُرْ	

سہی سندن ایدز کوکم نوید ملکند عند اللہ بون الی بردہ سین رفعت ایت اجوب دیکتین جانہ سہی سن بلدی شاہم چکیدک کرالین یدرم ابروب دست اجل آخر وصال یارہ ابروسک اگر رشیح کاملدن کوریدک کر عرف در سین	بہی بن یلیوب بلدم یسن ہم بلدرن اللہ عرفدن او فوکل درسی بویولده اولغل کراہ کجوب سن شیر لخدادن اولوردم اشکار اولاہ یوری قان آغلہ جان ویرکیم چوریدک عمری آغواہ بلوب نفسیک بونون جانا اولوردم سکا سن ہرام
جنان باغندن اوچشدر وجودک بلبل ای نفسی اویصولر کول استر کیم قیوب آیتہ ہرکاہ	
انادن طوغزند اول بزلک ایجرہ کان ایدرم چہ بیک بلتر مقدمہ جملہ اشیا انتر وین بزہان کین ایدرم کیم اولمشیدم اشکار خلق اولوب سومک سومک کلمہ مشید غلہ علم حکمت بحر قدرت امر حقندن ہرہ وار آتش عشقک آتندن تازہ لکسہ یارہ لدر نار نمودک ایچندہ حضرت ابراہیم ذبح ایچون امر آیتش کن زاہد السبعیل	کیمسہ لر بلز دی ذاتم شوبکہ کیم پھان ایدرم کلمہ مشکر دی چھاندہ جملہ بن جان ایدرم کیمسہ لر کوزمردی ذاتم کوزمرد سلطان ایدرم عاشق شیندر لک جان ویردکی جانان ایدرم فخر عالم مصطفیٰ نطق ہم قرآن ایدرم بن اکامرم صراردیم برعجب لقمان ایدرم یاقیوب کلش لکان اول آتش سوزان ایدرم بر اجوب کوکر یوزندن ہم ابن قنران ایدرم
نقشیا دل خانہ سندن کربوقدرت درسی اویونس کوزمیدک ولہ و حیران ایدرم	
بہ در لای دل طاشد چقر دی برعجب کوہر بوجوہر در کیم حقیقت بوجھان ایجرہ کید دی جامہ زینک کوریدک دوری الوان ایک دستندہ در عالم لجلد جشم ابروسی	کہ آبی کوزمدی ہر کرد لاغرندہ بوزمکر آنک وار اسمی یوق رہمی طغوردی آبی بر سر واک جھان قابلدی دویہ وزہی ست قالدی بریر کورن باشند جیقاز آن تمامت کوسنر اول ستر

بِرَأَى مَغْرِبَةَ أَنْكَ بَرَأَى مَشْرِقَ دِيَارِنْدَه بُولُرْ مَشْهُورْ صَالِدَرْ حَقِيقَتْ عِلْمِ حَكْمَتَه كُورْ بِنُورْ جَانِبِ مَشْرِقِ رِي دَعْوَايِ حَامِرْ اَلِنَرْ اِيكِي شَاوْ جِهَانْدَرْ بُولُوتَا زَلَرْ كَاسَه اَلَه بَرِين اَلَفْ وَعَيْنِ ذَالِ اَلُوبْ بَسْدِ اَيْلَشِ خُحْ كَه اِيكِينِكَ مَاوَرِاسِنِ كُورْ قَرَانِ اَيْتَه بُولُورْ كَم	اُولُوبْ كُونْدُوزْ كَرَه نَاطِرِ رِي سِي كِيچَه سِنِ بَكَلَرْ كِيَسَه كُونْمَه مِيشِ مِثْلِكَ اَوْقُوزْ كَرَه رَدِي اَزْبَرْ رِي مَغْرِبِ دِيَارِنْدَه كُورْ نِمَزْدَرْ كِه مَشُونْ اَزْ بَرِنْدَه زَهْرَاچِرْ اَدَمَرْ بَرِنْدَه بَادَه كُوشَرْ بَرِين تَوْحِيدِ خُصْمِ اَيْتَمِشِ كِه ذِكْرِكَ اَيْلَسَه اَنُورْ اِيشِ صَحْرَايِ عَرَفَانَه جِهَانِ اِيچِرَه دُوكُوبْ تَرَكَرْ

بُو كَا صَاحِبِ قِرَانِ اِسْتَرْ وَاكِرْ بُو خُسَه اَمِي نَقَشِي جِيْقُونْدَرْ جَانِ وَا بَاشِنْدَه بُولُودَه خِيچَه عَنَرَلَرْ

نَدَرْ اُولُوعِلْمِ اَلْمِي كِيَمِ وِسِرْ زَجَانَه حَيَاتِ دُوكُونُوزْ عَمْرِ جِهَانِكَ اِيْرَشُوزْ رُسْتَخِيْدَرْ دِلِ اُولُوزْ طَشْرَه سِي اَنِكَ اِيچِي فَرْدِ وِسْ خُدا بُولَه كُورْ اَنْفُسِينِ اَنِكَ نِكِه اَيْتَمَرْ سَكَابَتِ بَرَأْنِ مَغْرِبَه اَخِرْ بَرَأْنِ مَشْرِقَه جُونْ تَنْ اُولُوبْ يَرُوزْ كُوكَلَرْ طُوعَه سَنَدَنْ كُوشْتِي اُولَا شُوبْ عَالَمِي مَعْنَه دِلِ اُولُوبْ مَعْصُومْ اَلَا	دِيرِيلُوزْ مُرْدَه دِلِ اَنْدَنْ بَرُوزْ لُورْ حَيِ وَ سَمَاتِ كُورْ بِنُورْ مَعْنِي حَشَمِي بُولُوزْ اُولُودَرَه نِجَاتِ اِيْرَشُوزْ عَالَمِي دُوقَه بُولُوزْ ذَاتِ صِفَاتِ كِه بَتَه اَشْتَرِكِ اَخِرْ اُولَه ذَنْبِكَ حَسَنَاتِ اِيْرَشُوبْ عَالَمِي مَعْنِي سَسِي جَذَبِ اَيْكِيَه ذَاتِ اَكَا جَانِ اَيْكِيَه جَانِكَ بِيكِيَه سَنَدَنْ ظُلُمَاتِ نَه عِبَادَتِ قَالَه اَنَدَه وَنَه خُودْ هُوْ وَ صِلَاتِ

مَكْرَ اَخِرْ دُوقَه اُولُوكَسْ دِيرِيلَه عَقْلِ مَعَاشِ اَنِي جَذَبِ اَيْتَمِيَه نَقَشِي جَذَبَه مِنْ جَذَابَاتِ

زَاهِدَا وَا رَدَرْ بُولُنْدَه جُونَكِه اَيْتَمِشِ بِيْلَرْ حُجَابِ نِيصْفِي ظُلْمَتِ جُونَكِه اَنِكَ نِيصْفِي نُورِ اَيْلُوبِ اِيكِي ظُلْمَتِ بَالُو جَانَا يَانْدَرْ بُولُورْ مَرْ نُورِ اَمْدِي اَبَرَارْ وَ مُقَرَّبِ بَرِيرِدَنْ فَرْقِ اِيچُونْ	كِيَمِ قَالُنْدَرْ هَمِيرِنْدَه نِيچَه يُونُسِيكِ شَيْخِ وَ شَيْخِ صَقْلَنُوبْ اُولُوبرْدَه لَرْدَه ذَالِنْدَه اَيْتَمِشِ نِقَابِ كِيَمِ اُولَه بُونَلَرْ حُجَابِكَ اَوْرُنْلَه اُولُ اَقْنَابِ بَرِينَه ذَنْبِ اُولُودِي نُورِي بَرِينَه عِلْمِ وَ ثَوَابِ

فهم ايدنلر نور موزي آلدی منزل ايجره چون	چقدي ملت بَرده سندن اولد بؤگؤننه قاب
يا بوجمكت يني نظريك اكلنلر نقشيا	خلق ايجنده خور اولور حق قنده دور كتاب
شيخ اولايدين نقشيا سن رنجيكا دايلايك	مؤمينه قند تبات منكره دهر اولدي اوش
ايمدي معلوم اولدي مؤهره امر ايش ارك	سرسر عاشق كز كن مذهب عرفاينكه
اكا حجت بو يتر بيم نقشيا مؤمينلري	ايروب منكر لر دن كندنه ياز ايلديك
شش جهنم دن ان چكنلرني جيت كان اولون	رفع ايدز عنصر حجابن قول ايكن سلطان اولور
وازمه سز و كلمه سزني جسم قلب ايجره چون	بومقام عالي ايجره حق كا مهمان اولور
عقل ايرشمز بو آرايه بيم بومرده زاهد	نجه يوز بيك عقي سالك واله و جلد اولور
قني يرم تصور عالم بيم بونظم ياكج	اكيوب اول داره بر دار اولغه قربان اولور
مرده ايسك فهم ايش كلام بيم بوميله ايجرين	ايلوب عقلت ميندك صتمه كم انسان اولور
بؤلسته بركس مربي نفسين اذراك ايتيوب	عالمى قلبه ايرشمز سري سوكردان اولور
بحمله دن عبرت بودر بيم نقشيا نظرين سناك	منكره كمر وضالت مؤمينه ايمان اولور
بنائي لم يزل تخن اكلنر قلب انسانه	يتوردي آنده ير جوهر كه مقبول اولد سلطان
كوردري ير سحر ياره ايلندي خفيه آف	قبول ادي كورونب جانا بورلديك ريك رحمان
اولا كيم اكلدي زاهد بو جوهر نيمه آنده	يازدي نامي ير غيري ايرشم سسر حيوانه
بوزلدي احسن تقويم بوزندي صورت قهر	قبا اندك راه جتنلر اوزين ناز ايشدي نيرانه

ايكو

ایکی شوق اولدی قهرمانده که بیلک اولدی ممکن صاریلدی عکسینه جریک یولن آزدرد افعالی قرشک چاربار که دما مکر و صحر ده	برین ایلخ ایدوب عاقلدن آندی بی سیکانه دوئوب صحرای هیهانه ایکن دور اولدی احسان کرز مثلیله طوب اوتار صناسین جعد سیرانه
زمان استریم آئی نقشی دویوب سیر سلو کیده بولوب یز میزید کامیل ابرشته ینه اول کانه	
کر دیلرسک حقه وصلت اولدی زاهد عقله یار اکا بکرز بوارا کیم مشورت زلتلر ایلله کیم آئی اکلک کیمکدن آندی حق کیم اکریدیز عقلی دخی بواراده شوبله بلیکم زاهد اوندی فلهم ایت اشبور مزی هر نه دیر عقلک کیم دکلر عقل کل بواد میده شوبله بیل هر نه حکم ایلرسه عقلک ذات پاک کیم کهنه سکا بسدر لن ترانی حجت امیر رسک اکر کل عرف نکته سندن ال خبر ای دین اری عین اولوب غیریدن اچک غریک اولمز عیننه	کیم منزه دیر بوعقلک بلیکدن کیزد کار ایلیوب عکسین ایدر بین هر نه دیر سدا شکار دوغریدر امد بخلدی اکرینک ای شهر یار صول یانیدن آندی وحش اولمشه عالی تبار عکسین ایلله ناکه یارین اولمشه شرمسار جز شبدن ایترا احاطه علم ذاتی هر نه وار سن خلده ک طوت اکلک عقله صغر آشکار یوخسه محفی قالدی معنی اولدی آخر شکار کچ بونلک برده سندن حق ایلله قرار اول آخر بودر کیم اول بودر قول کبار
جوق حیان ایتمه بوسری طوت سوزم آئی نقشییا کیم گتوز مر خلق عالم سندن ایلر لر فرار	
ایشیت سجاده شرعی ولکن اکلک انسان اولدی شریعت کر حقیقت بری قالدیر بری حاد اولکیم شیخ کاملدن اوئور مشدر یازین الله اوزم عین شریعتد حقیقت حالم اولمشدر	بکدر قلبیندن انکار ی سوزم طوت اهل ایمان اوسیدم نطق حضرتدن شکایت بر اولو کان اولدی چکر لر خلق ارشاده این طوت قول قربان اولدی اودکیم دور کتایم بن قبول ایت اهل عرفا اولدی

بونی انکار ایدن کیمسه جقار دینک ایماندن بیل آنکیم عزلی و نصیبی اوله مخلوق الندن چون اویان آخربوغفلندن بحالت برده سنجاک ایت	قبول ایتزانی مولا مدد ایتسه بپشیمان اولد اولورچی وارث احمد خبر ویرا مره فرمان اولد اوقور شیخ کایلدن اشیکین بکله پنهان اولد
ندیر کوز نقشی شیخاننی و کوملک مرسل دکون غیری انلردن ایشیت بوستر حیران اولد	نعم یرسین بخی نقشی کوعشقه ایشان سن سن قوز سیمورچی علقا ربیان ایت کلنه کان سن سن کوز سنون مینوه لر بر نیر که دهر باغبان سن سن
جمان قیله دیز جانا کلامیک ای مشه عالم طیفیکدیز ایکی عالم اوزن فوقیده یوکیمسه قام اوز باغ وعشقه بهارستان اولوب عالم	ایدر مش مرده لر اخیلا کلامیک چونکه ای نقشی معانی حیمه سن ایچره مکر کوکه آغان سن سن
کوز میشم یز باغ جنت خالک عنبر کل دکل ثانیا کوزدم مقابل لاله و سنبل لری رفع اولوب کوزدن حایم کوزدم انک شهر چی مست اولوب حیرن دوزدم یا فخر چاک ایتیه کرم اولوب مجلسده جان کوزد و لیر یز ملک دوشدم اولدم بحر عشقه لایرو عقلم تمام جان و یرو باشند کچنلر مست اولوب کیر میس یوله	غنچه کالری میسن آنده نطق ایدر کز کل دکل هریری یزدنکه کیر میس شعر اوقور سنبل دکل صایتلوز عشق ک فاشی مشن لیر قول دکل کلدی اول باد صبا چون استک اما یل دکل ساز بیکه ایلر تکلم سونیلر اما دیل دکل نیل و ش چشم سر شکم اقد اما سبیل دکل بی وجود اولمش کیدر لطاع و صحرای اول دکل
بوستان معنویک زاهد ایلبل لری نقشیدن فریاد ایدر لری لیک انلر قول دکل	علیه دوزت اولوز بونلر که جانا بجه جانیدیل صدقه نوله زین اولمش ولی کوزلریم هاندیریل

طریق اهل سُنند زبونك دوردن دخی نومك بولور قاج و دوتند زجهانی و قاجا دخی خلق اولدین زاهد حقیقت یکر و ککر بوز بهتان اعظم زاید نکر اهل عرفانه بنم اول عاشقی شیدا که نکر دن خدا حقی دیلر سگ نظرک اشیا نکر کنفسین دخی	رفا صید اوکیم مسومن بونود کوندن عیان کیمک باسینده بند اولسد زمین و آسمان سوزدم بن آنک دوردن که آفسر دیده قاندریل چقار اول دین و ایمانند که بولور یاندریل دکلون بر نفس آبر و اوسوز لر هب یلاندریل مکر اولمایه اذعانک بونود قانی جهاندریل
محصل کورندیر نقشی کویاندم آنی زاهد بنم جانی حقیقتده اولاره ارمغاندریل	
یولوم چون ایزدیم بجهت ایکی مهر و شکار ایتدیم براق و رفیق کوردم بهشت ایزد بومیزنده ایشیدم منزل عقله بکا حرم دکل کوردم چگون اولدم بنی رفیق کتورده آسمان اوزره الحام عشق زاده اولدی بوعقل چکدی لاری دولوندم کندیم مدن صنایع بوقلم کل اول مراد ایتدیم که اول جسم کیمدی باکیم کدر اول مکر دل بوت هرست اولش جدا دوشید یارندن یولوم آلدی بودم جانا بنم بقیته دوران	برین مخفی سووب آنک برچی آشکار ایتدیم کتوردم معنوی جبریل آکا جانی سوار ایتدیم قودم چون عقل اول یرده دلیلک انجیاز ایتدیم بودم بر عقله ایزدیم که آکا جانلر نثار ایتدیم ایشیدم جای مقصوده اوزم بوقلم کل ایتدیم بولوندم اوز وجودیده اوشلکدن وار ایتدیم ایشیدم سمعه یز اواز که کویملکدن عار ایتدیم کور صحرای فرقتده بولوب آکا ایمان ایتدیم بولشید ایکی مرد آقا جانی آکا دار ایتدیم
عجده مکر ای نقشی دوسور مر شایسته وصلت آنی یلر که باله بونی بن صد هزار ایتدیم	
دلا ایتک دیلر سگ حج اکبر بیلور سن کیم دیشلر بیت حقد	دخول ایت طلبه ایمه اوله آبر کیرن آکا بولور حقی اولور ابر

دیکدر طایش ظهراقدن بناهی اانا الحق سیرته ایزمک دیکر سناک اودن کیم ایشیکر اکا سجده سکا ایتدیر بوعلیک اینها سن علیک ایلینو اکا کیرنلر دیکنی شهر علمک باب اولکسر ایمان ایت شوز لرم لطف کرم قیل	ایدوبدرا آنی قدرت نور انور ملوف ایتک اویتی اول هنر وز اولدیر ای بری ایلیر وید خسر قبول ایله کوزک آج اوله سناک کز حقیقت بولدی قنبر قوید عنبر که ایشیکر آحادیت ایجره سرور بویولده آئی بری کسدر مدد سر
اوقبله کیر میخه نقشی اخر بحالی ایتدی باللو دلبر	
ینه ایردی کیمین کوردی چون جسم اکا سیراده مله مرتین ایلکوب سیرم بنم کوردیم آندکیم فشان هریشان ایجره نهان اسمانک خیمه ایش شمع سن نور جمال کوردیم اول مرآت حقیقید وکن یدیم عیاد لیک کوردیم اهل قرنی عالمی عرف ایجره چون بندخی ایردی او نجره وصلت یار ایلکوب ایشبواسیغراق ایچده کوزکرمک قدرتین صونیدی غنضردن لیا سیم جینلی مثل ایدوی حاصلی هریر صیفانک کوسر ویا لوانخی	وصلت ایتدیم شش شش سونیلک یار ویکا علم آلهما یه ایردیو بعه کلدی مسکا کار ایدر هریریشان دن کجفا وکروفا اوینادی زطل وخیالی بقدره وقالدیر طکا بقدره آنده شش جهانه رای مری هب خدا دیزلک ایلر بیزلک ایجره معرفدن ماورا عرفه وار دی جملک واریم سیرم اولم اولیا ظاهر اولدی وار لغیندن آیت فعل رما مشکه مرآت اولدی مثل منیرلر ارض و سما رکنه رنک ایتدی دنیم قدرته اولهما
چون ایرشیدی آریعینک من رانی سیرته نقشیاغم چکمه ایدم اول سنیکدر دالما	

طالبت اولد زملک وولده درسی شری الله اوله بیز مدین اغراب وحرقه امرینک ارسالینه اسمان معنوبدن جبرائیل ویز عقله تا کیم اولکسن عالم اینجه اولکیه صور نفسین اذراک ایلوب ناخاند قلینده حق	کشف اولوب برمه عارف بالله اوله وصل اولوب آخر حقیقت مضر دله نشا اوله بس یوزدن کونده روبرو سینه آگاه اوله هفته ایدوب اول جمع قری یولو دزگاه اوله ایلیوب آخر تجلی هر سوزی الله اوله

ویره شوخ حق مرادک اولکسک ای نقیشیا باشه واولوز سه دورسه هر سوز الله اوله

برجایب شهره ایدم آدمیدن یوق اشتر رسمی وار اسمی کلیم صان وجوده کلمه ش شش جفتک طشور نکیرن لیه وک ایدوب صور تا ادمدز اما سیرت بر غیر بیدر مظهر ذات خدا در معنی اینجه هریری اوجله وقرقر کوبد یار تا وار اینجه بیکسره لیک کوز مرانی کوزیا مکر عینک کوزی عینله عینی کورنکر بلدی عینک عینی	لیک زین اولش مکر صورت یوزدن سیر الت حق اولش انحق نه ملک وازنه بشتر هر سیری ابرمش مراده قالمش ائلرک سفر عقل بر شیم بوارایه منکره بودر خبر کاری بونلرک یوزندن بادشاه اینجه بحر ویر بخش اولوز دولت بولاره متصل شام وحر اچیله عینله عین کوره ای جان بیدر بهمدی اول غیر عینه کیم اوکوزد معتبر

شهر علیه یول بولنر عالم اینجه نقیشیا اکلیوب نظمک ایدر لر باشلورنده تاج ویر

سوره اخلاص صیدایت داتک اثبات ایلک وول لیس فی الدارین فهم ایت کس تعلق بندوب گاه جلال وگاه جمالک اولوب آخر مظهری قاب قوسینک صفات سیر اخفادن اولوب	یونخسه زاهد سن این ایشایله نیمز بوکار شیرک اخفادن خلاص اول نوره سیدل اوله ناز ایشلنه جانا یوزندن صنعتی پروزد کار کوستروب کثرت یوزندن داتک ایشلنکار

حاصل عینک کیدرسک انی بری سن نقشین	عین اولوز جیسمک حقیقت که اولدز دار قران
کر احاطه ایتمه یه عقلک کلام نقشی	اوله دن عالمده زاهد وار اکا ایله تیمار
لیع الله مکتبیدن او فودینسه بر سبق وار یوری بول زمری بلمک استرسک انی وار قدم بر راه عشقه سنکلی طاعن کید کج بوغفلت برده سیندن نفسک ادرالک کید سن سنی عالم سنورین عالم اولدز زاهیدا	سن سنی بلدیندن سین آج کوزله خوشجه باقی نطقک احر ایله انک بلدیک آلدن براف باق انی عشقک یولنده باش اچق یالین یاق شرک لخفادن خلاص اولکم جانانا دوراق لوح دلدن اوله درسی اولیه قم دل دوداق
تن قولایغی دگر زاهد کلام نقشی	جان قولایغی دگر انی وادی سنده اول قولاق
ای بو کون عالم کچنلر مکتب عرفان ندر فهم ایدنکر نظم باکم عالم ایچره ای بریم برده وصلته سالک کفر افران اولغل جمله دن بر انفس ایچره چار یار مضطفر کشف اولوب آخر حقیقت لوح دلده ای بری اکلک بلدک جهان طوره لیم ای مدعی ایلیوب قطع منارک یاقه سین چال ایتمیدن مغرب و مشرق ادا می سرشتر معمر ایکن بوریا له کهنه ایچره بر دخی کیمدر کیم اول	پیر اولوب اول مکتب ایچره طوعمد اولان ندر عالمی میلک خفاده مقصد انسان ندر چار عنصرت ترکیبده سد اولان ایمان ندر کر بکر و کر عمر کر علی عثمان ندر کوستروبیک دوزل صورت عرض اولان یون ندر یا بو جیسمک جویشیندن بر خبر و لدن ندر بر هوا اوج سماده سبر اوچان مرجان ندر اولیوب برقان برده محفل سلطان ندر بر یوزی آدمدر انک بر یوزی حیوان ندر
نقشیا حقیق کلامک بیک بو جیسم ایچره یا	گر حیات و عقل و نفسک کراوله اذغان ندر

وَارِدَاتِ طِفْلِ حَلِيِّ مِنْ تِلَامِيذِ نَفْسِي افندي

خَا نِه دِلْدَن كُورُنْدَه لُطْفِ اِيُونِ اَوَكِر لُوكَان مُونْدَه دَسْتِم دِيْدِي اُولْدَم وَا رِيُونِ اِيْمَه فُغَان كَلَه كِيْمَه طُورِي عَقْلَه بُولْمَه اَنْدَن دِيْشَان كِنْدِي اَلْدَن اِنْخِيَارِيْ يَانِيْم قُوبِر زِمَان	حَمْدُ لِلّٰهِ خَلَوْتَ اِبْجَر مَجُون تَسْلِي بُولْدَه جَان يُوز سُورُوب دُوشِدَه اَبَاغَه لَحْر قَان اَغْلِيُون كُورْجَه كُورْدَم جَمَالِك لِيك كُوز يُوْقْدَرْت يَانْدِي جَارَم حَسْرَتْنِدَن دِل قَار اِيْمَر نِيْم

حَكْمَه عَم اِي طِفْلِي صَبِيْرَت كُورْمَك اِسْتَرْسَك اَلله
قِيل نَضْرُوع جَان دِلْدَن خَلَوْتِك بَكَلَه هَمَان

جُكُوب كُونِك صَفَا سِنْدَك يُولْنِدَه جَان يَنَار اِيْتِدَم اِبْرَشِيْدَر وَصْلَت يَارَه سِنِي جُونَك شَكَار اِيْتِدَم بِهَار سَنَان اُولُوب حَالَم جِهَان كَلْعَر اَز اِيْتِدَم يَا نُوْب بِرَوَانه وَش شَمْعَه بُوْقَرْتَلَه قَر اَز اِيْتِدَم	بِيْتَش بِرُو عَرَبِيْم كَل جُود رَدِك اِنْخِيَار اِيْتِدَم خَبَر وِيْر اَوْ فُحْد تَنَدَن بَنِي زَار اِيْمَه سُلْطَانِم يُولْنِدَه بُلُكْتِم مَشَاهِم سَمَرْ خَيْر اِيْلِيُون جَانِي چَكُوب اَل جُمْلَه دَن جَانَا دُوكُوب كُوز يَاشْتَرِن اَخِر

طَبَا نْدِي هِمَتِي رَحْمَتِي اَلِي طُوطُ طِفْلِيْنِك لُطْفَانِيْت
كُورْ خَا ك مَدَلْتَدَن كِه خَلَقْتَدَن جُون وَا رَز اِيْتِدَم

كُوزِيْ يُوْرْدَن سِيْر اِيْدَر كَلَر دِل نَاشَا دِيْجِي اَوْ قُورَم دَر سِي عَرَفْدَن بِن كُورُوب اُسْتَا دِيْجِي يُوز جَوِيْرَم سُوْد بِيكْدَن بُوْر مِيُوْب مُعْتَا دِيْجِي بِن اَكَا عَاشِق كُجْرِدَه كُوز كِه حَقَق قُدْرَتِي	بُلُكْتِم كَلْ زَارَه كَلْدَم دِكَلَه كِل قَر يَا دِيْجِي خَا بَه وَا ز سَم بَرْدَم اِبْجَرَه كُوج دِلْدَن زَاهِدَا صُوبِيْصَلَر كَر حِسْم يَا كِم زَاهِدَا مَنصُوبُوس يُرُوكُوكُوث اُولَرْدَن اَوَّل عَالَمِي مَعْنِيْد مَجُون

دَر وُش اِيَكِن طِفْلِي اِيْتِدِي

اِي بَرِي اَوَّل اَدِيْمِي

يَهْلَه يِرَز رُوكُوكُور وَجُودِم اِيْرْدِي دِلْدَارَه	قُجَانَك اَوْجِدِي دِل مَرْغِي سَقَقْ صَدَا لِيُونِ يَارَه

فَاسِرْ رُوحَكَ عَقْلُكَ تَفَكَّرْ أَسْمَاءَ شَيْئَةٍ يَعَالِجُكَ اِيَدُوبْ اَخِرْ دِيْدِمْ اَيْ قَايِدْ مَوْلَا دِيْدِي اَيْ عَجْدِ مَقْبُولِمْ اَيْ كِيْمْ سَنْ سُؤَالَ اِيْتْدِكْ اُولَا كِيْمْ اِيْرِي بُوْسَرَهْ دِهَانْ دِكْدِرْ اَنَلِشْ كِيْمَكِهْ كُوْنْدُوْزِيْ فَهْمْ اِيْتْلِيْ اَيْ نَحْمُوشْ بُوْمِيْ لَوْجْ مَجْلَدِرْ جَهْلِيْ اِيْمَكِهْ دَاخِمْ بُوْرِيْ عَقْبِيْ دُرْ اَنَكْ چُونْ خِيْ اِيْتْدِيْمَكِهْ بَنْ اَيْ	
ظُهُورْ اِيْتْدِيْ اُولُوْدِيْ هَمْ قَرُوْشْمُوشْ سِيَارَهْ نَهْ قُدْرَتْدِرْ بُوْدِيْ اَيْ كِيْمْ نَقَابْ اُولُوشْ اَوْسْتَانَهْ اَوْحِيْ اَسْمِيْنَهْ مَظْهَرْ دُرْ صِفَاتْمُوزْ اَوْ مَكَاَرَهْ زَبَانْ اَوْ اِيْنَا تَمْدِيْ اَنَلِرْ بُوْ بُوْلُوْدَهْ اَصْلَهْ اَغْيَارَهْ كُنْشْ بَعِيْدْ اِيْدِرْ اَيْ وَ كَرْنِشْ اَصْلِيْ بِلْ يَارَهْ كُوْرِيْ بُوْرِيْ رُوْزِيْ دُنْيَا كِهْ اَقْ كِهِيْ قَسْرَهْ اَيْ كِيْ يُوْزْ كُوْسْتَرْ مَعْنِيْ اِيْرِيْ نُوْرِيْ بَرِيْ نَارَهْ	
مُحْصِلْ شَيْخِ مَا طِفْلِيْ سَنِيْكَ بُوْلُوْدَهْ كُوْجَانْ دَرِيْغْ اِيْتْسِيْدِيْ بِاللّٰهِ اِيْرِيْمُوزْدِيْ بُوْ اَسْرَارَهْ	
عَالِيْ حَالْ اِيْمَجْرَهْ شَيْخِيْ بِنَا اِيْتْدِهْ دُوْسْتِيْ بِيَا قُرْبِ حَقْدَنْ لَدَتْ اَلْ كُلْ سَا اِيْكِيْنْدَا اُولُوْ بُوْ كُوْنْد اَيْ كُوْرِيْ رَفْعْ اِيْتْ جَا اَيْ كُوْرِيْ اَسْتَرْ سَكْ حَقِيْ شَيْخِيْ كِهْ زَيْنْ اِيْتْ وَ جُوْبِيْ قَلْبِيْ يَا كِهْ اَيْلِيْ بُوْ ب چُونَكِهْ اُولُوْدِيْ طِفْلِيْ نَامِيْكَ عَالَمْ اِيْمَجْرَهْ اَمْدِيْ سَنْ شُكْرُوْ حَمْدِيْ قُوْمِيْ اَلْدَنْ كِيْمَكِهْ كُوْنْدُوْزْدَا اِيْمَا	
اَيْ كِيْمَكِهْ قَالْدِمْدِرْ دِلْدَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ كِيْنْدِيْ جَهْلِمْ اَيْ بَرِيْ اَسْرَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ مُرْشِيْدْ كَا مِلْدَهْ كِيْ اَقْرَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ مَظْهَرْ سُلْطَانْ اُولَا نْ خُنْكَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ	
حَمْدُ لِلّٰهِ شُكْرُوْ مِيْتْ يَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ جَا كِهْ اِيْدُوْبْ بَنَلِيْ جَا اِيْرِيْ بِلْدِمْ اَخِرْ نَفْسِيْ اَوْ قِيُوْبْ يَارْ مَقْدَهْ مَا هَرْ اُولُوْدِيْ مَسْرَهْ اِلْ هِدَا صُوْرَتَا بَقْسَكْ حَقِيْقَتْ كِرْ چِهْ بَرِيْ كَرْتَرْ قَوْلِمْ	
بَلِيْمْ رُوْزِيْ اَزْ لَدَنْ بَاغْ يَارَهْ طِفْلِيْ بَا كَلِيْنَهْ قُرْبَانْ اِيْچُوْنْ كُنْزَارَهْ اِيْرِدْمِيْ بَنْ هَلَهْ	

بوندی

بُونَد زِ حِکْمَتِ لَرْدَن کِم بَکَا خَلَق وِجْهَان سَن سِلَوَر سِن بَادِ شَهَر بَن بُو بُکْدَه صَادِقَم بُو لَشَم بَر شِیخ کَامِل حَمْدُ لَهِ طِیْفَلِ اِیْکَن بَز بُلُوکِ خِیَوَان نَاطِقِ جَمْعِ اَوَلُو بَ جَوْنِ زِرَرَه	بَیْمِیُوبِ دَر دِجِه رُو نَم دَخَل اِیْدُو بَ کِلَر زَبَان طَوْتُ لَم قَالِدِر بِلَا دَن یَا لَهِ اَلَا مَات اِیْکِ عَالَمِ خَلَقِ بِلَمَز سُو ز لَر کُو نَدَن عِیَان ذَم اِیْدُو بَ شَو نِلَر یَا لَهِ اِیْلِیُوبِ اِنِ اِیْمَان
	جَمْعِ عَم اِی طِیْفَلِ بَکَا طَوْتُ دَا مَن شِیخِ یُورِی کِم بِلَا عَا شِیْقَا لَرْدَن بُو لَکِه کُو سَتَر دِی زَمَان
اِیْرَشَم بَر شِیخَه بَن کِم اِیْرَمَه مَش هَر جَان اَکَا بُو لَمِیَان اِنْسَان کَامِل کِم دَز اَوَلِکِم یِلَدِی دُو شِیخَم بَر دَرَه مَن کِم عَالَمِ اِیْچَرَه زَا هِدَا بَن اَکَا لَایِقِ دَر کَلِمِ اِیْکِ لُطْفِ دَن مَنی	اَوَلَدُر کِم اِی پَرِی بَن اَوَلَشَم قُرْبَان اَکَا قَالِدِی طَلَت اِیْچَرَه اِخِر دِیْدِی بِلَر خِیَوَان اَکَا اَوَلِیَه قَادِرِ عِلَاجَه نَچَه بَیْکِ لُقْمَان اَکَا جَذَب اِیْدُو بَ لُطْفِ اِیْتَدِی اِخِر اَوَلَشَم قُرْبَان اَکَا
	طِیْفَلِ مَ یُو لَنَدَه اَن کِ شَو لَیْلَه بَیْکِم زَا هِدَا قُو مِشَم بُو جَانِ بَا شِی یُو قَدُ زَر دَر مَان اَکَا
اَن کِ کِم مِیْل دِنِیَا دَن اَوَلِی قَلْبِن یُو لَی تَوَحِّیْد یَقَارِ سَیْکِ نَفْسِ مَارَکِ بُو کُو ن سَن اَشْرَ لَ دَن اَجُوبِ دِلِ مَکْنَبِ اِخِر اَوَقُورِ سَکِ کَر عَرَفِ دَر بَن جَکُو بَا ل اِشْبُو کَز دَن بَا قُو ب سَن اَن شِ عَشْقِی	اِیْدُر دِلِ خَانَه سَن جَانَا کُو رَکِ اَن جِ بَر ضِیَا تَوَحِّیْد سَیْکَر اَوَلِی جَو دَن دَن قُو مَارَ نَچَه مَ اَسُو تَوَحِّیْد کُو کُلِ پَر نُو ز اَوَلُورِ شَاهِمِ لَدَن عَمَلِ قُو ر تَوَحِّیْد کِیُوبِ مِیْدَانَه قَان اَضَلَه قَان اَوَلَدَم هُو تَوَحِّیْد
	سَیْلُو ب دِلِ لَوْحِکِ اِی نَفْشِی اَرِیْکَلِ قَلْبِ بَکَا کِم طُغُوبِ بَر جِ هِدَا یَتِ اَوَلِ اَوَلَه عَالَمِ مَ اَوَحِّیْد
یَا لَهِ بِلَمَزَم بُو بِنَدَه کِی سَو دَا سَدَر اَو دُو صُو طَهْرَاقِ وِی کَدَن سُو لِنِ کُو هَر نَکِ جُمْلَه دَن عِبَرَتِ بُو دَز کِم نَفْخِ اَوَلَانِ بَر نُو رِی کِن	یَا سَن کِ عَشْقِکِ یُو نَدَه جَکِی کِم عَوَا غَانَدِی یَا کُو کُلِ مَکْنِیْدَه شَاهِمِ جَلَقْنَان دَر یَا نَدِی نَچَرِ اَلَا یَه دُو شِیخِ نَچَه مِیْنَدَه لَا نَدِی

تَوَلَّ اَوْلَدُ زَاخِرٍ اَوْلَدُ زَاخِرٍ اَوْلَدُ زَاخِرٍ اَوْلَدُ زَاخِرٍ رَفَعَ اَيْدِيَّ وَبَكَتْ مِنْ اَرَادَنْ يَلْبِسُنْكَ نَفْسِي دَمِ اَوْ رُوْبِ خَلْقِكَ اِيْحَدُهُ زَاهِدٌ خَوْفِيْنُ بُوَكُوْنُ	لَا اَنْ اِسْقَا طَايِلَهُ اَمْدٌ يَلْبِسُ اَوْلَ الْاَنْدَرِ قَالَ دِيْ ظَلَمْتُ اِيْحَرَهُ اَنْلَزْ يَلْمَدِيْ مَوْلَا نَدَرِ جَهْلِكَ اِظْهَارِ اَيْلِيْ بُوَايْتِدِيْ دَعْوَا نَدَرِ
	اَيْتَمِسُنْ كُوْهُ قَافِيْ نَفْسِيَا سِيْرِيَا شِكَا يَلْمَدِيْ سِرْ مَلِكِ دِلْدَنْ پَرَاوْچَانِ عَقْنَا نَدَرِ
حَمْدُ اللهِ يَنْدِيَا بَكَا عَرْضِ اَيْتِدِيْ جَمَالِ دِيْدِيْ اَيِ كُوْهِ بِيْكَ بَسْرُوْ كُلِّ دِكْلَهْ مَحْفِ دِيْدِيْمُ اَيِ قَادِرِ مَوْلَا اَيِ كِيْمُ كُوْزْدِيْ كُوْزِيْ دِيْدِيْ اَيِ عَاشِقِ شَيْدِ اَوْتِ فَاشِ اَيْتِدِيْ صَبِيْنِ دِيْدِيْمُ اَخِرْ كَا مَنَكُمُ كُوْزِيْنِ بَسْ كِيْمُ اَوْلَهْ دِيْدِيْ خِرَاتَهْ نَظَرِ قِيْلِ كُوْزِيْنِدَنْ اَلْ خَبَرِ بُوَشُوْرِكُ مَعْنَا سِنْ اَكْلَهْ كِيْرِ اِيْحَرِيْدَنْ اِيْحَرِيْ	دِنْ اَوْتُوْبُ سُوْیِلْدِيْ جِسْمِيْمُ كُوْزِيْنِ بَكَا بُوَحَالِ كِيْمُ بُوْدُزَايِ بَسْرِيْ بِيْكَرِ كِيْشِدَهْ مَحْفِيْ كَمَالِ كِيْمُ اَوْتُوْ كَرَكْ اَوْلُ كُوْزِكِهْ اَوْلَهْ سِرْ كِهْ حَالِ چَكْ اَلِنْ كَتِيْبِيْ بَكْ طُوْتُ بُوْرَادَنْ اَيْتِدِيْ سُوْا كِيْدَهْ مَنْدَنْ اِيْ كِيْلِكُ ثَا بُوْلِنَهْ صَبْرَهْ مَحَالِ چِقْ اَرَادَنْ نَهْ كُوْزِيْ سَكْ اِيْدَهْ كُوْزِيْ اِيْحَرِ خِيَالِ بَرِيْ كَلْسَكْ هَشَرِ كَرْمَهْ بُوْدُ كَلْدِيْ قُوْرِيْ قَالِ
	دِيْدِيْ هِمُ كُوْزِيْ قُوْزِمُ بَصْ اَيْدُوْبِنْ مَحْوُ وُجُوْدِ اِيْ كِيْ كُوْزِمَهْ بَرِيْ نَفْسِيْ سِنِيْ رَدَايْتِ بِيْ اَلِ
كِيْرُ كُوْ كُلِّ مَلِكِيْ سِيْرِ اَيْلَهْ اَوْلُوْدُ رَاكِهْ كُوْزِ دَرَهْ نَا صِرْدَنْ خُوْزِ شَيْدَهْ وَاَرَانِ رُوْ كُوْزِ نَقِشِ تَنْدِرِ جَانِ جَمَالِيْنِكُ نَقَايِ رَفْعِ قِيْلِ جِسْمِ دِلْدَنْ غَفَايِ تَرَكْ اَيْلَهْ جَانِيْ رَفْعِ قِيْلِ	شَشْ جِهَانَهْ بَرِ تُوْبِنْ صَالِيْشْ دُرُزْ اَوْلُ مَاهْ كُوْزِ هَرَبِيْهْ كِيْمُ بَقْدِكْ اِيْسَهْ اَنْدَهْ سَنْ اَلَلِهْ كُوْزِ مِهْرِ عَاكُمُ نَا وَجْهِيْنِدَنْ سَحَابِيْ رَفْعِ قِيْلِ بُوَايْ كِيْلِكُ بَرْدَهْ سِيْنِدَنْ كِيْجِ حَجَابِيْ رَفْعِ قِيْلِ
	كَلْ بُوْزِيْلِكُ رَوْضَهْ سِيْنِدَنْ بَاقِ بُوَشُوْرِ اَلَلِهْ كُوْزِ قَهْرُ كُوْمُ عَزْمِ قَلْسَكُ اَنْتُمْ وَجْهَهْ اَلَلِهْ كُوْزِ
صُوْرَتِ حَقِيْ طَوَافِ اَنْتُمْ دِرْ كَرَسَكْ رُوْ رُوْ	صُوْرَتِهْ بَاقُوْبِ كِيْرُوْ قَالَهْ قَدَمِ بَصْ اِيْلِرُوْ

ظاهری قوعالم معینت کیر ایچسرو غم دکیل اطفال سنلکدن اوزن دیوانه قیل کچ انا نیت سوزندن کولکلی ویزانه قیل	حج اکبر قیلمق استر سنک کل ایذا هید برو وحدتک شفیعانه جان نانت کتوفن بروانه قیل عشق جامندن دلی لایعقل و مستانه قیل
نیجه بی یز جاک بولمور کنت کز الله کوز مؤمنیک قلبی ایچینه سن بونیت الله کوز	
راضی اولمخ قسمناده یادیلن منیمنه نا بجل آیلوب سیر مشغلا منیمنه واجب بالذات دولمش کایشانک عیننه بر نظر قیل کیم اولاه صغیفه ذالک عیننه	یوقلق ارقامنی چک عالمده ایتم ورسیمنه اولدین نفس اولدور سنک هجه طور خیمینه نومطاهر دن ظهور ایدن صفاتن عیننه جان کوزیله بعدک ایسه کایشانک عیننه
اندن آرقق نسنه واری حسبه الله کوز نقحه روح القدس دن محض روح الله کوز	
اهل تحقیقه ایرش حقی محقق کوزمکه مذکر رؤیت دکل سنک صورت حق کوزمکه ای صوبی ریم ما اوحی بی یلمز هر لیم خوش بیور میشد رسیه سالار او مستقیم	حالت منصوره باق راز انا الحق کوزمکه صیقل ایت میرات جان سیری مطلق کوزمکه کیم کلام الله میرین بیلیمز دیویمه جیسیم علم حکمتدن یلور سنک کل روکل اعلیم
سن نسیمی مطلقنده دیکه فعل الله کوز بقدر نیجه هر نظر ده عین ذات الله کوز	
ای رخک لوج الهی کمانده نفس اولمش شطور صورت انسانده حق سنکه بیکده حقدن ظهور نیجه زمکر و حیلک بوکر دسر غدارده کیمدر اول کیم بولمور مینا ای بویله زده نانا	غارضیک شرحیده در انجیل و قرآن و ربور ای صبحک ظل الهی وی یوزک الله نور یا نیجه بقاله سن سودای اق و قدر ده فاصل مطلقدن اوزک نسنه یوقلد اراده

کرسن ادرک ایلر سڭ بلکه سندن دیر قصور روضه نك سرو بویکدر عینده حاجات حور	جامه تکريم کرمناي فاميش خاقلار اون سڭريک عالمک آينه سبيک مشورتک جانب حقندن اشدنم بن خطاب مستطاب آدمک وجهيدر اللهک کابی اوش کباب	دست قدرت کندی لطيفدن دوزن خلقک دخمو کنج الهيدر طایس طينتار ای کمان وطنيله محجوب اولان اهل حجاب دکريسيک کوش جانيله بودر شای جواب
ای کلام اللهی منکر خوف من الله الغیور یکمکه شول مرات بولدی اولدی من اهل التور	چقوب چون اول سیاه زور ایلر سلاطین سڭک نفسیک درر چون اول که اولددر حیوان بودم مغلوب اولور جانک زبون ایلر اول انسان سوروب حکمک چون اول سندن ویرسن کفر ایمان قوباز باشنده جوق غوغا اولر تلج خاقان	بحی اصغر ندر جاناکه ایشکر بیان ایشک کل امده ای زا هید ندر اهل حقیقت کور اوکیم قوت بولوب آخر چکرسه کرسکا عسکر دلا هر جار نیک آخر شیاطین عسکری برید الور شهری سطنبول کیدر بوساطن الدک
نیکم یلدر دیر نقشی اودر نظم اندوکیں الحق وکرین کیم درر اولکیم ایدر بویرد جولاپی	سڭک روحک دور اولکیم یوز جوهر معالی که اولددر قتل ایدن نفسیک الوب سندن بو غوغای ایزیر یوزیه اخر ایشیت سن بو تما شای حجابک رفع اولور یوزدن کور سڭک روی مولای کلور بیت الحمدن اول اوکات فهم ایت بو معاد	ندر کوکاردن اینمک کور ایشک کل درر عیسی اگر اینمزه کوکدن اول سڭک فرعونک ایلر ییل انک بر اشی عیسی درر دور دور دخیقات کوکده چایک قتل اولور نفسیک جقه مهک سڭک اول سڭک اول عقل قدسکیز کیم اولر دکر مرکسه
نیکم نظم ایلدک نقشی بودر بر معالی		

	اولادیز فہم ایدن الحق کہ چشیدیز بوارای	
آنک منصور و ش عشق دلا کوندن عیان اولدی اوزک عرق ایدی کز تندن بوکون ایچره نہان اولدی اولوب دز کرسد فلرہ زمین و آسمان اولدی کجوب فی الجملہ منزلدن نہ نام و نہ نشان اولدی قیوب معنای صورتہ اولد جان ایچره جان اولدی	نہ منزلدن انا الحق کیم دین شاه جہان اولدی ایکنجی کیم دوزد اول کیم چکوک جملہ دن جانا ایشیت قیمنیک مالک اولار کیم عرق وحدتدن آنک دوزد نجسک کوز کیم دیوب سبحان ما اعظم بیشی سیر اکبر دیر اولوب چون نور محض انلسر	
	ایدلن نقشی شید بونوزدن خد ملک اجرا یرکدی کوز کیم آنلرک واروب نریرہ کان اولدی	
کدر دی صورتا الحق دلندن کفر و انکاری چقار کر آلدن آنلر قوم کدشہرہ اغیار عرفدن او قوکل درسی ایشیت مندن بوکھتاری آجسوسکاسندن یول بولام دیر سک اولداری کجور مشغری یوق یردہ نہ بلسو بولہ بازار	اولار کیم ایشیدیر خانا حقیقت دلدن اقرار بلنر لا اولانک ندیر نفسیلہ اشبات او تود بلدی ککرک زاهد بولوب بر مشید کامل سکا سنیک حجاب اولس بو سنک پردہ سیر رفیع متاع حسنہ یول بولمز اولار کیم بلز اول نفسک	
	قبول ایت بولار بندک نہ د کلو ایل سک سعی ایشیت منکر ای نقشی بوالفاظ در بار	
بلدی سن سیرک آنک جک الک آندن یوری بلبل اولدینسہ حقیقت اول سنیک ککبری ایز کور مر ذاتک خدایہ کوستر پیغمبری حکیمہ رام ایلمشید آج کوزک سن آیری سیری حقدیر صلی آنک ایچسیدن ایچری نقد جان ایشتر حقیقت کراولور سک مشری	کج نظرک باقمہ زاهد اولیا یہ سر سیری اولیا یرکل در مر چون کرازلدن سن اکا اولیا یر رھنما دیر کیم طو تارسہ دامنک اولیا اول کیمسہ دیر کیم اون سکرنیک عالمی نسیل ادمند کلدیر بلش اول سن اولیا اولیا یر کیز لو کجیز کیم متاع حسینہ	

ذاتِ حَقْدَرِ اُولِيَا نِكْ كُوزِمَه صُورَتِ زَاهِدَا سِرِي اَكْرَدَرِ اَزْدَن يَلْمِش اُولَكِم اُولِيَا اُولِيَا دِر دَسِت قُدْرَتِ كِيْمَه كُونْدُوزْمَاه وَا...	سَن اَنِي مَسْنِدِي اَخْرَاتِ وَقَانْدَرِ بَادَرِي عَقْل اِرْشِمَر قُدْرَتِيْنَه سُوْلِيْدَرِ اُول مَرْمَرِي دُونْدِرِن اُولْدَر حَقِيْقَتِ نَه فَكْكَدَن جَنْبَرِي
اُولِيَا نِكْ خِدْمَتِيْدَه قَوْلَرِي چُوْقُدُرُ وُلِي نَقْشِي اَنِكْ جُمْلَه سِيْنِك كَمْتَرِيْدَرِ كَمَرِي	
طُغُوْر قَاتِ پُرْجَوَا هِرْدَن دِلَا حَق رَسْم اِنِشَانِي اِيَكِيُوْر قِرْق سَكْر بَارَه خَطَرِ بَغْلِيُوْب اَنْدَه دَحِي اُوْجِيُوْر يَكِيْمِيْلِكْ اَكَا دُورْتِيُوْر كِرِشَر چُون اِيَكِي پُرَاوْن اِيَكِي قَبُوْل اِيْدُون اُول شَهْر اَعْظَمَه بَس اُوْجِيُوْر اَلْمِش اِرْ مَقْلَر اَقِيْدَرِ يَرِيْلِكْ اَنْدَه بُولَار دَفْعَه كُل كُوزِيْم قِيُوْب يَرِيْدِشَاه اَنْدَه دَحِي پُر كَمْتَر اَجَانَا اَمِيْن اِيْمِش سُوْر حَكْمَكْ بُونِيك اَر دِيْجَه كُل كُوزِيْم اَكَا هَم قُج بَلُوْكَ قُوْمِي يَرِي مُوْنِي يَرِي كَا فَر اِنِيسِكِيْدَر بُولَار جَانَا	اِيْدُوْب بَرَقْلَعَه زَرِيكْ كُورِيْدِي اَمْرِي بَتَانِي اِيَكِي بَاغ اَوْرْدَه دُور غُور دِي اِيَكِي جُوْ صَنْعَر حَاغِي جِيْقُوْب بِيْنَايِ عَالَم كُورِيَا بِلْدِي قَصْر سُلْطَانِي قُوْد اَوْن دُور لُوج اَنْدَه كِه كُوزِلَر كُوزِمِش اَنِي كِه طُوْل سُون نَارَه تَر اَنَم سَر سَر بَاغ وُتُوْشَانِي اَوْتُوْر مِشِيْ وَزِيْرِيْلَه قُورُوْب يَرِي حَنْ خَا قَانِي بُولَار مَقْلُوْب اُولُوْر اَخِر اَكْر اِيَلِر سَه عِيْصِيَانِي مُجَاوِز اِيَلِمِش شَاهِيْم اِيْدَر كَر شَدَه سِيْرَانِي يَرِيْن قَمَح اِيْتَم اَنِكْ اَوْكَات فِهْم اِيْت بُوْعَرِي فَاغِي
مَتَاع حُسْن دِلْدَارِي نِكِيْم نَقْم اِيْدِي اَي نَقْشُو اَوْسَا اِكْر بُلُوْر اَنْجِي كِه اَجِيْشِيْدَر بُوْد كَانِي	
كُوكُل جَنْوُنِيك اُولُشِيْدَر كُورِيْدَن سَن وِلَا زَايِي كُوزِم هَر صَبْح دَم يَاشِيك دُرْ كُورِيْل نُوْمَه وِلْدِي قِيَه جَمَالِك بَرْدَه سِيْن كُوزِيْم مَبِيُوْتَن كَا سَهِيْن اَخِر اَجِلْدِي بَرْدَه طَلْت سَر اَسْر لُوج دِلْدَن چُون سَنِيك دَر بَايِ عَشِيْقَه بُولَار لِي حُور وُتُوْشَانَا	نَظَر قِيْلِيْدِي قِيَه عَرْض اِيَلِر بُوْر لِي مِرَات لِيْلَايِي اِيْدَر اُول رُوِي يَا كَمْدَن اَكَا هَر دَم تَجَلَايِي طُلُوْع اِيْدِي وُجُوْدِيْدَه سَر اَسْر طُوْبِيك دُنْيَايِي ظُهُور اِيْدِي قُوتُوْلَم چُو كُوزِم دِر وُتُوْشَانِي اَشْر قَالْمِي رَسْمِيْتَه اَشِيْت كُل سِر مَوْلَايِي

	دُمُوزِي سِرِّ وَحَدِّتْدَرِ كَلَامِكْ جُمْلَهٗ اَيِّ نَقَشِي اَوْ قُوزِي مَرَدِي اَدَمْ بُو اَسْرَارِ مَعْمَايِي	
كِه اَنَسَرِ عَا شَقِيكْ بَعَرِ قَنَادِي كَجَرِ لَرِ رَعْدِ وَشِ اَنَلَرِ صِرَاطِي اَشِيكِيكْ يَصَدُّوْبْ كَمَرِ عِبَادِي سَنِي يُوْقْ اَيْتَمَكْدَرِ اَنَلِكْ مُرَادِي عَنَّا صِرْبَرْدَهٗ سِنْدَن قَالِدَرِ اَدِي	طَوَافِ اَيَلَنِ كَلِينِ شَيْخِي مُرَادِي اَكَا اِقْرَارِ اَيِدُوبْ اَمْتِ اَوْلَانَلَرِ نَجَهٗ اِسْكَنْدَرِي خُسْرُوْلَرِ اَنَلِكْ صَقِيْنِ اَلْدَامَهٗ نَعْسِيكْ جِيلَهٗ سِنَهٗ هُيَوْتِي مَنَزَلِكْ بُولُقْ دِيلَرِ سَلَكْ	
	حَقِيقَتْ مُرَشِيدِكْ نَقَشِي بُولُجَهٗ دُو كُوبْ كُوزِي اَيَا شَلَرِكْ بُولَرِ صَوْلَادِي	
اَشِيْنْدَمْ بَرِ خَطَابِ اَنْدَهٗ كِه دِلْ كَا شَكَارِ اُولَدِي وَلِ كُوزِي يُوْقْ كُورْمْ كَنْدِكْ بَكَا كَلِ دِيَايِي اُولَدِي بَجَلِ اَيِدِي دِلْ عَيْنِي اَجَلِي شُعْلَهٗ دَارِ اُولَدِي سُرُورِي حَضْرَتِ عَزَّتِ اَبْرِشْدِ اُوْنَكَهٗ كَارِ اُولَدِي تَحَلْ اَيْتَمَدِي دَايْمِ وُجُودِ نَارِ مَارِ اُولَدِي كِه اُولْ مُوسِي كِي مَرْدَهٗ بُو سَنَلِكْ بَرْدَهٗ دَارِ اُولَدِي كِه اُولْ بَرِ قَوْلَهٗ اُولْمَزْ سَهٗ اُولْ خِرَاكِسْتَا اُولَدِي نَهٗ بِلَسُو اُولْ بُو اَسْرَارِي يُوْرْدَنِ اُسْتُوْر اُولَدِي فَنَاسِيكْ بُولِيُوْبْ عَا شُوْ اَيِكَلِكْ اَيْمَجَهٗ زَارِ اُولَدِي كُورْدِكْ مَنَزَلَهٗ اَنِ سَنَكْ عَشَقِيكْ اَحْجَامِ اُولَدِي	دِلْ دُونِ كِي جَهٗ سَيَرْمَدَهٗ بَجَلِ سَمْعَهٗ يَارِ اُولَدِي بُودْمْ كَشَفْ اُولَدِي كُوشِ اَيْتَمَكْ نَدَايِ قُدْرَتِ حَقِي اَيِكِي اُولَدِي اَنْ بَرُو اَيِدُوبْ چُونْ قُدْرَتِكْ اَظْهَارِ اَوْجِي كَشَفْ دِلْدَارِكْ بَجَلِ رَجَائِي دَن چَانَكْ اِنْدِي دُورْدِي جَلَالِنْدَن بَجَلِي بُورْمَزِي قَهْمِ اَيِدُوبْ سَنَكْ خَبَرِ اَلِنِ زَارِ اَيِسَدَن صِفَاتِ ذَاتِ مَطْلَقِي بُودُورْ يُوْرْدَنِ بَجَلِي اَلِي اَنَلِكْ كِي قَلْبِ بَا كِيَهٗ اُولْمَزْ طَبَلِ اَسَايِشِ صِفَاتِ قَهْرِي مَعْشُوقْ طَهْوَانِ سَهٗ اَلِكِدَهٗ اَوَكْسْ كِي اُولَدِي مَطْلُوبِكْ اُولُوْ چُونْ اَكَا اَلِي	
	كَجَنَلَرِ اَشْبُو مَنَزَلِنِ جِهَانِ بُو كُونِ نَقَشِي اَبْرِشْدِ كَعْبَهٗ وَصَلَهٗ بَتُونِ اَشْيَا دَهٗ وَاَرِ اُولَدِي	

آیا کل مخلوق احمد دین است جانا بومعنا ایکجی کیم سوز اولدی یروب اولکوککه احمد اوجنی کوزندز اولکیم کجوب اول تا مقدمه است دوزخینک در سیک بونلردن اول خبر آل کربشچید که قاقوب سکه دن اولدم بولوب اول یرده چون ای اوزیدک الچکوب آخر	ایروب اول کعبه دن قدس سوزدن بولدم موی اوکا فہم ایت ایتیشد خبر ورسن بولدی ایرجہ نایدنجیہ کیکله کجدی عرجای ایرشد سدرہ یه جانا کجوب و لکله اشیا یتشد قاب قوسینہ طوافیند معالای ایرشد و صلیت بارہ اوکاردی دلہ یارای
کلام فہم ایدن عارف بولور اولکم ندر نقشی کہ ایتیشد سلوک انلر بولور بومعنا	کلام فہم ایدن عارف بولور اولکم ندر نقشی کہ ایتیشد سلوک انلر بولور بومعنا
کل ای سالی است یردم ندر کور حشر دین بولر کیم دوزم یرسک دیم بن استماع ایت سن بری عام ویری خاص ویری آخر اخصد کیم اولاز کیم یلمد جانا اواج حشرک سولند ایکجی کیم دوزن بیکم وفانیدن مقدم اول چکوبنذر اللہین بولنر خدا دن غیری هرشید اوجنی قومی کل کوز کیم سوال اشک بولردن موی نفیسله بولنر کورک انسان ایکل آخر	کہ اوج نوع اوزرہ یاز میشد بولون علم لکدن کہ بولر دگم کس شام بولر قری سرنہائی اوزک انخفاہ چکیند بولور ای زاید اول کانی قوری دعواید انلر نہ بلیسون علم و عرفان سوال حشری کوز میشد بکند جقدن جان اولدن اول اولشدر مقدم امر ربان نہ حشرک اکمش بولنر نہ بلیش کفر ایمانی محل حشرہ وار دقده بولر سور شکل حیوان
بوزین آق اولسون ای نقشی بومعنا کیم اندکدن کوبینوب عالم معنی اگر اندنہ سیرانی	بوزین آق اولسون ای نقشی بومعنا کیم اندکدن کوبینوب عالم معنی اگر اندنہ سیرانی
دلا فقر خیزدن ندر مقصود سلطان بقا بولر اولور جانک اگر بولر کفر ایرمرسه لیاس یریلقدن اول خلاص اولر فالور آخر	کہ ایتیشد کفر دوز بومیم ای جانک جان فالور جان بونده ایرشمر کفر ایمانی فنا بولر عبودیت لکات فہم ایت بوعرفانی

دوشنکراشبوکراجره بودور مذهبک ال جکدی ایمان ایت سوز لر جانان بونظم کیلکوب اذراک	که بودین محمد در قبول ایتسز مسلمانان نظر قیل چشم عبرتله اوکات فهم ایت مدد این
آیزلرزا و احمد دن آلودر منزلک نقشی آنچون کور دین طومر اولوبک جمله دن قانی	
دیم تاویل یعقوب ایشیت ای جانمک جانی اولوبک قوی عقلی آنک قد ایشری جاننا یدی قوردر دیمک ایشی جانان غصبه اولوب یدنجی کیم دورغ اندی مری دیم دورر بوندن عرض اولدر زلحدن دیشکر نفس لوامه	سنک عقلک دورر اولکیم کوکله یوسف قانی عملر علیله شاهم حقیقت اولوبه اذعانی که محجوب اولدر یلر حقدن ایش اولدر مد غصبا که سوردن کوملک قانی ایش اول کوز که بهتانی کوزو یوزین قبول ایشی نیک جودن روح سلطان
آغرمق کوز لر جانان ایشیت اولدمه یعقوبک ضیا کیمکد عقلندن آنک ای نقشی جانی	
سنک عشقکله عاشق قرا نیک ایتسز دورر خبر ویزکل بکایمدر بودور شیدن جکر هووی ندر بوکرت و خدت ندر بو وارلق و یوقلق بچون یلمر سنک ای زاهدنه کانک کورندن ندر اول مشنه دلر کیم کوشدن دزه در انلر ندر دنیا ندر عقیبا ندر واز اولان اشیا ندر اول تاج دولتم کیمک باشنده بند اولسه	اولور لر والله وحیران بولر ایتدجه سیران نه کورنر درونکده عجب یلدکی سنن این ندر بوچار غصه دن کورین روح سلطان که صراف عالم سنن اوکات فهم ایت بو عرفانی طوغر ملک وجود ایتسز جکر بر دمه عمان کوزک اچ جمله سیندن ندرنه صند سن بونست یدی اقلیم حکم ایلر آلور تحت سلیمان
قینی بر عقل اولکیم بونظم پاکک ای نقشی اوقور اول مکتب دلدن اولوب هر کورک کانی	
یوری ای زاهد خود بین دولتم سن بومیدانی	که هر کس بونده آت سوزمنه صند سن بو عرفانی

كجوب شكلي بهاميدن كاله ازمك انسترسك
 كه قونمشه خد الحق محمد نوري انلرده
 نزل ايمرسك كوردن حيان جان فرائضك
 اوكم اهل تصوفدن حقيقت دون اولوبد بيل
 بوكا كهر خواص ديرلر ايشيمز دكمك عقي
 اوكم ايرمز بوا سره تمامت اي شه عالم
 اگرن ايرشم دبرسك خبر ويزمده اي زاهد
 بوكهر چي نهايتدن اوليدي جمله كرمون
 كجيدي جمله منزلدن حجابي قالميو اخير
 بوكهر نينديكن بلك صفيين مسكين كار صله
 اولورسك عيله دريا بودلن بلمين زاهد
 علم يز نقطه درجانا كه مولا آنده دج ايش
 اكايكم مكبت دلدن مربي اوله جون الله
 ندر بوسوز لر ك دبرسك اگري زاهد خود بين

عجب مست مدام اولدي سوز اكلتم اي نقش
 ايجلدن دست ساقيدن شرب شاه دوراني

ندر معراج حضرت كورنه سونكر بو شندان
 اوكم نور حقيقتي كه فرع اولش وجود ايمره
 اياق تحت الذاخير باشي فوق السماء جون
 كورينوب ستر اوادي تكلم سيز كلام ايتمك
 بدندير بر كوكلدن كوكلك اتك عشقي رفرقند
 ايجوب دلاسم ورسيندن كيدنه كيدن بوالوي
 عروج ايتمك در اصله كيدني روح سلطان
 كجوب بوكونه دولقيز اوكان فهم ايت بو عرفان
 ايجي جان برتن اولقيز بوريوب قلب انسان
 جكر عشاق معشوقه اولور اول جمله فاني

مَلِكُ مُرْسَلِ نَبِيٍّ صَغِيرٍ بُوَجَّاهِ دَهْشَتِ اَبَادِه
تَحْتَرَلْ لِي مَعَ اَللّٰهِمْ اَكْرَبَا وَيْلَه قَادِرْسَك
اَنَّا جَنِبِلِي عَقْلِكِي كِه هَر كَر سِي دَر دَن جَانَا
سَكَا اُولُ وَاكَا سَن وَا رَمَدَن مَوْلَا مُنَزَّهْدَر
قَدَمِ بَصْمِ اَبْسَك زَاهِد اَكْرَبُ مَذْهَبِ بَارِه

كُو كَلْدَر عَرَم اِي دَن اَنْدَه كِه جَذْب اِي كَر خُدا اِي
وَكْرَن بِلْدَك زَاهِد بُوَر مَرِي سِرْتَن هَانِي
اَحْوَب بِال اِي رِي كَجَسَن قَالُو زَكُوَر مَر بُو اَحْسَن
كِه بُو قُدُر قُرْب بَعْد دَن تَه صَنْدَك سَن بُو مِيلَان
نَه كَفَر كِه اَكَلْدَك اَنَّا تَه بِلْدَك سَن بُو اِي مَانِي

يَتَرَايُ نَفْسِي اَلْحَقُّ بُو اُولَا زَكِيم عَقْل اَوْلَدَر
قَبُولُ اَلْمُسَوْرَةِ اَنَّا سَر حَقِيقَتِ اِي كَرَم كَانِي

بِلَا اُولُ مُنْكَرِي بَدْخَوْنَه بِلَسُونِ بَارِي اَغْيَارِي
اَوَكْسَكِيم سِلْمَدِي جَانَا مَقْدَم بُونْدَه دِل لَوْحَك
اَكْرَجِه دَم اُولُ مُنْكَرِي دِلَا بُو شَرِج اَحْمَدَن
اَوَكِيم فَهَم اِي مَدِي جَانَا بُو نَظِيم بَرْدَر بَارِي
كَرَك عَالِم كَرَك صَابِج كَرَك مُفْتِي كَرَك مُنْذَر
وَقَاوِر مَر اَنَّا عَلِي كِه اَخِر يَوْمِ تَبْلِي دَه
كَبِدَر بُو سَلْطَن اَلْدَن اَوَرِي تَبْدِيل اِي دَر مَوْلَا
اَوَكِيم بَلِيَز لَدَن عَمَلَك دَكَلِك اَسْبُو مُنْكَرِي لَسَر
بِلُوَز لَكْن قَان اُولَدَم اِي رِي سَه خَالِك رَحْمَه
نَكِيم كَسْب اَلْمِي شِد اُول حَقِيقَتِ دَار دُنْيَا دَه
بُو يَا ثَوْب دَن كِه اَنَّا ظَهْر اَنَّا كِه هَر صُورَت
بِحْمَدِ اَللّٰهِ كِه عَاشِقُ كَرُوب بُو مَحْمَدِ اَبَادِي
جَكُوب دَسْتِك دُو عَالَمَك مَقَام نَارِي مَوْلَا دَه
نَكِيم وَا زَجَلَه طَالِبُ رُشُو شَرِش اَشْنَه نَبِي

كِه بُولُ مَر كَنْدِي اَنْدَه حَقِيقَتِ صَوْرَتِ لَوْحَك
مُو خَرَاي اِي رِي بِي كَر كُو رِي مَر اَنْدَه دِل دَارِي
وَلَا بِلَز حَقِيقَتَه بَلِنْدَه بَغْلُو زُتَارِي
خُدا لَحَقِي اَنَّا دَكْسَر دِلِنْدَه حَبَبَه اِقْرَارِي
اَكْرَبِلَز سَه رَشْمِدَن اُولِي مَر نَظِيمَه قَارِي
فَرَز لَر اِي دَفْتَر دَن اِي كُنْ مُشْكِل اُولُو زَكَارِي
بُو دَم اِي غَيْرِي دِل سُونِي كِه دِير لَر اَنَّا نَارِي
نَه اَلْسُونِ نَظِيم اِي كَمَدَن كِه فَهَم اِي تَبْر بُو كُفَارِي
كَبِدُ وَفِي اَلْجَمْلَه وَا زَلَقَلَر اَنَّا قَالِيَه اَنَّا
كُو رِي سَه نَجَه بِيَك يُو زَدَن اِي خَلُو بِلُو بَارِي
يُو رِي دَر خِي كِي بَرِي رِي بِلِي سَه حَقَه اَنَّا كَارِي
اِي رَشْمِش قُرْب سَلْطَنَتِ خُدا اُولُ شَرِ قَعَادَارِي
قَرَار اِي مَشِ حَقِيقَتِ اُولُ يَقُو بُو رَكِب غَارِي
اَوَقُو زَر عَلِي مَوْلَا دَن بِلُو زَكِر لَو اَسْرَارِي

	مُحَصِّلُ نَقْشِيَا بِنْدَمِ طَوْنَارِ سَكْ كَرُونَارْدَه كُتُورْمَه يَانَنَه لُطْفَايَتِ سَنَ اُولُ مُنْكَرِي دَكَارِي	
بِتَوْبِ اُولُ غَنَجَه لَبَّ اَنَدَه عَجَبِ كُورْدِمِ اَوْدِلْدَارِي كِه سَن بُونَدَن مَنَزْ هَسِينِ خَبَرِ وِيْرَقَالْدِيْر اَنِكَارِي خَبَرِ اَلْمِدِي رَمَزِ مَدَن نَه يُوْرْدَنْدَر اُولُ كَارِي يَتَرِ اُولُ اِنْقِصَالِ اِنْجَرَه كُورِي يُوْر قُدْرَتِ بَارِي يَكِرْدَر مَغْرِبِ دُونَر شُورِ اُولُ يَرْدَن اَعْيَارِي اَبْدُوبِ عَرْضِ مَحَبَّتْ دُورِ اُولُ شَهْرَه اَوَارِي دُورِ كُورِ يَاشَلَرِيْن دُورِ مَرِ اَيْدِ اُولُ شَاهِ كُتَارِي	يَنَه اُولُ شَاهِ بِيْهْمَتَا بُورِنْدِي نَحْمِ اَدْ كَارِي دِيدِمِ اَي قَادِرِ مُطْلَقِ نَدِرِ بُوْحَكْمَتِكِ بِلَسْمِ دِيدِي اَي بَرِي بَرُوْر چُون سُوْل اَلْبَتَدِ بُوْحَكْمَتِكِ اُولُورِ اُولُ نَفْسِ رُوْحِكِ نَحْلِ اِنْقِصَالِنَه بَرِي عَاشِقِ بَرِي مَعْشُوقِ طَوْنَارِ مَشْرِوقِ اُولُ اَوْبَرِ هَمِ اَوْبِرْدَرِ ذَاتِنِ تَكْمَلِ اَيْدَرِ بِيْ حَرْفِ اَبْجِلُوْر كَلِ كِي بَلِيلِ قُونَارِ فَوْقِدَه قَا اَعْلَرِ	
	يَتَرِ كَلِ نَقْشِيَا بَسْمِ دِلِكِ هُوْ كُفِيْ اَز اَيْمَه كُتُورْمَزِ بُوْجِهَانِ سَبَاقِ يَنَه دِلْنَمَه تَكْرَارِي	
كُتُورْدِكِ اَي بَرِي چُونَكِي بُوْمَلِكِه مِسْلِمَانِ نَسَلِ اَيْلَه كَلِ اَمْدِي قَبُولِ اَيْمَه بُوْ نَقْصَانِ جِهَانِ خَلْقِي طَوْنَارِ سَكْ دَكَلِكِيْمِ اَهْلِ عِرْفَانِ بُوْسِرَه وَاقِفِ اُولْمَقْدَرِ اَجُوْبِ اُولُ رَاوِ اَحْسَانِ چُوْ سُوْرْدِكِ هِمَتِكِ رَخْشِيْن اُوْرْدِ اُولُ طُوْجُوْ كَانِ كِه كِيْمَزْ كَنْدِي يَارِ كَنْدَن اَيْدَرِ بَرِ كُونِ اَوْطِغِيَانِ مُرُوْتْدَرِ عَرْضِ اَخِرِ بِلُوْر سَن اَي كَرَمِ كَانِ	كَلِ اَيْ اَز اَلْشَفَا لُطْفَايَتِ اَوْتَمَه عَهْدِ بِيْمَانِ جُوْ كَلِيْلَه لُطْفِ بَا كَنْدَن يِقْلِيْشِ قَلْبِيْ شَاد اَيْمَه كِرْمَدَن نَسَنَه اَكْسِيْمَزِ يَلُوْر سَن اَي كَرَمِ كَانِ بُوْدُرِ مَقْصُوْدِ اُولَانِ اَخِرِ بِلُوْر سَن كَوْنَه كَلْمَكْدَن كَلِ اَيْثَابِ وُجُوْدِ اَيْلَه بُوْمِيْدَانِ مَحَبَّتَدَه وَلِيْ تَرِكِ اَدَبْدَرِ بُوْنَه حَاجَتِ عَرْضِ حَالِ اَيْمَكِ نَدِرِ جَانَا بُوْ سُوْر كَرْدَن عَرْضِ بِلَسْمِ اَكْرَدِرِ سَكْ	
	وَكْرَنِ اُولُ دَكَلْدَرِ كِيْمِ كَالِكِ عَرْضِ اَيْدُوْ نَقْشِي سَكَا تَعْلِيْمِ اَيْدَه شَاهِيْمِ بُوْ اَيْنِ بُوْ اَزْ كَانِ	
اَكْرَدِرِ سَن اَيْدَه عَرْضِ سِرِيْن بُوْ عَقْلِ اَنَدَه يُوْ قَارِي	دَكَلْدَرِ حَقِيْقِ اَيْ زَاهِدِ صَقِيْنِ مَتِ اَيْمَه دِلْمَه	

بَلَسْتُ لَشَيْءٍ أَشْرَارٍ جَكُوبَ الْكَذَّابِ دَن جَانَا	اِبْرَرُ مَنَزِلٍ مَقْصُودَهُ اُولُو اُولُ جَمْلَةٍ نَكِ وَاَرِي
رَهْ عَشَقْنِدَه دِلدارِ وَصَالِكِ اسْتَشْنَكُ جُون	اَوْزِينِ مَحْوَالِي سَوْبِ اَخِرِ اُولُو اُولُ نَكِ خَمِيدَارِي
جَكُوبَ الْجَمْلَه دَن جَانَا دُورَانِ قَافِ قَاعَنْدَه	اَوْدُر سَبِيحِ وَشِ شَاهِمِ بُو كُونِ صَبَدِ لَيْلَا يَارِي
رُمُوزِي سِرِّ وَحَدَثِ نَسْخَرِ دَارِ اُولِيَانِ نَقَشِي	
اَوْزِينِ بِي خَبَرِ دَرِ جُونِ نَهْ بَلَسُو اُولُ بُو اَسْرَارِي	
دَلَامُنْ كَرَجَا رَحَقْدَنِ اسْتَمَرِ مَغْزِي قُرْآنِي	اَبِي بَلَمَزْ كِه اَنِكَلَه اَو قُورِلْ كَامِلِ اِنْسَانِي
نَهْ بَلَسُو اُولُ قَرَه يُو زَلْزَلَه جَوهرِ مَصْرِ اَيْمَانِي	مُحْصِلِ مُنْكَرَانِ سَوْمَزْ دِلَا بُو اَهْلِ عَرَفَانِي
اَنِكْجُونِ دِي دِيلَرِ جَانَا بُو قَوْمَه اَبْلِيْسِ ثَانِي	
اِبْرَاقِ اُولُ كَجَهْ يَانِدَنِ اَكَا سِرِي عِيَانِ اَيْمَه	كِه بَلَمَزْ قَدَرِي اَنَكِ بُو سَبْدِ طُورِ زِيَانِ اَيْمَه
سَوْرَمِ حَقْدِرِ خُدَا حَقِّ صَقِيْنِ اَصْلَاكَا اَيْمَه	مُحْصِلِ مُنْكَرَانِ سَوْمَزْ دِلَا بُو اَهْلِ عَرَفَانِي
اَنِكْجُونِ دِي دِيلَرِ جَانَا بُو قَوْمَه اَبْلِيْسِ ثَانِي	
اُولُنْكَرِ حَاصِلِ اَمْتَدَنِ وَلِيْلَرِ كِه عِنْدَا اَيْمَرِ	سُورِدِرِ يُو زَلْزَلَه اَشْبِكْنِدَه قُوَارِسْنِدَه قُيُوبِ كَمَرِ
بُو اَشْلَرِ كِيمِ اَيْدَرِ اَنَلَرِ كُوچِي تِسْمَه خِي نَمَرِ	مُحْصِلِ مُنْكَرَانِ سَوْمَزْ دِلَا بُو اَهْلِ عَرَفَانِي
اَنِكْجُونِ دِي دِيلَرِ جَانَا بُو قَوْمَه اَبْلِيْسِ ثَانِي	
نَكِيمِ سُونِلَرِ اَمِيْسَكْ حَقْدَنِ اَبِي بَاطِلِ قِيَاْسِ اَيْلَرِ	وَلِي بَلَمَزْ كِه بُو نَظْمِ عَوَايِ جَمْلَه خَاصِلِ اَيْلَرِ
نَهْ بَلَسُونِ نَارِ قَرَقْدَنِ كِشِي كِيمِ خَلَاصِ اَيْلَرِ	مُحْصِلِ مُنْكَرَانِ سَوْمَزْ دِلَا بُو اَهْلِ عَرَفَانِي
اَنِكْجُونِ دِي دِيلَرِ جَانَا بُو قَوْمَه اَبْلِيْسِ ثَانِي	
اَلِي يُو قَدَرِ اَنَكِ اَصْلَاكَا بُو كَبِيْرُ لُوكَا نِ اَيْمَرَه	كِه هَر كَبِيْرُ بِلَمَدِي نَفْسِيكْ اَو مُنْكَرِ بُو جَانِ اَيْمَرَه
اُولُو بَا اَخِرِ هَا اَيْمَدَنِ قَالُوْرُ بِيْدَا نَكَا نِ اَيْمَرَه	مُحْصِلِ مُنْكَرَانِ سَوْمَزْ دِلَا بُو اَهْلِ عَرَفَانِي
اَنِكْجُونِ دِي دِيلَرِ جَانَا بُو قَوْمَه اَبْلِيْسِ ثَانِي	
نَهْ بَلَسُونِ مُنْكَرِ بِي خُو بُولَا نَهْ كِيمِ قَرَارِ اَيْلَرِ	كِه اَلُوْبِ خُو هَرِيْنِ اَنَدَنِ مَحْلَنْدَه نِيْزَارِ اَيْلَرِ

بوقوچي شويله بلكم سن ولبردن فرزند آيلر	محصّل منكران سوزم دلا بواهل عرفان
انچون ديديلر جانان بوقومه ايليس ثانی	
خلاق اكلم معانيدن كامطلق خطا ايتسك	اجوب علم كوزكدن اكاحتم كتاب ايتسك
تجهم زير پايده انك رويك شراب ايتسك	محصّل منكران سوزم دلا بواهل عرفان
انچون ديديلر جانان بوقومه ايليس ثانی	
نريوز دن حشر اولوز بونكراني بند سوال ايتمه	اگر انسان ايله درسك بوني هر كنجال ايتمه
بودن بيلديكم زاهد يوري وار سن جدال ايتمه	محصّل منكران سوزم دلا بواهل عرفان
انچون ديديلر جانان بوقومه ايليس ثانی	
نهي دست اولديغك بيلر تجهم كوز بوقال اهل	انچون اولدي جانان بون عالمده حال اهل
نه بلسون امد بونلر كه كملر ذكال اهل	محصّل منكران سوزم دلا بواهل عرفان
انچون ديديلر جانان بوقومه ايليس ثانی	
كوكلدن بي خبر اولان صنو نطق ليكن قدير	اوهكم ايشبو منكر كر ايكي عالمده برغمدير
صورتسك نقشيا بونلر متواهل جهنمدير	محصّل منكران سوزم دلا بواهل عرفان
انچون ديديلر جانان بوقومه ايليس ثانی	
نذر اول كا و بر قوت كه باشي اوزده دنياي	كوزميش امرايد و بولايكم وار طاع و صراي
ايكجي كوز نذر زاهد انك سن زير پايينه	قوش حقا نده برماهي دورب اتينه درياي
بولارلك يوقله تحينه بيشكم هوليد چون	اسراول تاره كر دورم سر اسر زير و باي
ايكيش سحر حيت فوقيه بري جاندر مياننده	حياتن بخش ايد دوزمن اسيتك سر مولاي
بوسوزلر سويلنور جانان اولي خلقك داسنده	يكوزنكليم اما اوقوز يوق ايشبو معالي
نذر كا و بايق دريا نذر زاهد هوا فتم ايت	ايريش بوسير اخفايه اوقو علم دلا راي
بوعليك اوليه فتي اجوبيلمكنن مولا	نه اصب اوقو من يازمق چوبيلر نر اول راي

بُوعلَک دَرَس ناکَرَن حُرُو و لَفْظ و صَوْت اُولَر
اَوْ قُور لَرَبی لِسَان لَتَحَق بَحْث لَادَن اِلَای

نَن دُنیا اَوَرِن عَقِبَا سَوَز کُ حَجَّه دَر اَی نَقَشِ
نَهَايَت اَکَلَق کُ حَجَّه دَر بُو دِلَدَن بُو مَعْمَا ی

اَو کِم مَدَن قَیَار جَانَا اَنک بِل یُو قَدَر اَدَعَا ی
بَن اُول قَلَب سَلِیْم کُ جَنَاب کُ یَا حَق
کُوز کُ اَج سَوَز کِرِم قَمِیْت دِکِی سَک سِرَر رِجُون
خَبَر اَل اَشْبُو نَظْم دَن بُو م کُوز کِم دُورَن نَاطِق
اَو کِم یُو لِدَ جَان ویر مَر کُجُوب بَعْض و عَدَا وِندَن
اگر دِر سَک کِه اَی زَاهِد نَدِر بُو مَدَ اَشْبَا ی
بَن اُول دِیْتُون سِر مِکِم جِهَان بُو قَا اِجْرَه
اَلن چَک پِر پُر وِرَدَن بُو کُفَری اِخْتِیَار اَیْمَه
بُو سِر یُو مِیو ب اَخِر اَیْدُو عِلْمَه شُخُو بِنَلِک
یُو رِی وَا رِج بُو سَوَد دَن بُو یَنِدَ اِخْتِیَار اَیْلَه
جُور بُو دَن اَرِی اَخِر قَدَم بَص مَدَب یَا رَه
کُکُل وِر زِر دِ شَیْنَه دُور خِیَمَنَد بِل بَعْلَه
اَو نُو ت بِل دِ کَر لَه اَخِر وَا رُو ب اُول مِکَبی عَشَقَه
کُجُوب مَشْرِق دِ یَا رِنَدَن قَدَمَت قَرِی سُلْطَانَه
بُو نَظْم عَاقِلَه بَسَد اَکَر وَا ر اَیْسَه اَدَعَا ی

اگر کَسَه سِر سِر کُوز سُون اَو کِس نَقَشِ قَرَا ی
جِهَان اَنَسَر قَرَار اَنَسَر اُولُو زِی اَلْجَمْعَه دَن طَان
دُوشُو عَقْلِی بَا شَیْنَه دِی کَسَه دَر دَر مَای
کِه نَطَق اَیْلَر بُو یُو زَدَن اُول سَکَا جُو اُول کَر مَکَان
اِر شَمَر مَقْصِد صِدْقَه قَالُو کُوز مَر بُو اَحْسَاط
سَکَا یَمَر یُو شَاهِد کِه وِر مِشَق بُو عَرَا ی
نَه شَرِی یَم نَه عَرِی جُو تَقُو دِ جَانَا قَرَا مَای
و کَر ن اَنَسَا حَق یُو رَد کِ دِیْن اِیْمَان
عُبُو دِیْتَن اَدِ مِش سِن اُولُو مَعْنَه سَیْطَان
طُیُو بَر مَر شِد کِه دَسَن اُولَه کُوز قُولِ قُرْبَان
اُولُو بَر مَؤْمِن صَادِق طَوَاف اَیْلَه وَا رُو ل کَان
دُور وِش وَن کُون اَشِی کِنَد قُو د و کُوز اَرِی قَالِی
سَبَق اَل دَرَس عَاشَقَه نَدِ کُوز بُو اَر کَان
اُول کِه مَعْرِیْدَه کَان اَیْلَه اُولُو ب بُو جِیْم خَاقَان
تَفْکَر اَیْت کُل اَی زَاهِد نَه جَالِد کُوز بُو جُو کَان

کَلَام نَقَشِ قَمِیْت فَا یَکَن طَشْرَه نُو ز طُو مَه

یُو رِی وَا ر اَلْجَل کُ اَر کُودَن نَه صَد کِ سَن بُو مِیْلَد

عِلْمِ بَاطِن تَعْلِیْم اَیْلَر مَحْرَم اُولُش اُول پَرِی

لُج عَقُو ط اِجْرَه کُوز دَم بَن دِل اَیْر سَر وَرِی

عَبْنِ اُولُوْب سَرِا وُجُوْدِ بَاشِ اُوْرْدَ زَاھِدَا جَا مَہ نُوْرِ حَقِیْقَتِ جَمْعِ اُولُوْبِ اٰخِرَا کَا کَمِشْ اَنَدَنْ جُوْنِ تَعِیْنِ لَیْکِ کُوْسْتَرِ وُجُوْدِ نَفْخَہٗ ذَاتِ خُدا دَنْ قِیَضِ اُولُوْبِ اٰخِرِ اَوِیَا ز سِرِ اِخْفَا دِرِ کَلَامِ اَکْکَلِیْتِ کُرِ زَاھِدَا	دُوْر اَبِدُوْب دُوْر مَر فَکَرِ سِرِ اَبِدُوْبِ هَرِ سِرِ عِ سَشْ جِهْتَدَنْ طَشْرَہٗ جَمِشْ جَانِ وُتَقَلِشْ کَرِ بَکْرَہٗ مَرِ یَرْشِیْتَهٗ لَکِنْ اَوَّلِ دَکَلَاتِ وِ دَرِ عَلَمِ اَلْمَنَامِیَہٗ اِبْرِشْ کِیْرِشْ اَوَّلِ جَانِ اِبْجَرِ جِغْدِی ظَلَمَتِ پَرْدَہٗ سِیْنَدَنْ اَوَّلِیْ شِیْدَ لَکِ اَرِی
	مَقْصِدِ صِدْقِ اِبْجَرِ کُوْرِکِمِ نَقْشِیْ شِیْدَ اَوُکُوْنِ اِیْ پَرِی بَیْکَرِ اُولُوْبِ دُرِ مَظْهَرِیْ بَیْغَمَبَرِیْ
مُرْعِ دِلِ فَرِیَادَہٗ بَشَاکَرِ کُوْرِ مَسَمِ دِلِ دَرِی اَوَّلِ کَا نِ اَبْرُوْ نِ کَارِکِ یُوْلِیْتِ جَانِ وِ سِرِ مَکَہٗ هَرِ قَانِ اَیْکَرِ تَجَلِیْ زَا لِفَنَکِ هَرِ تَلِ سَرِی کُفْرِ وِ دِیْنِ اِیْمَانِ وِ مَذْهَبِ پَرْدَہٗ دِرِ عَاشِقَا رَہٗ لَوْحِ دِلَدَنْ اَوْ قُوْدَمْ بَنْ بُوْمَعْمَا سُوْرِ لَرِی	قَانِ دُوْکَرِ بُوْجُسَمِ کَرِ بَانِ اَرْتَدِ رُحَقِ زَارِی دُوْمَرْتَمْ قَالُوْا بَلِیْ دَنْ اَبِیْمِشَمْ اَقْرَارِی عَقَلِیْ نِغْمَا اَیْدِرِ کَرِ بِلِیْمَرْ بَا زَارِی جُمْلَهٗ سِنِ سِلْدِمِ سُوْرِ دِیْمِ دُوْسْتَهٗ وِ پَرِ دَرِی اَوَّلِدُرِ کِمِ خَلَقِ عَالَمِ اَکْکَمَرِ کُتْنَا بَیْی
اَبِنْ وَاَنَدَنْ کَمِیْخَہٗ نَقْشِیْ اَشْفَقَہٗ دِلِ اَبِیْمَہٗیْ اَوَّلَہٗ تَجَلِیْ کُوْرِ مَدَمِ بَنْ یَارِی	اَبِنْ وَاَنَدَنْ کَمِیْخَہٗ نَقْشِیْ اَشْفَقَہٗ دِلِ اَبِیْمَہٗیْ اَوَّلَہٗ تَجَلِیْ کُوْرِ مَدَمِ بَنْ یَارِی
یَسَّہٗ اَمَّ اَلْکَلَامِکِ کُوْرِ اَوْقُنْدِیْ حَہٗ اَسْرَارِی حِجَابِیْ رَفَعِ اُولُوْبِ جَانِکِ کَلُوْیْ اَبِیْمَہٗ دِلَدَنْ تَجَلِیْ اَنْدِیْ مِلْکَدَنْ اُولُوْبِ تَحْتِ سَلِیْمَانِ سَرِ اَسْرِمَلِکِ ضَبْطِ اَتَدِ اَنِکِمِ وَاَزِیْنِغِ وَقْهَرِیْہٗ فَنَا اَنَدَرِ فَنَا بُوْدُرِ بُوْمَنْزِلَہٗ غَرَضِ اُولَمَرْ حَقِیْقَتِ اِیْ شَہٗ عَالَمِ بُوْرِ تَوْحِیْدِ هَرِ فَرِیْ کِمِ اَکْرِ وَقْهَمِ اَوَّلِیْہٗ نَظْمِ خَبَرِ دِرِ لَیْسِ فَا لَدَارِی	یَا زِلْدِیْ مَعْبِیْکَرِ بَرِیْ جَکَلْدِیْ دَمْرَہٗ کُتْنَا رِی اِبْرِشْدِیْ یُوْلِیْ جَانَانَهٗ کُوْرِنْدِیْ حَضْرَتِ بَارِی جُلُوْشِ اَبِیْمَہٗیْ کَا رُوْجِ جِهَانِ طُوْنْدِیْ اَوَارِی مُرْتِنِ اَبِیْمَہٗیْ اَصْبَلِکَہٗ بُوْشَرِ کَرْدَنْ اَبِدُوْ اَرِی کِهٖ جَوْ هَرِ دِرِ بَقَا مِلْکِ کُوْرِکِ اَتَجِ قَالِدِرِ اَنْکَارِی کُوْرِ مَرِ عَیْرِ حَقِ بُوْنْدَہٗ سُوْرِ اَوَّلِ یَارِیْ اَعْبَارِی یَلُوْرِسْکِ مَعْنَا سِنِ اَنَکِ اَوُورِ سِلْکِ نَظْمِہٗ قَارِی

اَنكِوَن قُوْمِيْدِي غَيْرِي كِه بُو بازار عشق اچره | يَنه كُنْدِي دُر زجانا متاعينك خريداري

سوزك اكلَمَن اَي نَقْشِي حَبِّ مُغَلَقِ كَلَامِك وَاَز
اير شمر دَكَمَن اَي عَقْلِي قَالُوْر بُو شِيْدَه اَنخاري

كوكل مَرَاتِ حَضَرَتْدَن يَنه بَر اَوْر كِه كَام آلدِي | كُورُنْدِي اُولِيَا رُوحي بُوْن اَنْدَن سَلَام آلدِي
قِيَان وَاَر دَقْدَه اُول يَارَه اَلْتَمُّ حَقِّ حَبَاب | اُولُوْب مَقْبُولِ حَضَرَتِ اُول بَنِي قُيُوْب اُولَام آلدِي
كوكل مَكِين اُولُوْب اَنخَارِيْدَه جَمْلَه تَلُوْبِيْدَن | اَجَلْدِي سِرِّ اَوَاْدِي تَحْلِيْدَن دَوَام آلدِي
كُورُنْدِي مَعْشُوقِ عَاشِقِ دِيْنْدِي نَمِ قُوتِ سُوْرُنْدِي | اَشِيْدَه حَبَابِ دِلِ بِنِ دِهَانِيْرِي كَلَامِ آلدِي
حَبْر دِلِ اَتِيْضَا لِيْنْدَن وَلِيْدِلِ اَنفِصَالِ لِيْنْدَن | كِيْرُوْدُوْنْدِي كِه اَي مَهْرِي يَانِجَه بَر غَلَامِ آلدِي
شُوْد كَلُوْا يَنْدَه اَجْر اَكِيْم كوكل تَا اَمْرِيْلَه نَه | حَلَالِكِ وَيْرُوْ اَهْلِيْتَه يَهَا سِيْنَه حَرَامِ آلدِي
اَوْرُنْدَن قُوْمِيْدِي نُقْطَانِ اَطْلَسِيْرِي بِلَكِنْدَن اُول | هِدَايَتِ اَيَلِيُوْبِ مَوْلَا بُوْتُوْن حَقِيْقِ تَمَامِ آلدِي

مُسْتَسْلِل وَاَرْسَم اُول كَام عَجِيْبِي اَمِيْد اَي زَاهِيْد
كِه تَا بَرِيْم اَلْسَتْن اُول بُو نَقْشِي دِنِ حِيَامِ آلدِي

دِلَا عَاشِقْ كَرِيْ دَر دِيْن يَلِيْنَر اَمِيْر قَاب | كُورُوْب دَخَلِ اَيَلِيْر نَظْمِكِ نَكِيْمِ اُولَه اَز عَان
كِه جَانَا مَسْتِ اُولُنْدُوْن كَلَن سُوْر كُنْدِيْ كَلُوْر | اَنكِوَن سُوْيَلَر عَاشِقْدَن اَنَا اَلْحَقُّ رُوْحِ سَلَامِ
قِيَانِيْمِ كَجَسَه بَر سَالِكِ مَقَامِ لُطْفِ قَهْرِيْدَن | نَه قُوْر اَر دِنْدَه كَهْرِي نَسْخُوْد اُولَكِ صَفْدَه اِيْمَانِي
كِه كُورِيْمِ خَطِ خَالِيْ كِه دُوْر لَفْنِ اَصْبَعِيْن اِيْمِيْش | اَنكِوَن دُوْنْدَر زَجَانَا بُولَار لَر قَلْبِ اِنشَانِي
جُوْدُوْ بِيْكَاتْلِكِ بِنْدِيْن دُوْشَكْرِيْدَن دِلْدَارَه | تَن بِيَانِ اَيَلِيْشَلَر دَر وُجُوْدِكِ اَيَلِيُوْبِ فَانِي
كَجَنَر اَشِيُوْمَن لَر دِلَا بُو جَايِ حِيْرِيْتَه | قَالُوْر بَرِيْجَه دَر جَانَا اِيْرِيْجَه بِيْكَ رَحْمَانِي
بُوْمَر دِيْ اَيِ اَعْظَمِيْر مُوَافِقِ رُوْيَا كَار اِسْتَر | دُوْمَن طُوْمَن بُوْمَر كِهِيْم كِه بُوْقْدَر حَدُّ وِيَا يَانِي
اَسْر بَادِ صَبَا بُوْنْدَن اَجَار يَلِيْ كَلِيْرِيْن عَاشِق | كَجَر اُول بَحْر حِيْرِيْتْدَن كُورِيُوْر مَنَزِلِ ثَابِي
كَلُوْر عَشِقِ حُدَا اُولْدِيْم اِر رُوْدِلِ غَيْرِي بَر مِلَكِه | كُورِيْ كِيْم اَنْدَه عَاشِقْلَر طُوْغَلَا دَسْتِيْدَه چَوَكَانِي

خبر کس ایچ ایلدی بونکه دالار بوند هاضره کچنلر بونده جانان بون بون بون اول آخر	اولوز لر بی لسان لایق بولدن اول کچنلر مقام خلطه اوغر اول درکش قونمز کربانی
نیز بوزدن فهم اولوز نقشی کای بونظم قدر کیم عقل حیران اولوز بوند تفکرایده مزانی	
دلا ایلد کسلا لایق ندر نقیله اشیا ایدنلر لا و لایق مکمل امری اجیرا جکوب ال شو کتر ندن جوین محوین آخر اجوب غیرت کورین زاهد مجاهد کورین صوب	مجله ایلد لادن سوت اول قلب مرانی کورین خلق لحدنه تماشا ایلدی ذات فنا اندر فنا اولدی کیدری غیر دارا اویان بوخای غفلتدن هبایه ویرمه اوقاتی
نیکم فتح اولدی ای نقشی سکا علم معانیدن یوری وار سونله عاشق کرایه سون اول لایق	
روح احمد دن خدا کیم امر فرمان ایلدی اوزدی برینیا دلعظم قدرین اظهار اچون چار عنبر خانه سینده کوشتر و دورن سن عرش و قرش اولمزدن اول ادمک بنیادی کیمس کیم بون بون بوند عقلک مات اولوز اشیان اولندن مرغ دل بر واز ایدوب کوشتر و بشفلیدن ای دوشتر غربت زارینه جام عشق کیم کوشید نوش ایدن عاشق کیم امرو نیک قوللو غندن قورتلان دل بوشک	آب و آتش خال و یلدن و حیه انسان ایلدی کنت کزیک کوه رندن نغز جان ایلدی هریرین زنگه قونید بحیر عثمان ایلدی سیرا شرار خدادن کیز لوبیر کان ایلدی امر کونده هر نیکم وار سنه پنهان ایلدی کیدی برز نیکین لباسی کلدی شیران ایلدی کی علوی کین آنک خاکه یکسان ایلدی یز کور و ب معشوقه انحر مست و حیران ایلدی تخت کاهی مضر دله ای سلطان ایلدی
کوز کال قدرین کیم تا الستد نقشی اوقشان اشرا حق سکا اسان ایلدی	

کۆرۈك اول حضرت احمد قحان ايتهدى سقرى اير شوب قده سه حقيقت قود چون قلبي اول قودى چون جاننى اخرقاب قوسينه كيم اول كوروب اول اكا نفسى ديه كيم ايبن قلب يره سري سرة جانا تكة وار چونك انك	قودى دنيا كوكى اوزنه كونه نفسين اوپرى ديه اولدمد قحدا بى قومە انك اثرى ايكلك كيد ارادن آلا تا اول خبرى ايدە كيم قلبي روجه يوك واركت ايلرى قاله آر دنجە سراسر دوكلوب هر نوكرى
ايروب اول منزله نفسى بوزيلوب اسم رسم اوزىنى بخوايدوب اولدى ايجىدىن ايجرى	
حاشا لله عارفانك اوله زاهد بونوزى يز او وحدت اهليوز كيم يزد اولز قبل وفلا چكيشوزال غمى حقدك زوكون عارقلر مست اولوب رويالست افرانكيشلردە نور قندە يزد اهل كورسك وار ايسه عقلا اكر	اى حيا سز بوالهوس وانجە ايت سول شوز اوقورز درس عرفدك هي صندك سن يري سن قياس نفس بديرس قى عقلا كى موزى عاشقى شيدا لر يريز منكرن چقسين كوزى قدرن اعلاميل شوانك ايا غنه يوزى
قم اجوب نطق ايلز كلشنده نقشى زاغ اولان باغ جنت بلبلندرسن كم چككه قوزى	
اون سكرنك عالمك سندن سؤلك اى پرى عرشيله كرسى قلدن لوحى اذراك ايله كل كوز مواليد ثلثه يعنى جمع ايت هر سري اوزيرين بولسون جمادى كيم تمام اولسون حسا دوشمه كل كوز ابر سنكه يوخسه جانا بلمش اول ماورائى نظم ايجره اوليان حيد صفا	ايلرم يريز خبر ويرا بولسون هر سري ريچانك كيم كوكلدز دورت عناصر لشكرى صم ايدوب اى نبات يري حيوانده كدى كيم احاديث ايجره حقدك سولدى بيجرى ايرمدى منزله اخر چچين بوجنبرى اولدى اندر حقيقت اوليانك سرورى
اون سكرن در نقش ايجون اشبو علمك سوهى	

هَرَبَرِ عِلْمِ اَوْلَدِي لِيكَ اَوْقُمَرِ سَرَسَرِي

تَدَرِ تاوِيلِ کُوزِ نُوْحِکِ دِلَاقَهْمِ اِيْتِ اَشْتِ اِيْتِ	کِه تَعْيِيْنِ اِيْتِ کَامِلَرِ يُوْبِ عِلْمِکِه طَوَقَانِ
اِيکِي کُوزِ نَدَرِ کَشْتِي دَخِي هَمِ اِيکِي قَوْمِ اَنَدَه	يَا نَحْبَه اِيکِي اَوْغَلِيلَه کِرُوْبِ نِيْسِي سَتِرَانِ
دَخِي هَمِ اِيکِي عَوْرَتِ کِمِ دِيْمَشْکِرِ اَز اِيْدِ نُوْحِکِ	کِه کَنَافَانِ اَدَلُو اَوْغَلِيلَه رِيْسِي اِيْتِ حَصِيَا اِيْتِ
بُوکِرِ دَنَصْکِرِ کِمِ جَانَا اِيْتِ يُوْبِ کَشْتِي زَمِيْنِ اُوْرَه	قَرَارِ اِيْتِ شُدِ دُرُزِدِ رِيْسِکِ نَدَرِ اِيْتِ نِي اِيْتِ عَانِ

اَوکِيْمِ فَهْمِ اِيْدَرِ نَقْشِي کُورُوْبِ بُوْسَرِ رُخْفَادَه
اَوْقُمَرِ مَشْهُدِ مَلَدُنِ عِلْمِيْنِ اِيْدُونِ جِي اَکَا اَحْسَانِي

کُورِ پَرَوَانَه وَشَرِ دُوْرَمَزِدِ وَزِ اَوَّلِ شَمْعِ رُخْسَارِي	يَتَارَقَتِ دِلِ عَشْقِي اِيْدَرِ اَوَّلِ اَکَلِيُو زَارِي
کُورِيْنِ چُونِ کُورَنِ سَتِيْنِ نَدَرِ يُوْبِ دِلِ صَقَامَقِ	عَجَبِ کِيْنِ کُورِيْنِ سَنِ نِيْمِ اِيْتِ عَمْرِيکِ وَارِي
يَا کُورِ مَرِيخِ دِلِ اَکَرِ دُوکُوبِ کُوزِ يَاشَرِيْنِ يَارَبِ	کِيْدَرِ هَرِ صَبْحِ وَشَامِ اَعْزَرِ کُورِ بَاغِئِدَه کُزَارِي
کَشَادِ اِيْتِ رَاوِ عَشْقِيکِ کَلِ بَقَايِ دَفْعِ اِيْدُو يُوْرَدَه	جَمَالِکِ کُوزِ سُونِ عَاشَقَرِ قِيُونَدَه قَالِدِرِ اَغْيَارِي
مَتَاعِ حُسْنِکِ اِسْتَرْدِلِ قَرَارِ اِيْتِ مَزِدِ لَ اِيْرَدَه	مُرَادِ اِيْتِ عَالَمِي مَعْنِي اَنَکَلَه اَيْلَه بَارَارِي
نَدَنِ قَتْلِ اَوْلَدِ بِلَرِ جَانَا اَنَا لَسَقِ شُوْلِيْنِ بِلَسَمِ	کِه نَاطِقِدَه اِيْدَنِ نَطَقِي بُوْنِ هَرِ شِيْدَه کُفَارِي
جَفَايِ جَمْکَدَه قِيُوْمِ بِيْمِ هُوْرَقِمِ هَمَانِ اَوْلَدِرِ	کُوبِ وَصَلِ اَوْلِيَا سِيْنِ اَوْلَمِ يِلُوَارِ بِلُوَارِي

دُوکُوبِ کُوزِ يَاشَرِيْنِ اَخِرِ سَتِيکِ يُوْلَدَه کُورِ نَقْشِي
جَمْکُوبِ اَلِ جَمْلَه دَنِ حَانَا اُوْرِ کِرِي جَمْلَه اَفْکَارِي

مُرْکِ اِيْتِ سَاقِي زَهْ لُطْفِيْتِ بُوکُونِ جَامِ مَصْقَلِي	اِيچِي سُونِ صَافِ اَوْتُو دِلِ لَرِ اِيچُوْبِ جَامِ صَحْبَايِ
اِيْدُو بِيْمَانَه کُورِ بُوکُونِ بَرِمِ اِيچِرَه اِي سَالِکِ	اِيچِي سُونِ بَادَه وَحْدَتِ بِيَانِ اِيْتِ کِلِ مَعْنَايِ
کَشَادِ اِيْتِ قَلْبِ عَشْقِي بَقَايِ دَفْعِ اِيْدُو يُوْرَدَه	جَمَالِکِ کُوزِ سُونِ عَاشَقَرِ بُوکُونِ کِلِ اِيْتِ مَحَلَايِ
کُورِ حَيْرَانِ وَ مَسْتِ اَوْلَسُو کُورِ کُلِ جَمُونِ وَشَرِ	مَسْتُوبِ اَعْلَاکِ شَرِ اِنْدَنِ اَوِيَانَدِيْنِ عَشْقِ لِيْلَايِ
اِيچُوْبِ جَانِ کُوزِ لَرِ کُوشَرِ جَمَالِکِ بُوْنَدَه سَنِ نَاکِيْمِ	کِه کُورِ مَزِ بُوْنَدَه کُورِ مَرَسَه يَارِيْنِ اَنَدَه دِلَا رَايِ

کمال قدرتی حقیقی. نو نقشی ائیمه آندت کیم قالیدیز قیل و قال ایچره ایدر بر قوری دعوای	
ظنوم کرجهما لندن خلوص اولمسا نینان که اول شی نید و کیز بلر که اول رشیخ کایلدن خلافک قلم ایدر زاهد کمالک غیره صرف ائیمه که و از دیرجه مشکله بیان اینسم کرک بیز بودر اول که قرانی قنکم ایتدی حق ارسال جوان اینسترم سیزدن بوسترک ای شه عالم بورمزی اهل حال اکثر و کزنی غیر بایر جانا	قالور شیرد ایچره بلوعه ایزمزا ایلان کوزون ردا ایت اهلینه یوئو کدن قوزئوله جان مرا دم آکله لطف ایلده یورده ای کرم کای اولا کیم اهل کوزد کت بلینه امر ربان مزین میدی بیکله خبر ویرامدی سن آن بلور سیز کیم بلا حرقه حقیقت نطق رحمان قالور دعوای قال ایچره اولور کوزمز یوئو حیا
بکم دیر سناک بو اسرار ی خول ایش قلب انیسانه که انسریم هم بخت اولر کرک بل جله ارکان	
ابریشوب عرشته محمد جان ایتدی سفری ابرؤب عقلی جبرؤته دخی نفسی ملکؤته کوزک اولد مکه لاهوته چکیلوب روح انک بوکر اول نور حقیقت کور بیک ذانی چون کوره مز نور حقیقی اونوری بلیش اولک	قودی اول یزیرین چون دخی وار دی ایلر یتیشوب قلبی حمؤته کیم ایلندی اوبری دخی عظمؤته ابریشوب قالدی کدی اوزینی حوایئوین قومدی هیچ اشری قان یوزی متقی که کوره اول کوهری
بیور زایت یهیدی بوئی نقشی یوری سن سوزک اثبات اولور آنده ویرزا اول چون خبری	
کلای دیوانه کوکل ایچر و کیز ایچر کر عربی کرفارسی کوکلدن او قودرسم صاف زاهد یول ایچره سوزک کس دلیخه	ترک ایت جمله وارینی بویاز ایلدن کوج یوری سیر ایلده عرشی کورسی جان کوزلرین آج یوری وار سن سنی بلخه منکر لردن قانچ یوری

دوش قوز مشك بو بولم قز اچو صاغ و صولم لبلل اغلر كلندن سويلر معني دليندن		دوست النده بده ولي كل اولدين ايج بوري واز اول يارك الندن دزر كوز صاغ بوري	
نقشيا ادر لرين صاچيك عجايب سوزك اچيك بوميد نكم سن اچيك اينلا سي كوج بوري			
كل اي سالك اشيت بندن ندر دجال بكار ايكجي كيم كوشن اخر طو عاچون جانب مغرب قبا نوب توبه نيك بابي و جني كوزمه كوزلر اكا كوز قهرت باري ايكي التون قنار اتمش قنارين يوقله ماسينك برندن برينه منرك		يلنسين بوعلا متلر دشت فهم ليت بواشراري نه بوزدن اوقوز درسي يانبيكي اشاري بئون مستور اولوز عالم نهايت بوله ائوزي دوزوب ياقوتيكه انجو مزين ايلمش باري خدا فرق بللو اتمشدر اوكان فهم ليت بوكتاري	
فتي بر عقل اولكم ابدوب بوز مزين اذعان بولوب دنده اي نقش ايدير بولنقه اقراري			
كوزندر كوز كوئي موسكيم اي نور ايلدي طوغدي اخر اولن مكرز انا سيند و دولوب كوزدي ذوق باقمه دن اولن ايلد كيم سيز تايبا بربرده دالخي اي بري كوز كيم اناك هم ديوب انا انا الله بو شجر دن زاهدا صوبيك ظاهرون لباسن دست قدر ايلوب		چقدي عنصر تركيندن مزين طول ايلدي جسمي آدم قلبي انسان خلقه مدكوز ايلدي كيسل كينز اولدي جانا اي مسرور ايلدم ايليوب نامن سحر اول مينوعه سين خور ايلدي ايچي احمد طيشي موسي كوزمه سوز ايلدي چكدي باطن ايجره اي ادي مسرور ايلدي	
بزمينلر بومقامه عالم ايجره نقشيا قالدي ظلمت برده سينده وصلتن دوا ايلدي			
دمدم ادر الهي عاشقك سوزاسخي بو نجه عصيان ايله يارب كسم بولور ميه		بفتنوب زنجير عشقه بولسون اول موسيني صاحبا سين اوستلرينه رحمتك درياسيني	

لطف

جگر رُوب آل غیر حَقْدَن ائی کَریم لَازان
 رُوز شَب کُوسَتَر جَالِک قَدَر تَک بَر مَیْنَه سَن
 کَچَمیو لَابر دَه سَندَن یَک مَیْنَه نَقَشِی

لُطَف اید و دِل دَن تَر اَشَلت مَاسو نَک بَاسِی
 قَینا سَو نَاز مَحَبَت طُولدَر عَشَقِک طَاسِی
 جَاه طَلَمَت اِیجَرَه قَالَد بِلَدِی اِلَاسِی

بِر کُون اُوله جَامَه خَایِدَه جَان وِیِر سَن نَقَشِیا
 قَیمَت قَدَرین یَلَنلَر اُوقو بَایر یَاسِی

کَل ائی شَیخ جِهَان اَر صَاق سَن بُولِه دُولد
 مِشَلدَن تَا اَز دَن بُودِ مِشکَر شَیخ دَر وِیَشَد
 سَکالَا یَقِیدَر اُولکُم اُولَنلَر زِیِر دَسْتِیْنَد
 بُولَنلَر شَیخ کَامِل جُون بَیَا مَکَر کِی اَخِیْر
 طُولدَن دَامَن جُون یَا قُوت بَس بُولِه عَشَقِی
 دَکَلدَر حَقِیر جَانَا اَکَر جِه بُولِه نَطَق اَنبَیَا

قُیُوب نَا بَیخَه قَبُولَد کُوز مَه عَرَضَه نَقِصَا
 بِلُور بَیَنک وِیَد وِشَاهِم جِهَانِک اَهْل عَرَفَانِ
 کُورُوب بُولِنَدَه جَان وِیِر مَز سِر کُویْنَدَه اِخْوَانِ
 طُورُوق قَبُولَدَه سُلْطَانِم بَقَارِی قَلِب اِیْنِیَانِ
 بَیچُون قَال اَتَمَدِک بِلَسَم اَیَا بُولِه حَیَوَانِ
 نَصِیحَت دَر سُوز مَغِیرَه بِلُور سَک اَی کَرَم کَانِ

کُشَاد اَیْت رَاه عَشَقِک کَل قَایَم لُطَف اید و ب قَلِبِک
 کِی رُوب کُوز سُونلَر عَاشَقلَر بُولد ائی نَقَشِیَنک جَالِی

زَا هِدَا بُو جِسْم وَا یَا رِک اِخِی قَان دَکَلِی
 زَا هِدَا جِسْمِک اَصْلِک خَالِکِیْم اَیْتَر جَقِی اَوْرَاک
 قَیْلَمَیَان قَلْب مَحَارَه قَالَدِی شُؤْلَه اَوَارَه
 کُورُن نُورِی سِیَاهِی فِیْم اَیْلَر اُول بُو رَاهِی
 کَل کَچ آق وُورَا دَن کُوز کِیْم شَکَر سِرَا دَن
 بُرَا یَت جَامِی اَی سَاقِی مَسْت اَیْلَه بُو عَشَا قِی
 اَیْرَنلَر اُول بَدَر اَیْه صَالَدِی بُو کُوتَه صَایَه
 کُورُن مِلک وِعَا فَتَح اُولُور اَرْض وِسمَا

کَچ اَنَدَن یُوقْلَه وَا رِک نَعَم اُولار جَان دَکَلِی
 اَی عَاقِل بُو قَلْب بَاک عَرِش رَحْمَان دَکَلِی
 اَیْرَنلَر بُو اَسْرَارَه ذَات اُول کَان دَکَلِی
 اُولکُم بُولدِی اَللَهِی نَطَق قُرْآن دَکَلِی
 قُولُوق کَتِیْسَه اَر دَن اُولکُم سُلْطَان دَکَلِی
 عَاشَقلَر کَفَر اَقِی نَارِی سُو زَن دَکَلِی
 عَرَق اُولَان اُول دَر یَا یَه جَملَه یَکْشَان دَکَلِی
 اَسْتَدِیْک اُول هُمَا سَندَه پَنهَان دَکَلِی

	هَرَكِيم كُورْدِي بُو اِيْلِي نَفْسِيَا اُولْدِي وَلِي اُول حَقِّكَ قُدْرَتِ اِلِي كَامِل اِنِسان دِكَلِي	
وَلِي اِيْتِسْكَ عَجَب اُولَر كِيم اِيْتِدِي لَكِي اِحْسَانِي بُو مُشْكِل اَنْدِه حَل اُولْسِه حَقِيقَتِ اَعْرُوجِ نَانِي مُوخَر وِيزْمَك اُولَر صُور سِيك باغ وِبو سَتَانِي اَنْك اِيَزِدِي كِه جُون وَفَقِي طُهوَر اِيْتِمَك دَرِشَانِي قَالَوب اَنْدِه كُو مِيوَه كُو رِيْنِه اَنْدِه نَقْصَانِي اُو مِيْدِي كَشْمِه كِل اِيْمَدِي بِيَر اُول اَمِر رِيَانِي	مُرَادِم غَيْبِه حَكَم اِيْتِمَك دِكَلِي زَاي كَرَم كَانِي وَلَكِن بَر مِثَال اِيْتِسْم كِه بَر دَم سُوْلَه كِيْم اَكَا مُقَدَّم بَر شَجَر جَانَا اَكْر وِيز دِيْسَم كَر مِيوَه اُوِيَه كَر مِيز دَرِخْتِ اِيْمَرِه نِهَان اُول مِوَنَك سِرِي اُولُو زِي قُوْر قُوْ اُولْد مَكِيْم اَنْك اُولِيَه شَانِدِه بِيْحَد اَلله كِه مَقْصُوْد شَبِيْرَه مَنْدَرِجِدِي جُون	
	بِيَر بُو رَمَزِي اِي نَفْسِي حَقِيقَتِ اَهْلِه بَسْدِي بُو اُولُو رَا فِل خَبَر بُوْنَدَن مَكْر اُولِيَه اِدْعَايِي	
بِيْتَش قَلْب اَهْلِيَه حِي اُول طُوْل اَش طُوْر مَه بُو مِيْدِي اِي كُوْرَن وَحَدَتِ دِيَارِ نَدِه قَبُوْل اِيْمِه بُو نَقْصَانِي كِه يَار مِشْدِي كِيَا يَنْدِه قَحْن كُوْنْدَر دِي قُرْآنِي بِيَر سِيكَا نَدِيك اِيْتِيْدِي كِيْدَر وَاَر بُو يَلِه اِدْعَايِي نَر بِلَسُون رِيْسِيك اَنْك كِه فُهْم اِيْمَر بُو عَرَفَانِي مُوخَر اِي بَرِي بِيْتِكِر نَدَن كِيْدِي بُو اَلْوَانِي اَكْر طُوْع غَرِيْب اِي زَاهِد بُو لَامَز دَرْدِه دَرْمَانِي اُولُو ز سَه اُول جِه اَلتَلَه بُو رِيُوْر شَكِل جِيُوْدِي	اُولُوْت بِلْد كَر بِن زَاهِد سُوْرُو اَسِيْب بَار فَرِيك بُو لُوْن قَلْب سَلِم اِيْمَرِه اَلِي جِيَك اَشْبُو كَر تَدَن بُوْنْدِه اَشْيَات اِسْتَرَسَن بِيَر دَرِ يَوْم لَا يَنْفَع عَرَف سِرِيْنَدَن اَكَا اُول مَقَام قُرْبِه اِيَز زَاهِد لُوْلَز كِيْم نِيْمَدِي نَفْسِيْن حَقِيقَتِ بُو جِيَان اِيْمَرِه مُقَدَّم بُو عِيَكِن رَنَكِي دِي بُو اَحْسَن تَقْوِيْم اُولُو كِيْم اَشْبُو نَدِيك اِيْمَرِه مَكْر اَنَا دَن سَالِك كُوْرِيك اَج بَر دِي زَاهِد اِيْمَان بِلْدِن بَر كَسَر	
	قُوْبِدَر حَقِّكَ نَفْسِي بِيْنِه نَحْسَم كَلَام اِيلَه بُو زَار بُو قُدْرَتِ اِي حَكِيْم عَجَب جَالِدِيك بُو جَوَاكِي	
	بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ	